

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Exc. A.

S. D. U.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1936:27
HANDELSDEPARTEMENTET

ANGÅENDE KONTROLLEN ÖVER
ELEKTRISKA STARKSTRÖMS-
ANLÄGGNINGAR

HUVUDBETÄNKANDE AVGIVET AV
SAKKUNNIGA FÖR ELEKTRISKA
KONTROLLVÄSENDET

S T O C K H O L M

1 9 3 6

Statens offentliga utredningar 1936

Kronologisk förteckning

1. Betänkanden 1 rörande sersfimterlasarettets ekonomi samt 2 rörande lasarettets ställning och verksamhet. Heggström. 187 s. **E**.
2. Förslag till konvention mellan Sverige och Schweiz om erkännande och verkställighet av domar och skiljedomar m. m. Norstedt. 55 s. **U**.
3. Betänkande med förslag om vissa föreskrifter beträffande konsumtionsmjölk. Marcus. 68 s. **Jo**.
4. Betänkande med förslag till lag om behandling av förbrytare, hemfallna åt alkoholmissbruk, m. m. Marcus. 56 s. **Ju**.
5. Betänkande med förslag angående revision av lagstiftningen rörande tillverkning, beskattning och försäljning av maltdrycker. Marcus. 397 s. **Fi**.
6. Utredning med förslag rörande bidrag åt barn till änkor och vissa invalider samt åt föräldralösa barn. Beckman. 98 s. **S**.
7. Socialiseringsproblemet. Allmänna synpunkter. Tiden. viij, 99 s. **Fi**.
8. Ur socialiseringens »europiska» idékrets. Tiden. viij, 210 s. **Fi**.
9. Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. I. Tiden. iv, 206 s. **Fi**.
10. Statligt kaffemonopol. Marcus. 192 s. **Fi**.
11. Förslag till psalmbok för svenska kyrkan. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 58*, 319 s. **E**.
12. Betänkande angående förebyggande mödra- och barnavård. Norstedt. 120 s. **S**.
13. Betänkande angående familjebeskattningen. Marcus. 147 s. **Fi**.
14. Betänkande angående dels planmässigt sparande och dels statliga bosättningslån. Norstedt. 55 s. **S**.
15. Betänkande angående moderskapspenning och mödrabidrag. Norstedt. 78 s. **S**.
16. Utredning rörande förhållandet mellan land- och sjötrafikmedel. Heggström. 183 s. **K**.
17. Förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen m. m. Norstedt. viij, 418 s. **Ju**.
18. Undersökningar rörande det samlade skattetrycket i Sverige och utlandet. Marcus. viij, 308 s. **Fi**.
19. Betänkande med förslag till lagstiftning angående skyddsskogar m. m. Marcus. 172 s. 1 karta **Jo**.
20. Betänkande med förslag i anledning av verkställd granskning av 1932 års trafikutredningsförslag till förordning angående allmän automobiltrafik. Heggström. 54 s. **K**.
21. Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1935. Märcus. 274 s. 1 karta. **S**.
22. Den svenska sjöfartsnäringen. Statistisk-ekonomisk undersökning. Norstedt. 111. s. **H**.
23. Betänkande angående åtgärder för avhjälpan av de inom vissa delar av Norrbottens läns lappmark yppade missförhållanden samt rörande de kostnader, som därav kunde föräntas, m. m. Luleå, Länstryckeriet. 318 s. 1 bilaga. **S**.
24. Betänkande med förslag till lag om internationella rättsförhållanden rörande arv, testamente och bouppteckning m. m. Norstedt. 62 s. **Ju**.
25. Betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker m. m. Marcus. 163 s. **Fi**.
26. Sociala jordutredningens betänkande med förslag till revision av lagstiftningen angående avstyckning m. m. Marcus. 79 s. **Jo**.
27. Angående kontrollen över elektriska starkströmsanläggningar. Heggströms. 185 s. **H**.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E**. = ecklesiastikdepartementet, **Jo**. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1936: 27
HANDELSDEPARTEMENTET

ANGÅENDE KONTROLLEN ÖVER ELEKTRISKA STARKSTRÖMS- ANLÄGGNINGAR

HUVUDBETÄNKANDE AVGIVET AV
SAKKUNNIGA FÖR ELEKTRISKA
KONTROLLVÄSENDET

STOCKHOLM 1936

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.

361019

ALICIA DE KONZORBEN ÖBER
BERNARDI STARKBÖHM
ZATTCYNYR

ENTWURF VON ALICIA DE KONZORBEN ÖBER
BERNARDI STARKBÖHM
ZATTCYNYR

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Handelsdepartementet	5
Förslag till ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	7
Förslag till stadga om elektriska starkströmsanläggningar	10

Allmän översikt över statliga utredningar och författningar rörande elektriska starkströmsanläggningar	23
Elektricitetsförsörjningens utveckling	27
Direktiv för sakkunniga för elektriska kontrollväsendet m. m.	29

I. Koncessionsväsendet m. m.

Gällande bestämmelser angående tillstånd att framdraga elektriska starkströmsledning	35
Bestämmelsernas tillkomst och allmänna innebörd	40
Behandlingen av ansökningar om tillstånd att framdraga elektriska starkströmsledning	49
Koncessionsbestämmelser i utlandet	61
Sakkunnigas synpunkter och förslag rörande koncessionsväsendet:	
Behovsprövning	63
Fråga om taxereglering	68
Koncessionstid och förlängning av koncession	70
Allmänna synpunkter rörande koncessionsbestämmelserna	73
Speciell motivering till förslag om ändring av koncessionsbestämmelserna i lagen den 27 juni 1902	76

II. Särskilda frågor, avseende ändringar i lagen den 27 juni 1902.

Fråga om viss revidering av gällande regler om ansvarighet för skada till följd av elektrisk ström	80
Fråga om ändrade bestämmelser rörande tillstånd till elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järnväg eller spårväg	83
Vissa av sakkunniga tidigare föreslagna lagändringar	86

	Sid.
III. Tillsynen över elektriska starkströmsanläggningar.	
Av staten reglerad tillsyn	87
Enskild tillsyn	92
Översikt över framförda förslag om utvidgning av den statliga tillsynen	95
Av sakkunniga verkställda specialutredningar rörande:	
1. Besiktungsverksamheten vid vissa ömsesidiga brandförsäkringsföretag . . .	103
2. S. k. kristidsanläggningar	108
3. Besiktningkostnader för konsumentanläggningar	109
Allmänt ståndpunkttagande från sakkunnigas sida i fråga om tillsynen å elektriska starkströmsanläggningar:	
Tillsyn å tillståndspliktiga anläggningar	111
Tillsyn å konsumentanläggningar	113

IV. Kommentar till förslag till stadga om elektriska starkströmsanläggningar 126

V. Tillsynsmyndighetens organisation.

Tillkomsten av nuvarande organisation	142
Nuvarande arbetsfördelning mellan befattningshavarna	145
Tidigare utredningar och förslag rörande ändrad organisation av tillsynsmyndigheten	147
Sakkunnigas förslag till organisation av tillsynsmyndigheten:	
Allmänna synpunkter	154
Arbetsuppgifter	156
Organisationen av en byrå för elektriska ärenden inom kommerskollegium . .	160
Organisationen av statens elektriska inspektion	163
Kostnadsberäkningar för den nya organisationen	166
<i>Sammanfattning</i>	<i>170</i>
<i>Särskilt yttrande av G. Malm</i>	<i>172</i>

Bilagor.

A. Sammanställning över införskaffade uppgifter rörande förekomsten av s. k. kristidsmateriel i elektriska starkströmsanläggningar	174
B. Olycksfall vid elektriska starkströmsanläggningar i Sverige åren 1931—1935	176
C. Utredning rörande eventuellt uttagande av avgifter för täckande av vissa kostnader för det elektriska kontrollväsendet	180

Till

*Herr Statsrådet och Chefen för Handels-
departementet.*

De inom handelsdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 februari 1933 tillkallade sakkunniga för elektriska kontrollväsendet få härmed överlämna sitt huvudbetänkande angående kontrollen över elektriska starkströmsanläggningar. I betänkandet framläggas

- a) förslag till ändringar i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,
- b) förslag till ny stadga om elektriska starkströmsanläggningar, samt
- c) förslag till delvis ändrad organisation av den statliga tillsynen å elektriska anläggningar.

Separat överlämnas samtidigt härmed förslag till detaljerade säkerhetsföreskrifter för utförandet samt för skötsel och drift av elektriska starkströmsanläggningar.

Sakkunniga hava tidigare avlämnat förslag rörande vissa delar av det elektriska kontrollväsendet samt i anledning av särskilda uppdrag yttrat sig i flera med utredningen sammanhängande frågor. Sålunda hava sakkunniga

den 30 augusti 1933 till Kungl. Maj:t (kommunikationsdepartementet) *dels* avgivit utlåtande över en av telegrafstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkställd utredning med förslag i fråga om lämpligaste sättet för framdragande av telegrafverkets stolplinjer utmed allmänna vägar m. m., *dels ock* gemensamt med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avgivit utlåtande med visst förslag till bestämmelser i fråga om elektrisk starkströmslednings anordnande i förhållande till allmän väg,

den 21 mars 1934 till riksdagens första kammars andra tillfälliga utskott avgivit yttrande över en inom kammaren väckt motion om bättre kontroll av mätare för elektrisk energi,

den 25 april 1934 till handelsdepartementet överlämnat utredning och förslag rörande kontroll av elektrisk materiel,

den 15 augusti 1934 till kommerskollegium avgivit yttrande rörande behovet av ett riksstatsanslag för landsbygdens elektrifiering,

den 27 oktober 1934 till handelsdepartementet avgivit yttrande över en av vattenfallsstyrelsen gjord framställning om ändrade bestämmelser rörande bekostandet av ändringar å starkströmsledning för omläggning av allmän väg m. m.,

den 7 juni 1935 till handelsdepartementet avgivit närmare förslag till bestämmelser i sistnämnda avseende,

den 3 juli 1935 till Kungl. Maj:t (kommunikationsdepartementet) avgivit utlåtande, innehållande önskemål ur starkströmssynpunkt vid utarbetandet av nya författningsbestämmelser rörande svagströmsledningar, samt

den 23 oktober 1935 till handelsdepartementet överlämnat tryckt betänkande angående behörighet att utföra elektriskt installationsarbete m. m.

Riksdagens skrivelse den 21 maj 1926, nr 249, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande tillstånd till elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järn- eller spårväg, har jämte över skrivelsen införskaffade utlåtanden den 3 december 1935 från justitiedepartementet överlämnats till de sakkunniga att beaktas vid fullgörandet av sakkunniguppdraget.

Vidare hava handlingarna i ytterligare ett ärende, nämligen angående framställning den 2 juni 1932 av Blekinge läns elektriska förening u. p. a. om åtgärder för sänkning av taxorna å elektrisk energi m. m., genom beslut av Kungl. Maj:t (jordbruksdepartementet) den 24 januari 1936 överlämnats för att tagas i övervägande av de sakkunniga.

Närmare utformade önskemål och förslag rörande ordnande av det elektriska kontrollväsendet hava till sakkunniga ingivits av Södra Sveriges ångpanneförening samt Mellersta och Norra Sveriges ångpanneförening ävensom av Brandförsäkringsanstaltens elektriska nämnd.

Särskilt yttrande av undertecknad G. Malm bifogas.

Med avgivande av de förslag, som nu överlämnas, anse sig sakkunniga hava slutfört sitt uppdrag.

Stockholm den 3 juli 1936.

G. MALM.

YNGVE HOLM.

NILS MALM.

/ Karl Lindström.

**Förslag till ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ lagen
den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.**

2 §.

Mom. 1. Vill någon utföra elektrisk starkströmsledning med spänning överstigande tvåhundraftio volt mellan tvenne ledare eller, om jordledning användes, mellan en ledare och jord, söka därtill Konungens tillstånd. Dock vare, med förbehåll varom i mom. 3 sägs, tillstånd icke erforderligt,

a) om ledningen till hela sin sträckning förlägges inom byggnad eller inhägnad gård;

b) om ledningen till hela sin sträckning förlägges under jordytan;

c) om ledningen utföres på egen mark samt antingen avståndet från ledningen, när densamma skall framdragas ovan jordytan, till boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård överstiger tjugu meter eller ägaren medgivit, att ledningen må framdragas på mindre avstånd än nu är sagt.

Skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, ledning framdragas ovan jordytan på mindre avstånd än tjugu meter från byggnad, som ovan nämnts, eller tomtplats eller trädgård, må, där ej anläggningen skall utföras inom inhägnat järnvägsområde, tillstånd till anläggningen icke mot bestridande av byggnadens, tomtplatsens eller trädgårdens ägare meddelas, utan så är, att annan sträckning för ledningen visas ej kunna utan synnerlig olägenhet användas.

Mom. 2. Vill någon i anslutning till viss generator- eller transformatorstation eller inom visst område utföra elektriska starkströmsledningar med lägre spänning än i mom. 1 sägs och avse ledningarna distribution av ström till fastigheter med olika ägare, söka därtill Konungens tillstånd.

Mom. 3. Vill någon inom område för allmän väg, vattentrafikled eller järnväg framdraga elektrisk starkströmsledning och är ledningen icke sådan, att tillstånd enligt mom. 1 eller mom. 2 erfordras, söka därtill särskilt tillstånd av Konungen.

Mom. 4. Tillstånd, varom i denna paragraf sägs, må av Konungen meddelas endast för viss tid, ej överstigande sextio år. Meddelas det sökta tillståndet, föreskriver Konungen, under förbehåll av enskild rätt,

på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas.

Har ansökning om tillstånd till elektrisk anläggning blivit till Konungen ingiven och är anläggningen färdig att tagas i bruk, må, när skäl därtill äro, i avvaktan på ansökningens slutliga prövning tillstånd till anläggningens nyttjande tillsvidare meddelas i den ordning Konungen föreskriver.

Tillstånd, som i mom. 1 avses, vare förfallet, om anläggningen icke tages i bruk inom tre år från den dag tillståndet meddelades.

Mom. 5. Var, som utan vederbörligt tillstånd eller i strid emot de vid meddelande av tillstånd givna föreskrifter nyttjar anläggning, som i denna paragraf avses, straffes med dagsböter, där ej å överträdelsen straff är i allmänna strafflagen utsatt.

3 §.

Mom. 1. Ansökan om rätt att för elektrisk starkströmsanläggning påfordra avstående eller upplåtande av fastighet eller om sådant tillstånd att utföra elektrisk ledning, som i 2 § mom. 1 avses, skall vara åtföljd av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med kostnadsförslag, avfattning på karta av föreslagen lednings sträckning och av den jord, som för anläggningen erfordras, bestyrkta förteckningar på dels ägare och innehavare av de fastigheter, över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest äro för anläggningen behövlige, dels ock, såvitt ledningen skall framgå ovan jordytan, ägare och innehavare av de fastigheter, som, utan att ledningen skall över dem framdragas, äro belägna på mindre avstånd än tjuugu meter från densamma, uppgift på de överenskommelser, som blivit träffade, eller de hinder, vilka däremot mött, med flera handlingar, som sökanden vill åberopa; dock att där fråga är om ledning, som skall framdragas inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, förteckning, som nyss sagts, erfordras allenast såvitt angår fastigheter, över vilka ledningen skall framgå eller i vilkas mark den skall nedläggas.

Finnes ej ansökan genast böra avslås, lämnas åt de kommuner eller municipalsamhällen, inom vilkas områden ledning skall framdragas eller anläggning eljest utföras, så ock åt de ägare och innehavare av fastigheter, som, enligt vad ovan nämnts, skola uppgivas, tillfälle att yttra sig över ansökningen, och infordras i övrigt de ytterligare upplysningar, som för ärendets bedömande må erfordras.

Vad ovan stadgats om skyldighet att förete karta över jord, som för elektrisk anläggning erfordras, samt vissa förteckningar och uppgifter, så ock därom att tillfälle att yttra sig över gjord ansökan skall lämnas

vissa menigheter samt ägare och innehavare av fastigheter, gälle ej beträffande ansökan om tillstånd att utföra anläggning inom inhägnat järnvägsområde.

Mom. 2. Ansökan om tillstånd, varom i 2 § mom. 2 eller mom. 3 sägs, skall vara åtföljd av

a) karta, varå angivits antingen läget av den eller de generator- eller transformatorstationer, varifrån elektrisk ström skall tillföras ledningarna, eller visst område, inom vilket dessa avses skola framdragas,

b) uppgift om spänning,

c) uppgift om allmän väg, vattentrafikled eller järnväg, som kommer att beröras av ledningarna, samt om det sätt, varpå ledningarna beräknas skola utföras vid dylik beröring.

Avser ansökningen framdragande av viss till sträckningen bestämd ledning inom område för dylik trafikled, skall å den ingivna kartan utmärkas det eller de ställen, där ledningen kommer att beröra trafikleden.

6 §.

Har elektrisk starkströmsanläggning skadats eller dess drift hindrats genom inverkan av elektrisk ström från annan dylik anläggning, vare sistnämnda anläggnings innehavare från ersättningskyldighet fri, där icke han underlåtit vidtaga de anordningar, som jämlikt 5 § på honom ankommit, eller eljest skadan eller hindret föranletts av vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel; uppkommer skada eller hinder å den anläggning, från vilken strömmen utgått, och föranleddes skadan eller hindret av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel, vare denna anläggnings innehavare pliktig att ersätta skadan eller förlusten.

Finnes vårdslöshet hava förelupit vid båda anläggningarnas utförande eller skötsel, äge rätten, med avseende å beskaffenheten av de å ömsidor begångna fel, bestämma, till huru stort belopp skadan eller förlusten skall drabba vardera sidan.

Förslag till stadga om elektriska starkströmsanläggningar.

Inledande bestämmelser.

§ 1.

Bestämmelserna i denna stadga avse starkströmsanläggningar, varmed förstås sådana anläggningar och däri ingående särskilda föremål, i vilka alstras, omformas, överföres eller nyttjas elektrisk kraft med sådan spänning eller strömstyrka, att fara för person eller egendom därav kan förorsakas. Spänningen benämnes lågspänning, när densamma, mätt mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare, uppgår till högst 250 volt samt högspänning, när densamma, mätt under nyss angivna förhållanden, överstiger 250 volt.

Det ankommer på kommerskollegium att utfärda närmare föreskrifter rörande starkströmsanläggningars utförande och skötsel.

Angående elektriska spårvägar och järnvägar gäller vad för varje fall är eller varder föreskrivet.

Om anmälningsskyldighet.

§ 2.

Vill någon anlägga högspänningsledning, för vilken ej fordras tillstånd av Kungl. Maj:t och som ej till hela sin sträckning faller inom byggnad eller inhägnad gård, skall han göra anmälan därom hos kommerskollegium och vid nämnda anmälan foga avfattning på karta av ledningens sträckning.

§ 3.

Övergår starkströmsanläggning, till vilkens utförande erfordras Kungl. Maj:ts tillstånd, till ny ägare skall om överlåtelsen göras anmälan hos kommerskollegium.

§ 4.

1. Innehavare av starkströmsanläggning, till vilkens utförande Kungl. Maj:t meddelat tillstånd, är pliktig att till kommerskollegium oförtövat anmäla vid anläggningen inträffade olycksfall, förorsakade av elektrisk ström, ävensom sådana driftstörningar, som kunna hava betydelse för den allmänna säkerheten.

Det åligger innehavare av starkströmsanläggning för direkt distribution av elektrisk ström till allmänheten att till kommerskollegium utan dröjsmål jämväl anmäla sådana till hans kännedom komna olycksfall

på grund av elektrisk ström, vilka inträffat å till anläggningen ansluten abonentanläggning.

2. Innehavare av starkströmsanläggning, till vilkens utförande Kungl. Maj:t meddelat tillstånd, är skyldig att till kommerskollegium på anfordran ingiva detaljerad uppgift å anläggningskostnaderna enligt fastställt formulär ävensom beskrivning och ritningar över anläggningen.

Innehaves anläggningen av aktiebolag, skall därjämte till kommerskollegium på anfordran årligen insändas ett exemplar av bolagets balansräkning samt vinst- och förlusträkning för nästföregående år.

Om starkströmsledning inom område för allmän väg.

§ 5.

Framdrages starkströmsledning inom område för allmän väg, skola följande bestämmelser lända till efterrättelse.

1. *Bestämmelser angående i luften förlagd starkströmsledning.*

Starkströmsledningen skall uppläggas å stolpar eller stöd av nödig hållfasthet, vilka jämte tillhörande stag eller strävor icke få anbringas på mindre avstånd i horisontal led från kanten av vägens krön än 2 meter eller på sådant sätt, att vägens avvattning försvåras. Från bestämmelsen om visst minimiavstånd må kommerskollegium vid behov meddela eftergift.

Där vägen är underhållen till mindre än fastställd vägbredd, skall vägens krönkant anses ligga på ett avstånd från mitten av den befintliga vägbanan, som motsvarar hälften av den fastställda vägbredden.

Starkströmsledningen skall vara så anordnad, att ett fritt utrymme om minst 6 meter över vägbanan erhålles.

Till förekommande av fara i följd av ledningsbrott, isolatorskada m. m. skola särskilda skyddsåtgärder i form av fångarmar, förstärkt utförande eller dylikt vidtagas på sätt av kommerskollegium bestämmes.

2. *Bestämmelser angående i jorden förlagd starkströmsledning.*

Starkströmsledningen skall övertäckas med skydd av lämpligt material och nedläggas så djupt, att ingen del av ledningen eller skyddet ligger högre än 0.3 meter under vägbanans yta. Förlägges ledningen under sidodike skall skyddet över densamma nedläggas minst 0.2 meter under dikets botten i väl uppenbart skick.

Är starkströmsledningens läge i vägen ej uppenbart, skall visare angivande detta läge uppsättas på sådant avstånd från vägens krönkant, som ovan beträffande luftledning föreskrivits för stolpar m. m.

3. Allmänna bestämmelser.

a) Vid starkströmsledningens anbringande, nyttjande eller borttagande skall ledningens innehavare vidtaga och bekosta sådana åtgärder, att fara eller hinder icke uppstår för den allmänna trafiken.

b) Har vägen till följd av starkströmsledningens anbringande, nyttjande eller borttagande upprivits eller eljest skadats, skall ledningens innehavare på egen bekostnad återställa vägen i fullgott skick. Underlåter han detta, äger polismyndigheten rätt att på hans bekostnad låta verkställa det arbete, som för sådant ändamål är nödigt.

c) Starkströmsledningens innehavare skall hålla vederbörande väghållningsskyldiga skadeslösa för det fördyrade vägunderhåll, som av ledningsanläggningen må föranledas.

d) Därest starkströmsledningens förläggning inom vägs område behöves ändras till följd av att vägen igenlägges eller förbättras eller så omlägges, att vägen, där ledningen berör densamma, till någon del bibehålles inom sitt dittillsvarande område, skall ändringen av ledningen bekostas av dennas innehavare.

e) Meddelas av Kungl. Maj:t tillstånd att framdraga lågspänningsledningar, skola ledningarna så anordnas, att antalet korsningsställen med allmän väg bliver det minsta möjliga.

Om starkströmsledning inom område för vattentrafikled.

§ 6.

Framdrages starkströmsledning inom område för vattentrafikled, skola följande bestämmelser lända till efterrättelse.

1. Förläggas starkströmsledning i luften över vattentrafikled, skall, där ej i sammanhang med beviljande av tillstånd till ledningens utförande särskild föreskrift meddelas om ledningens höjd över vattenytan, ledningen förläggas så högt, att den ej utgör hinder för den på platsen i allmänhet förekommande trafiken.

Därest trafikleden framdeles skulle komma att i avsevärd omfattning befaras av fartyg med högre rigg, än det fria utrymmet under ledningen medgiver, skall ledningens innehavare i varje fall vara pliktig vidtaga och bekosta sådan höjning eller annan ändring av ledningen, som Kungl. Maj:t av nämnda anledning kan finna erforderlig.

I övrigt skall ledningen vara anordnad i enlighet med vad kommerskollegium bestämmer.

2. Förläggas starkströmsledning under vattentrafikled, skall ledningen nedläggas i trafikledens botten på sådant sätt, att den ej bliver till hinder för sjöfarten. Vid ledningens landningsplatser skola tydliga var-

ningstavlor uppsättas, såvida icke befrielse härifrån medgives av vederbörande statsinspektör över elektriska starkströmsanläggningar. I övrigt skola ledning och varningstavlor vara anordnade i enlighet med vad kommerskollegium bestämmer.

3. Därest till följd av vattentrafikleds ändring starkströmslednings förläggning inom trafikledens område behöver ändras, skall ändringen bekostas av ledningens innehavare, därvid arbetet, om trafikledens förvaltning så finner nödigt, må verkställas genom dess försorg.

4. Meddelas av Kungl. Maj:t tillstånd att framdraga lågspänningsledningar, skola ledningarna så anordnas, att antalet korsningsställen med vattentrafikled bliver det minsta möjliga.

Om starkströmsledning inom område för järnväg.

§ 7.

Framdrages starkströmsledning inom eller invid område för statens eller enskild järnväg och avser ledningen icke enbart järnvägens eget behov, skola följande bestämmelser iakttagas.

1. Förlägges starkströmsledningen under järnvägens spår, skall ledningen förses med lämpligt skydd samt nedläggas så djupt i banvallen, att ingen del av skyddet över ledningen ligger högre än 0.6 meter under skenornas underkant, och på sådant sätt, att ledningen ej bliver till hinder vid banans underhåll. Är järnvägen icke själv innehavare av ledningen, skall densamma dessutom så anordnas, att den kan utbytas, utan att banvallen uppgräves. Korsning med spåret skall utföras så nära vinkelrätt mot dess längdriktning, som förhållandena lämpligen medgiva.

Förlägges ledningen i jorden vid sidan av spåret, skall skyddet över ledningen läggas minst 0.3 meter under jordytan.

Förlägges ledningen under sidodike, skall skyddet över densamma nedläggas minst 0.2 meter under dikets botten i väl upprensat skick.

Är ledningens läge i järnvägen ej uppenbart, skall visare angivande detta läge uppsättas vid banvallen.

Därest ledningen framdrages i luften över banvallen skall ledningen å omse sidor om järnvägen förläggas på väl förankrade stöd av järn eller mot röta motståndskraftigt trä. Stöden skola anbringas på sådant avstånd från järnvägen, att om stödet faller mot banan, varken detsamma eller någon del av ledningen når fram till ballastkrönets närmaste kant eller ock skall stödets fall mot banan genom ledningens dragning eller på annat sätt säkert förhindras. Ledningen skall framföras på sådan höjd, att ett fritt utrymme av 7 meter över spåren erhålles.

Ledningsstöd och ledningstrådar skola hava sådan hållfasthet och

vara försedda med sådana särskilda skyddsanordningar, som av kommerskollegium bestämmas.

2. Starkströmsledningens innehavare skall på sin bekostnad antingen vid ledningens anläggning eller ock framdeles, då så erfordras för införande av elektrisk drift å den järnvägslinje, som beröres av ledningen, bereda ett utrymme för järnvägen av 10 meters höjd över skenornas överkant samt 5 meters bredd åt vardera sidan från mitten av närmaste spår, mätt vinkelrätt mot banans längdriktning. Därest dubbelspår framdeles anlägges, skall utrymmet på bekostnad av ledningens innehavare ökas i den omfattning, som enligt ovan angivna grunder därav betingas.

Stolparna å ömse sidor om banan skola i övrigt placeras enligt banbefällets anvisningar.

3. Jämväl andra ändringar av starkströmsledningen inom järnvägens område, vilka framdeles kunna av vederbörande statsmyndighet befinnas för järnvägen erforderliga, skola av ledningens innehavare på egen bekostnad ofördröjligen vidtagas.

4. Innan arbete påbörjas med starkströmsledningens framdragande inom järnvägs område eller invid vägport eller viadukt, varå järnväg framgår, skall ledningens innehavare därom göra anmälan till vederbörande banbefäl. Vid arbetets utförande skall ledningens innehavare ställa sig till efterrättelse de föreskrifter i fråga om plats och tid för arbetets utförande, som med hänsyn till trafiksäkerheten meddelas av banbefälet.

5. Sådana arbeten för starkströmsledningens framdragande, ändring eller framtida underhåll, som kunna inverka på säkerheten vid järnvägens trafikerande, skola, om från järnvägens sida så finnes nödigt, utföras genom dess försorg och i varje fall på bekostnad av ledningens innehavare.

6. Starkströmsledningens innehavare skall vara skyldig lämna full ersättning för den kostnad och skada, som kan komma att tillskyndas järnvägen genom ledningens framdragande, framtida begagnande eller underhåll.

7. Meddelas av Kungl. Maj:t tillstånd att framdraga lågspänningsledningar, skola ledningarna så anordnas, att antalet korsningsställen med järnväg bliver det minsta möjliga.

Om starkströmslednings anordnande i förhållande till svagströmsledningar.

§ 8.

1. Framdrages starkströmsledning för högspänning, så att den korsar förut befintliga, telegrafverket tillhöriga svagströmsledningar, eller fram-

drages starkströmsledning för lågspänning, så att den korsar sådana svagströmsledningar invid allmän väg, vattentrafikled eller järnväg, skola följande bestämmelser lända till efterrättelse.

Starkströmsledningens innehavare skall på sin bekostnad antingen vid ledningens anläggning eller ock framdeles, då så av behovet påkallas, bereda ett utrymme för svagströmsledningarna av

7.5 meters höjd och 4.2 meters bredd för parstolplinje samt

7.5 meters höjd och 1.6 meters bredd för enkelstolplinje.

Härvid iakttages, att erforderligt avstånd i vertikal led dessutom erhålles mellan de olika slagen av ledningar, samt att, då svagströmsledningarna äro framdragna längs järnväg, ingen del av utrymmet kommer närmare järnvägsspårets mitt än 3 meter vid järnvägar med spårvidd av 1.067 meter och därutöver samt 2.5 meter vid övriga järnvägar.

Vid ombyggnad av telegrafverket tillhörig enkelstolplinje till parstolplinje skall starkströmsledningens innehavare bekosta utrymmets ökning till 4.2 meters bredd, om detta utrymme icke redan från början finnes, eller parstolplinjens sammanträngning inom ett mindre utrymme, därest telegrafverket därtill lämnar sitt medgivande.

2. Framdrages starkströmsledning, så att den korsar eller på annat sätt kommer i farlig närhet av förut befintlig ledning för svagström skola de skyddsåtgärder vidtagas, som föreskrivas av kommerskollegium. Kostnaderna för skyddsanordnings vidtagande och underhåll skola bäras av starkströmsledningens innehavare.

Om starkströmsledning inom tätare bebyggt område.

§ 9.

1. Framdrages blank starkströmsledning med spänning överstigande 600 volt inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, må, med undantag för byggnad i vilken ledningen skall införas, ledningen icke framföras närmare byggnad, än att avståndet mellan ledningen och närmaste byggnadsdel utgör minst 5 meter, då spänningen uppgår till högst 22 000 volt, samt minst 10 meter vid spänning därutöver.

Om byggnad är högre än närliggande ledning skall ledningens avstånd från byggnad ökas enligt närmare bestämmande av kommerskollegium.

Ledningens höjd över mark under normala väderleksförhållanden skall utgöra minst 7 meter, då spänningen överstiger 600 men icke 22 000 volt, samt minst 10 meter vid högre spänning än nyss sagts.

Ovan angivna spänningar avse spänning mellan två ledare, vilka som helst.

I övrigt skola vid lednings framdragande inom sådant område de

särskilda säkerhetsåtgärder vidtagas, som av kommerskollegium föreskrivas.

Kommerskollegium må, när skäl därtill äro, meddela eftergift från de i detta moment lämnade föreskrifterna.

2. Har jämlikt Kungl. Maj:ts tillstånd starkströmsledning framdragits på visst sätt och är eller bliver stadsplan eller byggnadsplan fastställd för någon del av det område, som ledningen genomgår, skall ledningens innehavare vara skyldig vidtaga och bekosta de förändringar av ledningen inom sådant område, däri inbegripet dess förläggande i marken, som kommerskollegium framdeles kan finna erforderliga på grund av områdets bebyggande.

Om starkströmsledning inom område för kronoegendom.

§ 10.

Meddelas av Kungl. Maj:ts tillstånd till starkströmslednings framdragande inom område för kronoegendom, skola följande bestämmelser lända till efterrättelse.

1. Vad av kronoegendomens mark för ändamålet erfordras skall för den tid, tillstånd meddelats att hava starkströmsledningen framdragen inom kronoegendomens område, upplåtas emot ersättning, som skall utgå enligt de grunder, som stadgas i lagen den 12 maj 1917 om expropriation samt lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Ersättningen skall, därest ledningens innehavare så önskar, på anmälan av honom fastställas, beträffande under domänstyrelsens förvaltning stående kronoegendom, som icke är av ecklesiastik natur, av nämnda styrelse, beträffande ecklesiastik jordegendom av stiftsnämnden i stiftet samt, vad angår annan kronoegendom, av den myndighet, under vilkens förvaltning egendomen är ställd.

I annat fall eller om ledningens innehavare icke åtnöjes med den av vederbörande myndighet fastställda ersättningen, skall densamma, efter hans val och på hans bekostnad, bestämmas antingen av sådan särskild nämnd, som omförmäles i lagen den 12 maj 1917 om expropriation, eller ock av tre gode män, av vilka i fråga om ecklesiastik jordegendom stiftsnämnden i stiftet och beträffande övrig kronoegendom länsstyrelsen i länet, å ena, samt ledningens innehavare, å andra sidan, var för sig utse en och domaren i orten den tredje.

Boställshavare eller arrendator, vilkens rätt är beroende av upplåtelsen, äger ock, därest han ej är pliktig underkasta sig vederbörande myndighets beslut, påfordra, att ersättningen i varje fall skall bestämmas av gode män eller särskild nämnd i den ordning förut stadgats.

2. Innan stolparna eller stöden för starkströmsledningen å egendomens mark nedsättas, skall ledningens innehavare om platserna för desamma träffa överenskommelse, i fråga om prästgård och löneboställe, som avses i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932, med vederbörande pastorat, beträffande under domänstyrelsens förvaltning stående kronoegendom, som icke är av ecklesiastik natur, med vederbörande domänintendent eller jägmästare samt, vad angår annan kronoegendom, med vederbörande boställshavare eller arrendator, om egendomen är upplåten till boställe eller utarrenderad, och i annat fall med den myndighet, under vilkens förvaltning egendomen är ställd. Därvid skall tillses, att minsta möjliga hinder åstadkommes för egendomens innehavare att draga den nytta av marken, som är förenlig med markens användning för ledningen. Ledningens innehavare skall till vederbörande domänintendent eller jägmästare eller av myndighet eller pastorat utsett ombud lämna gottgörelse för den eller de resor, de för detta ändamål måste företaga.

3. Karta över den till egendomen hörande mark, varöver starkströmsledningen framdragits, utvisande jämväl platsen för stolparna och stöden, skall senast inom två månader, från det anläggningen blivit till begagnande upplåten, av ledningens innehavare överlämnas, beträffande ecklesiastik jordegendom till stiftsnämnden i stiftet samt beträffande annan kronoegendom till länsstyrelsen i länet för att av dessa myndigheter förvaras.

4. Starkströmsledningens innehavare skall såväl vid ledningens anläggning som sedermera, i den mån sådant erfordras för reparationer eller ändringar av ledningen eller tillsyn å densamma, hava obehindrad tillgång till den mark, varå ledningen är framdragen.

Där ledningen framdrages över odlad mark, skall för ledningens uppsättande ävensom för å ledningen framdeles skeende reparationer eller ändringar, såvitt möjligt är, väljas den tid, då minsta skada förorsakas å växande gröda.

Därest befintlig skog finnes för ledningens skull böra borttagas, äger ledningens innehavare att företaga fällning av skogen, sedan på hans anmälan utstämpling ägt rum, beträffande prästgård och löneboställe, som avses i ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932, genom vederbörande pastorats, beträffande allmänt kyrkohemman genom stiftsnämndens i stiftet samt beträffande övrig kronoegendom genom vederbörande jägmästares försorg. På enahanda sätt skall förfaras, om träd, som är stående på egendomens mark utom stolplinjen, finnes, i händelse det till följd av blåst eller annan anledning omkullstörtar, kunna föranleda skada å ledningen. Det åligger ledningens innehavare att ersätta ej mindre kostnad för utstämplingsförrättning än även efter värdering,

på sätt i mom. 1 av denna paragraf är stadgat, skada och förlust, som kan uppstå genom nedhuggning av skog eller enstaka träd.

Därest å egendomen företages avverkning av skog eller annat arbete, varav skada kan tillskyndas ledningen, är ledningens innehavare skyldig att efter därom erhållen tillsägelse lämna biträde för avvärjande av sådan skada.

Den för meddelandet av tillsägelse, som förut sagts, nödiga kostnad ävensom den, som erfordras för ledningens innehavares underrättande om inträffad skada å ledningen, skall av ledningens innehavare ersättas.

Ledningens innehavare är skyldig ersätta allt intrång och all skada, som till följd av ledningens uppsättande och eftersyn vållas, ävensom skada, som genom ledningen förorsakas å kreatur.

5. Starkströmsledningens innehavare skall vara skyldig underkasta sig de ytterligare föreskrifter, som beträffande ecklesiastik jordegendom av stiftsnämnden i stiftet, samt angående annan kronoegendom av den myndighet, under vilkens förvaltning egendomen är ställd, kunna befinnas erforderliga.

6. I händelse starkströmsledningens innehavare undandrager sig att uppfylla de enligt denna paragraf honom åliggande förpliktelser, är rätten att hava ledningen å egendomens mark kvarstående förverkad och ledningens innehavare är skyldig att genast borttaga ledningen.

Driftbestämmelser.

§ 11.

I luften förlagda, sinsemellan sammanhängande starkströmsledningar för lågspänning må icke nyttjas för distribution till allmänheten, såvida ej ifrågavarande ledningsnät i sin helhet innehaves av viss person eller i vederbörlig ordning registrerad sammanslutning. Drives anläggning utan iakttagande av vad sålunda stadgats, ankommer det på polismyndigheten att, efter anmälan av kommerskollegium, vidtaga åtgärd för avstängning av ledningsnätet, tills rättelse vidtagits.

Vad i föregående stycke sagts avser icke ledningar mellan till samma fastighet hörande byggnader.

§ 12.

Innehavare av starkströmsanläggning skall tillse, att till anläggningens drift hörande arbeten utföras av personer, som äga nödig sakkunskap ävensom kännedom om för sådana arbeten gällande bestämmelser.

§ 13.

Skall starkströmsledning framdragas över förut befintlig, i luften förlagd starkströmsledning, är innehavaren av sistnämnda ledning pliktig

ombesörja, att denna försättes ur drift så lång tid, som erfordras för färdigställande av den nya ledningen med tillhörande skyddsanordningar. Det åligger den nya ledningens innehavare att hålla innehavaren av den redan befintliga ledningen skadeslös för de förluster, som genom drift-avbrottet åsamkas denne.

Om tillsyn över starkströmsanläggningars utförande och skötsel.

§ 14.

Tillsyn över starkströmsanläggningar utövas av kommerskollegium samt av befattningshavare hos kollegium och de kollegium underställda befattningshavarna inom statens elektriska inspektion.

§ 15.

1. Innan arbete med sådan anläggning, till vilkens utförande erfordras Kungl. Maj:ts tillstånd, påbörjas, skall anmälan göras hos kommerskollegium, som har att uppdraga åt tekniskt utbildad befattningshavare inom kollegium eller statens elektriska inspektion att hava tillsyn över anläggningens utförande.

2. Har Kungl. Maj:ts tillstånd till anläggnings utförande meddelats, må densamma ej tagas i bruk, förrän den blivit av den utav kommerskollegium med stöd av mom. 1 förordnade tillsyningsmannen avsynad och godkänd eller denne på annat sätt funnit hinder ur säkerhetssynpunkt icke föreligga mot anläggningens brukande.

3. Har ansökning om tillstånd till anläggnings utförande till Kungl. Maj:t ingivits men ej slutligen prövats och är anläggningen färdig att tagas i bruk, äger tillsyningsmannen, därest han ej finner särskilda skäl tala mot bifall till berörda ansökning samt anläggningen ur säkerhetssynpunkt är tillfredsställande, medgiva, att anläggningen må i avvaktan på ansökningens slutliga prövning tillsvidare nyttjas.

§ 16.

Vid avsyningen skall tillses, att de för elektriska anläggningar i denna stadga eller av kommerskollegium meddelade säkerhetsföreskrifter så ock de säkerhetsföreskrifter, som kunna hava blivit beträffande anläggningen i fråga särskilt givna, äro vid dess utförande iakttagna ävensom att anläggningen i övrigt är anordnad på ett betryggande sätt.

§ 17.

Sedan anläggning, som i § 15 avses, tagits i bruk, har tillsyningsman att besiktiga densamma, så ofta kommerskollegium därom förordnar eller tillsyningsman finner det erforderligt. Besiktning skall ock ske, då så-

dant hos kommerskollegium eller tillsyningsman påkallas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen eller Konungens befallningshavande.

Sker besiktning på begäran av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen eller telegrafstyrelsen, bör ombud för den styrelse, som begärt besiktningen, kallas att därvid närvara.

Därest tillsyningsmannen så fordrar, skola i hans närvaro företagas prov och experiment till kontroll å anläggningen.

Tillsyningsman meddelar de föreskrifter, som till förekommande av fara i följd av anläggningens drift må erfordras; och må tillsyningsmannen, där sådant finnes nödigt, förordna, att anläggningen skall sättas ur bruk intill dess av honom föreskriven åtgärd blivit vidtagen.

Varder hos kommerskollegium anmält, att fara uppstått i följd av anläggnings drift, äger kollegium, där sådant finnes nödigt, förordna, att anläggningen skall sättas ur bruk intill dess besiktning, varom i denna paragraf är sagt, kan varda hållen.

§ 18.

Annan anläggning, än i § 15 avses, må genom statens försorg besiktigas i den omfattning kommerskollegium eller tillsyningsman finner erfordrerligt och gäller därvid vad i § 17 angående besiktning och anläggnings sättande ur bruk är stadgat.

Kommerskollegium må även, när särskilda skäl föreligga, ålägga innehavare av sådan anläggning, varom här är fråga, att på egen bekostnad låta besiktiga anläggningen genom annan fackman, som kan av kollegium godkännas. På förslag av dylik besiktningsman meddelar kommerskollegium de säkerhetsföreskrifter rörande anläggningen, vartill besiktningen må giva anledning.

§ 19.

Vid utövändet av honom åliggande tillsyn bör tillsyningsman tillvägagå med varsamhet och omsikt samt tillse, att erfordrerligt skydd vid de elektriska anläggningarna vinnes med minsta olägenhet för anläggningens ägare.

§ 20.

Vid förrättning för fullgörande av tillsyn över elektrisk anläggning skall tillsyningsmannen, om anläggningens ägare eller arbetsföreståndaren sådant fordrar, för denne uppvisa sitt förordnande i huvudskrift eller av ämbetsmyndighet styrkt avskrift.

§ 21.

Där tillsyningsman beslutat, att viss åtgärd i avseende å anläggning skall av densammas ägare vidtagas eller att anläggning skall sättas ur

bruk intill dess av tillsyningsmannen föreskriven åtgärd blivit vidtagen, skall tillsyningsmannen mot bevis tillstålla ägaren eller arbetsföreståndaren skriftligt meddelande därom; och äger tillsyningsmannen, där sådant anses nödigt, göra framställning hos polismyndigheten om vidtagande av den åtgärd, som i anledning av tillsyningsmannens beslut må på denna myndighet ankomma.

Finner tillsyningsman, att anordning blivit vidtagen, som ej överensstämmer med av kommerskollegium meddelade säkerhetsföreskrifter, men som likväl kan anses fullt betryggande, äger tillsyningsmannen hos kollegium föreslå, att anordningen i fråga må godkännas.

§ 22.

För egen eller annans räkning må tillsyningsman icke mot ersättning utöva verksamhet såsom rådgivare rörande elektriska anläggningar, varom här är fråga, därest ej beträffande anläggning, som ej står under hans tillsyn, kommerskollegium för särskilt fall, då sådant prövas kunna ske utan men för tjänsten, meddelar eftergift. Ej heller må tillsyningsman åtaga sig sådana anläggningars utförande eller driva fabrik eller idka annat industriellt yrke eller i dem hava del eller anställning, för så vitt de avse tillverkning av materiel för elektriska anläggningar av här ifrågavarande slag.

§ 23.

Den, som innehar eller innehaft uppdrag som tillsyningsman, vare förbjudet att röja yrkeshemlighet, varom han under sin befattning med denna tillsyn erhållit kännedom.

§ 24.

Emot beslut av tillsyningsman må den, som därmed är missnöjd, föra talan genom besvär hos kommerskollegium inom trettio dagar från det han av beslutet erhållit del.

Beslut, att anläggning skall sättas ur bruk i avvaktan på viss åtgärd, länder utan hinder av anförda besvär till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bliva i vederbörlig ordning beslutat.

Särskilda bestämmelser.

§ 25.

Innehavare av starkströmsanläggning, till vars utförande och nyttjande Kungl. Maj:t meddelat tillstånd, skall vara skyldig iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av kraft från sådan anläggning, vilka framdeles kunna bliva i laga ordning fastställda.

§ 26.

Därest ägare av starkströmsanläggning å annan överlåter nyttjanderätten till anläggningen, skall ägaren för de förpliktelser, som jämlikt denna stadga åläggas anläggningens innehavare, vara ansvarig lika med innehavaren, dock ej med annan egendom än anläggningen och vad därtill hör samt under nyttjanderätten inbegripes.

Ansvarsbestämmelser.

§ 27.

Den, som

utan föreskriven anmälan nyttjar anläggning, varom i § 3 förmäles, eller utan sådan anmälan, som i § 15 sägs, påbörjar arbete med där avsedd anläggning eller i strid emot föreskriften i samma § tager anläggning i bruk,

eller nyttjar anläggning utan att hava iakttagit de i denna stadga eller av kommerskollegium eller tillsyningsman meddelade säkerhetsföreskrifter,

eller nyttjar anläggning, vilken genom kommerskollegii eller tillsyningsmans beslut satts ur bruk,

eller eljest icke ställer sig till efterrättelse i denna stadga meddelade bestämmelser,

straffes med dagsböter, där ej å överträdelsen straff är i allmänna strafflagen utsatt eller särskild påföljd i stadgan angivits.

§ 28.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse mot § 27, fortsätter samma förseelse, skall för varje gång åtal därför anhängiggöres fällas till särskilt ansvar.

§ 29.

Allmän åklagare skall tala å förseelse, varom i denna stadga sägs, ändå att angivelse därom ej skett. Han vare ock pliktig utföra åtal å dylik förseelse, som hos honom av kommerskollegium eller tillsyningsman angives.

Böter, som ådömas enligt denna stadga, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Allmän översikt över statliga utredningar och författningar rörande elektriska starkströmsanläggningar.

Före år 1900 funnos endast enstaka statliga föreskrifter, som berörde elektriska starkströmsledningar. Sålunda behandlade förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov bland annat frågan om expropriation för utläggning av elektriska ledningstrådar. Vidare innehöll gruvestadgan av den 16 maj 1884 under 32 och 33 §§ ännu gällande bestämmelser om att vid utmålsförrättning plats skall anvisas åt för gruvdriften erforderliga kraftledningar samt om bestämmandet av ersättning därför. Slutligen må nämnas, att kungörelsen den 20 april 1883 (nr 15) angående förbud att utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd upprätta telegraf-, telefon- och likartade förbindelser å viss mark tillämpades även beträffande starkströmsledningar, ehuru dessa icke direkt angåvos i författningstexten.

Framläggandet inför riksdagen av förslag till en särskild lag om elektriska anläggningar samt till vissa därmed sammanhängande ändringar i allmänna strafflagen ävensom i 1866 års expropriationsförordning föranleddes närmast av följande omständigheter. I skrivelse den 13 maj 1896 hade riksdagen anhållit om utredning, huruvida och i sådant fall under vilka villkor och inskränkningar det kunde anses lämpligt och nyttigt, att den, som ville anlägga elektrisk ledning för belysning eller kraftöverföring, berättigades att, även där godvillig överenskommelse icke kunde träffas, ej mindre draga sådan ledning över annans område än även erhålla säkerhet för ledningens ostörda framtida begagnande. Vidare hade de sakkunniga personer (den s. k. starkströmskommissionen), som år 1898 med anledning av nämnda riksdagsskrivelse tillkallats för att biträda vid utarbetande inom finansdepartementet av bestämmelser rörande villkoren för anläggning och begagnande av elektriska ljus- och kraftledningar (d. v. s. starkströmsledningar) i avgivet utlåtande framhållit behovet av vissa till civillag hänförliga föreskrifter angående koncessionstvång, expropriationsrätt och fridlysning med avseende å dylika elektriska ledningar.

Två särskilda propositioner avlätos därefter av Kungl. Maj:t till 1900 års riksdag. Av propositionerna innehöll den ena, nr 22, lagförslag om tillägg till 1866 års expropriationsförordning och om ändrad lydelse av vissa paragrafer i 19 kapitlet strafflagen samt den andra, nr 46, förslag till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar. Propositionerna ledde, i fråga om elektriska starkströmsledningar, endast till åtgärd såtillvida, att i strafflagen infördes bestämmelser om fridlysning av så-

dana ledningar enligt samma grunder, som gällde beträffande telegraf- och telefonledningar. I övrigt stannade riksdagens kamrar i olika beslut. I sin skrivelse den 14 maj 1900, nr 118, framhöll emellertid riksdagen, att inom riksdagen förefunnes ett samstämmigt intresse, att lagstiftning måtte komma till stånd i fråga om såväl koncession som expropriationsrätt för elektriska ledningar, varför riksdagen anhöll, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta utarbета och för riksdagen framlägga nytt förslag till lagstiftning i dessa hänseenden.

Med anledning av riksdagens sistnämnda hemställan utarbetades och framlades för 1902 års riksdag dels proposition, nr 9, med förslag till lag innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar och till lag om ändrad lydelse av 19 kapitlet 20 § och 20 kapitlet 3 § strafflagen dels ock proposition, nr 10, med förslag om ändrad lydelse av § 2 i 1866 års expropriationsförordning. Propositionerna och på grund av desamma väckta motioner behandlades av ett särskilt utskott (nr 1), som framför allt i betydande avseende omarbetade förstnämnda av de tre lagförslagen. Utskottets förslag biträdades med vissa jämkningar av riksdagen.

Sedan riksdagen i skrivelse den 9 maj 1902, nr 86, anmält sitt beslut, utfärdades de av riksdagen antagna lagarna den 27 juni samma år.

Lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, vilken lag trädde i kraft den 1 januari 1903, utgör fortfarande grunden för lagstiftningen på det elektriska starkströmsområdet. I lagen har emellertid efter utfärdandet ett flertal ändringar vidtagits, såsom framgår av följande data och nummer i Svensk författningssamling, nämligen den 31 augusti 1907 (nr 69), den 17 juni 1916 (nr 237), 16 maj 1918 (nr 280), 22 juni 1920 (nr 478) samt 29 maj 1931 (nr 148). Lagen den 27 juni 1902 eller 1902 års lag, som den i det följande kommer att benämnas, innehåller huvudsakligen expropriations- och koncessionsbestämmelser beträffande starkströmsanläggningar ävensom bestämmelser om ansvarighet för skada till följd av elektrisk ström. Dessutom finnes i lagen intaget ett allmänt bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga närmare föreskrifter med avseende å elektriska anläggningars utförande och skötsel. I fråga om expropriation tillämpas även de allmänna bestämmelserna i detta ämne, vilka numera återfinnas i lagen den 12 maj 1917 om expropriation.

Av Kungl. Maj:t hava, bland annat, utfärdats följande kompletterande författningar, nämligen stadgan den 31 december 1902 (nr 137) om elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring (i det följande benämnd 1902 års stadga) samt kungörelsen den 19 maj 1916 (nr 173) med vissa bestämmelser rörande elektriska starkströmsledningars anordnande i förhållande till trafikleder och svagströmsledningar m. m. (i det

följande benämnd 1916 års kungörelse). Båda författningarna, framför allt stadgan, hava under årens lopp ändrats i åtskilliga avseenden.

1902 års stadga inledes med några direkt till 1902 års lag anknutna bestämmelser om tillstånds- och anmälningsskyldighet beträffande elektriska anläggningar. Huvuddelen av stadgan upptages av säkerhetsföreskrifter rörande sådana anläggningar samt bestämmelser om tillsyn över dessas utförande och skötsel. Den statliga tillsynen är anförtrodd åt kommerskollegium samt den för ändamålet inrättade, under kollegium lydande elektriska inspektionen. I anslutning därtill har kollegium dels genom bestämmelse i stadgan bemyndigats utfärda ytterligare säkerhetsföreskrifter dels ock genom beslut av Kungl. Maj:t den 30 november 1917 erhållit bemyndigande att tillsvidare medgiva undantag från de i stadgan meddelade säkerhetsföreskrifterna.

Med stöd härav har kommerskollegium utfärdat flera kungörelser, bland vilka i detta sammanhang särskilt må nämnas kollegii kungörelse den 1 mars 1904 (nr 10) angående säkerhetsföreskrifter vid utförande av elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring samt kollegii kungörelse den 6 mars 1919 (nr 111) angående säkerhetsföreskrifter vid utförande av elektriska starkströmsanläggningar i lantgårdar och därtill hörande byggnader.

Vid sidan av riksdagens ståndpunkttaganden till bestämmelserna i 1902 års lag samt till organisationen av den statliga tillsynen över elektriska starkströmsanläggningar hava även i annat sammanhang frågor rörande sådana anläggningar behandlats av riksdagen.

Härvid bortses från de bestämmelser angående kraftöverföring, som finnas meddelade i vattenlagen.

Genom skrivelse den 28 mars 1907, nr 62, anhöll riksdagen, i anledning av väckta motioner, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om utredning, på vilket sätt betryggande garantier för kontraktsenligt åtnjutande av elektrisk energi kunde genom lagstiftning eller eljest beredas avnämare av sådan energi samt i den mån riksdagens medverkan till lagstiftning i ämnet erfordrades för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. — Sedan yttranden över skrivelsen avgivits av ett stort antal myndigheter och korporationer, tillsatte Kungl. Maj:t den 22 juni 1911 för verkställande av den av riksdagen begärda utredningen en kommitté, vilken därjämte erhöi i uppdrag att utreda, huruvida och på vad sätt priset på elektrisk kraft, som distribuerades till allmänheten, kunde av offentlig myndighet regleras. Nämnade kommitté, den s. k. kraftkommittén, avgav den 16 december 1914 ett omfattande betänkande, vilket bland annat innehöll en allmän redogörelse för utvecklingen av den svenska lagstiftningen rörande elektriska starkströmsanläggningar samt en detaljerad översikt över mot-

svarande lagstiftning i vissa främmande länder. Själva betänkandet utmynnade huvudsakligen i ett förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk kraft. Beträffande frågan om prisreglering av elektrisk kraft innehöll betänkandet en närmare utredning, med stöd av vilken kommitténs majoritet funnit sig icke böra framlägga förslag i ämnet. Vissa reservanter inom kommittén ansågo emellertid åtgärder även i sistberörda avseende påkallade och framlade ett förslag till ny lag, avsedd att ersätta 1902 års lag. Sistnämnda förslag blev icke av Kungl. Maj:t förelagt riksdagen. Däremot avlät Kungl. Maj:t till 1920 års riksdag proposition, nr 298, med förslag bland annat till lag med vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk kraft. Under iakttagande av åtskilliga av riksdagen beslutade ändringar i förslaget blev lagen sedermera den 22 juni 1920 under rubriken lag med vissa bestämmelser om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m. av Kungl. Maj:t utfärdad. I anslutning därtill genomfördes även vissa av nämnda lag föranledda ändringar i andra lagar.

Vidare må nämnas, att riksdagen genom skrivelser den 29 maj 1915, nr 176, och den 9 juni 1917, nr 302, i anledning av väckta motioner, anhöll om verkställande av utredningar angående åtgärder för främjande av landsbygdens elektrifiering. I viss del anförtroddes utredningsuppdraget åt de redan i början av år 1915 inom dåvarande civildepartementet tillkallade s. k. vattenfallssakkunniga, vilka sedermera framlade förslag, som ledde till inrättande 1918 av kraftledningslånefonden och 1919 av vattenkraftslånefonden. I huvudsak lämnades emellertid utredningsuppdraget rörande landsbygdens elektrifiering åt en kommitté, som efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 13 juli 1917 tillsattes inom jordbruksdepartementet. Ifrågavarande kommitté, den s. k. elektrifieringskommittén, avlämnade ett stort antal tekniska utredningar rörande elektrifieringen av landsbygden inom olika län i riket. Sedan Kungl. Maj:t i samband med en allmän begränsning av kommittéväsendet beslutat, att elektrifieringskommitténs verksamhet skulle upphöra den 31 maj 1923, avgav kommittén sistnämnda dag en redogörelse för sitt dittillsvarande arbete ävensom ett kortfattat förslag till organisation av statens verksamhet beträffande landets elektrifiering. Kommitténs utredningar hava i stort sett icke lett till några åtgärder i annan mån än att de medverkat till att särskilda medel under en följd av år anvisats för landsbygdens elektrifiering.

Beträffande av riksdagen under senare år till Kungl. Maj:t framförda önskemål om utredningar i lagstiftningsfrågor rörande elektriska anläggningar må framhållas följande. — Genom skrivelse den 21 maj 1926,

nr 249, anhöll riksdagen, i anledning av väckt motion, om utredning, huruvida gällande lagbestämmelser rörande elektriska anläggningar böra ändras i den riktning, att menighet må, där ett för staten eller för annan menighet viktigt intresse det kräver, kunna åläggas skyldighet att inom område, för vilket byggnadsstadgan för rikets städer (numera ersatt med byggnadsstadgan den 20 november 1931) äger tillämpning, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg eller allmän plats för framdragande av elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järnväg eller spårväg. — Dessutom har riksdagen i skrivelse den 11 mars 1935, nr 71, i anledning av väckt motion, anhållit om verkställande av utredning angående möjligheterna att förenkla och förbilliga förfarandet vid tvångsförvärf av rätt att å annans mark framdraga elektriska ledningar. Sistnämnda skrivelse har ännu icke föranlett någon särskild åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Slutligen må erinras om vissa författningar i ämnen, vari förslag redan avgivits av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet.

År 1919 tillkom efter utredning inom kommerskollegium med biträde av sakkunniga en statlig reglering av installatörsyrket i fråga om elektriska anläggningar. Den grundläggande författningen på detta område utgöres av Kungl. Maj:ts förordning den 5 december 1919 (nr 755) angående behörighet att utföra elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring m. m. Förordningen kompletteras av kommerskollegii kungörelse den 30 april 1920 (nr 232) med särskilda föreskrifter rörande behörighet att utföra elektriskt installationsarbete. I denna fråga hava sakkunniga för elektriska kontrollväsendet den 23 oktober 1935 avgivit särskilt betänkande (statens offentliga utredningar 1935: 53) med förslag till nya bestämmelser, jämväl reglerande entreprenörväsendet på det elektriska installationsområdet.

Vidare må framhållas, att Kungl. Maj:t, i anledning av förslag av de sakkunniga, den 26 april 1935 utfärdat kungörelse (nr 138) angående kontroll av viss elektrisk materiel.

Elektricitetsförsörjningens utveckling.

Landets elektricitetsförsörjning har under det 30-tal år, som förflutit sedan den ännu gällande lagens tillkomst, genomgått en mycket snabb utveckling.

En indikator på elektricitetsproduktionens tillväxt kan erhållas ur statistiken över Sveriges utbyggda vattenkraft, publicerad av Svenska vattenkraftföreningen. Denna statistik går tillbaka till år 1912, då den utbyggda vattenkraften uppgick till något över 500 000 kW. Vid 1935

års slut hade kapaciteten ökats till 1.45 miljoner kW eller i runt tal 2 miljoner hästkrafter. Värme kraftverkens effekt uppgick vid årsskiftet 1935—36 till 0.75 miljoner kW eller 1 miljon hästkrafter.

Den producerade energimängden har under perioden 1912—1935 ökats från cirka 1.3 miljarder till nära 7 miljarder kWh, varav ungefär 0.6 miljarder kWh alstrats av värme kraftverk.

Fördelningen av den alstrade energien har, såsom framgår av nedanstående tabell, under den senaste 20-årsperioden undergått en anmärkningsvärd förändring.

	1913	1935
Allmän industriell förbrukning	64.6 %	60.5 %
Elektrolyt., elektrokem. industri, elektriska pannor .	29.8 %	19.5 %
Spårvägar och järnvägar	1.5 %	6.0 %
Borgerlig förbrukning	4.1 %	14.0 %

Utvecklingen uppvisar sålunda en kraftig stegring av den s. k. borgerliga förbrukningen, en följd av en omfattande landsbygdselektrifiering och av vidgade användningsområden för den elektriska energien inom hushåll och hantverk.

Ett annat mått på elektricitetens landvinningar erhålles ur kommerskollegii statistik angående längden av utbyggda högspänningsledningar. Omkring år 1905 uppgick totala längden av dylika ledningar till cirka 5 000 km, år 1935 redovisas cirka 65 000 km. Det bör här observeras, att dessa uppgifter endast avse högspänningsledningar. För lågspänningsledningar, vilka ej äro anmälningspliktiga, finnas inga längduppgifter. De torde emellertid i längd något överstiga högspänningsledningarna.

Överföringsspänningarna hava likaledes ökats: från 15 000—20 000 V vid seklets början till 220 000 V.

Det i landets elektricitetsförsörjning investerade kapitalet är avsevärt. Taxeringsvärdet för landets vattenkraftanläggningar angavs år 1930 av kommerskollegium till 369 miljoner kronor. Värdet av landets samtliga kraft- och distributionsanläggningar torde kunna uppskattas till ungefär 1.2 miljarder kronor. Ett ännu större kapital torde vara investerat i till dessa anläggningar anslutna installationer.

Enligt 1931 års företagsräkning voro mer än 60 000 personer direkt sysselsatta inom olika grenar av det elektrotekniska näringslivet. Där-

utöver sysselsättas ett stort antal personer med byggnad och drift av elektriska anläggningar inom andra än rent elektrotekniska företag.

Av de angivna siffrorna framgår, att de till elektricitetsförsörjningen anslutna näringsgrenarna fått en allt större betydelse. Utvecklingen har även bidragit till att skapa ökad sysselsättning inom skilda grenar av näringslivet samt att direkt och indirekt höja levnadsstandarden inom stora lager av vårt folk.

De för varje år alltmera utbredda och mer komplicerade elektriska anläggningarna ställa emellertid allt större krav såväl på materiel och utförande som på de personer, som hava ansvaret för anläggningarnas planering, drift och tillsyn.

Direktiv för sakkunniga för elektriska kontroll- väsendet m. m.

När chefen för handelsdepartementet den 3 februari 1933 hos Kungl. Maj:t hemställde om bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att verkställa en allmän utredning rörande det elektriska kontrollväsendet, lämnade departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet en redogörelse för de frågor utredningen skulle omfatta jämte vissa riktlinjer för utredningsarbetet. Efter att hava erinrat om de åtgärder, som från statens sida vidtagits på ifrågavarande område, anförde departementschefen följande:

»Från den tid, då staten började ingripa reglerande beträffande den elektriska energiförsörjningen, har användningen av elektriciteten såsom ljus- och kraftkälla tilltagit i en utomordentlig grad. Den elektriska energien har blivit ett av de mest outhärliga konsumtionsobjekten såväl inom näringslivet som annorstädes. De elektriska överförings- och fördelningssystemen spänna numera över stora delar av landet, betydande ekonomiska intressen hava bundits till de elektriska anläggningarna och samhället har på ett förut oanat sätt blivit beroende av ostörd och tillfredsställande energitillförsel.

Till följd av olika omständigheter har emellertid den statliga kontrollen på ifrågavarande område icke hållit jämna steg med den utveckling, som sålunda ägt rum. Detta har bland annat tagit sig uttryck däri, att vid sidan av denna statliga kontroll en enskild kontrollverksamhet uppstått på grund av initiativ från skilda håll, främst från sammanslutningar av sakkunniga, från kraft- och elektricitetsverk, från brandförsäkringsföretag och från elektroindustriellt håll. Visserligen har därvid samarbete ofta kommit till stånd med de statliga kontrollorganen. Förnekas kan dock icke, att det nuvarande kontrollsystemet lider

av allvarliga brister och särskilt lämnar rum för berättigade anmärkningar ur synpunkten av erforderlig enhetlighet och effektivitet.

Tidpunkten synes mig för den skull vara inne att underkasta lagstiftningen på förevarande område en genomgripande revision. Åtskilliga framställningar hava också inkommit under de senare åren från skilda intressegrupper, syftande till en utredning av det elektriska kontrollväsendet. En sådan utredning synes mig böra avse de åtgärder av olika slag från det allmännas sida, som krävas för att förebygga olycksfall och skador av elektriska anläggningar och för att i övrigt befordra den elektriska energiförsörjningens sunda utveckling.

Föremål för utredningen bör sålunda bland annat bliva de säkerhetsföreskrifter av skilda slag, som kunna anses erforderliga för ett rationellt utförande och en ändamålsenlig skötsel av elektriska anläggningar. Åtskilliga av de härutinnan gällande föreskrifterna datera sig från början av detta århundrade, och det torde med hänsyn till utvecklingen å området vara uppenbart, att en omarbetning och modernisering är behövlig. Visserligen hava de ursprungliga föreskrifterna i stor utsträckning kompletterats genom sedermera av Kungl. Maj:t, kommerskollegium och elektriska inspektionen meddelade bestämmelser och anvisningar, men dessa sakna ej sällan den fullständighet, likformighet och det systematiska sammanhang, som är önskvärt. Härtill kommer, att vid sidan av dessa officiella bestämmelser ett stort antal olika serier av föreskrifter och anvisningar tillkommit på initiativ av korporationer och enskilda.

Utredningen i denna del torde böra gå ut på att ett system av enhetliga och klara säkerhetsföreskrifter av principiell innebörd uppbygges, som tager sikte på olika anläggningars karaktär och beskaffenhet och som lämnar möjlighet till en successiv anpassning efter utvecklingens krav. Jag förutsätter härvid, att de omfattande förarbeten, som enligt vad jag inhämtat på enskilt initiativ härutinnan redan verkställts, komma att ställas till förfogande.

Som förut nämnts utövas tillsynen över elektriska anläggningar av kommerskollegium samt av befattningshavare hos kollegium och kollegium underställda befattningshavare inom den elektriska inspektionen.

Landet är numera indelat i fyra inspektionsdistrikt. I tre av dessa utövas tillsynen av tre å inspektionens stat uppförda statsinspektörer. En fjärde statsinspektör är i egenskap av överinspektör och byrådirektör å elektriska sektionen av kommerskollegii industribyrå uppförd å kollegii stat. Sedan 1927 är en förste byråingenjör å elektriska sektionen tillsyningsman i det fjärde distriktet. Från och med år 1920 äro dessutom å inspektionens stat anställda två assistenter.

Enligt gällande bestämmelser avser den statliga inspektionen i huvudsak endast sådana starkströmsanläggningar, för vilkas utförande erford-

ras Kungl. Maj:ts tillstånd. Icke koncessionerade anläggningar besiktigas endast efter anmälan om behov av inspektion eller då vederbörande inspektör eljest finner anledning ingripa på grund av fara för skada å person eller egendom eller hinder i driften av statens telegraf- eller telefoninrättning. Detta innebär, att själva förbrukningsanläggningarna i allmänhet äro undantagna från inspektionsverksamheten. Sedan 1920 tjänstgöra de elektriska inspektörerna även såsom specialinspektörer inom yrkesinspektionen.

Jämväl beträffande det elektriska inspektionsväsendet hava emellertid från ett flertal enskilda håll vidtagits åtskilliga åtgärder. Sålunda hava kraft- och elektricitetsverken samt brandförsäkringsföretagen till gagn för olika intressen anordnat ett omfattande inspektionsväsen, och en livlig besiktningens verksamhet bedrivs dessutom av länskonsulenter, ångpanneföreningarna och andra konsulterande tekniska organ.

Uppenbart är, att ett inspektionsväsende, fördelat på så många inspektionsorgan, kan leda till mångahanda svårigheter och medföra oekonomiska och föga enhetliga anordningar. Med hänsyn till de olika synpunkter, ur vilka den enskilda inspektionen tillkommit, kan man knappast förvånas över den stora olikformighet beträffande kontrollen, som råder för skilda grupper av anläggningar. Särskilt på landsbygden med dess stora antal småanläggningar hava besvärligheter uppstått. Vid åtskilliga tillfällen hava — jämväl inom riksdagen — framställningar gjorts, åsyftande ändringar beträffande den elektriska inspektionsmyndighetens organisation. Därvid har särskilt anmärkts mot det förhållandet, att statsinspektörerna, ehuru uppförda å lokal stat med olika inspektionsdistrikt, samtliga äro stationerade i Stockholm. Senast har 1931 års riksdag — vid behandlingen av frågan om anslag till inspektionens verksamhet för budgetåret 1931/1932 — uttalat, att riksdagen förväntade, att Kungl. Maj:t toge i övervägande, huruvida den nuvarande organisationen fyllde de anspråk, som de senaste årens utveckling ställde på densamma. Efter anmodan har kommerskollegium i skrivelse den 29 december 1931 avgivit förslag till en decentralisation av den nuvarande inspektionen.

Vid den utredning, som nu bör igångsättas, bör frågan om den elektriska inspektionens organisation tagas under omprövning. Därvid synes tillika böra undersökas behovet såväl av en effektivare tillsyn över de nuvarande besiktningens objekten som av en utvidgning av den statliga tillsynen till sådana anläggningar, som nu ej äro föremål för inspektion. Särskild uppmärksamhet synes mig böra ägnas frågan om det inbördes förhållandet mellan den statliga inspektionen och den privata besiktningens verksamheten.

Sannolikt kommer en utvidgad statlig inspektionsverksamhet att med-

föra stegrade kostnader för statsverket. Med hänsyn härtill och i anslutning till vad inom vissa andra områden av statens inspektionsverksamhet är fallet torde kunna ifrågasättas, om ej bidrag till täckande av dessa kostnader borde uttagas av ägarna till de anläggningar, som underkastas inspektion. Även detta spörsmål bör bliva föremål för övervägande.

I nära samband med nu behandlade kontrollåtgärder står frågan om en statlig kontroll av den i landet saluförda elektriska materielen. Visserligen har på enskilt initiativ tillskapats en kontrollverksamhet beträffande sådan materiel, men med hänsyn till frågans stora betydelse bör utredas, huruvida icke — såsom i vissa andra länder — en offentlig kontroll jämväl på detta område bör anordnas.

Från vissa brandförsäkringsföretag har framställning gjorts om vidtagande av åtgärder för en obligatorisk revision av i landet med s. k. kristidsmateriel utförda elektriska inomhusinstallationer. Ehuru denna fråga numera icke torde äga någon större aktualitet, synes densamma dock böra tagas upp till behandling i detta sammanhang.

Först genom den förut omnämnda s. k. behörighetsförordningen av år 1919 infördes en viss statlig kontroll till reglerande av kompetensen hos dem, som hava att utföra och sköta elektriska anläggningar. Anledningen till denna reglering låg främst i de betänkliga förhållanden, som uppstått i samband med kristidens starkt forcerade elektrifieringsarbete, särskilt å landsbygden. Enligt förordningen få, med undantag för vissa mindre betydande arbeten, elektriska installationsarbeten inom- och utomhus endast utföras av eller under kontroll av person, som erhållit av kommerskollegium utfärdat behörighetsbevis. För erhållande av sådant behörighetsbevis finnas uppställda vissa kompetenskrav, innebärande fordringar å såväl praktisk erfarenhet som teoretiska kunskaper.

Jämsides med denna statliga kontroll över de elektriska installatörerna tillämpa elektricitetsverken, kommunala såväl som enskilda, ett system med av dem godkända entreprenörer, och enhetliga normer för auktorisation av dylika entreprenörer hava vunnit tillämpning vid ett stort antal av nämnda verk. Därvid hava uppställts vissa fordringar på vederbörandes personliga egenskaper, på ekonomisk soliditet m. m., vartill författningsenligt hänsyn icke kan tagas vid meddelande av kommerskollegii behörighetsbevis.

Mot detta entreprenörsystem har en stark opposition framkommit från olika installatörsammanslutningars sida, varvid gjorts gällande, att systemet i själva verket innebär ett oberättigat intrång i näringsfriheten. Från fastighetsägares och andra konsumenters sida har framhållits, att entreprenörsystemet förhindrar en välbehövlig konkurrens och onödigt fördyrar de elektriska installationerna.

Med hänsyn till de olika synpunkter, som i denna fråga kunna göras gällande, finner jag nödvändigt, att jämväl spørsmålet om kontrollen över de elektriska yrkesmännens kompetens och det därmed sammanhängande entreprenörssystemet göres till föremål för en allsidig prövning. En sådan prövning torde också böra avse frågan om ett nöjaktigt ordnande av yrkesmännens utbildning.

I samband med den av mig nu förordade utredningen torde lämpligen vissa andra spørsmål beträffande de elektriska anläggningarna jämväl böra bli föremål för behandling. Bland sådana spørsmål må nämnas frågan, i vad mån vid prövning av en koncessionsansökan rörande elektrisk anläggning hänsyn bör tagas till behovet av anläggningen, vidare vilket förfarande, som bör iakttagas vid förlängning av meddelade koncessioner för sådana anläggningar, samt eventuella villkor för förlängning, ävensom frågor om ändrade bestämmelser rörande tillstånd till elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järn- eller spårväg samt om viss revidering av gällande regler om ansvarighet för skada till följd av elektrisk ström.»

Såsom av den inledande allmänna översikten framgår, hava sakkunniga för elektriska kontrollväsendet redan slutfört utredningsuppdraget i några relativt fristående delar (materielkontrollen och behörighetsfrågan). De förslag, som därvid framlagts, ansluta sig till ovan intagna direktiv. I det följande komma de återstående, mera intimt med varandra sammanhängande frågorna att successivt göras till föremål för utredning.

Härvid torde böra understrykas, att de sakkunnigas uppdrag huvudsakligen avser kontrollen över elektriska starkströmsanläggningar. Ehuru de stora ekonomiska spørsmål, som sammanhånga med elektrifieringen, sålunda icke direkt falla under uppdraget, måste naturligen tillses, att förslagen till kontrollåtgärder avpassas för en rationell kraftförsörjning.

I detta sammanhang må erinras om att de av Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december 1934 tillkallade sakkunniga för verkställande av en förberedande utredning angående ingripanden från samhällets sida på vissa områden av det ekonomiska livet i sitt den 9 december 1935 avgivna betänkande om folkförsörjning och arbetsfred (statens offentliga utredningar 1935: 65 och 66) bland annat föreslagit, att elektrifieringsfrågan från olika utgångspunkter underkastas en förnyad fullständig undersökning. Enligt berörda sakkunnigas hemställan skulle utredningen helt allmänt avse frågan om befrämjandet av den svenska vattenkraftens utnyttjande. I motiveringen framhållas emellertid särskilt spørsmålen om åtgärder till ordnande av förbättrade kreditmöjligheter för kraftverk och kraftledning samt till ersättande av gamla undermåliga

installationer med tidsenliga och betryggande sådana. Vidare förordas en på detaljundersökningar grundad inventering av det inom landets olika delar föreliggande kraftbehovet. Därför beröres i betänkandet den kommunala taxesättningen, som i stor omfattning gjort elektricitetsverksrörelsen till ett indirekt beskattningsmedel.

De förslag sakkunniga för elektriska kontrollväsendet här framlägga kunna ur formell synpunkt indelas i tre grupper, lagfrågor, övriga författningsfrågor samt organisationsfrågor.

Till den första gruppen hänföres härvid huvudsakligen koncessionsväsendet samt viss revidering av bestämmelserna om ansvarighet för skada till följd av elektrisk ström.

Till den andra gruppen hör en allmän modernisering av gällande föreskrifter av administrativ och teknisk natur rörande elektriska anläggningars utförande och drift samt angående tillsynen å sådana anläggningar.

Den tredje gruppen omfattar organisationen av det statliga kontrollorganet.

I. Koncessionsväsendet m. m.

Koncessionsväsendet, som är av grundläggande betydelse för den statliga regleringen å hithörande område, synes lämpligen först böra upptagas till behandling. Mellan frågorna om koncession och expropriation för elektriska starkströmsledningar föreligger otvivelaktigt ett starkt samband. Då emellertid, såsom redan ovan framhållits, sistnämnda fråga endast i viss detalj faller under sakkunnigas uppdrag samt en allmänna utredning i ämnet på grund av riksdagens senaste uttalande framdeles kan förväntas bli igångsatt, kommer expropriationsförfarande att här beröras endast i den mån detta av sammanhanget påkallas.

Enligt de meddelade direktiven skall sakkunnigas utredning rörande koncessionsväsendet närmast avse spörsmålen om behovsprövning vid meddelande av koncession att framdraga elektriska starkströmsledningar samt om förlängning av redan meddelade dylika tillstånd. Härvid torde emellertid åtskilliga på koncessionsfrågan i dess helhet inverkan omständigheter behöva tagas under övervägande.

Såsom underlag för ett ståndpunkttagande i förevarande avseenden må först lämnas en redogörelse för gällande bestämmelser angående tillstånd att utföra elektriska starkströmsledningar samt för den praxis, som under tillämpningen av nämnda bestämmelser utformats.

Några direkta framställningar av allmänna innebörd synas icke föreligga rörande koncessionsväsendet. Önskvärheten av utredning av frågan, huruvida vid koncessionering av starkströmsledningar behovsprövning bör äga rum, särskilt med hänsyn till redan befintliga anläggningar, eller om granskningen av inkommande ansökningar bör begränsas till rent tekniska och säkerhetssynpunkter, underströks emellertid av kommerskollegium, i samband med att kollegium i utlåtande den 29 februari 1932 förordade tillkallandet av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet.

A. Gällande bestämmelser angående tillstånd att framdraga elektriska starkströmsledningar.

Inledningsvis må nämnas, att tillstånd av Konungen erfordras för att få framdraga en elektrisk starkströmsledning över kronomark eller expropriera fastighet eller särskild rätt till fastighet i anledning av viss

starkströmsanläggning. Den statliga prövning, som i dessa fall äger rum, beror på att fråga är om intrång i äganderätten.

Frånsett avgöranden av nämnda natur ankommer det emellertid enligt gällande bestämmelser i betydlig omfattning på Konungen att bestämma, i vad mån starkströmsledningar överhuvud taget skola få utföras och nyttjas. Föreskrifterna om när Konungens tillstånd i sistberörda avseende erfordras återfinnas dels i 2 § av 1902 års lag (1 § innehåller bestämmelser om expropriation), dels i 2 § av 1902 års stadga. Kompletterande bestämmelser angående ansökningshandlingar m. m. äro intagna i 3 § av lagen och 1 § av stadgan.

Såsom redan inledningsvis antytts, tillämpades före tillkomsten av gällande bestämmelser kungörelsen den 20 april 1883 angående förbud att utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd upprätta telegraf-, telefon- och likartade förbindelser å viss mark även beträffande starkströmsledningar. Kungörelsen avsåg emellertid endast upprättande av ledningar å kronans mark eller inom område för allmän väg eller järnväg. Vid meddelande av dylika tillstånd föreskrevos i de särskilda besluten närmare angivna villkor. Tilläggas må, att 1883 års kungörelse uttryckligen upphävdes genom 1902 års stadga, i vad kungörelsen avsåg upprättande av elektrisk förbindelse för belysning eller arbetsöverföring inom området för allmän landsväg eller statens eller enskild järnväg.

De ovan åberopade paragraferna i 1902 års lag och 1902 års stadga hava för närvarande följande lydelse:

Lagen den 27 juni 1902.

»2 §.

Vill någon utföra elektrisk anläggning, där största effektiva spänningen överstiger två hundra femtio volt, räknat, om jordledning användes, mellan en ledning och jorden och i annat fall mellan två ledningar, söke Konungens tillstånd till företaget; dock vare sådant tillstånd ej erforderligt, där anläggningen till hela sin sträckning förlägges inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan, ej heller där anläggning, som icke berör allmän väg eller allmän farled, utföres på egen mark samt antingen avståndet från ledning, som skall framdragas ovan jordytan, till boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård överstiger tjugu meter eller, om dylik ledning skall framgå på mindre avstånd än nu är sagt, ägaren sådant medgivit.

Skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, ledning framdragas ovan jordytan på mindre avstånd än tjugu meter från byggnad, som ovan nämnts, eller tomtplats eller trädgård, må, där

ej anläggningen skall utföras inom inhägnat järnvägsområde, tillstånd till anläggningen icke mot bestridande av byggnadens, tomtplatsens eller trädgårdens ägare meddelas, utan så är, att annan sträckning för ledningen visas ej kunna utan synnerlig olägenhet användas.

Tillstånd, varom i denna paragraf sägs, må av Konungen meddelas endast för viss tid, ej överstigande fyrtio år. Meddelas det sökta tillståndet, föreskriver Konungen, under förbehåll av enskild rätt, på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas.

Har Konungen enligt denna paragraf meddelat tillstånd till elektrisk anläggning, och vill någon allenast för överförande av kraft därifrån utföra annan sådan anläggning med spänning, som ovan sägs, erfordras icke därtill Konungens tillstånd, med mindre tillämpning av 1 § ifrågakommer eller anläggningen berör allmän väg eller allmän farled eller, då ledning skall framgå ovan jordytan på mindre avstånd än tjuugu meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, ägaren ej sådant medgivit.

Har ansökning om tillstånd till elektrisk anläggning blivit till Konungen ingiven och är anläggningen färdig att tagas i bruk, må, när skäl därtill äro, i avvaktan på ansökningens slutliga prövning tillstånd till anläggningens nyttjande tillsvidare meddelas i den ordning Konungen föreskriver.

Var, som utan vederbörligt tillstånd eller i strid emot de vid meddelande av tillstånd givna föreskrifter nyttjar anläggning, som i denna paragraf avses, straffes med böter från och med tjugufem till och med ettusen kronor, där ej å överträdelsen straff är i allmänna strafflagen utsatt.

3 §.

Ansökan om rätt att för elektrisk starkströmsanläggning påfordra avstående eller upplåtande av fastighet eller om tillstånd att utföra elektrisk anläggning, som i 2 § avses, skall vara åtföljd av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med kostnadsförslag, avfattning på karta av föreslagen lednings sträckning och av den jord, som för anläggningen erfordras, bestyrkta förteckningar på dels ägare och innehavare av de fastigheter, över vilka ledningen skall framdragas eller i vilkas mark den skall nedläggas eller som eljest äro för anläggningen behövliga, dels ock, såvitt ledningen skall framgå ovan jordytan, ägare och innehavare av de fastigheter, som, utan att ledningen skall över dem framdragas, äro belägna på mindre avstånd än tjuugu meter från densamma, uppgift på de överenskommelser, som blivit träffade, eller de hinder, vilka däremot mött, med flera handlingar, som sökanden vill åberopa; dock att där fråga är om ledning, som skall framdragas inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, förteckning, som

nyss sagts, erfordras allenast såvitt angår fastigheter, över vilka ledningen skall framgå eller i vilkas mark den skall nedläggas.

Finnes ej ansökan genast böra avslås, lämnas åt de kommuner eller municipalsamhällen, inom vilkas områden ledning skall framdragas eller anläggning eljest utföras, så ock åt de ägare och innehavare av fastigheter, som, enligt vad ovan nämnts, skola uppgivas, tillfälle att yttra sig över ansökningen, och infordras i övrigt de ytterligare upplysningar, som för ärendets bedömande må erfordras.

Vad i denna paragraf är stadgat om skyldighet att förete karta över jord, som för elektrisk anläggning erfordras, samt vissa förteckningar och uppgifter, så ock därom att tillfälle att yttra sig över gjord ansökan skall lämnas vissa menigheter samt ägare och innehavare av fastigheter, gälle ej beträffande ansökan om tillstånd att utföra anläggning inom inhägnat järnvägsområde.»

Kungl. Maj:ts stadga den 31 december 1902.

»1 §.

Vill någon enligt lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, söka Konungens tillstånd att utföra elektrisk anläggning för belysning eller arbetsöverföring, skola, utöver de i 3 § av nämnda lag omfördälda handlingar och uppgifter, vid ansökningen fogas:

1) om enligt planen för det tillämnade företaget ledningen till någon del är belägen på ett avstånd av mindre än 75 meter från vattentrafikled, järnväg, spårväg, allmän väg eller elektrisk eller mekanisk ledning, *dels* särskild karta, i skala ej understigande 1:5 000, utvisande för sådan del den ifrågasatta ledningens läge i förhållande till farleden eller den förut befintliga ledningen, *dels ock* detaljritningar, i skala ej understigande 1:20, jämte tillhörande beskrivningar över tillämnade anordningar vid ifrågasatt korsning av eller sträckning utmed sådan farled eller förut befintlig ledning; samt

2) om enligt planen eljest erfordras särskilda skyddsanordningar, detaljritningar, i skala ej understigande 1:20, jämte tillhörande beskrivningar över dessa anordningar.

2 §.

Utöver vad i lagen den 27 juni 1902 för vissa fall stadgas angående skyldighet för den, som vill utföra elektrisk anläggning, att till anläggningen söka Konungens tillstånd, skall sådan skyldighet åligga den, som vill framdraga elektrisk ledning för belysning eller arbetsöverföring

inom område för vattentrafikled, järnväg eller allmän väg; och skall ansökningen vara åtföljd av de handlingar och uppgifter, som omförmålas i 3 § av nämnda lag samt i 1 § av denna stadga.»

De tillstånd till framdragande av elektriska starkströmsledning, som av Konungen meddelas med stöd av bestämmelserna i ovan intagna paragrafer i 1902 års lag, respektive 1902 års stadga, lämnas i samtliga fall under förbehåll av enskild rätt. Sinsemellan äro tillstånden enligt lagen och enligt stadgan av olika natur.

Tillstånd enligt 2 § i 1902 års lag erfordras endast beträffande anläggningar, där den största effektiva spänningen, beräknad på sätt i paragrafen närmare angives, överstiger 250 volt. Härvid är att märka, att skyldigheten att söka tillstånd gäller de elektriska ledningarna och icke vederbörande kraft- och transformatorstationer. I 1902 års stadga (6, 16 och 31 §§) indelas starkströmsanläggningarna i lågspännings-, medel- spännings- och högspänningsanläggningar. Det är ledningar av de två senare slagen, som avses i 2 § av lagen. Tillstånden eller koncessionerna, som de på sätt redan av det föregående framgår allmänt benämnas, ehuru detta ord icke användes i lagtexten, innebära rätt att framdraga viss eller vissa till hela sin sträckning bestämda ledningar samt skola alltid vara begränsade till tiden. I den mån den fastställda ledningssträckningen berör allmän väg, vattentrafikled eller järnväg, innefattar koncessionen jämväl tillstånd att framdraga ledningen inom område för sådan trafikled.

Tillstånd enligt 2 § i 1902 års stadga meddelas däremot uteslutande i fråga om ledningar, som icke äro underkastade koncessionsskyldighet, således dels lågspänningsledning, dels ledningar med högre spänning, vilka undantagits från den allmänna föreskriften i 2 § av 1902 års lag. Dessutom gäller, att tillstånd enligt stadgan endast erfordras om och i så fall till de delar ledningarna beröra allmän väg, vattentrafikled eller järnväg. Ytterligare må här understrykas, att stadgeparagrafen icke innehåller bestämmelse om begränsning av tillståndet till viss tid.

Slutligen föreligger naturligtvis en principiell skillnad därutinnan, att det förra slaget av tillstånd grundas på en av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag, under det att tillstånd av det senare slaget meddelas jämlikt av Kungl. Maj:t i administrativ ordning utfärdad bestämmelse.

I anslutning till ovan lämnade uppgifter om gällande bestämmelser rörande tillstånd att framdraga elektriska starkströmsledning torde sakkunniga behöva något närmare uppehålla sig vid bestämmelsernas tillkomst och innebörd. Särskilt gäller detta beträffande 1902 års lags 2 §, vilken innehåller huvudprinciperna för koncessionsväsendet.

B. Bestämmelsernas tillkomst och allmänna innebörd.

1. Koncessionstid.

Enligt bestämmelse i 1902 års lag 2 § tredje stycket må koncession meddelas endast för viss tid, ej överstigande 40 år. En redogörelse för huru detta stadgande tillkom torde vara i hög grad belysande för statsmakternas dåvarande inställning till koncessionsproblemet.

Någon begränsning av giltighetstiden för koncession föreslogs icke av 1898 års sakkunniga, ej heller innehöll den av Kungl. Maj:t till 1900 års riksdag avlåtna propositionen förslag i sådant hänseende. En av anledningarna till att Kungl. Maj:ts förslag icke bifölls av riksdagen synes hava varit den, att inom riksdagen gjordes gällande, att koncession och expropriationsrätt borde begränsas i tiden.

I det nya förslag till lagstiftning, som därefter utarbetades och som framlades för 1902 års riksdag, upptogs emellertid fortfarande icke någon bestämmelse om viss koncessionstid. Föredragande departementschefen framhöll till stöd för nämnda ståndpunkttagande i den nya propositionen, bland annat, följande. Om, såsom ifrågasatt blivit, expropriationstillåtelse och koncession begränsades till viss tid, skulle därigenom i många fall högst avsevärda hinder läggas i vägen för den elektriska kraftens användande. I allmänhet kunde det nämligen icke vara lönande att utföra så dyrbara anläggningar, som för ändamålet erfordrades, utan visshet om att under mera än en jämförelsevis kort tid få draga fördel av desamma. 1898 års sakkunniga, vilka enstämmigt och kraftigt framhållit detta, hade även fäst uppmärksamheten därpå, att en tidsbegränsning av koncessionen och expropriationsrätten för en elektrisk anläggning innebure fara för upphörande av anläggningens drift och hotade därigenom de personers och verks intressen, vilka genom den ifrågavarande anläggningen erhöle elektrisk kraft för sina behov. Det borde emellertid icke vara uteslutet, att, när sådant på grund av särskilda förhållanden vore påkallat, koncession meddelades blott för viss tid eller att vid meddelande av koncession inlösningsrätt förbehölles staten, på sätt regelmässigt skedde i fråga om enskilda järnvägar. Tydligt vore även, att en koncession kunde förverkas genom innehavarens underlåtenhet att fullgöra uppställda villkor.

Det särskilda utskott inom riksdagen, som avgav utlåtande över 1902 års proposition och med anledning därav väckta motioner (av herrar Lindhagen m. fl.) förklarade sig hava ägnat frågan om tillstånd från det allmännas sida till elektriska ledningars framdragande synnerlig uppmärksamhet. Det viktigaste spörsmålet vore därvid enligt utskottets

förmenande, om koncessionen skulle meddelas för all framtid eller begränsas till viss tid. Efter att hava erinrat om att huvudsakliga skälet för departementschefen att avstyrka en tidsbegränsning i förevarande hänseende syntes vara farhåga, att densamma skulle verka hämmande på den elektriska kraftens användande, framhöll utskottet för egen del följande synpunkter. Utan att förbise den stora vikten och betydelsen av det utav departementschefen anförda skälet, ansåge dock utskottet, i likhet med motionärerna, att detsamma icke borde tillmätas avgörande betydelse vid frågans bedömande. Enligt utskottets förmenande kunde ej det allmänna intresset anses vara vederbörligen tillgodosett, därest icke någon inskränkning vidtoges i koncessionstidens längd, och framträdde nödvändigheten därav så mycket mera, då utskottet ansett sig böra föreslå expropriationsrätt för även rent enskilda företag. Utskottet hade emellertid funnit det vara av den största vikt, att koncessionstiden icke bleve för snävt tilltagen, i vilket fall just de av departementschefen framhållna betänkligheterna säkerligen skulle komma att visa sig riktiga. Vid överbägande av det tidsmått, som uti ifrågavarande hänseende borde fastställas, hade utskottet kommit till den uppfattningen, att detsamma lämpligast borde bestämmas i överensstämmelse med den allmänna tiden (enligt förordning den 25 april 1889) för nyttjanderättsavtals å landet bestånd eller till högst 50 år. Att, såsom ifrågasatt blivit, inskränka tiden till högst 20 år eller den, under vilken enligt samma förordning upplåtelse av rätt till avverkning av skog ägde bestånd, syntes utskottet ej tillrådligt. Om tidsbegränsningen bestämdes i överensstämmelse med den förstnämnda tiden — vilket för övrigt syntes utskottet synnerligen lämpligt, enär regeln torde bliva, att expropriationen endast komme att innebära upplåtande, d. v. s. nyttjanderätt till den mark, som erfordrades för stolparna och möjligen för andra med anläggningen förbundna ändamål — skulle, enligt utskottets åsikt, åtminstone i väsentligaste grad undanröjas de olägenheter, som en tidsbegränsning ansetts medföra. Den normala amorteringsplanen för företag av ifrågavarande beskaffenhet torde nämligen röra sig inom en tidsperiod av högst 50 år. Skulle åter tiden fastställas till ett inskränktere mått, bleve nog nödvändigt, för att icke genom en dylik bestämmelse äventyra tillkomsten och utvecklingen av elektriska anläggningar, att på ett eller annat sätt stadga någon inlösning av företaget i dess helhet, därest sökt förnyad koncession efter utgången av den gamla koncessionstiden skulle avslås. I samband med frågan om koncessionstiden hade utskottet överbägt, huruvida inskränkningen i tiden även borde gälla elektriska anläggningar, utförda av kommun. Därvid torde man icke behöva hysa någon farhåga, att, om en kommun efter koncessionstidens utgång vore i behov av förnyad koncession, sådan

skulle av Kungl. Maj:t nekas, och särskilt gällde detta de viktigare fallen, då behovet vore av större betydelse. Utskottet hade därför icke funnit anledning att göra något undantag från tidsbegränsningen för koncession.

Det av utskottet framlagda förslaget om en koncessionstid av högst 50 år antogs i riksdagen av första kammaren, varemot andra kammaren fann sig böra inskränka tiden till högst 30 år. I anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut avgav utskottet ett sammanjämningsförslag, som av riksdagen bifölls och som innebar, att koncessionstiden bestämdes till högst 40 år.

Beträffande *tillämpningen* av ifrågavarande bestämmelse i 1902 års lag må redan i detta sammanhang nämnas, att koncession i regel beviljas för längsta möjliga tid eller 40 år från dagen för Kungl. Maj:ts beslut, dock under iakttagande, att då koncessionspliktig ledning direkt eller indirekt skall framdragas från redan tidigare koncessionerad ledning, den nya koncessionen brukar meddelas endast för den tid, som återstår av koncessionstiden för huvudledningen. Det har nämligen ansetts lämpligt, att koncessionstiden för varje grupp av ledningar utlöper samtidigt. I de undantagsfall, där av en eller annan anledning koncession å en fristående ledning beviljats för viss kortare tid än 40 år, har, om förlängd koncession sedermera erfordrats, den sammanlagda koncessionstiden bestämts till 40 år. Med anledning av ifrågavarande grundläggande princip rörande koncessions giltighetstid har förlängning av koncession, förutom i nyssnämnda undantagsfall, hittills icke behövt ifrågakomma. Den omständigheten, att giltighetstiden för de tidigast meddelade koncessionerna relativt snart utlöper, har emellertid gjort frågan aktuell och föranlett, att densamma särskilt angivits i de åt sakkunniga för elektriska kontrollväsendet lämnade direktiven.

2. Koncessionsskyldighetens omfattning m. m.

Koncessionsskyldighetens nuvarande omfattning framgår av bestämmelserna i 1902 års lag 2 § första och fjärde styckena, sådana dessa ändrats genom lag den 31 augusti 1907.

Koncessionspliktiga äro, såsom redan framhållits, alla högspännings- och medelspänningsledningar med vissa särskilt angivna undantag. Undantagen äro emellertid rätt betydande och avse

1) ledning, som till hela sin sträckning förlägges inom byggnad eller inhägnad gård,

2) ledning, som till hela sin sträckning förlägges under jordytan,

3) ledning, som utföres på egen mark, dock endast under förutsättning att ledningen icke berör allmän väg eller allmän farled samt vidare

att, där ledningen framdrages ovan jordytan, antingen avståndet från ledningen till boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård överstiger 20 meter eller ägaren medgivit, att ledningen må framgå på mindre avstånd än 20 meter,

4) avgreningsledning, som utgår från koncessionerad huvudledning, dock endast under förutsättning *att* expropriation för avgreningsledningens framdragande icke erfordras, *att* den nya ledningen icke berör allmän väg eller allmän farled samt *att*, om ledningen skall framgå ovan jordytan på mindre avstånd än 20 meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, ägaren medgivit detta.

Det särskilda hänsynstagandet i fallen 3) och 4) till avståndet mellan ledning och boningshus m. m. sammanhänger därmed att i andra stycket av 2 § föreskrives, att tillstånd till lednings framdragande på mindre avstånd än 20 meter icke må mot ägarens bestridande meddelas, såvida icke annan sträckning för ledningen visas ej kunna utan synnerlig olägenhet användas eller fråga är om utförande av anläggning inom inhägnat järnvägsområde.

Bestämmelserna om koncessionskyldighetens omfattning samt om visst minimiavstånd till boningshus m. m. voro betydligt strängare enligt den ursprungliga avfattningen av 1902 års lag. De ändringar, som genomfördes år 1907, inneburo huvudsakligen lindringar i två avseenden. Å ena sidan tillkom det under 4) angivna undantaget från skyldighet att söka koncession. Å andra sidan begränsades bestämmelsen om minimiavstånd till boningshus m. m. att endast gälla ledningar ovan jord, varjämte själva avståndet, som ursprungligen utgjort 150 meter, inskränktes till 20 meter. I sammanhang därmed intogos bestämmelser om ett motsvarande minimiavstånd såsom förutsättning för befrielse från koncessionskyldighet i de under 3) och 4) angivna fallen.

I den av Kungl. Maj:t till 1907 års riksdag avlåtna propositionen, nr 40, föreslogos emellertid, bortsett från vissa andra ändringar i 1902 års lag, betydligt större lindringar i koncessionshänseende än som, enligt vad ovan sagts, blevo genomförda. Sålunda innebar Kungl. Maj:ts förslag, bland annat, att ledning över frivilligt upplåten mark i fråga om koncessionsfrihet skulle jämföras med ledning å egen mark.

Vid granskning av Kungl. Maj:ts förslag i denna del gjordes inom *Högsta domstolen* åtskilliga ur principiell synpunkt intressanta uttalanden av huvudsakligen följande innehåll: Föreskriften om koncessions tvång för vissa elektriska anläggningar torde i främsta rummet hava tillkommit med avseende å behovet att i fråga om dessa såsom allmänfarliga ansedda anläggningar vinna trygghet för att nödiga säkerhetsåtgärder till förekommande av fara vid deras användande vidtoges.

Därjämte hade koncessionstvänet en stor socialpolitisk betydelse, särskilt därutinnan att genom bestämmelsen om koncessions meddelande allenast på viss tid staten även för framtiden förbehållit sig bestämmanderätt över de koncessionspliktiga anläggningarna. Den gällande lagstiftningen i ämnet vore emellertid ingalunda byggd på några fasta principer utan syntes taga hänsyn än till den ena än till den andra av de båda angivna synpunkterna. Så vore t. ex. en ledning, som till hela sin sträckning framdroges under jordytan, icke koncessionspliktig även om den skulle vara av den största allmänna betydelse. Ej heller behövde koncession sökas för en ledning över egen mark, oaktat den kunde vara vida farligare än ledningar över andras område. — Den föreslagna ändringen, varigenom i fråga om befrielse från skyldighet att söka koncession ledningar, som framdroges över frivilligt upplåten mark, skulle likställas med ledningar å egen mark, syntes principiellt sett icke innebära någon förbättring. En anläggnings allmänfarlighet vore ju icke beroende av den omständigheten, huruvida ledningen framdragits medelst användande av expropriationsförfarandet eller på frivillighetens väg. Ej heller syntes berörda omständighet kunna vara av någon avgörande betydelse för bedömande av frågan, huruvida staten av socialpolitiska skäl borde förbehålla sig någon bestämmanderätt över anläggningen. Den åskådningen, att staten icke skulle med fog kunna göra anspråk på en dylik rätt i annat fall, än då ledningen tillkommit med användande av den av staten medgivna expropriationsförmånen, vore icke hållbar, ty det kunde icke bestridas, att i många fall möjlighet att på frivillighetens väg framdraga ledningar vunnas just därigenom att expropriationsrätt kunde erhållas. — Till stöd för lagändringen hade emellertid anförts, att den utsträckta koncessionsfriheten huvudsakligen skulle bli av betydelse för s. k. distributionsledningar och icke komma att gälla längre ledningar, enär man vid framdragande av sådana icke kunde undgå att komma i beröring med allmän väg, vattentrafikled eller kronans mark och i följd därav ledningen bleve koncessionspliktig. Därest verkningarna komme att inskränka sig därtill torde från praktisk synpunkt intet vara att erinra mot lagändringen. — Dock vore att märka, att någon bestämmelse om skyldighet att söka tillstånd till anläggande av ledning över allmän väg eller vattentrafikled ej förekomme annorstädes än i den på administrativ väg tillkomna stadgan av den 31 december 1902. Ville statsmakterna i en dylik bestämmelse söka en garanti för bevarandet av samhällets kontroll över viktigare elektriska anläggningar, borde bestämmelsen uppenbarligen erhålla civillags natur.

I detta sammanhang må inskjutas, att sistnämnda påpekande från Högsta domstolens sida ledde till att såsom en ytterligare förutsättning för koncessionsfrihet i de ovan under 3) och 4) angivna fallen föreskrevs,

att ledningarna icke finge beröra allmän väg eller allmän farled. Sak-kunniga återkomma till denna fråga vid behandlingen av 2 § i 1902 års stadga.

Vad därefter angår 1907 års riksdags ståndpunkttagande till Kungl. Maj:ts förslag må nämnas, att av riksdagen utformades det under 4) här ovan angivna undantaget från skyldighet att söka koncession, var-
emot förslaget om en allmän befrielse från dylik skyldighet vid led-
ningar över frivilligt upplåten mark icke bifölls. I skrivelse den 2 maj
1907, nr 101, framhöll riksdagen därom följande: »Skulle en sådan frihet
medgivnas, torde det till en början vara all anledning antaga, att de
koncessionspliktiga ledningarnas antal bleve synnerligen obetydligt. Det
ligger nämligen i sakens natur, vilket ock bekräftas av erfarenheten,
att man söker i möjligaste mån att träffa avtal med jordägare hellre
än att tillgripa expropriation, och skulle man även därigenom undgå
allt koncessionstvång, komme bemödandena ännu mera att rikta sig på
att åstadkomma frivilliga uppgörelser. Att, såsom i propositionen ifråga-
satts, låta en sådan tillfällig omständighet, som att ledningen kommer
i beröring med allmän väg, vattentrafikled eller kronans mark, bliva
avgörande för koncessionsplikten, synes riksdagen icke vara riktigt. Ett
stadgande om en dylik plikt bör väl bygga på de omständigheter, som
verkligen föranlett upptagandet i lagen av koncessionstvång. Ofta måste
det också kunna inträffa, särskilt i de norra delarna av riket, att även
mycket långa ledningar kunna framdragas utan att stöta på dylika
hinder. — Riksdagen håller före, att de skäl, som voro bestämmande
för det vid 1902 års riksdag fattade beslut att förbehålla det allmänna
ett väsentligt inflytande på dessa angelägenheter, icke genom några som
helst sedermera inträffade omständigheter förminskats i betydelse; och
saknar riksdagen för den skull anledning att frångå den ståndpunkt, som
riksdagen vid tillkomsten av gällande lag i ämnet intagit. — Är anled-
ningen till det ifrågasatta medgivandet av koncessionsfrihet den att be-
reda lättnad för kraftledningars anläggning, vill riksdagen framhålla,
att lättnaden ej får köpas på bekostnad av ännu viktigare allmänna
intressen, samt att med de i övrigt i propositionen föreslagna bestäm-
melseernas införande redan högst väsentliga förmåner till underlättande
av sådan anläggning erbjudas i förhållande till vad för närvarande
gäller. — Riksdagen anser emellertid, att behov förefinnes att bereda
lättnad genom koncessionsfrihet för de s. k. distributionsledningarna,
d. v. s. sådana grenledningar, som äro avsedda att från en huvudledning
överföra kraft till närbelägna platser för industriella och andra ändamål.
Detta behov bör, enligt riksdagens mening, tillgodoses genom en undan-
tagsbestämmelse från stadgandet om generell skyldighet att söka kon-
cession, varigenom den allmänna koncessionsprincipen i lagen icke skulle

behöva rubbas. Undantag skulle således få äga rum endast när distributionsledning skall dragas från koncessionerad ledning och således genom anläggningen i tillämpliga delar ej vinnes bättre eller långvarigare rätt, än som enligt koncessionen tillkommer huvudledningen.»

3. Provisoriskt tillstånd att nyttja anläggning.

Enligt den ursprungliga lydelsen av 2 § sista stycket i 1902 års lag straffades med böter envar, som utan Konungens tillstånd eller i strid emot de vid meddelande av tillstånd givna föreskrifter utförde eller nyttjade anläggning, som i paragrafen avsågs.

Nämnda bestämmelse ändrades genom lag den 31 augusti 1907 (jfr ovanberörda proposition, nr 40) på så sätt, att själva utförandet av en anläggning före koncessionens beviljande fritogs från ansvar. Ändringen grundade sig på framställning av elektriska inspektörerna, som framhöllo, bland annat, följande. Då koncessionsförfarandet i den form detta hade måste taga en avsevärd tid i anspråk och den, som behövde en elektrisk anläggning utförd, i allmänhet icke kunde under denna tid låta arbetena därmed anstå, vore det vanligt, att vid koncessionens beviljande anläggningen vore färdig eller åtminstone under arbete. I betraktande därav och då någon fara genom elektrisk ström tydligen ej kunde uppstå, förrän anläggningen tagits i bruk, funnes ej anledning att med ansvar belägga utförandet av sådana arbeten, vartill sökanden eljest ägde befogenhet och vilka ej mera än andra byggnadsarbeten kunde föranleda fara för person eller egendom. Straffbestämmelsen borde alltså ändras så, att den bleve tillämplig allenast på nyttjande av elektrisk anläggning.

Sedermera insattes genom lag den 16 maj 1918 i 2 § det nuvarande näst sista stycket, enligt vilket, då ansökning om tillstånd till elektrisk anläggning blivit till Konungen ingiven och anläggningen är färdig att tagas i bruk, tillstånd till anläggningens nyttjande må, i avvaktan på ansökningens slutliga prövning, tillsvidare meddelas i den ordning Konungen föreskriver. I samband därmed ändrades orden »Konungens tillstånd» i sista stycket av 2 § till »vederbörligt tillstånd». Genomförandet av ifrågavarande ändringar i lagparagrafen ävensom vissa därmed sammanhängande ändringar i 1902 års stadga föranleddes av en framställning i slutet av år 1917 från kommerskollegium, som särskilt åberopade de då rådande krisförhållandena. Förslaget framlades för 1918 års riksdag i proposition, nr 187, varvid föredragande departementschefen anförde, bland annat, följande: »Sedan genom 1907 års lagändring utförandet av elektrisk anläggning före koncessions beviljande fritagits från ansvar, har i flertalet fall, då Kungl. Maj:t beviljat tillstånd till dylik anläggning, densamma under längre eller kortare tid förut varit

färdig att tagas i bruk. Anledningen härtill är, att behandlingen av ärenden av ifrågavarande slag kräver en jämförelsevis lång tid samt att koncessionsansökningarna i allmänhet ej kunna ingivas förrän relativt sent. Vissa svårigheter möta nämligen mot att noggrant bestämma ledningens sträckning förrän i sammanhang med ledningsstolparnas uppsättning. Innan sträckningen blivit definitivt fastställd, kan åter förteckning över ägare eller innehavare av jord, som av anläggningen beröras, icke upprättas. Att färdiga anläggningar sålunda komma att stå outnyttjade är i många fall till väsentliga olägenheter för såväl anläggningens innehavare som vederbörande förbrukare. Särskilt under nuvarande förhållanden, då det är av betydelse, att de inhemska kraftkällorna i möjligaste mån utnyttjas, har detta förhållande tydligt framträtt. — Det synes därför önskvärt, om möjlighet kunde beredas till ett tidigare utnyttjande av anläggningar, varom nu är fråga, och är detta jämväl syftet med det föreliggande förslaget. Svenska elektricitetsverksföreningen har redan förut gjort framställning i liknande syfte. I skrivelse den 7 april 1916 framhöll föreningen sålunda, att det upprepade gånger visat sig, att elektriska anläggningar till förlust och skada för industrien fått under avsevärd tid stå obrukade i avvaktan på Kungl. Maj:ts koncession. En dylik olägenhet skulle enligt föreningens mening icke behöva ifrågakomma, därest efter en anläggnings fullbordande interimistiskt tillstånd kunde erhållas till dess tagande i bruk, och föreslog föreningen, att rätten att bevilja dylikt tillstånd skulle tilläggas den inspektör, som enligt gällande bestämmelser av kommerskollegium utsetts för utövande av tillsyn över anläggningens utförande. — De nu ifrågasatta åtgärderna för beredande av möjlighet till ett tidigare utnyttjande av färdiga elektriska anläggningar skulle, utan men för allmän eller enskild rätt, i många fall kunna bliva till stor nytta. Såsom villkor för medgivande att taga en anläggning i bruk, innan Kungl. Maj:ts tillstånd erhållits, torde, på sätt kollegium föreslagit, böra uppställas, att koncessionsansökningen ingivits till Kungl. Maj:t. Ett dylikt medgivande förutsätter emellertid, att ägare eller innehavare av fastighet, över vilken ledningen är framdragen eller i vars mark den är nedlagd, icke har något att erinra mot densamma. Beträffande villkoren i övrigt torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter, och synas dessa lämpligen hava sin plats i stadgan om elektriska anläggningar.»

I 1918 års proposition, som bifölls av riksdagen, redogjordes även för de avsedda ändringarna i stadgan. Denna fråga behandlas av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet i ett senare sammanhang.

4. Ansökningshandlingar i koncessionsärenden m. m.

De huvudsakliga bestämmelserna om vilka handlingar som skola bifogas ansökningar om koncession å elektriska starkströmsledning ar äro intagna i 3 § av 1902 års lag. Ifrågavarande bestämmelser, som böra ses mot bakgrunden av att desamma direkt avse ej blott ansökningar av nämnda slag utan även ansökningar om expropriation för starkströmsanläggningar, ligga alltjämt till grund för behandlingen av koncessionsärendena och torde icke här påkalla någon närmare utläggning. — Emellertid må nämnas, att bestämmelserna ursprungligen delvis hade en annan avfattning. Den ovan berörda föreskriften om visst minimiavstånd mellan ledning och boningshus m. m. var till en början intagen under 3 §. När år 1907 ifrågavarande föreskrift ändrades, överflyttades den till 2 § i 1902 års lag, varvid tillika bestämmelserna i 3 § angående ansökningshandlingar kompletterades på sätt av den nuvarande lydelsen framgår. Sedermera har 3 § endast undergått smärre förändringar genom lagar den 22 juni 1920 och 29 maj 1931. Den förra av nämnda lagar avsåg uteslutande ändringar i 1902 års lag i expropriationsavseende, den senare en anpassning av 1902 års lags bestämmelser till den nya byggnadsstadga av år 1931, vilken ersatte 1874 års byggnadsstadga för rikets städer.

Vad därefter angår de detaljbestämmelser beträffande ansökningshandlingar i koncessionsärenden, som finnas meddelade i 1 § av 1902 års stadga, må framhållas, att de, ehuru paragrafen kvarstår oförändrad, sedan länge icke upprätthållas. Detaljritningar, varom paragrafen bland annat handlar, bifogas emellertid fortfarande ofta koncessionsansökningar samt äro av betydelse, när samtidigt ifrågasättes dispens från vissa säkerhetsföreskrifter.

5. Tillstånd till framdragande av ledningar inom område för allmän trafikled.

De i 2 § av 1902 års stadga meddelade föreskrifterna om tillstånd att framdraga ledningar inom område för allmän trafikled hava hittills icke undergått någon ändring. Emellertid har Kungl. Maj:t i ingress till kungörelsen den 26 juni 1903 (nr 63) angående förändrad lydelse av vissa bestämmelser i stadgan meddelat en förklaring, av innehåll att med allmän väg i 2 § icke avses gata i stad.

I detta sammanhang bör vidare understrykas, att ifrågavarande paragrafs tillämplighetsområde begränsas av att, såsom redan tidigare påpekats, koncession å en ledning anses jämväl innefatta tillstånd att med ledningen korsa trafikled, därest ledningssträckningen påkallar detta.

På grund av nämnda förhållanden meddelas tillstånd enligt 2 § i stadgan praktiskt taget uteslutande å ena sidan och framför allt beträffande lågspänningsledningar, å andra sidan beträffande sådana ledningar med högre spänning, som helt framdragas under jordytan.

Tillstånd enligt 2 § stadgan torde till en början alltid hava begränsats till viss lednings beröring med allmän trafikled. På sätt senare kommer att närmare utvecklas, har emellertid den ofantliga utvecklingen av ledningsnäten medfört, att numera så gott som alltid, när fråga är om lågspänningsledningar, samt i vissa fall även beträffande ledningar med högre spänning allmänna tillstånd av ifrågavarande slag bruka meddelas. Tilläggas må, att tillstånd enligt stadgan gälla »tillsvidare».

I fråga om ansökningshandlingar gälla formellt samma bestämmelser beträffande ansökningar om tillstånd enligt 2 § stadgan som beträffande koncessionsansökningar. Bortsett från att även här bestämmelserna i 1 § stadgan ansetts överflödiga, har emellertid praxis även i övrigt utvecklats därhän att endast vissa av de föreskrivna handlingarna erfordras, när ansökningen blott avser tillstånd enligt 2 § stadgan. Eftersom tillstånden endast avse de ställen, där ledningarna skola beröra allmän trafikled, sakna nämligen förteckningar över ägare och innehavare betydelse för ärendenas avgörande, varjämte, i varje fall när allmänt tillstånd att korsa trafikled begäres, även övriga ansökningshandlingar ansetts kunna icke oväsentligt förenklas.

C. Behandlingen av ansökningar om tillstånd att framdraga elektriska starkströmsledningar.

Ansökningar enligt 2 § i 1902 års lag avse i och för sig endast förvärvande av tillstånd att utföra koncessionspliktiga starkströmsledningar. I praktiken anhålles emellertid nästan alltid samtidigt om tillstånd från Kungl. Maj:ts sida i ett eller flera ytterligare avseenden, nämligen att få framdraga till anläggningen anslutna lågspänningsledningar inom område för allmän trafikled (tillstånd enligt 2 § i 1902 års stadga), att få hava ledningarna framdragna över kronoegendom, att få expropriera jord eller lägenhet för anläggningen eller att få fridlysning av anläggningen (tillämpning av bestämmelserna i 19 kap. 13 och 22 §§ strafflagen).

I detta sammanhang kommer att lämnas en redogörelse för behandlingen av ansökningarna, i vad dessa röra koncession enligt 1902 års lag eller tillstånd enligt 2 § i 1902 års stadga.

1. Behandlingen i formellt avseende.

Ansökning om koncession remitteras av Kungl. Maj:t först till vederbörande länsstyrelse. Med anledning av föreskrift i 3 § andra stycket i 1902 års lag anbefalles därvid länsstyrelsen att lämna de kommuner eller municipalsamhällen, inom vilkas områden ifrågavarande ledning eller ledningar skola framdragas, så ock ägare och innehavare av de fastigheter, som komma att av ledningarna beröras eller äro belägna på mindre avstånd än 20 meter från desamma, tillfälle att inkomma med yttranden över ansökningen. Remissen föranleder, att länsstyrelsen utfärdar kungörelse med uppgift om inom vilken tid yttranden må avgivas samt varest handlingarna finnas tillgängliga för granskning. Kungörelsen införes i länskungörelserna (ibland även i ortstidning) och uppläses i vederbörande kyrkor. Vidare brukar länsstyrelse införskaffa yttranden från landsfiskaler och vägstyrelser, vilkas distrikt beröras av ansökningen, samt från länskonsulent för elektriska anläggningar, därest sådan finnes.

Sedan länsstyrelsen under överlämnande av inkomna yttranden avgivit utlåtande över ansökningen, remitteras ärendet till telegrafstyrelsen. Vidare höres järnvägsstyrelsen i sådana fall, där ledningarna skola korsa statens järnvägar, samt lotsstyrelsen, om vattentrafikled av betydelse för lotsverket beröres av ledningarna. Dessutom förekomma även remisser till generalpoststyrelsen, flygstyrelsen m. m. Sist remitteras ärendet till kommerskollegium, som efter samråd med statens elektriska inspektion avgiver slutligt utlåtande över ansökningen.

Ansökning om tillstånd enligt 2 § i 1902 års stadga remitteras till samma myndigheter som en koncessionsansökning. När dylikt tillstånd sökes fristående och ej, såsom oftast är fallet, begäres i samband med koncession, avfattas emellertid remissen så, att kungörelse icke utfärdas av länsstyrelsen.

Beträffande *ansökningarnas slutbehandling* må erinras om att i 1902 års lag finnas, förutom ovan närmare behandlade föreskrifter om koncessionstid, koncessionsskyldighetens omfattning m. m., några allmänt avfattade bestämmelser till ledning för själva avgörandet av inkommande *koncessionsansökningar*. Sålunda stadgas i 3 § andra stycket: »Finnes ej ansökan genast böra avslås, lämnas — — — —». Vidare sägs i 2 § tredje stycket, bland annat: »Meddelas det sökta tillståndet, föreskriver Konungen, under förbehåll av enskild rätt, på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas.»

Den förra bestämmelsen, som är anknuten till de i 3 § första stycket av 1902 års lag meddelade föreskrifterna rörande ansökningshandlingar, innebär, att Kungl. Maj:t, om ansökningen är ofullständig, omedelbart

kan avslå densamma. Under de första åren efter lagens tillkomst förekommo avslag av denna anledning. Numera torde, efter en första granskning av ansökningarna, sökandena alltid beredas tillfälle att i erforderlig omfattning komplettera ansökningarna, varför avslag av sådan grund icke på länge ifrågakommit.

Vad åter den nys citerade bestämmelsen i 2 § av 1902 års lag angår, tillämpas densamma på följande sätt.

I den resolution, varigenom koncession beviljas, angivas till en början vilken eller vilka ledningar koncessionen avser samt giltighetstiden för densamma. I sistnämnda avseende må här ytterligare understrykas, att koncession å självständig anläggning utom i ett och annat specialfall alltid meddelas för en tid av 40 år från dagen för Kungl. Maj:ts ifrågavarande beslut, varemot koncession å ledning, som direkt eller indirekt är anknuten till tidigare koncessionerad ledning, beviljas för återstoden av koncessionstiden för huvudledningen. I fråga om staten tillhörig ledning fastställs koncessionstiden alltid till 40 år. — Vidare intages i resolutionen såsom koncessionsvillkor bestämmelse om att anläggningen, för vars utförande i ärendet ingiven karta (eventuellt även en eller flera ingivna ritningar) skall ligga till grund, i övrigt skall utföras och nyttjas med iakttagande av föreskrifterna i 1902 års stadga och 1916 års kungörelse. Före tillkomsten av sistnämnda författning innehöll själva resolutionen vissa närmare villkor, när den nya anläggningen korsade befintliga svagströmsledningar och trafikleder ävensom i vissa andra avseenden. Dessa villkor hava emellertid ersatts genom bestämmelser i 1916 års kungörelse. Vid sidan av den allmänna hänvisningen till förenämnda författningar förekommer emellertid alltjämt i vissa fall att koncessionen bindes vid iakttagande av särskilda bestämmelser. Såsom exempel på dylika må nämnas bestämmelser angående utverkande av ankringsförbud vid korsning av vattentrafikled medelst sjökabel, angående viss segelfri höjd över medelvattenytan vid luftlednings framdragande över vattentrafikled samt angående lednings framdragande till eller invid flygfält.

Resolutionen avslutas med ett bemyndigande för kommerskollegium att vidtaga vissa verkställighetsåtgärder beträffande den karta jämte eventuella ritningar, som genom koncessionen fastställts.

Tillstånd enligt 2 § i 1902 års stadga meddelas, såsom redan tidigare framhållits, alltid »tillsvidare». Det har även i det föregående antytts, att tillstånden numera, i vad de avse lågspänningsledningar, praktiskt taget alltid erhålla en allmän omfattning. I samband med att koncession beviljas å viss hög- eller medelspänningsledning erhåller nämligen sökanden, då begäran därom framställes, tillåtelse att hava »till anläggningen hörande lågspänningsledningar» framdragna inom område för all-

män trafikled. Fristående tillstånd av motsvarande natur förklaras avse lågspänningsledningar i anslutning till redan koncessionerad ledning eller från viss eller vissa kraft- eller transformatorstationer. I enstaka fall begränsas tillståndet till att gälla endast vissa särskilt angivna distributionsändamål. — När fråga däremot är om framdragande av andra koncessionsfria ledningar än lågspänningsledningar, d. v. s. i jorden förlagda ledningar med högre effektiv spänning än 250 volt, avse tillstånden enligt 2 § stadgan i regel endast viss eller vissa ledningars korsande av allmän trafikled. Några städer och andra större samhällen hava emellertid på senare tid erhållit allmänna tillstånd även av detta slag. Anledningen härtill har varit, att erfarenheten visat, att sådana samhällen tidigare måst ofta återkomma med liknande nya ansökningar.

Beträffande närmare villkor och bestämmelser i övrigt för tillstånd enligt 2 § i 1902 års stadga tillämpas i huvudsak detsamma som ovan sagts i fråga om koncession enligt 1902 års lag.

Bestämmelsen angående anläggnings tagande i bruk torde slutligen här böra omnämnas. I 47 § av 1902 års stadga angives nämligen att starkströmsanläggning, till vars utförande Konungen lämnat tillstånd, icke får tagas i bruk utan medgivande av vederbörande statliga tillsyningsman. Såsom redan nämnts infördes emellertid år 1918 i 2 § av 1902 års lag ett stadgande, på grund av vilket Konungen äger meddela närmare bestämmelser om meddelande av interimistiskt tillstånd till nyttjande av färdigställd anläggning i avvaktan på att till Konungen redan ingiven ansökning om anläggningens utförande blir slutligen prövad. Genom en i berörda 47 § av stadgan intagen bestämmelse har även meddelandet av sådana interimistiska drifttillstånd anförtrotts åt den statliga tillsyningsmannen, vars befogenhet endast begränsas av det jämväl i lagstadgandet använda uttrycket »när skäl därtill äro».

Dylika provisoriska drifttillstånd voro särskilt nödvändiga under den forcerade elektrifiering, som framkallades av världskriget. Fortfarande förekommer emellertid i stor utsträckning, att erforderligt tillstånd av Kungl. Maj:t, vare sig detta avser tillstånd enligt 2 § i 1902 års lag eller 2 § i 1902 års stadga, icke begäres, förrän anläggningarna redan äro utförda. I dylika fall anhåller därför anläggningsägaren i allmänhet även om drifttillstånd, vilket brukar beviljas därest det styrkts att ur säkerhetssynpunkt intet är att erinra mot anläggningens utförande.

2. Frågan om realbehandling av ansökningarna.

I den ovan lämnade redogörelsen för det sätt, på vilket koncession enligt 1902 års lag och tillstånd enligt 2 § i 1902 års stadga meddelas, hava de sakkunniga icke närmare berört de sakliga grunder, efter vilka

inkommande ansökningar prövas. Av bestämmelsernas ordalydelse framgår utan vidare att vid dylik prövning hänsyn skall tagas till säkerhetssynpunkter och av anläggningarna berörda fastighetsägares intressen under det att några anvisningar huruvida en mera allsidig prövning, avseende bland annat anläggningens behövlighet, ändamålsenlighet, leveransskyldighet m. m., icke meddelats.

Det torde i detta avseende kunna konstateras, att praxis under senare år ändrats, i det att numera, i motsats till vad tidigare var fallet, direkt behovsprövning i viss omfattning äger rum. Innan sakkunniga något närmare beröra de principer, som därvid kommit till uttryck, må erinras om vissa gjorda uttalanden i denna fråga.

I det yttrande av 1898 års starkströmskommission, som låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag till 1900 års riksdag om genomförande av en koncessionslagstiftning rörande elektriska starkströmsledningar, anfördes såsom skäl därför uteslutande säkerhetssynpunkter.

Vid granskning av Kungl. Maj:ts i proposition framlagda förslag till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar underströks också inom *Högsta domstolen*, att ändamålet med den föreslagna lagstiftningen icke syntes vara något annat än att bereda skydd mot den fara för skada å person och egendom, som elektriska ledningar medförde. Beträffande själva bestämmelsen om koncessionsskyldighet enades flertalet justitieråd, som deltog i granskningen, om ett uttalande av följande innehåll. I bestämmelsen hade ej lämnats någon antydning angående syftet med och omfattningen av den prövning, som det enligt förslaget skulle tillkomma Konungen att verkställa rörande ifrågasatt ledning. Ordalagen lade intet hinder i vägen, att t. ex. koncession vägrades endast av hänsyn till den konkurrens en ny ledning komme att medföra för en äldre, staten eller enskild person tillhörig ledning. Och den omständigheten att man ansett sig behöva genom civillag tillförsäkra Konungen prövningsrätt i förevarande hänseende kunde möjligen bidra till den uppfattningen, att Konungen skulle äga taga hänsyn till sådana förhållanden, vilka icke hade att skaffa med den allmänna säkerheten. Då detta, att döma av motiveringen, icke torde vara meningen och ej heller syntes lämpligt, borde förslaget därutinnan förtydligas.

Med anledning av nämnda uttalande framhöll dåvarande chefen för justitiedepartementet vid förnyad anmälan av ärendet inför Kungl. Maj:t, att en motsvarande begränsning av prövningsrätten, som av justitieråden ifrågasatts, i allmänhet saknades vid gällande bestämmelser om koncessionstvång, även när koncessionsrätten utövades av en underordnad administrativ myndighet och begränsningen till följd därav både vore mera behöfvig och kunde äga större praktiskt intresse. Särskilt

anförde departementschefen, såsom exempel, att icke några uttryckliga inskränkningar uppställts för Konungens befallningshavandes befogenhet att avslå ansökan om rättighet att tillverka, upplägga eller försälja explosiva varor. Departementschefen tillade, att det vore uppenbart, att i sådana sannolikt icke sällan förekommande fall, då den fara, som vore förenad med en ledning för högspänd elektrisk ström, måste komma att, oaktat lämpliga säkerhetsåtgärder, i viss mån kvarstå, hänsyn vid koncessionsfrågans avgörande borde tagas därtill om den kvarstående faran kunde anses tillräckligt uppvägd genom de fördelar, vilka anläggningen vore ägnad att, omedelbart eller medelbart, bereda det allmänna.

Någon ändring i berörda avseende vidtogs därför icke i Kungl. Maj:ts förslag till 1900 års riksdag, utan innehöll detta i fråga om själva koncessionsprövningen fortfarande endast en helt allmänt avfattad bestämmelse.

Vid 1900 års utskottsbehandling i riksdagen underströks, bland annat, att koncessionens ändamål borde vara ej blott att bereda skydd mot den fara ledningarna medförde utan även att tillgodose andra allmänna eller enskilda intressen av ekonomisk eller rättslig natur. — Riksdagens avslag å Kungl. Maj:ts förslag var ej heller föranlett av nyssnämnda bestämmelse i förslaget, vilket ytterligare bestyrkes därav att bestämmelsen, i sak oförändrad, intogs i den efter förnyad utredning och riksdagsbehandling år 1902 utfärdade lagen. Det bör i detta sammanhang erinras om att bestämmelsen i fråga infördes omedelbart efter det på initiativ av 1902 års riksdag i lagen införda stadgandet om tidsbegränsning av koncessionerna, vilket stadgande, på sätt redan i det föregående framhållits, tillkom av helt andra skäl än för att tillgodose den allmänna säkerheten.

Något förtydligande av bestämmelsen om Konungens prövningsrätt beträffande koncessionsansökningar har icke efter lagens utfärdande ägt rum.

I det yttrande över 1907 års riksdagsskrivelse angående åtgärder till tryggnad av avtal rörande leverans av elektrisk energi, som avgavs av *elektriska inspektionen* och som i huvudsak finnes återgivet i kraftkommitténs betänkande av 1914, upptogs emellertid koncessionsförfarandet till närmare övervägande. Inspektörerna riktade sig därvid bland annat mot uppfattningen, att koncessionsbestämmelser endast skulle kunna avse säkerhetsåtgärder. För egen del framhöllo inspektörerna, under åberopande av Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt samt uttalanden vid elektricitetslagens tillkomst, att Kungl. Maj:t syntes äga befogenhet att meddela även synnerligen vittgående koncessionsbestämmelser utan att särskilda lagföreskrifter erfordrades samt att denna befogenhet torde inrymmas under den i 2 § av 1902 års lag befintliga bestämmelsen, att

Konungen föreskriver, på vilket sätt och under vilka villkor anläggningen må utföras och nyttjas.

Rörande behovsprövning vid koncessionsbehandlingen gjordes i nyssnämnda sammanhang intet uttalande från inspektörernas sida. Vid den tidpunkt, då yttrandet avgavs, hade nämligen landets elektrifiering ännu ej fortskridit så långt, att konkurrensförhållanden mellan olika företag i nämnvärd omfattning framträdde.

Enligt den praxis, som tillämpades, ägde någon verklig realprövning av ansökningarna icke rum. Efter förberedande utredning och eventuell komplettering blevo koncessionsansökningarna undantagslöst bifallna av Kungl. Maj:t. Däremot förekommo ibland avslag å ansökningar om expropriationsrätt för vederbörande anläggningar, då de i lag angivna förutsättningarna för beviljande av dylik rätt till intrång å annan tillhörig mark icke ansågos uppfyllda.

Frågan om realprövning av ansökningarna upptogs emellertid av *kraftkommittén*.

När denna något mer än tio år efter tillkomsten av 1902 års lag avgav sitt betänkande innefattande, vid sidan av förslag till lagbestämmelser i syfte att trygga avtal om rätt till elektrisk kraft, jämväl en ingående utredning i fråga om behovet av ekonomiska bestämmelser för kraftdistribution, förelågo, såsom tidigare antytts, därutinnan delade meningar hos de tillkallade utredningsmännen. Kommittén (d. v. s. majoriteten) förklarade därvid helt allmänt, att 1902 års lag i vissa avseenden vore i behov av en överarbetning. Bland annat framstode för kommittén som ett önskemål, att enklare former för tillstånd till kraftledningars utförande skapades. Dessutom hade kommittén icke kunnat finna den gällande tidsbegränsningen av tillstånden till 40 år lämplig, då det för såväl producenter som konsumenter av elektrisk energi innebure en given olägenhet att icke kunna med trygghet bedöma de administrativa förutsättningarna för en förlängning av kraftleveransen, varav åter ett tidsenligt vidmakthållande av kraftverk, kraftnät och industrianläggningar i vissa fall kunde vara väsentligt beroende. Det vore därför enligt kommitténs mening lyckligast att med undvikande av viss tidsbegränsning bereda lämplig utväg att efter hand reglera uppträdande förhållanden längs kraftledningen med avseende på det intrång, som ledningen med tiden kunde förorsaka å annan tillhörig mark. Sålunda kunde det visa sig önskligt att förflytta en kraftledning å viss sträcka i mån av ökad byggnadsverksamhet eller på grund av andra omständigheter. Kommittén hade emellertid ansett det ligga utanför ramen för sitt uppdrag att upptaga till behandling frågan om omarbetning av 1902 års lag. Sammanfattningsvis framhöll kommittén såsom resultat av den verkställa utredningen följande.

Varken i dittills vunnen erfarenhet eller med hänsyn till den sannolika utvecklingen hade kommittén funnit välgående skäl tala för vidtagande av åtgärder i syfte att genom lag eller koncessionsbestämmelser åstadkomma ett ingripande i eller kontroll av de elektriska kraftdistributionsföretagens ekonomiska förhållanden. Då tvärtom ett sådant ingripande otvivelaktigt skulle vara till skada såsom försvårande den allmännyttiga och för landet önskvärda rörelse, som låge i utbyggandet av våra vattenfall och fördelandet av energin, då vidare de föreslagna åtgärderna utan att göra någon nytta skulle åsamka såväl statsverket som producenter och konsumenter av elektrisk kraft dryga kostnader, och då slutligen ett ingripande av nämnd art från huvudmassan av dem, till vilkas förmån det skulle ske, långt ifrån åstundats utan tvärtom i för industrikretsar representativa yttranden bestämt avböjts, ansåge sig kommittén sakna anledning framlägga förslag till några bestämmelser i förevarande avseenden.

Reservanter inom kraftkommittén uttalade, att de voro ense med kommitténs majoritet därom att behov av statens ingripande för reglering av kraftprisen ännu icke gjort sig i nämnvärd grad kännbart men höllo före, att i en kanske nära liggande framtid behov därutinnan komme att göra sig gällande. Det av reservanterna i anslutning därtill framlagda förslaget till lag, avsedd att ersätta 1902 års lag, innebar ur koncessionssynpunkt högst betydande förändringar. Koncessionsskyldighet skulle gälla beträffande varje anläggning för tillhandahållande åt andra av elektrisk kraft till en myckenhet av sammanlagt mer än 25 kilowatt, dock att koncession icke erfordrades för staten tillhörig anläggning, för kommun tillhörig anläggning, som förlades inom kommunens eget område, samt för anläggning, vilken till hela sin sträckning förlades inom byggnad eller inhägnad gård. Koncessionstiden skulle utgöra viss tid, icke överstigande 60 år. Ägare av elektrisk anläggning skulle, då mindre än 10 år återstode av koncessionstiden, äga hos Konungen göra framställning om förlängning av koncessionen, vilken framställning skulle företagas till avgörande senast inom två år. Om därvid förnyad koncession på de villkor, som i då gällande lag föreskrevs för skyddande av allmänna intressen, icke meddelades, skulle anläggningens ägare inom viss tid kunna fordra, att staten inlöste anläggningen med tillträde vid koncessionstidens utgång. Å andra sidan skulle staten 30 år från koncessions beviljande äga rätt att för tillvaratagande av det allmännas intressen inlösa anläggning. I förslaget meddelades vidare bestämmelser om skyldighet att under vissa förutsättningar ändra, flytta eller borttaga ledning, om reglering av priset å elektrisk kraft samt om huru vid inlösen av anläggning lösesumman skulle bestämmas.

När kraftkommitténs huvudförslag angående tryggande av rätten till

elektrisk kraft efter närmare överarbetning av Kungl. Maj:t förelades 1920 års riksdag berörde dåvarande chefen för justitiedepartementet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet inledningsvis även den del av kommitténs betänkande, som behandlade kraftprisen. Därvid framhöll departementschefen i huvudsak följande. Det syntes uppenbart, att kommittén icke bedömt förhållandena riktigt, då den ansett en statens reglering av prisen på elektrisk kraft under den närmaste tiden obehörlig. Enär skilda omständigheter på senare tid framhävt betydelsen av att tillgång till elektrisk kraft säkrades allmänheten på billiga villkor syntes redan därav böra följa, att staten bereddes möjlighet till full kontroll över elektriska anläggningar och från desamma distribuerad kraft. Denna fråga vore emellertid synnerligen svårlöst och det utkast till ny koncessionslagstiftning, vilket utarbetats av reservanterna inom kommittén, skulle i varje fall kräva åtskillig omarbetning, innan det kunde läggas till grund för proposition i ämnet. Beredningen av denna del av ärendet borde därför fortgå. Någon större olägenhet torde icke uppstå genom att avgörandet av denna fråga något uppskötes. Genom den på senare tid vidtagna betydande utvidgningen av statens kraftnät hade staten erhållit ökad möjlighet att genom egen försäljning av kraft reglera priset därå. Dessutom hade genom den nya vattenlagens bestämmelser om s. k. bygdekraft behovet av prisreglering särskilt för mindre förbrukare blivit i viss mån tillgodosett. För att kunna bedöma, vilket system, som borde användas, därest prisreglering för abonnenter i allmänhet skulle förekomma, kunde det även vara önskligt, att under ytterligare någon tid erfarenhet samlades rörande kraftdistributionens utveckling i vårt land. Även om bestämmelser rörande reglering av prisen på elektrisk kraft icke nu infördes, vore det dock lämpligt att, i enlighet med vad reservanterna föreslagit, distributionsföretag, särskilt sådana, vilka bedreve en rörelse av betydelse för en större allmänhet och av monopolartad karaktär, ålades att till kommerskollegium ingiva statistiska uppgifter, som på ett överskådligt sätt utvisade det ekonomiska resultatet av verksamheten och som i sina huvuddrag kunde offentliggöras. Man skulle därigenom erhålla ytterligare material för avgörande av frågan om reglering av kraftprisen och kunna bedöma, i vad mån de olika distributionsföretagen möjligen toge oskäligen kraftpris samt om till följd därav åtgärder från statens sida vore av nöden. Erforderliga bestämmelser om skyldighet att avlämna sådan statistik borde kunna meddelas på administrativ väg.

De av chefen för justitiedepartementet framförda synpunkterna på frågan om reglering av kraftprisen synas emellertid sedermera icke hava fullföljts.

Vid den tidpunkt då kraftkommitténs betänkande avgavs hade världs-

kriget utbrutit. Den starka forcering av elektrifieringsarbetet, framför allt på landsbygden, som nödvändiggjordes av den snart inträdda bristen på olja och kol, föranledde ett flertal åtgärder från statsmakternas sida till främjande av elektrifieringen, såsom inrättande av särskilda lånefonder, utfärdande av föreskrifter om provisoriska driftstillstånd samt tillsättandet av *elektrifieringskommittén*.

I anslutning till de ingående utredningar rörande en planmässig elektrifiering av landsbygden inom olika län, som denna avlämnade, framhöll kommittén i sitt slutliga yttrande den 31 maj 1923 angående elektrifieringsarbetets framtida organisation, bland annat, följande: »Den granskning av koncessionsansökningar rörande elektriska anläggningar, som för närvarande äger rum från statens sida jämlikt gällande lag och förordningar om elektriska anläggningar, inskränker sig till sådana synpunkter som tillvaratagandet av de utav ledningarna berörda jordägarnas rätt samt allmänhetens och andra anläggningars skyddande mot skada till person eller egendom. Formellt lära ordalagen i gällande lag om tillstånd till utförande av elektrisk anläggning icke lägga hinder i vägen för en tolkning, enligt vilken jämväl ett bedömande av ansökningen ur teknisk-ekonomisk och nationalekonomisk synpunkt skulle kunna äga rum och därav betingade förfoganden göras gällande. Kommittén anser dock, att ett brytande av hittills följd praxis vid koncessionsärendenas behandling, en praxis, som har sin rot i den motivering, som åtföljde förslaget till 1902 års lag, och den miljö, ur vilken sagda lagstiftning framgick, sannolikt icke torde bliva av behovet påkallat för ernående av det syfte, varom nu är tal. Kommittén håller före, att vederbörande, som planera ett elektrifieringsföretag, som regel skola mottaga och följa de råd och anvisningar, som ur planmässighetens synpunkt kunna och böra givas av ett därtill kompetent och för ändamålet avsett statligt organ. Skulle det visa sig, att väsentliga divergenser framträda mellan den privata företagarens och statens strävanden, må det bliva ett senare övervägande förbehållet att avgöra, om det nuvarande koncessionsförfarandets gränser skola utvidgas och ett ökat tvång påläggas företagaren. Kommittén anser, att vid ett dylikt övervägande det bör skänkas vederbörligt beaktande åt den synpunkten, att ett för långt drivet tvång från det allmännas sida kan verka hindrande på utvecklingen. — Kommittén anser sålunda, att koncessionsansökningar rörande elektriska anläggningar böra underkastas en reell granskning ur synpunkten av anläggningens möjliga inpassning i den plan, som framgått ur kommitténs utredningar, utredningar, vilka för övrigt samtidigt måste kontinuerligt modifieras allt efter utvecklingens gång, teknikens framsteg och tidens krav över huvud taget.»

Såsom redan tidigare framhållits, ledde elektrifieringskommitténs förslag i huvudsak icke till någon åtgärd från statsmakternas sida.

Den i allt större omfattning genomförda elektrifieringen föranledde emellertid, att vid koncessionsbehandlingen ett närmare beaktande av konkurrensförhållanden började visa sig ofrånkomligt. Konkurrensen avsåg i första hand gränsområdena mellan olika distributionsföretag men kunde även gälla större oelektrifierade områden, beträffande vilka ansökningar om tillstånd att framdraga elektriska ledningar inkommo från skilda elektrifieringsföretag. För att i någon mån förhindra tillkomsten av ur rationell elektrifieringssynpunkt icke önskvärda anläggningar tillgreps till en början en utväg, som alltjämt kommer till användning, nämligen att söka åstadkomma en frivillig överenskommelse mellan konkurrenterna, framför allt genom förmedling av statsinspektörerna, men i vissa fall genom vederbörande länsstyrelser. Det enda påtryckningsmedel, som i sådant syfte begagnades, var ett fördröjande av själva koncessionsbehandlingen.

Däremot hystes i det längsta betänkligheter mot att från statens sida ingå på en direkt behovsreglering. Anledningarna därtill torde hava varit dels tvekan, huruvida behovssynpunkter över huvud taget borde anläggas vid tillämpningen av 1902 års lag, dels insikten om att ett övergivande av dittills följd praxis skulle i hög grad komplicera koncessionsbehandlingen. Småningom har emellertid ett positivt ståndpunkttagande i frågan ägt rum. Sålunda förekommer numera, att Kungl. Maj:t efter behovsprövning helt eller delvis avslår ansökningar eller vid bifall uppställer särskilda koncessionsvillkor för att söka förebygga dubbla ledningsnät. Besluten hava fattats i huvudsaklig överensstämmelse med vad i infortrade utlåtanden föreslagits av kommerskollegium. Ifrågasvarande av konkurrensförhållandena framkallade realprövning har hittills tillämpats med stor försiktighet och kommit till direkt uttryck endast i ett fåtal beslut, vilka framför allt fattats under de senaste åren. Ytterligare avgöranden av motsvarande natur torde i viss mån hava förekommit därigenom att parterna redan under den förberedande behandlingen förmåtts träffa överenskommelse med varandra.

De ovan antydda besluten hänföra sig i allmänhet till ansökningar om tillstånd enligt 2 § i 1902 års lag. I vissa av fallen hava samtidigt flera med varandra konkurrerande koncessionsansökningar förelegat till avgörande. Antingen har då den ena av ansökningarna avslagits och den andra bifallits på vanliga villkor, eller har, om ansökningarna ansetts endast delvis kollidera med varandra, inskränkningar vidtagits i den ena eller båda koncessionerna. Avslag helt eller delvis hava även förekommit med hänsyn till redan tidigare beviljade koncessioner. Någon närmare motivering för Kungl. Maj:ts beslut i den ena eller andra rikt-

ningen har icke lämnats. Av kommerskollegii utlåtanden i ärendena framgår emellertid vilka konkurrenssynpunkter, som torde hava varit bestämmande för de särskilda avgörandena.

Vad därefter angår de koncessioner, där realprövningen kommit till uttryck genom att särskilt villkor uppställts i koncessionen, må nämnas, att två olika föreskrifter av sådan natur förekomma. Bägge avse det fall, att annan starkströmsanläggning redan finnes. I den nya koncessionen intages sålunda ibland en allmänt avfattad bestämmelse om att innehavaren skall vara skyldig ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som vederbörande statsinspektör kan finna erforderliga för att i möjligaste mån förebygga uppkomsten av dubbla ledningsnät och därav föranledda olägenheter. I vissa koncessioner har emellertid en mera direkt reglering ansetts påkallad, vilket skett i form av åläggande för den nya koncessionsinnehavaren att, på anfordran, helt eller delvis inlösa den äldre anläggningen. Inlösningskyldighet har bland annat ålagts i sådana fall, där den nya koncessionen meddelats på grund av att den äldre anläggningen icke ansetts kunna på tillfredsställande sätt fylla ortens behov.

I samband med åläggande av inlösningskyldighet brukar föreskrivas, att, därest överenskommelse ej kan träffas om ersättningens storlek, denna fråga skall avgöras enligt lagen om skiljemän.

I det föregående har närmast berörts behovsprövningens införande vid koncessionsbehandling, varvid fråga alltid varit om högspänningsanläggning. Det ligger emellertid i sakens natur, att konkurrensförhållanden ännu mera kunna göra sig gällande vid framdragande av lågspänningsnäten. Vissa av de ovan antydda besluten hava därför även inneburit avslag å ansökningar om tillstånd att framdraga lågspänningsledningar inom område för allmän trafikled. Jämväl inlösningskyldighet beträffande äldre lågspänningsanläggning har föreskrivits såsom villkor för koncession eller tillstånd enligt 2 § i 1902 års stadga.

Vidare bör redan här understrykas, att Kungl. Maj:t, även efter behovsprövningens införande, icke vidtagit särskilda åtgärder för genomförande av en statlig reglering av priset på sådan elektrisk kraft, som icke levereras av staten. Emellertid må nämnas, att sedan slutet av år 1907, på förslag av kommerskollegium, i flertalet koncessioner intogs ett villkor, som sedermera såsom allmän bestämmelse influiter i 1916 års kungörelse § 9 mom. 1. Enligt nämnda stadgande är innehavare av elektrisk anläggning, till vars utförande och nyttjande Kungl. Maj:t meddelat tillstånd enligt 2 § i 1902 års lag, skyldig iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft från sådan anläggning, vilka framdeles kunna bliva i laga ordning fastställda.

D. Koncessionsbestämmelser i utlandet.

I de flesta europeiska länder finnas bestämmelser syftande till att möjliggöra och underlätta anläggandet av elektriska kraftledningar (expropriationsrätt, s. k. vägrätt m. m.). Därjämte finnas i åtskilliga länder bestämmelser, avsedda att i större eller mindre omfattning bereda staten möjlighet till kontroll över den elektriska kraftdistributionen. Dylik kontroll kan vara begränsad till allmänna säkerhetssynpunkter, men omfattar i vissa länder även anläggningarnas planmässighet och de villkor, under vilka den elektriska energien tillhandahålles allmänheten. Bestämmelserna äro i respektive länder av mycket olika art och omfattning. I det följande skall redogöras för lagstiftningen i några av våra grannländer, varest förhållandena för vårt vidkommande äro av särskilt intresse, antingen på grund av att likartade förutsättningar äro för handen, eller på grund av att respektive bestämmelser helt nyligen utfärdats.

Norge. I lag den 16 maj 1898 angående åtgärder till förebyggande av fara och olägenhet vid elektriska anläggningar stadgas bland annat, att anläggningar, som kunna medföra fara för människoliv eller allmän säkerhet, ej få utföras utan särskilt tillstånd av Konungen. Lagens bestämmelser i här nämnt avseende uppfattades i början endast som ett bemyndigande för staten att utöva kontroll över anläggningarnas tekniska utförande med hänsyn till allmän säkerhet. Emellertid började efter hand tillstånden att göras beroende av sociala och fiskala omständigheter. I den mån dessa villkor fingo alltmer vittgående karaktär, ansågs nödvändigt att låta denna praxis komma till uttryck i lagbestämmelse. Detta skedde 1916 genom ett tillägg till 1898 års lag, lydande, att Konungen må uppställa sådana villkor för anläggningstillstånd, som kunna antagas överensstämma med statens och allmänhetens behov. I övrigt innehåller koncessionslagstiftningen, i vad den avser utförande av elektriska anläggningar, ej annat av intresse än bestämmelser, som möjliggöra uttagandet av särskilda avgifter till staten av anläggningens ägare.

Danmark. Den danska elektricitetslagen av år 1903 innehöll inga egentliga koncessionsbestämmelser. På grund av bristen på inhemsk vattenkraft framställes den mesta kraften i värmeverk, som förekomma i mycket stort antal, och den elektriska kraftdistributionen är därför splittrad på många enheter. Friktioner mellan de olika företagen ha icke kunnat undvikas. Tillkomsten år 1935 av vissa lagstadganden

syftande till en rationalisering av den danska elektricitetsdistributionen torde böra ses i belysning av ovan skildrade förhållanden. Ifrågavarande bestämmelser hava i huvudsak följande innebörd.

Innan arbete påbörjas med anläggning, som avser anskaffning eller utökning av maskineri eller sådan »ledningsanläggning med tillhörande transformatorstationer», som helt eller delvis avser ett samarbete med andra anläggningar, skall projektet föreläggas det s. k. elektricitetsrådet. Finner detta att projektet icke kan rekommenderas med hänsyn till kravet på rationell elektrifiering, skall rådet upptaga förhandlingar med anläggningens vederbörande. Uppnås vid dessa förhandlingar icke enighet äger anläggningsägaren dock utföra anläggningen efter egen önskan.

Elektricitetsrådet har likväl rätt att förbjuda utförandet av ledningsanläggning, som avser samarbete med andra anläggningar, om projektet icke uppfyller stadgade säkerhetsföreskrifter eller icke motsvarar de krav, som i tekniskt avseende av rådet anses böra uppställas för möjliggörandet av ett eventuellt samarbete med andra anläggningar.

Elektricitetsrådet har dessutom rätt att träffa avgöranden vid gränstvister mellan två eller flera anläggningar, varvid hänsyn bör tagas till förbrukareintressen.

Elektricitetsrådets beslut kunna överklagas hos vederbörande departementschef.

Det stadgas dessutom att stridigheter, som avse samarbete mellan anläggningar, kunna om samtliga parter därom äro ense, överlämnas till elektricitetsrådet för slutligt avgörande.

Det ovan nämnda s. k. elektricitetsrådet består av 13 medlemmar, representerande huvudsakligen skilda näringsintressen.

Tyskland. Även i Tyskland har man länge rett sig utan egentlig koncessionslagstiftning. Vanligen uppställde respektive delstater i samband med beviljande av s. k. vägrätt mer eller mindre vittgående villkor av motsvarande natur som vid meddelande av koncession. Distributionsföretagen i Tyskland ägas i jämförelsevis stor omfattning av enskilda. År 1919 tillkom en rikslag, avsedd att möjliggöra en socialisering av de enskilda distributionsföretagen. Lagen synes emellertid icke hava tillämpats, åtminstone har den icke haft praktiska konsekvenser. På officiellt uppdrag hava utredningar rörande elektrisk planhushållning utarbetats utan att dock leda till positiva resultat ehuru väl man på frivillighetens väg sökt uppbygga distributionssystemen efter rationella linjer.

I slutet av år 1935 utfärdades emellertid en ny rikslag av genomgripande betydelse för den tyska elektricitetsförsörjningen, och som samtidigt upphävde 1919 års lag. Den angives hava till uppgift att under medverkan av alla intresserade parter få till stånd en ur allmän-

nyttig synpunkt lämplig utformning av landets elektricitetsförsörjning. Den giver åt riksekonoministern en i det närmaste diktatorisk myndighet över elektricitetsväsendet och har i övrigt bland annat följande innebörd.

Riksekonoministern kan förbjuda nybyggnad, utvidgning eller nedläggande av för allmän distribution avsedd anläggning.

Allmänna distributionsföretag äro skyldiga att på offentligen tillkännagivna villkor tillhandahålla kraft till envar, som är bosatt inom distributionsområdet, och som önskar begagna kraft. Från denna skyldighet finnas dock vissa undantag, bland annat att anslutning kan vägras »på ekonomiska grunder», ävensom då den, som begär anslutning, själv producerar kraft för eget behov. Riksekonoministern kan bestämma priser och övriga villkor för kraftleverans.

Ett företag får ej uppföra eller utvidga för eget behov avsedd kraftanläggning utan att dessförinnan härom meddela det företag, som har hand om kraftförsörjningen på orten.

Riksekonoministern utfärdar föreskrifter om såväl produktions- som konsumtionsanläggningarnas tekniska utförande, driftssäkerhet och övervakning.

Det uppgives, att en av grundtankarna bakom lagen är, att förberedandet av erforderliga åtgärder skall utföras inom näringslivet självt genom dess representanter.

E. Sakkunnigas synpunkter och förslag rörande koncessionsväsendet.

1. Behovsprövning.

Den ovan lämnade redogörelsen utvisar att de år 1902 utfärdade bestämmelserna angående meddelande av tillstånd att framdraga elektriska starkströmsledningar i huvudsak fortfarande gälla. Särskilt torde kunna konstateras, att några skärpningar beträffande avfattningen av gällande bestämmelser icke ägt rum. Tvärtom inneburo framför allt de ändringar, som år 1907 vidtogos i 1902 års lag, lindringar i olika avseenden. Däremot har vid bestämmelsernas tillämpning en skärpning införts så till vida som att under senare tiden behovsprövning i viss omfattning ägt rum vid ansökningarnas behandling. I och med att landets elektrifiering framskridit, ökas konkurrensen mellan distributionsföretagen allt mera, vilket vid koncessionsansökningarnas behandling kommer till synes sålunda, att behovsprövning allt oftare måste ifrågasättas. Koncessionsfrågorna bliva därmed alltmer komplicerade och tidpunkten kan därför anses lämplig att undersöka, om ock i så fall i vad mån de nu-

varande förhållandena påkalla införande av ändrade grunder för själva koncessionsförfarandet eller meddelande av ytterligare koncessionsvillkor.

Härtill kommer den speciella omständighet, som föranleder, att ett avgörande härutinnan måste träffas redan under de närmaste åren. Vid bedömning av huru den statliga regleringen i fortsättningen bör ske måste nämligen uppenbarligen särskild hänsyn tagas därtill, att gällande lagbestämmelse om att koncession må meddelas endast för viss tid, icke överstigande 40 år, medför, att samtliga hittills beviljade koncessioner successivt upphöra att gälla. Eftersom maximitiden redan från början direkt eller indirekt kommit till användning vid beviljande av praktiskt taget alla koncessioner, utgår giltighetstiden för de äldsta redan under år 1943. Senast vid nämnda tidpunkt måste sålunda avgörande träffas rörande frågorna om meddelande av förlängd koncession samt om villkoren därför. Erforderliga bestämmelser i ämnet böra emellertid så snart som möjligt utfärdas, ty koncessionsinnehavarna måste anses hava berättigade anspråk på att redan före koncessionstidens utgång få frågan om fortsatt koncession avgjord. Man torde utan vidare kunna utgå från att förlängning kommer att begäras i samtliga fall med några enstaka undantag, där den tidigare koncessionen icke begagnats.

Att staten även i fortsättningen bör tillämpa ett koncessionssystem i fråga om elektriska starkströmsanläggningar synes knappast behöva närmare motiveras. Någon anledning att avbryta det sedan så lång tid tillämpade systemet torde icke föreligga, varemot alla skäl tala för att staten, vid sidan av utfärdande av erforderliga säkerhetsföreskrifter samt utövande av viss tillsyn över de elektriska anläggningarna, fortfarande behåller det reglerande inflytande över kraftförsörjningen, som koncessionstvänet innebär.

Gällande bestämmelser äro alltjämt i första hand ett uttryck för de synpunkter, som vid tillkomsten av 1902 års lag anlades på koncessionsproblemet. Vid nämnda tidpunkt kunde emellertid naturligtvis icke överblickas, vilka former kraftdistributionen i fortsättningen skulle komma att taga.

Av uttalanden vid förbehandlingen av 1902 års lag framgår, att man vid lagens tillkomst huvudsakligen tagit sikte på industriens behov av kraftledning, erforderliga för vattenkraftens utnyttjande. Man tänkte sig tydligen att koncession skulle komma att avse överföringslinjer från en kraftkälla till en viss större avnämare. Den oerhörda utveckling, som elektrifieringen sedermera fått, i all synnerhet genom landsbygds- elektrifieringens genombrott, har emellertid fört med sig att koncessionerna kommit att avse icke som tidigare blott enstaka ledningar utan även vitt förgrenade ledningsnät för allmän detaljdistribution. Detta förhållande har en viss betydelse vid bedömandet av huruvida och i

vilken omfattning inskränkning i rätten att framdraga kraftledningar i koncessionsväg bör äga rum.

Trots att de grundläggande koncessionsbestämmelserna sålunda icke utformades med tanke på distributionsnäten har koncessionsväsendet länge fungerat i stort sett tillfredsställande. I och med att distributionsföretagens antal ökats ha emellertid friktioner mellan närliggande företag blivit allt vanligare och lett till att även konkurrensförhållandena ansetts behöva beaktas vid det slutliga avgörandet hos Kungl. Maj:t.

Hittills har behovsprövningen tillkommit i form av praxis vid avgörande av ett antal individuella fall. Några erinringar däremot från riksdagens sida hava icke framkommit. Sakkunniga hava därför utgått från att denna väg fortfarande står öppen för Kungl. Maj:t utan direkt bemyndigande i 1902 års lag.

Den behovsprövning, som sålunda i vissa fall har tillämpats, har gällt framför allt ledningar avsedda för lokal distribution och har haft till uppgift att förhindra uppkomsten av dubbla ledningsnät. Dyliga dubbla ledningsnät äro ur flera synpunkter mindre önskvärda. Elektriska starkströmsledningar, även sådana för lågspänning, innebära alltid ett visst färemoment, som ökas ju flera ledningarna äro och ju mer ledningar hörande till olika anläggningar korsa eller i övrigt komma i omedelbar närhet av varandra. Särskilt för telegrafverkets vidkommande är denna synpunkt av vital betydelse. Det kan ofta vara svårt att på en ort få nödigt utrymme för såväl starkströms- som telefonledningar, och svårigheterna ökas givetvis om man på platsen icke har ett utan två starkströmsnät. Kostnaderna för skyddsanordningar kunna väsentligt ökas. Fall finnas, då telegrafverket tvingats till dyrbara kabelanläggningar på grund av att utrymmet belagts av starkströmsledningar. Erfarenheten visar därjämte, att där dubbla ledningsnät förekomma, den hårda konkurrensen försvagar de bägge företagens ekonomi. Detta i sin tur medför att underhållet av ledningsnäten försummas, varigenom givetvis säkerheten minskas. Även väginresset har olägenhet och kostnader, då vägar och kraftledningar korsa eller komma i närhet av varandra. Ur nationalekonomisk synpunkt innebära de dubbla ledningsnäten ett slöseri, dels genom större kapitalinvestering, dels genom ökat markintrång. Med hänsyn till säkerhet, ekonomi, allmän trevnad och ordning måste förekomsten av dubbla distributionsnät anses vara en mindre tillfredsställande företeelse och de sakkunniga finna därför, att de åtgärder, som av statsmyndigheterna på senare tider vidtagits i koncessionsväg för att förhindra dubbeldistribution, varit av omständigheterna starkt påkallade och att för framtiden denna praxis bör fortsättas. De sakkunniga vilja emellertid framhålla, att den nuvarande koncessionslagstiftningen har

vissa luckor, som medföra, att en önskvärd reglering icke alltid kan i koncessionsväg genomföras. Sakkunniga skola i sin framställning återkomma härtill.

Om de sakkunniga sålunda anse, att ingripande i koncessionsväg bör äga rum beträffande de lokala distributionsnäten i huvudsakligt syfte att förebygga uppkomsten av dubbla dylika ledningsnät, ställa de sig däremot mera tveksamma beträffande lämpligheten och möjligheten att medelst koncessionsförfarande reglera tillkomsten av sådana ledningar, vilka ha till huvudsaklig uppgift att överföra kraft från en kraftkälla till en viss punkt, t. ex. ett industriföretag eller ett distributionscentrum. En realprövning beträffande dylika linjer, vilka ofta i form av stamlinjer eller bygdelinjer ingå såsom viktiga led i landets elektrifieringssystem, torde i de flesta fall vara förenad med utomordentliga svårigheter, under det att en sådan prövning beträffande de lokala ledningsnäten är en mera enkel uppgift, som utan större svårigheter bör kunna handhavas av de myndigheter, på vilka tillämpningen av koncessionsförfarandet vilar och vilka äro väl förtrogna med de lokala förhållandena. Såsom förut har framhållits, kan hänsyn till statens egna intressen ävensom hänsyn till säkerhet, ordning och trevnad anföras såsom skäl för att staten håller en reglerande hand över de lokala distributionsnäten, under det att dylika skäl knappast kunna göras gällande beträffande de egentliga överföringslinjerna, för vilka huvudsakligen ekonomiska och näringspolitiska synpunkter bliva avgörande. Erfarenheten ger dessutom vid handen, att missförhållanden huvudsakligen kunna anses föreligga beträffande den lokala distributionen, varest på åtskilliga orter dubbeldistribution kommit till stånd, under det att elektrifieringen i övrigt kan anses hava utvecklats efter i stort sett sunda och rationella linjer. Denna uppfattning torde vara allmän inom sakkunniga kretsar.

De sakkunniga önska emellertid understryka, att en bestämd rågång mellan de olika slagen av anläggningar — lokala distributionsnät å ena sidan, överföringslinjer å andra sidan — icke alltid kan dragas. Det torde därför varken vara lämpligt eller möjligt att i författningsbestämmelser angiva, när en realprövning bör ifrågakomma. Detta torde böra ankomma på de prövande myndigheterna att bedöma och en av förhållandena och utvecklingen betingad praxis torde så småningom komma att växa fram. De sakkunniga vilja framhålla, att därest det skulle visa sig önskvärt att ingå i realprövning av andra än de mera lokalt betonade anläggningarna, så torde det i enstaka fall vara värdefullt, om en förstärkt sakkunskap kunde ställas till de prövande myndigheternas förfogande. De sakkunniga anse emellertid, att anlita det av dylik sakkunskap bör äga rum endast, därest sådana förhållanden skulle

uppstå, att behovet därav vore uppenbart. Det kan visserligen göras gällande, att dylika särskilda sakkunniga skulle kunna hava en uppgift att fylla, även vid prövningen av ansökningar, avseende lokala distributionsnät, och att sålunda, därest en realprövning över huvud skall fortfarande äga rum, ett permanent koncessionsråd redan nu borde komma till stånd. De sakkunniga önska emellertid understryka, att prövning av sådana ansökningar, varom här är fråga, förekommer i relativt stor omfattning och sålunda är förenad med förhållandevis mycket arbete. Det torde även vara nödvändigt, att rådsledamöterna skaffa sig detaljerad kännedom om de lokala förhållandena i varje särskilt fall. De kvalifikationer, som ledamöterna av ett dylikt råd borde besitta, ävensom lämpligt medlemsantal, torde sålunda i mycket vara beroende av arten och omfattningen av de koncessionsärenden, med vilka rådet skulle taga befattning. Det möter därför svårigheter att på förhand angiva de grunder, efter vilka detta borde sammansättas. Man har anledning befara, att ett sådant råd skulle komma att tynga och fördröja ärendenas behandling utan att göra motsvarande gagn. De sakkunniga anse sig därför böra tillråda, att man i denna fråga tillsvidare ställer sig avvaktande.

Sakkunniga hava redan framhållit, att i nu gällande bestämmelser angående koncession och tillstånd för elektriska ledningars framdragande förefinnas vissa luckor, som försvåra ett genomförande av just den kontroll över den lokala distributionen, som de sakkunniga förorda. Sakkunniga syfta härvid dels på den grupp koncessionsfria hög- och medelspanningsledningarna, som avses i punkt 4 å sid. 43, d. v. s. de s. k. avgreningsledningarna, dels på för allmän distribution avsedda lågspanningsledningarna, för vilka tillstånd för närvarande endast erfordras, i den mån de komma inom område för allmän trafikled. Nu är det emellertid just i gränsområdena mellan olika distributionsföretag, som behov av statlig reglering förekommer, och det är då av vikt, att man medelst koncessionsbestämmelser har möjlighet att reglera framdragandet av de ledningar, som företrädesvis förläggas inom gränsområdena, d. v. s. lågspanningsledningarna. Erfarenheten utvisar därjämte, att vägrat tillstånd att med lågspanningsledningarna korsa befintliga allmänna trafikleder icke utgör tillräckligt hinder för framdragandet av ur rationell elektrifieringssynpunkt mindre önskvärda ledningar. En prövning av frågan om anläggandet av för allmän distribution avsedda lågspanningsledningarna bör därför, enligt de sakkunnigas mening, för framtiden icke vara enbart beroende av den elektrifieringen ovidkommande omständigheten, huruvida ledningarna korsa allmän trafikled eller icke.

Samma synpunkter gälla beträffande det slag av hög- och medelspanningsledningarna, vilkas koncessionsskyldighet endast är beroende av huruvida de korsa allmän trafikled eller ej. Åtskilliga fall kunna anföras,

där dubbelelektrifiering i förhållandevis stor omfattning kunnat äga rum, beroende på att dylika ledningar kunnat framdragas, utan att beröra allmän väg eller annan allmän trafikled.

De sakkunniga hava härmed redogjort för de orsaker, som enligt deras uppfattning tala för skärpning i vissa avseenden av nu gällande koncessionsbestämmelser. Innan de sakkunniga övergå till att närmare angiva de former, under vilka en dylik skärpning författningstekniskt bör genomföras, torde emellertid en i nära samband med behovsprövningen stående fråga, nämligen om taxereglering, ävensom frågan om koncessionstidens längd, böra upptagas till granskning.

2. Fråga om taxereglering.

Oberoende av om anläggandet av distributionsnät är lagt under koncessionstvång eller ej ligger det i sakens natur att åtminstone den elektriska detaljdistributionen i stort sett har monopolartad karaktär. I regel kunna nämligen icke tvenne företag bedriva distributionsverksamhet inom samma område med utsikt till ekonomisk vinst. Denna av omständigheterna beroende monopolställning blir givetvis ytterligare markerad i den mån behovsprövning tillämpas vid meddelandet av koncession. Den frågan inställer sig då, huruvida staten, i samband med meddelandet av koncessioner, bör utfärda närmare bestämmelser angående leverans av elektrisk ström, framför allt för att förebygga oskäligen strömpriser.

Sakkunniga vilja då först framhålla, att detaljdistributionen inom vårt land i stor omfattning ligger i sådana händer, att faran för oskäligen priser är förebyggd. Sålunda ägas eller kontrolleras distributionsföretagen i landets städer av kommunerna själva, och på landsbygden äro distributionsföretagen vanligen organiserade på kooperativ grund. Emellertid sker särskilt i landets södra del detaljdistribution genom enskilda företag i icke ringa omfattning.

Sakkunniga hava redan omnämnt de uttalanden i fråga om reglering av strömprisen, som gjordes inom kraftkommittén samt vid den fortsatta behandlingen av kommitténs betänkande. Därjämte har framhållits, att ett ingripande av ifrågavarande natur från statens sida gentemot de enskilda kraftdistributörerna ännu icke ägt rum.

Vidare erinras om att i här avsett syfte intogs från slutet av år 1907 i flertalet koncessioner det sedermera i § 9 mom. 1 av 1916 års kungörelse införda generella villkoret, att innehavare av elektrisk anläggning, till vars utförande Kungl. Maj:t meddelat tillstånd enligt 2 § i 1902 års lag, skall vara skyldig iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft från sådan anläggning, vilka framdeles kunna

bliva i laga ordning fastställda. Sakkunniga vilja understryka, att ifrågavarande bestämmelse torde utgöra ett så viktigt komplement till koncessioneringen att densamma för framtiden bör gälla samtliga slag av ledningar, för vilka Kungl. Maj:ts tillstånd erfordras. Dessutom må framhållas, att bestämmelsen alltjämt bör bibehålla en så allmän avfattning, att därav tydligt framgår, att de tillstånd till utförande av ledningar, som av Kungl. Maj:t meddelas, icke utgöra hinder för staten att över huvud taget utfärda sådana bestämmelser angående kraftleverans, vilka av omständigheterna må påkallas för befrämjande av en sund kraftförsörjning. En statlig reglering av strömprisen är *en* form därav men icke den enda.

Vad därefter särskilt angår frågan om taxereglering kunna emellertid enligt sakkunnigas förmenande förhållandena ej heller för närvarande sägas vara sådana, att de motivera ett direkt ingripande från statens sida. De synpunkter, åt vilka chefen för justitiedepartementet vid anmälan år 1920 av kraftkommitténs betänkande gav uttryck, måste ses mot bakgrunden av erfarenheterna i anledning av världskriget. Att de av departementschefen angivna riktlinjerna för en fortsatt utredning av frågan icke fullföljdes, torde tyda på att vid närmare övervägande åtgärder i ämnet icke ansåges erforderliga. För sin del vilja sakkunniga understryka, att vad departementschefen framhöll om den ökade möjlighet staten erhållit att genom egen försäljning av kraft reglera priset därå visat sig vara en faktor av synnerligen stor betydelse. Den omfattning statens kraftverksrörelse numera fått, uppgående till ungefär en tredjedel av landets hela kraftförsörjning, har otvivelaktigt lett till att de av vattenfallsverket eller de till detta anslutna kooperativa distributionsföretagen tillämpade priserna kommit att bli i hög grad normerande för prisnivån vid de enskilda företagens kraftleveranser. Vattenfallsverkets taxor äro ju underkastade den allmänna kontroll, som sammanhänger med dess egenskap av statligt verk, och hava i övrigt undan för undan undergått sänkningar. De önskemål i fråga om taxeställningen, som man med en statlig reglering skulle åsyfta, hava sålunda vunnits på indirekt väg utan särskilda statliga åtgärder.

Härmed vilja sakkunniga ingalunda bestrida, att även under senare tid på sina håll anledningar till berättigat missnöje med gällande strömtaxor kunna förefinnas. Tillräckliga skäl för ett statligt ingripande torde likväl i varje fall ännu saknas. Tillämpning av behovsprövning synes ej heller i och för sig behöva förutsätta tillgripandet av en statlig reglering av så ömtålig och svårhanterlig natur som den, varom här är fråga. Sakkunniga hava därför funnit omständigheterna tala för att staten fortfarande ställer sig avvaktande.

Skulle verkligt missbruk beträffande priserna konstateras, torde rät-

telse i många fall kunna vinnas genom ett upphävande av det befintliga distributionsföretagets monopolställning, i vad denna är betingad av koncessionsinnehavet. Detta kan ske genom att meddela koncession även åt ett konkurrerande företag, exempelvis åt lokal värmekraftproducent. Givetvis bör meddelande av ny koncession inom redan elektrifierat område ej ske utan tvingande skäl och sakkunniga hålla före, att redan möjligheten av en dylik åtgärd i de flesta fall torde medföra önskvärd korrigerings av strömpriserna.

3. Koncessionstid och förlängning av koncession.

Införandet i 1902 års lag av bestämmelsen om begränsning av koncessionstiden sammanhänge med då rådande ovisshet om huru kraftdistributionen i fortsättningen skulle komma att utveckla sig. Med hänsyn framför allt till det allmännas intresse av att framdeles kunna eventuellt inlösa anläggningar eller föreskriva av ändrade förhållanden påkallade villkor ansåg riksdagen en tidsbegränsning av koncessionen vara erforderlig. Att maximitiden bestämdes till 40 år berodde däremot på en kompromiss.

För att icke koncessionerna skulle utgöra hinder för staten att meddela eventuellt erforderliga bestämmelser i fråga om leverans av ström utformades redan ett fåtal år efter lagens tillkomst det numera under § 9 mom. 1 i 1916 års kungörelse intagna koncessionsvillkor, som ovan i olika sammanhang av sakkunniga berörts.

Erfarenheten under det trettioåriga, som förflutit sedan koncessioner började utfärdas, torde icke givit stöd åt den uppfattningen, att staten skulle hava behov av att tvångsvis kunna inlösa i enskild ägo befintliga kraftföretag. Detta sammanhänger framför allt därmed att staten själv i allt större skala uppträtt såsom producent och distributör av kraft samt därvid kan taga i anspråk de stora kraftresurser, varöver staten direkt disponerar. I några fall har därjämte förekommit, att staten genom frivilliga uppgörelser övertagit enskilda kraftverk. Sådana överenskommelser torde naturligtvis även i framtiden i särskilda fall kunna vara motiverade. En komplettering av koncessionsväsendet med i lag reglerad rätt och under vissa förutsättningar även skyldighet för staten att inlösa enskilda anläggningar, på sätt av reservanter inom kraftkommittén föreslogs, synes däremot icke vara påkallad av de nuvarande förhållandena.

I och med att, såsom sakkunniga förordat, samtliga tillstånd att utföra elektriska starkströmsledningarna göras beroende av nyssnämnda förbehåll om skyldighet för innehavaren att iakttaga de allmänna bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft, vilka framdeles kunna

bliva i laga ordning fastställda, torde staten erhålla nödig befogethet att vidtaga ytterligare ingripanden på kraftförsörjningen, om förhållandena i framtiden skulle komma att giva anledning därtill.

Föreskrift om särskild koncessionstid synes under sådana omständigheter egentligen opåkallad. Till stöd för borttagande av bestämmelsen därom kan bland annat anföras följande. Tidsbegränsningen medför ett osäkerhetsmoment, som verkar besvärande för både distributörer och abonnenter. Detta gör sig särskilt gällande, när koncessionstiden börjar lida mot sitt slut. Kraftdistributörer hava då svårt att avsluta ett leveransavtal för längre tid med en abonnent, enär han icke vet, huruvida han kan fullfölja avtalet efter koncessionstidens slut. Han kan vidare finna sig nödsakad att tillsvidare undanskjuta vidtagandet av erforderlig utbyggnad eller förstärkning av anläggningen på grund av att kostnaderna därför med normala kraftpriser icke hinna avskrivas under den återstående koncessionstiden. En tidpunkt av 40 år torde visserligen i och för sig vara tillräcklig för amortering av de ursprungliga anläggningskostnaderna. Men dessa åtföljas senare successivt av mer eller mindre dyrbara kompletteringar. Härtill kommer vidare den omständigheten, att koncession å ledningar, anslutna till tidigare koncessionerad ledning, enligt praxis endast beviljas för den tidsperiod, som då återstår av den 40-åriga koncessionstiden för huvudledningen. Sådana koncessioner kunna därför ibland komma att gälla endast ett fåtal år. Sammanlagt finnas sålunda starka skäl av ekonomisk natur, som direkt tala emot att begränsa koncessionernas giltighet i tiden.

Å andra sidan kan naturligtvis med hänsyn till den rastlösa utveckling, som äger rum på det tekniska området, ej heller nu med bestämdhet överblickas, huru kraftförsörjningsproblemet kommer att te sig i en mera avlägsen framtid. Det kan endast konstateras, att elektrifieringen hittills genomförts på ett i stort sett tillfredsställande sätt samt att, såvitt för närvarande kan bedömas, en fortsatt gynnsam utveckling på ifrågavarande område är att förvänta.

Om emellertid försiktigheten anses bjuda, att staten även i fortsättningen genom en begränsning av koncessionstiden förbehåller sig rätten att ånyo taga koncessionerna under omprövning, är i varje fall nödvändigt, att tiden tillmätas rikligare än förra gången. Sakkunniga hava härutinnan kommit till den uppfattningen, att koncessionstiden icke bör understiga 55 år motsvarande den tid, för vilken enligt gällande bestämmelser utarrendering av kronan tillhörigt, icke bebyggt vattenfall brukar äga rum. För att underlätta erforderliga amorteringar vilja sakkunniga förorda, att maximitiden ytterligare något utökas, och föreslå därför, att koncessionstiden för framtiden skall avse viss tid, icke överstigande 60 år. I detta hänseende intaga sakkunniga sålunda samma ståndpunkt

som reservanterna inom kraftkommittén. Tilläggas må, att sakkunniga även haft under överbägande, huruvida icke koncessionerna för framtiden borde fastställas att gälla tillsvidare. Detta skulle medföra den fördel- len, att en förnyad omprövning icke bleve oundgängligen nödvändig. Sakkunniga hava emellertid funnit, att en på så sätt obestämd konces- sionstid skulle innebära ett alltför stort osäkerhetsmoment för konces- sionshavaren, även om denne utginge från att beviljade koncessioner icke komme att av Kungl. Maj:t återkallas utan verkligt trängande skäl.

Den koncessionstid av högst 60 år, för vilken sakkunniga sålunda stannat, därest en begränsning för framtiden över huvud taget anses erforderlig, bör komma till användning beträffande samtliga slag av till- stånd, som inrymmas i förslaget. Någon anledning att låta vissa till- stånd gälla bestämd tid andra åter tillsvidare synes icke föreligga, sär- skilt som tillstånden i stort sett avse att komplettera varandra.

I fråga om koncessioner å ledningar för högre spänning anse sig sak- kunniga vidare böra förorda, att i lagen intages bestämmelse om att sådant tillstånd är förfallet, om vederbörande anläggning icke tagits i bruk inom tre år från tillståndets beviljande. En dylik bestämmelse torde vara lämplig ur praktisk synpunkt genom att efter skälig tid bort- mönstra koncessioner, som visat sig icke vara av förhållandena påkallade.

Ytterligare må framhållas, att den praxis, som kommit till uttryck vid tillämpningen av gällande bestämmelse om viss koncessionstid, bör bibehållas även i fråga om det nya stadgandet. Sålunda synes tiden i samtliga fall, där icke särskilda omständigheter motivera en ytter- ligare begränsning, böra fastställas till 60 år. Dock bör även i fort- sättningen tillses, att koncessioner å med varandra sammanhängande ledningar såvitt möjligt utlöpa samtidigt. Med anledning härav torde vidare även efter den nya bestämmelsens ikraftträdande koncession å en ledning, som direkt eller indirekt framdrages från redan koncessionerad ledning, beträffande vilken koncessionstiden icke utgått, för annat än statligt företag endast böra beviljas för återstoden av den 40-åriga kon- cessionstiden för huvudledningen. Det är visserligen sant att härigenom koncessionstiden starkt begränsas. Fördelarna av en enhetlig konces- sionsbehandling i framtiden få dock anses överbäga nackdelarna av den tillfälliga begränsningen.

Några olika synpunkter beträffande koncessionstiden, beroende på om en helt ny koncession begäres eller ansökningen avser förlängning av tidigare beviljad koncession, böra enligt sakkunnigas förmenande ej ifrågakomma.

Detta hindrar emellertid icke, att själva frågan om beviljande av koncession kan ställa sig olika i de båda fallen. Beträffande en ny kon- cessionsansökning måste Kungl. Maj:t otvivelaktigt anses hava en

mycket friare prövningsrätt än när fråga är om förlängning av en äldre koncession. Det torde nämligen ligga i sakens natur, att behovssynpunkter endast i starkt begränsad omfattning kunna göras gällande vid behandlingen av ansökningar om förlängd koncession. Även om man sålunda bör kunna utgå från att dylik förnyelse knappast kommer att vägras, torde detta emellertid icke utesluta, att i samband med förnyelsen en lämpligare reglering av bestående förhållanden kan komma att äga rum, därest detta anses vara av behovet påkallat.

Sakkunniga hava härmed framlagt sina grundläggande synpunkter på koncessionsväsendet och övergå nu till en närmare redogörelse för de former, under vilka dessa synpunkter författningstekniskt böra komma till uttryck.

4. Allmänna synpunkter rörande koncessionsbestämmelserna.

Den tidigare lämnade allmänna redogörelsen för gällande bestämmelser utvisar, att de båda formerna, tillstånd (koncession) enligt 2 § i 1902 års lag samt tillstånd enligt 2 § i 1902 års stadga, ej blott formellt äro av olika natur utan egentligen avsett tillvaratagande av skilda intressen från det allmännas sida. Den skyldighet att söka tillstånd, som regleras i stadgan, fanns av Kungl. Maj:t föreskriven redan långt före tillkomsten av 1902 års lag och grundade sig därpå att särskilt hänsyntagande ansågs erforderligt vid korsningsställen mellan elektrisk ledning och allmän trafikled. Skyldigheten gällde, oavsett vilken spänning ledningen hade. Enligt ordalagen i den ursprungliga författningen avsågs närmast svagströmsledningar men bestämmelserna fingo genom tillkomsten av starkströmsledningar ett vidgat tillämpningsområde. Den år 1902 införda skyldigheten att i viss omfattning söka koncession avsåg däremot uteslutande sådana ledningar av viss högre spänning, vilkas utförande ur allmän säkerhetssynpunkt syntes kräva en närmare reglering från statens sida i fråga om hela ledningssträckningen.

Ehuru nämnda principiella skillnad mellan de båda slagen av tillstånd alltjämt upprätthålles, hava emellertid förhållandena successivt medfört icke oväsentliga anpassningar. Sålunda synes koncession å en ledning, varvid sträckningen fastställts så, att allmän trafikled beröres, alltid ansetts innefatta tillstånd jämväl enligt 2 § stadgan. En ytterligare jämkning i det inbördes förhållandet mellan tillstånden inträdde, när koncessionsbestämmelserna ändrades år 1907. Tidigare hade frågan om koncessionsskyldighet varit helt oberoende av om ledningen korsade allmän trafikled eller icke. Enligt 1907 års beslut erhöi däremot ej mindre det nya undantaget från koncessionsskyldighet, som då infördes i lagen och som avsåg avgrensning från koncessionerad huvudledning, utan

även det redan förefintliga undantaget beträffande ledning på egen mark en avfattning, som direkt utsade att koncessionsfriheten endast gällde sådana fall, där allmän väg eller allmän farled icke berördes. Däremot vidtogs icke en motsvarande inskränkning i koncessionsfriheten för ledning under jordytan. Hade så skett, skulle bestämmelsen i 2 § stadgan i fortsättningen uteslutande haft tillämpning på lågspänningsledningar.

I praktiken meddelas koncession å en ledning i allmänhet icke fristående utan kombineras koncessionen i regel med tillstånd att framdraga till anläggningen anslutna lågspänningsledningar inom område för allmän trafikled. De närmare bestämmelser angående beröringen med trafikled, som tidigare i detalj intagits i respektive resolutioner, erhöles en gemensam definitiv utformning i kungörelsen den 19 maj 1916. Slutligen må understrykas, att, när under senare tid konkurrensförhållanden ansetts påkalla behovsprövning eller meddelande av särskilda föreskrifter, sådana avgöranden ifrågakommit såväl vid koncessionsbehandling som beträffande tillstånd enligt 2 § stadgan.

Vad sakkunniga här framhållit avser att belysa det intima samband, som förefinnes mellan koncession och tillstånd enligt stadgan.

Sakkunniga hava redan framhållit önskvärdheten att få tillstånd bestämmelser, som möjliggöra ökad kontroll av rätten att framdraga för allmän distribution avsedda lågspänningsledningar.

Ett ingripande, som avser införande av tillståndstvång i fråga om samtliga lågspänningsledningar för allmän distribution, torde knappast tillhöra området för Konungens administrativa lagstiftning utan bör enligt sakkunnigas förmenande komma till uttryck i 1902 års lag såsom en ytterligare form av tillstånd eller koncession. Nämnda lag med undantag för koncessionsbestämmelserna har redan nu avseende även å lågspänningsledningar. Det synes därför icke böra vara något hinder att under 2 § i lagen införa bestämmelser om skyldighet att i viss omfattning söka tillstånd av Konungen till utförande av lågspänningsledningar.

Då uttrycket »för allmän distribution» torde vara alltför obestämt för att utan närmare förklaring kunna användas i lagtext hava sakkunniga ansett koncessionsskyldigheten böra kunna uttryckas så, att den skulle gälla lågspänningsledningar för distribution av ström till fastigheter med olika ägare. Därigenom skulle, vilket synes fullt berättigat, från koncessionsskyldighet undantagas framdragande av lågspänningsledningar till viss eller vissa fastigheter med en och samma ägare. Däremot skulle i den mån sådana ledningar korsade allmän trafikled fortfarande särskilt tillstånd erfordras, varjämte framdragande av led-

ningarna över annans mark alltjämt vore beroende av om medgivande av ägaren eller expropriationsrätt erhöles.

Uppenbart är emellertid att tillstånd till framdragande av lågspänningsledningar för allmän distribution icke i likhet med nuvarande koncessioner å ledningar med högre spänning kunna avse vissa till hela sin sträckning bestämda ledningar. Det torde av praktiska skäl vara nödvändigt att i stället låta lågspänningskoncessionen innebära en allmän rätt att från viss generator- eller transformatorstation eller inom visst område framdraga lågspänningsledningar. På grund av att det ur teknisk synpunkt är omöjligt att från viss station utdraga användbara lågspänningsledningar utöver en viss längd skulle detta i verkligheten innebära den begränsning, som avses.

För att undvika ingrepp i bestående förhållanden vilja de sakkunniga emellertid icke ifrågasätta att den sålunda föreslagna koncessionsplikten för lågspänningsledningar skall gälla redan utförda lågspänningsledningar ej heller sådana, som utföras i anslutning till befintliga lågspänningsledningar.

Beträffande koncessionsskyldigheten i fråga om ledningar med högre spänning har redan tidigare understrukits, att det undantag därifrån, varom nu är fråga, nämligen det, som avser ledningar för överföring av kraft från redan koncessionerad ledning, år 1907 infördes i lagen just för att underlätta framdragande av distributionsledningar. Sakkunniga hava redan anfört de skäl, som tala för upphävande av koncessionsfriheten för dylika ledningar, och önska därutöver framhålla, att det skulle vara olämpligt att i fortsättningen bibehålla detta undantag, samtidigt som viss koncessionsskyldighet infördes beträffande lågspänningsledningar, som kunna utgå från dylika ledningar. Ifrågavarande stycke i 2 § av 1902 års lag bör därför helt utgå. Givetvis bör ej heller för dessa ledningar retroaktivitet ifrågasättas. Sakkunniga hava haft under övervägande, huruvida icke konsekvensen även fordrar, att i jorden förlagda ledningar för högre spänning göras koncessionspliktiga, men hava stannat för att en dylik skärpning av gällande bestämmelser bör kunna undvikas.

Det är naturligt, att omfattningen av sådana tillstånd, som för närvarande meddelas enligt 2 § i 1902 års stadga, högst väsentligt kommer att påverkas av den ifrågasatta lågspänningskoncessioneringen. Ty liksom redan nu koncession å viss högspänningsledning anses innefatta tillstånd enligt stadgan, i den mån ledningen berör allmän trafikled, torde även en koncession att inom ett i huvudsak bestämt område framdraga lågspänningsledningar för allmän distribution icke böra behöva kompletteras med särskilt tillstånd att därinom få korsa allmän trafikled. Annars skulle själva koncessionens innebörd vara mycket begränsad. Det

har synts sakkunniga lämpligt, att detta kommer till direkt uttryck vid bestämmelsernas avfattande. I enlighet härmed skulle således bestämmelsen i 2 § stadgan för framtiden begränsas till att gälla dels beträffande jordledningar för högre spänning dels beträffande lågspänningsledningar, som icke avse allmän distribution.

Härvid återkomma sakkunniga till Högsta domstolens ovan refererade uttalande av år 1907, enligt vilket stadgebestämmelsen borde erhålla civillags natur, därest statsmakterna i densamma ville söka en garanti för bevarandet av samhällets kontroll över viktigare elektriska anläggningar. Den särskilda förutsättning för koncessionsfrihet, som då i vissa fall uppställdes, nämligen att ledningarna icke finge korsa allmän trafikled, skulle möjligen kunna bindas vid alla undantag från koncessionskyldighet beträffande ledningar med högre spänning, alltså även vid i jorden förlagda ledningar. Det naturligaste synes emellertid sakkunniga vara att gå tillbaka till den ursprungliga avfattningen i 1902 års lag i fråga om ledning å egen mark samt flytta bestämmelsen i 2 § stadgan över till lagen, varvid den som en tredje form av tillstånd skulle avse framdragande inom område för allmän trafikled av sådana ledningar av högre eller lägre spänning, beträffande vilka koncession av det ena eller andra slaget icke erfordrades. Även koncessionerna böra, liksom för närvarande är fallet, i lagtexten benämnas tillstånd.

Härigenom skulle en enhetlig indelning av de olika tillstånd, som erfordras beträffande utförande av starkströmsledningar, komma till stånd. Den omständigheten, att bestämmelsen i 2 § stadgan eller i varje fall den ursprungliga bestämmelsen i ämnet tillkommit med stöd av Konungens administrativa lagstiftningsrätt bör ej utgöra hinder för att de rester av bestämmelsen, som enligt sakkunnigas förslag skulle kvarstå, inarbetas i lagen. För en sådan åtgärd talar ytterligare den omständigheten, att samma detaljbestämmelser i viss omfattning böra gälla för alla tre formerna av tillstånd.

5. Speciell motivering till förslag om ändring av koncessionsbestämmelserna i lagen den 27 juni 1902.

Såsom av den allmänna motiveringen framgår, innebär sakkunnigas förslag rörande koncessionsväsendet, bland annat, att samtliga bestämmelser rörande skyldighet att söka Kungl. Maj:ts tillstånd till framdragande av elektriska starkströmsledningar för framtiden skola intagas i 1902 års lag. I enlighet härmed upptagas bestämmelser, motsvarande 1 och 2 §§ i 1902 års stadga, icke i det förslag till ny stadga om elektriska starkströmsanläggningar, som sakkunniga utarbetat och som längre fram i detta betänkande närmare kommenteras.

De nya bestämmelser rörande koncessionsväsendet, som sakkunniga anse böra införas i 1902 års lag, hava icke ansetts påkalla ändring i lagens paragrafindelning utan direkt inarbetats i lagens 2 och 3 §§. Dessa hava därvid för vinnande av större överskådlighet indelats i särskilda moment. Under hänvisning till det i detta betänkande intagna lagförslaget må beträffande avfattningen av förevarande båda paragrafer särskilt framhållas följande.

2 §.

Grundläggande bestämmelser rörande de tre olika former av tillstånd i fråga om utförande av elektriska starkströmsledningar, som i sakkunnigas förslag inrymmas, upptagas i paragrafens mom. 1—3.

Sålunda behandlas *under mom. 1* koncession å starkströmsledning med spänning överstigande 250 volt mellan tvenne ledare eller, om jordledning användes, mellan en ledare och jord, *under mom. 2* koncession å starkströmsledningar med lägre spänning (lågspänningsledningar), i den mån de avse allmän distribution, samt *under mom. 3* tillstånd att inom område för allmän väg, vattentrafikled eller järnväg framdraga sådana starkströmsledningar av högre eller lägre spänning, beträffande vilka varken koncession enligt mom. 1 eller koncession enligt mom. 2 erfordras.

Mom. 1 innehåller uteslutande bestämmelser, motsvarande dem i första och andra styckena av gällande 2 §. Den inledande meningen har i förslaget erhållit en något ändrad avfattning, bland annat för att tydligare än i den nuvarande lydelsen markera, att koncessionsskyldigheten avser de särskilda ledningarna och ej vederbörande kraftstationer. Omfattningen av den koncessionsskyldighet, varom i detta moment är fråga, skiljer sig från gällande bestämmelser i två avseenden. Å ena sidan har koncessionsskyldigheten icke oväsentligt utökats därigenom att den i fjärde stycket av paragrafen för närvarande intagna undantagsbestämmelsen beträffande ledningar för överförande av kraft från redan koncessionerad huvudledning helt borttagits i sakkunnigas förslag. Å andra sidan har koncessionsfriheten i fråga om ledning å egen mark liksom i paragrafens ursprungliga lydelse gjorts oberoende av den omständigheten, huruvida ledningen berör allmän trafikled eller icke. I samband därmed har emellertid föreskrivits, att samtliga kvarstående undantag från koncessionsskyldighet enligt mom. 1 gälla med förbehåll, varom i mom. 3 sägs.

Andra stycket i nuvarande 2 § har oförändrat intagits såsom sista stycke i mom. 1.

Mom. 2, som reglerar den helt nya formen av koncession å lågspänningsledningar för allmän distribution, har ingen direkt motsvarighet i gällande bestämmelser. Indirekt äger en viss reglering i sådant syfte för närvarande rum med tillämpning av bestämmelsen i 2 § av 1902

års stadga. Koncessioner å lågspänningsledningar torde icke komma att avse framdragande av vissa bestämda ledningar utan innebära allmänna tillstånd, i första hand begränsade på så sätt, att ledningarna skola vara anslutna till viss generator- eller transformatorstation. Med tanke på större samhällen inrymmer förslaget även möjlighet att låta sådan koncession omfatta visst till gränserna bestämt område.

Mom. 3 ersätter nuvarande bestämmelsen i 2 § av 1902 års stadga. Tillstånd enligt ifrågavarande moment hava emellertid uttryckligen inskränkts till att avse sådana fall, där ledningarna icke äro underkastade koncessionsskyldighet enligt mom. 1 eller mom. 2. Dylika tillstånd torde allt efter omständigheterna kunna erhålla en allmän avfattning eller begränsas till viss eller vissa bestämda ledningar.

Mom. 4. Styckena ett och två i mom. 4 motsvara helt och hållet tredje och femte styckena i 2 § av 1902 års lag. Dessa bestämmelser i förslaget skola emellertid gälla samtliga slag av tillstånd, som ovan behandlats under mom. 1—3. Maximitiden för meddelande av tillstånd har ökat från 40 till 60 år men i övrigt hava bestämmelserna ordagrant samma avfattning som för närvarande.

Det tredje eller sista stycket i mom. 4 är helt nytt. Bestämmelsen har i motsats till de övriga i momentet intagna endast avseende å tillstånd enligt mom. 1. En motsvarande fordran beträffande tillstånd enligt mom. 2 och mom. 3 torde icke kunna uppställas, emedan sådana tillstånd normalt äro avsedda att utnyttjas icke på en gång utan successivt.

Mom. 5. Detta moment motsvarar sista stycket i nuvarande 2 §. Straffsatsen har enligt gällande bestämmelser utbytts mot dagsböter.

3 §.

Nuvarande 3 § i 1902 års lag innehåller huvudsakligen bestämmelser om vilka handlingar, som skola åtfölja å ena sidan ansökningar om expropriation för elektrisk starkströmsanläggning å andra sidan ansökningar om tillstånd att utföra koncessionspliktig anläggning. Sakkunniga hava haft under övervägande, huruvida icke föreskriften om ingivande av s. k. ägareförteckning borde kunna göras lindrigare i fråga om koncessionsansökningar, enär upprättande av sådan förteckning ganska ofta är mycket tidskrävande och därigenom fördröjer ansökningens ingivande. Med hänsyn till att föreskriften torde vara oundgängligen nödvändig, när fråga är om expropriation, samt koncessionsansökningar i stor utsträckning måste kombineras med ansökan om expropriationsrätt hava emellertid sakkunniga ansett föreskriften böra kvarstå oförändrad, särskilt som uppgörande av en sådan förteckning, åtminstone beträffande längre ledningar, torde erfordras med hänsyn till markupplåtelse. Para-

grafen har därför med en smärre jämkning, angivande att endast tillstånd enligt 2 § mom. 1 avses, oförändrad bibehållits såsom 3 § mom. 1.

De kompletterande bestämmelser, som för närvarande finnas införda i 1 § av 1902 års stadga och som enligt länge tillämpad praxis icke upprätthållits, torde utan vidare böra bortfalla.

I ett nytt mom. 2 av 3 § hava intagits bestämmelser om vad en ansökan om tillstånd enligt 2 § mom. 2 eller mom. 3 skall innehålla. Några närmare föreskrifter om huru sådana ansökningar skola behandlas hava synts sakkunniga överflödiga.

Beträffande övergångsbestämmelser vid lagändringarnas ikraftträdande hava sakkunniga inskränkt sig till att i den allmänna motiveringen ange sin ståndpunkt.

II. Särskilda frågor, avseende ändringar i lagen den 27 juni 1902.

Vid utredningsarbetet hava sakkunniga för elektriska kontrollväsendet även tagit befattning med vissa andra frågor, avseende ändringar i 1902 års lag, än som röra koncessionsväsendet. Dessa lagfrågor synas lämpligen böra behandlas i anslutning därtill.

A. Fråga om viss revidering av gällande regler om ansvarighet för skada till följd av elektrisk ström.

Upptagandet bland sakkunnigas utredningsuppdrag av den på ovan angivet sätt rubricerade frågan sammanhänger med ett till Kungl. Maj:t ingivet förslag om viss ändring av 6 § i 1902 års lag.

Det må härvid till en början erinras om att bestämmelserna i 6 § av 1902 års lag blott hava avseende å skada eller drifthinder, som förorsakas en elektrisk anläggning genom inverkan av elektrisk ström från annan dylik anläggning. I sådant fall inträder enligt nämnda paragraf, till skillnad från de grundläggande skadestandsreglerna i 4 §, ersättningskyldighet endast därest skadan eller hindret föranletts av vårdslöshet från den skadandes sida. Men härtill kommer, att denna begränsning i ersättningskyldigheten gäller även då den skadade anläggningen överför ofarlig ström och därför icke själv kunnat åstadkomma skada. Med »elektrisk anläggning» förstås nämligen i 6 § såväl anläggning för starkström som anläggning för svagström.

Skadestandsreglerna i 1902 års lag äro helt avfattade enligt förslag av det särskilda utskottet nr 1 vid 1902 års riksdag. Framhållas må emellertid, att en av utskottets ledamöter anförde reservation mot innehållet i 6 § och därvid gjorde gällande, att telegraf- och telefonnäten, särskilt med hänsyn till allmänhetens i egenskap av tredje man berättigade intressen, borde likställas med annan egendom (jfr utskottets utlåtande sid. 145—146).

Denna fråga, som sålunda redan vid lagens tillkomst var föremål för övervägande, framfördes ånyo av *telegrafstyrelsen* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 november 1928. Såsom anledning åberopades att vid kors-

ningar mellan starkströms- och svagströmsledningar ägarna av de förra i stället för särskilda skyddsanordningar börjat i allt större omfattning använda s. k. brottsäkra korsningar, bestående i förstärkt konstruktion. Telegrafstyrelsen förklarade i berörda skrivelse, att dylika brottsäkra korsningar syntes styrelsen böra tillåtas, i den mån de kunde godkännas av vederbörande statsinspektörer, men endast under förutsättning att frågan om skadeståndsskyldigheten reglerades. I sådant avseende hemställde telegrafstyrelsen, att Kungl. Maj:t vid beviljande av koncessionsansökningar för starkströmsanläggningar måtte, då brottsäkra korsningar planerades, föreskriva såsom villkor, att anläggningsägaren skulle ansvara för den skada, som genom korsningssättet kunde komma att uppstå för telegrafverkets personal eller anläggningar eller till telegrafverkets stationer anslutna, enskilda abonnenter tillhöriga telefonanläggningar.

I utlåtande den 23 december 1932 över en viss koncessionsansökning från Sydsvenska kraftaktiebolaget har telegrafstyrelsen, under erinran om det i skrivelsen den 16 november 1928 föreslagna särskilda koncessionsvillkoret, ytterligare motiverat styrelsens ståndpunkt men tillika framfört en generell annan lösning av frågan. Utlåtandet i dessa delar har följande lydelse:

»Telegrafstyrelsen å sin sida anser sig icke böra frågå sitt ovan nämnda villkor. Telegrafstyrelsen vill särskilt betona att i händelse av ledningsbrott eller stolpras en väsentlig skillnad föreligger i fråga om riskmoment vid brottsäkra korsningar, jämfört med vad fallet är vid korsningar, där jordad skyddskonstruktion finnes mellan högspänningsledningen och svagströmsledningarna. Det ligger i öppen dager att, om hela kraftledningsspänningen skulle genom metallisk beröring inkomma i svagströmsnäten med deras förgreningar till stationer och abonnenter, följderna kunna bli katastrofala. Kunde man à priori utgå från, att intet ledningsbrott eller stolpras någonsin kan hända vid en brottsäker korsning, vore givetvis särskilda villkor onödiga, men i sådant fall skulle villkorens införande ej heller för anläggningsägaren innebära någon risk. Ett dylikt antagande har man emellertid ej rätt att göra, när man måste räkna med att oförutsedda omständigheter kunna försäkra bristning. I vissa föreslagna utföranden synes risk kunna föreligga redan vid så jämförelsevis ofta förekommande fenomen som åskslag. Tydligt är, att även starkströmsanläggningarnas innehavare icke äro främmande för sådana riskmoment när man i det ojämförligt största antalet fall på detta håll icke vill åtaga sig den av telegrafstyrelsen önskade ansvarsförbindelsen. Denna omständighet kan emellertid ej motivera att telegrafstyrelsen i stället skulle åtaga sig detta ansvar, vilket skulle ske om styrelsen utan villkor godkände korsningssättet i fråga. Enligt

telegrafstyrelsens mening borde ansvarsvillkoret kraftigt bidra till att en effektiv fortlöpande kontroll av de brottsäkra korsningarnas säkerhet kommer till stånd genom anläggningsägarens egen försorg.

Innebörden av det av telegrafstyrelsen föreslagna villkoret är ju endast att anläggningsägaren skall vara ekonomiskt ansvarig för att korsningsanläggningen verkligen är vad den utgives för att vara, nämligen brottsäker. Gentemot andra föremål är anläggningsägaren generellt ansvarig för skada orsakad genom inverkan av elektrisk ström enligt § 4 i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. Men enligt § 6 i samma lag intaga svagströmsledningarna, vilka jämföras med andra elektriska ledningar, i detta hänseende en mycket ogynnsammare ställning i fråga om rätt till ersättning för skada.

Om svagströmsanläggningarna komme i åtnjutande av skydd, i samma omfattning som andra föremål, vilket skulle bli fallet om begynnelseorden i nämnda § 6 'Har elektrisk anläggning skadats' ersattes med orden 'Har elektrisk starkströmsanläggning skadats', skulle för styrelsen anledning ej längre kvarstå att vidhålla särskilt villkor om ersättningskyldighet beträffande så kallade brottsäkra korsningsanordningar. Så länge ifrågavarande lagrum har nuvarande avfattning, anser sig styrelsen däremot ej kunna utan villkor tillstyrka ett utförande, som kan medföra stora ekonomiska skador för verket, och över vilket styrelsen ej har möjlighet att utöva någon kontroll.»

I yttrande över telegrafstyrelsens framställning av år 1928 hemställde *svenska teknologföreningen*, att Kungl. Maj:t i samband med fastställande av vissa normer för brottsäkra korsningar måtte verkställa utredning, huruvida och i vad mån ansvarsbestämmelserna i 1902 års lag borde revideras. Föreningens hemställan biträdades av *vattenfallsstyrelsen* i infortrat utlåtande. Däremot förklarade *Svenska elektricitetsverksföreningen* i avgivet yttrande, att, därest brottsäker korsning vore utförd enligt normer eller föreskrifter, som godkänts av Kungl. Maj:t eller myndighet, vilken därtill ägde befogenhet, en skärpning i ansvarsbestämmelserna med särskild hänsyn till användandet av brottsäker konstruktion icke kunde anses påkallad.

Kommerskollegium framhöll därefter i utlåtande den 13 januari 1933, att det svårligen kunde ifrågasättas att i administrativ väg lämna någon föreskrift, som innebure en avvikelse från lagbestämmelserna i 1902 års lag. Ej heller borde det förekomma att tillämpa olika regler i fråga om ansvar för skada, allt efter som skilda konstruktioner av skyddsanordningar komme till användning. I detta sammanhang erinrade kollegium om att några kraftledningsbyggare, däribland *vattenfallsstyrelsen*, likväl genom särskilda avtal med telegrafstyrelsen påtagit sig

det begärda ansvaret under det att andra avböjt att lämna en sådan förbindelse. Vad däremot anginge telegrafstyrelsens i utlåtande den 23 december 1932 framförda förslag om ändring av 6 § i 1902 års lag ansåge kollegium för sin del ändringen önskelig och fullt befogad. Den borde enligt kollegii mening kunna företagas utan uppskov och utan att på grund därav någon annan paragraf i lagen behövde ändras. I samband därmed påpekade kollegium, att den föreslagna benämningen »starkströmsanläggning» icke förekomme i den ursprungliga lagtexten men sedermera införts i lagen samt överensstämde med vedertaget språkbruk på detta område.

Sakkunniga för elektriska kontrollväsendet.

I anslutning till de meddelade direktiven hava sakkunniga beträffande ansvarigheten för skada till följd av elektrisk ström inskränkt sig till att taga ståndpunkt till den fråga, för vilken i det föregående lämnats en allmän redogörelse.

Sakkunniga anse, i likhet med telegrafstyrelsen och kommerskollegium, förhållandena motivera, att de särskilda ansvarsregler, som innehållas i 6 § av 1902 års lag, för framtiden begränsas till att avse endast elektriska starkströmsanläggningar. Detta synes, på sätt ämbetsverken föreslagit, icke påkalla annan ändring i paragrafen än att uttrycket »elektrisk anläggning» i början av densamma utbytes mot »elektrisk starkströmsanläggning». En sådan ändring har därför medtagits i det förslag till ändringar i nämnda lag, som sakkunniga framlagt i detta betänkande.

Genom nämnda ändring i 6 § skulle svagströmsanläggning ur skadeståndssynpunkt jämsställas med annan egendom, vilket medför, att 1902 års lag i sin helhet uteslutande blir en starkströmslag.

B. Fråga om ändrade bestämmelser rörande tillstånd till elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järnväg eller spårväg.

Såsom redan inledningsvis omnämnts har riksdagens skrivelse den 21 maj 1926, nr 249, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande tillstånd till elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järn- eller spårväg, från justitiedepartementet överlämnats till sakkunniga för elektriska kontrollväsendet att beaktas vid fullgörandet av sakkunniguppdraget. Frågan beröres även med några ord i de allmänna direktiven för sakkunniga.

I nämnda skrivelse hemställde 1926 års riksdag, att Kungl. Maj:t ville

låta verkställa utredning, huruvida nu gällande lagbestämmelser rörande elektriska anläggningar borde ändras i den riktning, att menighet, där ett för staten eller för annan menighet viktigt intresse det krävde, kunde åläggas skyldighet att inom område, för vilket byggnadsstadgan för rikets städer ägde tillämpning, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg eller allmän plats för framdragande av elektrisk starkströmsanläggning, erforderlig för elektrisk järnväg eller spårväg.

Den bestämmelse riksdagen avsåg är intagen i 1902 års lag under 1 §, vilken innehåller de grundläggande bestämmelserna om expropriation enligt nämnda lag. I paragrafens andra stycke, sådant detta numera lyder efter viss ändring i samband med utfärdandet av 1931 års stadsplanlag, föreskrives, att menighet ej är pliktig att inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag.

Vid sin begäran om utredning åberopade riksdagen vad *andra lagutskottet* anfört i utlåtande, nr 26, över den ifrågavarande motionen (I:193) av herr Fehr m. fl., vilka riktat sig mot kommunernas vetorätt samt hemställt om lagändring, för att frågan om tillstånd till elektrisk järnvägs- eller spårvägsanläggning måtte bli underkastad gällande regler i lagen den 12 maj 1917 om expropriation. — Efter att hava lämnat en historik rörande expropriationsbestämmelserna i fråga om elektriska anläggningar framhöll utskottet för egen del följande. Den vetorätt, som tillkomme kommun med avseende å elektriska starkströmsledningars framdragande inom område, för vilket byggnadsstadgan för rikets städer ägde tillämpning, eller inom fastställt hamnområde, har tillkommit huvudsakligen för att bereda kommunen möjlighet att förhindra dylika ledningars framdragande, därest detta med hänsyn till användningen av kommunens gatusystem för trafiken samt för anbringande av anordningar för belysning, vattenledning och markens torrläggning m. m. skulle visa sig mindre lämpligt. Man syntes därvid närmast hava avsett att förhindra, att starkströmsledningar för industriellt ändamål skulle kunna till skada för samhällets trevnad och utveckling tvångsvis framdragas. Sistberörda synpunkt ansåge utskottet fortfarande värd beaktande. — Det intresse, som närmast syntes vara avsett att tillgodoses genom den ifrågavarande motionen, nämligen förstäders trafikförhållanden, hade däremot tidigare icke uppmärksamrats. Det kunde icke förnekas, att förorternas behov av bekväma trafikförbindelser med närliggande större samhällen, ej minst medelst elektrisk spårväg eller järnväg, numera fått en vida större betydelse än förut. Den bostadspolitik, som under de senare åren i stor utsträckning bedrivits i landet och som haft till följd bildandet av förstadssamhällen, hade givetvis föranlett, att denna trafikfråga icke längre kunde betraktas såsom en enbart inre kommunal ange-

lägenhet för vederbörande större samhälle,¹ utan måste anses vara av vidsträcktare allmänt intresse. Därav bleve en naturlig följd, att avgörandet av förorternas trafikfrågor kunde anses icke längre böra uteslutande ligga i det större samhällets egen hand. Enligt utskottets mening talade starka principiella skäl för att avgörandet av berörda trafikfrågor överflyttades till Kungl. Maj:t för att åstadkomma ett rättvist avvägande av de olika kommunernas intressen mot varandra.

Över riksdagens skrivelse infordrade Kungl. Maj:t utlåtanden från överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt kommerskollegium, varjämte yttranden avgåvos av Svenska stadsförbundet, Svenska spårvägsföreningen och Svenska järnvägsföreningen.

Svenska stadsförbundet, som redan tidigare avgivit yttrande till andra lagutskottet, avstyrkte den ifrågasatta lagändringen. Samma ståndpunkt intogo överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt ytterligare några länsstyrelser. Övriga yttranden gå i tillstyrkande riktning. I huvudsak innebära emellertid länsstyrelsernas utlåtanden endast allmänna uttalanden under framhållande tillika att något direkt behov av frågans lösning icke visat sig föreligga inom respektive län.

Det senaste utlåtandet över riksdagsskrivelsen avgavs av *kommerskollegium* den 29 februari 1932. Kollegium förklarar sig däri kunna biträda den av andra lagutskottet uttalade principiella uppfattningen i frågan. Kollegium tillägger i huvudsak följande. Den påpekade oegentligheten i lagbestämmelserna syntes i praktiken icke kunna tillmätas alltför stor betydelse. Under hela den tid, som 1902 års lag varit gällande, hade såvitt känt intet fall inträffat av det slag motionärerna förutsett. Man torde kunna antaga, att motionen närmast föranletts av den på sin tid pågående tvisten mellan Stockholms stad och trafikförvaltningen Stockholm-Roslagens järnvägar angående nedförande av Djursholmsbanans spår i Engelbrektsgatan i Stockholm. Därunder syntes hava ifrågasatts, att expropriationsvägen söka förskaffa den åstundade rättigheten, därest ej kommunen haft vetorätt beträffande de erforderliga ledningarnas anbringande. Man torde dock enligt kollegii förmenande knappast behöva befara, att en kommun skulle lägga hinder i vägen för utförande av en trafikaneläggning, vilken Konungen funnit vara av den allmänna betydelse, att expropriationsrätt därför meddelats. Kollegium hölle före, att den ifrågasatta lagändringen icke vore av den aktualitet eller vikt, att den ensam borde vidtagas, utan ansåge, att den borde upptagas till prövning vid en förestående revision av elektricitetslagen i dess helhet. Kollegium hemställde därför, att ärendet måtte hänskjutas till den sakkunnigutredning, som av kollegium i annat utlåtande samma dag föreslagits för vissa närstående frågor.

Sakkunniga för elektriska kontrollväsendet.

Av den förberedande utredning, som redan verkstälts i anledning av 1926 års riksdagsskrivelse och för vilken i det föregående lämnats en kortfattad redogörelse, framgår å ena sidan att en lagändring i den av riksdagen antydda riktningen i flertalet yttranden tillstyrkts men att å andra sidan icke gjorts gällande, att nuvarande bestämmelser i realiteten medfört olägenheter. Såvitt sakkunniga hava sig bekant har ej heller under de senaste åren inträffat något dylikt fall.

Ehuru en lösning av frågan i sak tillsvidare vunnits beträffande den särskilda trafikled, som närmast synes hava föranlett motionen, bör enligt sakkunnigas förmenande tagas under övervägande, huruvida icke med hänsyn till den alltmer koncentrerade bebyggelsen expropriationsbestämmelserna i 1902 års lag böra vara så avfattade, att den kommunala vetorätten icke hindrar expropriation, åtminstone av nyttjanderätt, för framdragande av elektrisk spårväg eller järnväg inom område med stadsplan eller byggnadsplan.

Såsom redan vid behandlingen av koncessionsväsendet framhållits, hava emellertid sakkunniga ansett sig icke böra vid utredningsarbetet närmare ingå på expropriationsfrågor. Under sådana förhållanden hava sakkunniga funnit den slutliga prövningen av ifrågavarande speciella spörsmål lämpligen kunna anstå, tills expropriationsbestämmelserna rörande elektriska anläggningar även i andra avseenden bliva föremål för utredning. Ett uppskov torde vara desto mera motiverat som frågan åtminstone för närvarande synes sakna aktualitet.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter hava sakkunniga icke utarbetat något förslag i ämnet.

Slutligen må erinras om att sakkunniga i tidigare avgivna förslag ifrågasatt tillägg till 1902 års lag i två olika avseenden.

Sålunda hava sakkunniga

dels i sitt yttrande den 7 juni 1935 föreslagit införande antingen mellan 3 § och 4 § eller mellan 14 § och 15 § i 1902 års lag av en särskild a-paragraf med bestämmelser rörande framför allt vägdistrikts skyldighet att under vissa förutsättningar bekosta av trafikleden förorsakade ändringar och anordningar å befintlig starkströmsledning,

dels ock i sitt betänkande den 23 oktober 1935 angående behörighet att utföra elektriskt installationsarbete föreslagit visst tillägg till 15 § i 1902 års lag i och för genomförande av en statlig reglering av entreprenörväsendet på det elektriska installationsområdet.

III. Tillsynen över elektriska starkströmsanläggningar.

Av staten reglerad tillsyn.

Bestämmelser om statlig tillsyn över utförandet och skötseln av elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring eller, såsom de numera allmänt benämnas, elektriska starkströmsanläggningar, återfinnas i 3 kap. av 1902 års stadga, sådana bestämmelserna ändrats genom kungörelsen den 31 december 1919 (nr 828). Tillsynen utövas av kommerskollegium samt av befattningshavare hos kollegium och de kollegium underställda befattningshavarna inom inspektionen över sådana anläggningar (statens elektriska inspektion).

Sakkunniga för elektriska kontrollväsendet komma att senare i detta betänkande ingående behandla tillsynsmyndighetens organisation. Framhållas må emellertid, att de befattningshavare, varom här närmast är fråga, utgöras av överinspektören, som i egenskap av byrådirektör förestår kommerskollegii industribyrås elektriska sektion, en förste byråingenjör å nämnda sektion samt tre statsinspektörer och två assistenter vid elektriska inspektionen. Landet är indelat i fyra inspektionsdistrikt. Statsinspektörerna utöva tillsynen inom var sitt distrikt. Motsvarande befogenhet inom det fjärde distriktet tillkommer för närvarande ovannämnde förste byråingenjör å elektriska sektionen såsom särskilt förordnad tillsyningsman.

Överinspektören utövar själv tillsynen över elektriska järnvägsanläggningar.

Ehuru den statliga tillsynen omfattar alla starkströmsanläggningar, föreligger emellertid en betydande skillnad i fråga om tillsyningsmännens åligganden mellan å ena sidan anläggningar, till vilkas utförande erfordras Konungens tillstånd (d. v. s. antingen koncession enligt 2 § 1902 års lag eller tillstånd enligt 2 § 1902 års stadga), och å andra sidan övriga anläggningar.

Vad först angår *tillståndspliktiga anläggningar* föreskrives i 3 kap. av 1902 års stadga, att arbete med sådan anläggning icke må påbörjas, innan anmälan gjorts hos kommerskollegium, som har att uppdraga åt statlig tillsyningsman att hava tillsyn över anläggningens utförande. Erinras må därom att ursprungligen sådant arbete över huvud taget icke fick utföras utan att vederbörligt tillstånd lämnats av Kungl.

Maj:t. Numera gäller, att anläggningen icke får tagas i bruk, förrän tillsyningsmannen avsynat och godkänt anläggningen »eller på annat sätt funnit hinder ur säkerhetssynpunkt icke föreligga mot anläggningens brukande.»

Denna bestämmelse tillämpas på så sätt, att *driftstillstånd* meddelas, när besiktningsintyg, som styrker, att anläggningen är i föreskriftsenligt skick, inkommit till tillsyningsmannen. Sådant intyg utfärdas vid smärre anläggningar vanligen av en konsulterande ingenjör men vid större anläggningar av vederbörande driftsledare. Såsom redan förut är nämnt äger tillsyningsmannen, när skäl därtill äro, utfärda dylikt driftstillstånd även innan Kungl. Maj:t avgjort koncessionsärendet.

I fråga om fortsatt tillsyn av tillståndspliktiga anläggningar föreskrives i stadgan, att *statlig besiktning* skall äga rum, så ofta kommerskollegium därom förordnar eller tillsyningsman finner det erforderligt. Besiktning skall också ske, då sådant påkallas av väg- och vattenbyggstyrelsen, järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen eller vederbörande länsstyrelse.

Besiktningen verkställes av tillsyningsmannen själv eller assistent å inspektionen. Den omfattar i första hand de koncessionspliktiga ledningarna och till dessa anslutna kraft-, transformator- och omformarestationer, ävensom till anläggning hörande koncessionsfria luftledningar för lågspänning, alltså sådana anläggningsdelar, som hava till uppgift att producera, omforma och distribuera kraften. Innehar den, som förfogar över den koncessionerade anläggningen, till denna ansluten konsumentanläggning, brukar även den sistnämnda besiktigas, i den mån den ej är inrymd inom vanliga bostadshus.

Tillsyningsmannen äger i anledning av besiktningen meddela nödiga föreskrifter till förekommande av fara till följd av anläggningens drift samt kan förordna, att anläggningen sättes ur bruk, intill dess föreskriven åtgärd blivit vidtagen. Tillsyningsmans beslut må överklagas hos kommerskollegium.

Så länge omständigheterna möjliggjorde detta, företogos besiktningsresor inom de olika inspektionsdistrikten i sådan utsträckning, att de tillståndspliktiga anläggningarna i medeltal blevo besiktigade ungefär vart tredje eller vart fjärde år. Den oavbrutet stegrade elektrifieringen samt ökat byråarbete inom elektriska inspektionen utan motsvarande förstärkning av arbetskrafterna har emellertid medfört, att besiktningsfrekvensen successivt nedgått under senare tid.

Tilläggas må, att beträffande högspännings- och medelspänningsanläggningar viss besiktnings skyldighet även ålagts anläggningens innehavare. Bestämmelser därom finnas intagna bland de särskilda säkerhetsföreskrifterna i 2 kap. av stadgan. Vederbörande innehavare skall sålunda

en gång i kvartalet låta verkställa besiktning å samtliga till anläggningen hörande luftledningar. Skyldigheten avser i fråga om högspänningsanläggning jämväl besiktning å anläggningens alla delar en gång om året. Bestämmelserna tolkas av elektriska inspektionen i regel så, att besiktningen må utföras av anläggningens egen personal. Då särskild anledning föreligger brukar emellertid inspektionen fordra, att besiktningen utföres av konsulterande ingenjör.

Vad därefter angår *anläggningar, till vilkas utförande icke erfordras Kungl. Maj:ts tillstånd*, utgöras de företrädesvis av de inom byggnad inrymda konsumentanläggningarna. Om dessa föreskrives i 1902 års stadga endast, att kommerskollegium om anmälan ingår, att viss anläggning utföres eller skötes på sådant sätt, att därav kan uppstå skada å person eller egendom eller hinder i driften av statens telegraf- eller telefoninrättning, skall förordna om besiktning av anläggningen samt kan besluta, att anläggningen i avvaktan på besiktning skall sättas ur bruk. Bestämmelsen har av kollegium tillämpats så att tillsyningsmännen erhållit generellt förordnande inom respektive inspektionsdistrikt. Om själva besiktningen gäller detsamma som stadgats rörande den föregående gruppen av anläggningar.

På grund av sin tjänst äro de statliga tillsyningsmännen befogade att besiktiga alla elektriska anläggningar inom sina distrikt. Besiktning brukar emellertid icke företagas av konsumentanläggningar. Såsom i det föregående är nämnt besiktigas dock vissa sådana anläggningar i samband med besiktning av koncessionspliktiga anläggningar. Som följd härav komma de elektriska anläggningarna inom de flesta på landsbygden belägna större industrier under den statliga tillsynen, under det att så endast undantagsvis blir fallet vid industriföretag i städerna, enär dessa anläggningar vanligen äro anslutna till respektive städers elektricitetsverk.

I detta sammanhang må emellertid erinras om den allmänna statliga inspektion, som införts med anledning av yrkesfaran. Enligt lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd står med vissa undantag varje företag, vari arbetare användas för arbetsgivares räkning, under tillsyn av yrkesinspektionen. Chefsmyndighet är här socialstyrelsen. Tillsynen utövas normalt av yrkesinspektörer, yrkesinspektörsassistenter och yrkesunderinspektörer. Därjämte kunna specialinspektörer förordnas. Sålunda hava tillsyningsmännen över elektriska anläggningar genom kungörelse den 31 december 1919 (nr 837) utsetts att vara elektriska specialinspektörer inom yrkesinspektionen. Lagen om arbetarskydd innehåller nämligen bland annat bestämmelse om att elektriska maskiner, apparater och ledningar skola vara så anordnade, att arbetarna icke utsättas för fara

att skadas genom elektrisk ström. Tillsynen å efterlevnaden av lagen och med stöd av densamma meddelade föreskrifter skall enligt nyssnämnda kungörelse, i vad angår skydd mot olycksfall genom inverkan av elektrisk ström, utövas av de elektriska specialinspektörerna, envar inom honom eljest tilldelat tillsynsområde. Direkt avser uppdraget endast tillståndspliktiga elektriska anläggningar jämte därtill hörande kraft-, omformare- och transformatorstationer men kommerskollegium och socialstyrelsen hava rätt att, där så finnes påkallat, utsträcka densamma till att även omfatta andra elektriska anläggningar, som kunna anses innebära fara för olycksfall genom elektrisk ström. Beslut om sådan utökning har ännu icke fattats. Emellertid förekommer visst samarbete mellan de elektriska inspektörerna och yrkesinspektionens befattningshavare. I detta avseende må särskilt nämnas att den besiktningsverksamhet, som utövas av yrkesunderinspektörerna, och som avser de elektriska anordningarna å lantgårdar och inom hantverket, står under vederbörande specialinspektörs överinseende.

Vidare må framhållas de bestämmelser om brandsyn, som finnas meddelade i *brandstadgan* den 15 juni 1923, vilken, ehuruval den i första rummet avser rikets städer, likväl efter framställning av landskommun eller föreskrift av länsstyrelse kan erhålla tillämpning även utanför städerna. Stadgan innehåller bestämmelse om, att brandsyn skall ske varje år i ändamål att undersöka, huruvida anordning finnes, som föranleder brandfara, i vilket fall fastighetsägaren skall åläggas att vidtaga rättelse. I varje kommun, där stadgan gäller, skall finnas brandordning och i den förebild för dylik brandordning, som utarbetats inom kommunikationsdepartementet, heter det:

»Envar åligger att, såvitt i hans förmåga står, tillse — — — att anläggningar och ledningar för belysning och kraftöverföring, som av honom begagnas, äro utan fel, som kunna medföra eldfara, och att, om sådant fel upptäckes, genast vidtaga åtgärder för dess avhjälpande.»

Representant för brandförsäkringsgivare äger rätt att närvara vid besiktningen och synenämnden är berättigad tillkalla särskild sakkunnig.

Därjämte må omnämnas, att av staten utfärdats vissa bestämmelser och anvisningar om besiktning av särskilda slag av elektriska installationer.

Stadgan den 8 juni 1917 angående *hotell- och pensionatrörelse*, sådan den ändrats genom kungörelse den 3 juni 1932 (nr 177), innehåller i 30 § bland annat följande bestämmelse: »Särskild besiktning å elektriska ljus-, kraft- och alarmledningar med tillhörande anordningar inom hotell och pensionat skall på innehavarens eller föreståndarens föranstaltande en gång vart år verkställas av sakkunnig, opartisk person, och skall

intyg anskaffas såväl om den verkställda besiktningen som därom, att anmärkta bristfälligheter avhjälpes inom åtta dagar efter besiktningen.»

I förordningen den 3 juni 1932 (nr 179) med vissa bestämmelser angående *biografer och filmförevisning* föreskrives, att vid byggnadslov för sådan lokal skall fästas det villkor, att vissa i förordningen intagna stadganden om elektriska anläggningar och om belysningsanordningar skola iakttagas. Biograf må ej tagas i bruk, förrän den myndighet, som givit byggnadslov, efter av densamma föranstaltad besiktning godkänt biografen. Däremot innehåller förordningen inga föreskrifter om regelbundna besiktningar av biografernas elektriska anläggningar. Apparaturerna äro emellertid underkastade yrkesinspektionens kontroll.

För minskandet av eldfara i *kyrkor* har Kungl. Maj:t genom skrivelse den 17 februari 1928 meddelat vissa anvisningar, vilka genom byggnadsstyrelsen utsänts till samtliga pastorsämbeten i riket. Bland anvisningarna märkes följande: »Förekommande elektriska anläggningar för belysning, kraft och uppvärmning böra underkastas periodisk besiktning av fackman i enlighet med brandförsäkringsanstalternas elektriska nämnds föreskrifter».

Med tanke på *ålderdomshem och barnhem* har socialdepartementets byrå för fattigvårds- och barnavårdsärenden genom meddelande nr 57 av februari 1935 till samtliga fattigvårdsstyrelser och barnavårdsnämnder i landet utsänt »Ordningsregler att iakttagas till förhindrande av förlust av människoliv i händelse av brand eller panik av annan anledning». Dessa innehålla bland annat följande föreskrift: »Den elektriska anläggningen skall minst vart tredje kalenderår revisionsbesiktigas genom av brandförsäkringsanstalternas elektriska nämnd utsedd besiktningsman. Denna besiktning skall även omfatta radio- och åskledareanläggningar. Vid besiktningen anmärkta felaktigheter, vilka skola antecknas i en därför avsedd liggare, skola omedelbart avhjälpas, varefter anteckning om efterbesiktning även skall göras i denna liggare.»

Till brandförsäkringsanstalternas elektriska nämnd återkomma sakkunniga i det följande.

Slutligen må nämnas, att särskilda av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga den 28 juni 1922 avgåvo förslag till stadga till förebyggande av brandfara i offentliga samlingslokaler. Det omfattande stadgeförslaget, som emellertid ännu icke genomförts, innehöll bland annat bestämmelse om att teater skulle, innan den finge tagas i bruk, besiktigas av personer, som förordnades av vederbörande länsstyrelse. Vidare skulle, sedan offentlig samlingslokal blivit godkänd, ankomma på polismyndigheten att framgent på sätt den bestämde låta genom särskild besiktning undersöka, huruvida i stadgan föreskrivna säkerhetsanordningar vidmakt-

hölles i gott skick. Särskild uppmärksamhet skulle vid sådan besiktning, vid vilken biträde av sakkunnig kunde anlitas, bland annat ägnas åt belysningsmateriel.

Enskild tillsyn.

Den av staten reglerade tillsynen å elektriska starkströmsanläggningar kompletteras genom privat besiktningsverksamhet av olika slag.

I viss utsträckning förekommer sådan besiktning beträffande anläggningar, å vilka staten direkt utövar tillsyn. Sålunda bruka kraftverk, innan anslutning beviljas, låta genom egen personal besiktiga de distributionsnät, till vilka de skola leverera kraft. Vidare förekommer numera ganska ofta, att ägare av tillståndspliktiga anläggningar uppdraga åt konsulterande ingenjörer att periodvis besiktiga anläggningarna.

Huvudsakligen har emellertid den enskilda besiktningsverksamheten kommit att inriktas på anläggningar, som icke äro föremål för närmare tillsyn från statens sida, d. v. s. konsumentanläggningar.

Härvid bör framhållas, att tillsynen från strömleverantörernas sida i stort sett inskränker sig till att elektricitetsverk i städer eller åtminstone större sådana låta verkställa avsyning å konsumentanläggningar, innan dessa anslutas till verkens ledningsnät. Vad landsbygden angår torde dylik avsyning endast mera sällan äga rum. Regelbunden efterbesiktning genom elektricitetsverkens försorg torde endast undantagsvis förekomma.

Genom åtgärder av brandförsäkringsföretagen har emellertid efterbesiktning av konsumentanläggningar kommit till stånd i stor omfattning. Redan långt före tillkomsten av 1902 års lag hade de större brandförsäkringsbolagen funnit med sina intressen förenligt att såsom villkor för försäkring uppställa särskilda föreskrifter angående elektriska anläggningars utförande och drift. När staten i anslutning till 1902 års lag utfärdade detaljerade säkerhetsföreskrifter beträffande starkströmsanläggningar, anpassade försäkringsbolagen sina försäkringsvillkor därefter. Med hänsyn till att den statliga kontrollen huvudsakligen inriktades på utomhusanläggningar beslöto försäkringsbolagen bland försäkringsvillkoren införa periodisk revisionsbesiktningsplikt för elektriska konsumentanläggningar inom industriella inrättningar av viss omfattning, inom större varulager m. m. Kostnaderna för besiktningen åvilade försäkringstagarna.

Beträffande revisionsbesiktningen föreskrevs, att densamma skulle verkställas av »opartisk sakkunnig». Sedan staten den 5 december 1919 utfärdat förordning angående behörighet att utföra elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring m. m., bestämde brandför-

säkringsbolagen, att revisionsbesiktning endast finge utföras av person, som erhållit behörighetsbevis enligt nämnda förordning.

Emellertid funno försäkringsbolagen de efter världskriget inträdda förhållandena påkalla ytterligare åtgärder ur brandskyddssynpunkt. De talrika s. k. kristidsinstallationerna visade sig nämligen förorsaka betydande brandskador, varjämte en närmare utredning gav vid handen, att föreskrivna revisionsbesiktningar endast i ringa omfattning och på i stort sätt otillfredsställande sätt kommo till utförande.

Detta ledde till att ett 50-tal svenska och utländska brandförsäkringsaktiebolag samt ömsesidiga brandförsäkringsbolag med verksamhet inom landet i dess helhet år 1925 beslöto inrätta *brandförsäkringsanstalternas elektriska nämnd*, vilken huvudsakligen skulle hava till uppgift att övervaka, att revisionsbesiktningar å elektriska anläggningar genomfördes enligt bolagens försäkringsbestämmelser.

Därvid utvidgades revisionsbesiktningsplikten, så att den numera avser elektriska starkströmsanläggningar inom

- a) brädgård,
- b) lokal för större varulager (över 100 000 kr. försäkringsbelopp),
- c) ekonomi- och bostadshus vid lantgård, där tröskning med elektrisk eller annan maskinkraft förekommer, såvida inom ekonomibyggnaderna finnes elektrisk motor, motorkontakt eller flera än 5 ljuspunkter,
- d) industriell inrättning av sådan omfattning, att för arbetet användes minst 10 arbetare eller drivkraft om minst 5 hästkrafter eller minst 5 arbetare jämte drivkraft om minst 3 hästkrafter,
- e) kyrka,
- f) biograflokal,
- g) hotell eller pensionat med flera än 25 resanderum,
- h) teater, samt
- i) generatorstation, transformatorstation och ställverk (dock endast under vissa närmare angivna förutsättningar).

Av uppräknningen framgår, att s. k. civilrisker, varmed förstås bostadshus och dylikt, fortfarande icke äro föremål för revisionsbesiktning, närmast på grund av kostnadsskäl.

Revisionsbesiktning skall äga rum minst vart tredje kalenderår med undantag för vissa särskilt uppräknade anläggningar, som skola besiktigas minst en gång varje kalenderår med en mellantid av högst 18 månader mellan varje besiktning. Besiktningsmän utses av en delegation, bestående av 5 personer. Ordförande är en av statsinspektörerna. De övriga äro utsedda representanter för brandförsäkringsbolagen, Svenska elektricitetsverksföreningen och Sveriges industriförbund. Av besiktningsmännen kräves teoretisk och praktisk kompetens. Besiktningsman skall förbinda sig att följa av nämnden fastställd instruktion och maximi-

taxa. Försäkringstagaren skall inom två månader efter besiktningen låta rätta anmärkta brister med anlåtande av installatör med statlig behörighet.

Av elektriska nämnden utövas kontrollen över revisionsbesiktningarna på följande sätt. Från de till nämnden anslutna bolagen erhåller nämnden uppgifter om alla hos dem tecknade försäkringar, som äro underkastade revisionsbesiktningsskyldighet. Uppgifterna ordnas i ett geografiskt upplagt kortregister. Inkomna rapporter om revisionsbesiktningar samt intyg om utförd rättelse av anmärkta brister granskas inom nämnden, som vidtager erforderliga åtgärder. Anteckningar göras därvid i kortregistret över anläggningarna. Kortregistret genomgås periodiskt och därav föranledda påminnelser meddelas försäkringstagarna. Därest upprepade påminnelser icke beaktas av försäkringstagaren, anmäles förhållandet till försäkringsbolaget.

För utförande av enskilda besiktningssuppdrag funnos redan tidigt tillgång till åtskilliga väl kvalificerade ingenjörbyråer och enskilda besiktningssmän. Vidare må framhållas, att under den av världskriget framkallade allmänna landsbygdselektrifieringen särskilda elektriska länsföreningar inrättades. Dessa anställde s. k. länskonsulenter, vilka delvis avlönades genom bidrag från landstingen samt från anslag, som av riksdagen anvisades för främjande av landsbygdens elektrifiering. Dylika föreningar och länskonsulenter finnas fortfarande kvar i vissa län, ehuru statsbidrag numera endast utgår inom de tre nordligaste länen.

För utförande av revisionsbesiktningar har den förut omnämnda samarbetsdelegationen godkänt betydligt över 200 besiktningssmän i olika delar av landet. Flertalet besiktningssmän torde yrkesmässigt bedriva allmän konsulterande ingenjörsvksamhet. Åtskilliga äro emellertid anställda vid kraft- eller elektricitetsverk och verkställa besiktning som bissyssa. Viss hänsyn till behovet av besiktningssmän tages vid auktoriseringen.

Till ledning för besiktningssarbetet har elektriska nämnden under årens lopp utfärdat ett stort antal meddelanden. Dessa äro delvis av rent organisatorisk natur. Andra åter innehålla tekniska detaljföreskrifter, som i vissa avseenden komplettera de statliga säkerhetsföreskrifterna.

Såsom redan framhållits, avser den av elektriska nämnden utövade kontrollen endast anläggningar, som äro försäkrade i vissa öfver hela landet verksamma brandförsäkringsbolag och utgöras företrädesvis av stora och medelstora industriföretag samt större lantgårdar.

Rörande den revisionsbesiktning av ifrågavarande anläggningar, som faktiskt äger rum, har nämnden till sakkunniga för elektriska kontrollväsendet lämnat detaljerade uppgifter. Av dessa framgår, bland annat, att ungefär hälften av totala antalet till nämnden anmälda anläggningar besiktigats tidsperioden januari 1930—juni 1934. Siffrorna variera emellertid rätt mycket beträffande olika slag av anläggningar. Bästa resul-

tatet därutinnan uppvisa större industriella inrättningar. Antalet anläggningar, som vid besiktningen gå fria från anmärkning, förklaras normalt utgöra 35 à 40 procent. Att besiktningsverksamheten, ehuru av betydande omfattning, icke kunnat upprätthållas i enlighet med bolagens försäkringsvillkor beror på ett flertal omständigheter. Här må bland annat framhållas möjligheten för försäkringstagare att överflytta försäkringen till sådant bolag, som icke deltagar i nämndens kontroll.

Vid sidan av de brandförsäkringsföretag, som äro representerade i elektriska nämnden, finnes ett stort antal brandförsäkringsbolag med lokalt begränsade verksamhetsområden, nämligen dels s. k. läns- och häradsbolag, å vilka bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse endast i vissa avseenden äro tillämpliga, dels s. k. sockenbolag, som äro helt undantagna från lagens tillämpning. Läns- och häradsbolagen uppgå till sammanlagt i det närmaste 100, sockenbolagen till omkring 270. Nämnda slag av bolag, med undantag möjligen för länsbolagen, torde i allmänhet icke meddela större försäkringar. En betydande procent av antalet elektrifierade anläggningar, särskilt på landsbygden, äro emellertid försäkrade i desamma.

Någon sammanslutning av de mindre brandförsäkringsbolagen i och för reglerande av kontroll över de elektriska installationerna inom deras försäkringsstock finnes icke. För att kunna bedöma i vad mån sådana anläggningar direkt eller indirekt på initiativ av försäkringsbolagen undergå regelbunden besiktning hava sakkunniga införskaffat närmare uppgifter från bolagen. En sammanställning av svaren är intagen längre fram i betänkandet.

Slutligen må framhållas, att konsumentanläggningar i viss omfattning äro försäkrade i till elektriska nämnden icke anslutna utländska brandförsäkringsföretag. I dessa fall ävensom då anläggningarna äro oförsäkrade torde regelbunden besiktning, bortsett från brandsyn, förekomma endast om anläggningägaren föranstaltar därom.

Översikt över framförda förslag om utvidgning av den statliga tillsynen.

Från skilda håll hava under senare år framförts önskemål om utvidgning av den statliga tillsynen å elektriska starkströmsanläggningar. Såsom skäl för åtgärder i sådant syfte åberopas i första hand den oavbrutet ökade användningen av elektrisk kraft samt därmed sammanhängande risker för olycksfall och skada å egendom.

Framställningarna behandla ofta även andra delar av det elektriska kontrollväsendet (säkerhetsföreskrifterna, installatörsfrågan och materielkontrollen).

Beträffande själva tillsynen å anläggningarna hava krav på ökad statlig verksamhet i två olika avseenden framkommit.

Å ena sidan har föreslagits en utökning av antalet befattningshavare inom statens elektriska inspektion för att staten må kunna på ett effektivare sätt än med nuvarande begränsade arbetskrafter är möjligt utöva erforderlig tillsyn å sådana anläggningar, för vilkas utförande erfordras tillstånd av Kungl. Maj:t. I samband därmed har upptagits frågan om förflyttning av inspektörerna från Stockholm till respektive distrikt.

Å andra sidan har förordats, att den direkta kontrollen från statens sida måtte utvidgas till att omfatta även konsumentanläggningar, varvid i allmänhet förutsättes, att staten i större eller mindre omfattning begagnar de privata kontrollorgan, som redan finnas.

I det förra hänseendet må särskilt framhållas, att 1931 års riksdag i anledning av inom riksdagen väckta motioner om utökning av elektriska inspektionens befattningshavare förklarade, att riksdagen, som funne rådande centralisering på förevarande område mindre tillfredsställande, förväntade, att Kungl. Maj:t toge under övervägande, huruvida den nuvarande organisationen fyllde de anspråk, som de senaste årens utveckling ställde på densamma. På grund av ifrågavarande uttalande framlade kommerskollegium i utlåtande den 29 december 1931 bland annat förslag till omorganisation av statens elektriska inspektion. Förslaget har icke förelagts riksdagen utan tillhör akten till det konseljbeslut av den 3 februari 1933, varigenom chefen för handelsdepartementet erhöll bemyndigande att tillkalla sakkunniga för elektriska kontrollväsendet.

Frågan om tillsynsmyndighetens organisation behandlas av de sakkunniga i en senare avdelning av detta betänkande.

Däremot torde i detta sammanhang böra lämnas en allmän översikt över de synpunkter, som vid tidpunkten för utredningens igångsättande ävensom under utredningens gång av intresserade sammanslutningar framförts i fråga om utvidgning av den statliga tillsynen till att även omfatta konsumentanläggningar. Först när ståndpunkt till sistnämnda fråga tagits torde, under beaktande jämväl av övriga förslag från sakkunnigas sida, organisationen av tillsynsmyndigheten kunna i detalj utformas.

Svenska elektricitetsverksföreningen.

När Svenska elektricitetsverksföreningen i skrivelse den 29 december 1931 hemställde om tillkallande av sakkunniga för verkställande av en allmän utredning rörande det elektriska kontrollväsendet, berörde föreningen bland annat frågan om inspektion å anläggningarna. Föreningen

underströk därvid att olikformighet föreläge mellan skilda grupper av anläggningar, i det att vissa vore väl eftersedda, under det andra, särskilt småanläggningar å landsbygden, mer eller mindre fullständigt saknade enskild eller kommunal kontroll. Situationen förvärrades ytterligare genom att ägarna till sistnämnda anläggningar ofta saknade förståelse för vikten av noggrann tillsyn och gott underhåll, så att anläggningarna såväl därigenom som till följd av bristande ekonomiska resurser på vissa håll kommit i mycket otillfredsställande skick. Vidare påpekade föreningen, att de organisationer och enskilda personer, som utövade kontroll å elektriska anläggningar, i saknad av officiell föreskrift stundom ej ens hade nödig auktoritet att genomdriva utförandet av anordningar, som krävdes av de officiella bestämmelserna i ämnet, och långt mindre förmådde åstadkomma sådana ytterligare säkerhetsmått, som utvecklingen visat vara av nöden. Formellt föreläge visserligen möjlighet att efter anmälan hos vederbörande statsinspektör med lagliga medel framtinga rättelse. Det vore emellertid uppenbart, att sådana åtgärder endast kunde tillgripas i exceptionella fall.

För att råda bot på dessa och andra missförhållanden syntes det föreningen önskligt, att i de statliga föreskrifterna inrycktes bestämmelser, som *dels* stadgade, att den statliga inspektionen skulle omfatta ej blott, såsom för närvarande, koncessionspliktiga anläggningar och sådana, som anmäldes vara uppenbart farliga, utan även förbrukningsanläggningar över huvud taget, *dels* medgäve den statliga kontrollmyndigheten att uppdraga åt kommunala eller enskilda organ handhavandet av viss inspektionsverksamhet. Dessa organ borde erhålla samma stöd som statens egna genom stadganden om straffpåföljd för överträdelse av givna föreskrifter. Å andra sidan borde de själva med avseende å sin inspektionsverksamhet stå under överinseende av den statliga myndigheten och vara skyldiga ställa sig dennas föreskrifter till efterrättelse.

På basis av nämnda förslag ansåge föreningen, att de bestående privata kontrollorganen skulle kunna utvecklas till fullt tillfredsställande enhetlighet och effektivitet. Det vore emellertid ett önskemål att i landets olika delar äga tillgång till personer, som mer eller mindre direkt representerade det centrala kontrollorganet och som kunde utföra en del av det lokala besiktningsarbetet, i den mån detta ej ombesörjdes av kommunala och enskilda inspektionsorgan. Detta kunde exempelvis tillgodoses genom att kontrollmyndigheten vid behov finge lämna inspektionsuppdrag jämväl åt enskilda personer, som sålunda komme att fungera som ett slags underinspektörer, förlagda till lämpliga platser. Dessa personer skulle genom trägna resor och besök kunna skaffa sig en ingående kännedom om de lokala förhållandena till nytta för såväl centralmyndigheten som respektive distrikt.

Svenska elektriska installatörföreningen.

I skrivelse den 15 augusti 1933 till chefen för handelsdepartementet, som överlämnat densamma till de sakkunniga, framhåller styrelsen för Svenska elektriska installatörföreningen, bland annat, följande.

Den direkta statliga tillsynen över elektriska anläggningar borde icke, såsom för närvarande, endast omfatta tillståndspliktiga anläggningar utan alla slag av elektriska installationer med en spänning, överstigande 30 volt. Staten skulle därvid själv handhava all besiktning och således icke överlåta besiktningsverksamhet på privata företag. Det statliga besiktningsorganet, som lämpligen syntes kunna organiseras på samma sätt som yrkesinspektionen, borde till sitt förfogande hava en nämnd, sammansatt av såväl statsrepresentanter som representanter för elektroindustrien, kraftverken, installatörskåren och brandförsäkringsväsendet.

Författningsbestämmelserna om tillsyn borde beträffande tillståndspliktiga anläggningar kompletteras med bestämmelse om att, sedan tillsyningsmannen på grund av företett intyg lämnat driftstillstånd för en anläggning, denna snarast möjligt skulle underkastas vederbörlig besiktning av tillsyningsmannen, varefter förnyad besiktning borde äga rum vart 3—5 år. Även för inomhusinstallationer borde fastställas vissa bestämda tidsintervaller mellan besiktningar. Sålunda syntes anläggningar av mera livsfarlig eller ömtålig natur böra besiktigas varje år, under det att besiktning av vanliga inomhusinstallationer och liknande anläggningar borde äga rum vart tionde år.

Brandförsäkringsanstalternas elektriska nämnd.

De stora brandförsäkringsbolagen voro bland dem, som ivrigast påyrkade tillkallandet av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet. Bolagens speciella besiktningsorganisation, brandförsäkringsanstalternas elektriska nämnd, har sedermera till sakkunniga ingivit ett på närmare utredning inom nämnden grundat förslag till omläggning av besiktningsväsendet. Därvid framhålles i huvudsak följande.

Det arbete elektriska nämnden utförde låge utanför brandförsäkringsanstalternas egentliga verksamhetsområde, i det nämndens uppgift vore av brandskyddsteknisk och ej av brandförsäkringsteknisk natur. Sålunda hade nämnden aldrig bidragit till det riskbedömande ur premie- eller reassuranssynpunkt, som anstalterna måste verkställa, oberoende av huru besiktningsväsendet ordnades. Vidare ansågo sig nämnden böra framhålla, att då försäkringspremierna av flera skäl, bland annat på grund av konkurrens mellan olika anstalter, anpassades efter en minskad skadefrekvens, vinsten av nämndens verksamhet kommit dels försäk-

ringstagarna till godo i form av lägre premier dels det allmänna till godo genom minskad fara för liv och egendom.

Enligt förefintlig statistik för perioden 1922—1931 beträffande vissa brandförsäkringsanstalter (huvudsakligen desamma, som deltog i elektriska nämndens kontroll), vilken statistik vore grundad på uppgifter från anstalternas i regel vid teknisk högskola utbildade brandinspektörer, beräknades 11 procent av antalet brandskador och 13 procent av utbetalda ersättningsbelopp hänföra sig till konstaterade s. k. elektriska skador (exklusive orsakerna »åska» och »friktionselektricitet»). Efter medräknande av att de elektriska skadorna hade sin procentuella andel även i »orsaken okänd» och »brinnande grannrisk» hade nämnden funnit sig böra utöka berörda procentsatser till 13 respektive 20 procent. Att ersättningsandelen vore väsentligt större än antalsandelen förklarades bero därpå att elektriska brandskador oftare uppstode inom industri- anläggningar och större lantgårdar än inom sådana anläggningar, som hade lägre värden.

Under år 1931 hade av samtliga försäkringsanstalter för brandskador inom landet utbetalats ersättning med över 32 miljoner kronor. Därtill komme dels av brand förorsakade indirekta förluster, företrädesvis för industrier genom driftsinskränkning, dels brandskador å helt eller delvis oförsäkrad egendom. Då redan tidigare verkställda beräkningar givit vid handen, att den sammanlagda värdeförlusten genom brand snarare över- än understeg 50 miljoner kronor per år, ansåge sig nämnden med tillämpning av procentsatsen 20 procent för elektriska skador kunna påstå, att oriktigt utförda elektriska installationer, dålig elektrisk materiel samt bristande eftersyn och underhåll av installationer kostade landet minst 10 miljoner kronor om året.

I fråga om förlusten av människoliv ville nämnden understryka, att denna icke inskränkte sig till de direkta olycksfallen på grund av elektrisk ström. Hänsyn måste nämligen jämväl tagas till att eldsvådor årligen krävde ett betydligt antal människoliv, varvid elektriciteten medverkade såsom primärorsak.

Av föreliggande statistiska uppgifter att döma syntes det av nämnden reglerade besiktningväsendet hava varit av stor betydelse för brandtryggheten hos de anläggningar, som varit föremål för revisionsbesiktning. Då de till nämnden anslutna bolagen allt fortfarande vore villiga att efter bästa förmåga verka för en sund utveckling av brandskyddet på det elektrotekniska området, hade nämnden undersökt, om rådande förhållanden möjliggjorde effektivisering och utvidgning av nämndens verksamhet. Nämnden hade emellertid kommit till den uppfattningen, att detta icke vore möjligt, närmast på grund av följande skäl.

Nämnden byggde hela sin verksamhet på de speciella försäkringsvillkor, som funnes åsatta försäkringsbrevnen beträffande vissa slag av anläggningar. Skulle nämndens verksamhet utvidgas till att även omfatta andra riskkategorier, t. ex. boningshus, måste vederbörande försäkringsavtal ändras genom införande av besiktningsplikt. Detta vore icke möjligt under löpande avtalstid. Beträffande fastigheter, som försäkrats för all framtid, kunde sådan ändring aldrig ske. Men även i de fall, där avtalstiden icke lade hinder i vägen, uppstode betydande svårigheter. Införande av besiktningsplikt beträffande civilrisker skulle nämligen innebära en så avsevärd skärpning av gällande försäkringsvillkor, att det säkerligen skulle medföra en massflykt av försäkringstagare från de i nämnden representerade bolagen till andra in- eller utländska försäkringsföretag, som icke tillämpade sådan kontroll. Premiebeloppen för dylika riskkategorier vore även så små att de omöjligt medgäve organiserande av besiktningsverksamhet på försäkringsgivarnas bekostnad. Huru önskvärt det än vore att anläggningarna i fråga besiktigades, särskilt i städer och andra tätare bebyggda samhällen, ansåge sig nämnden icke vara i stånd att utvidga sin verksamhet till att omfatta dessa.

En omläggning av besiktningsystemet beträffande för närvarande revisionspliktiga anläggningar på så sätt, att försäkringsanstalterna på egen bekostnad verkställde besiktningarna genom fast anställda besiktningsmän, skulle visserligen kunna medföra en ökad besiktningsfrekvens. Besiktningarna skulle emellertid erhålla en mera subjektiv karaktär och mötas med misstro, vartill komme, att med nuvarande premienivå kostnadsfrågan omöjliggjorde en dylik organisation.

Förutsättningen för genomförande av en utvidgad eller avsevärt effektivare kontroll å elektriska anläggningar vore däremot enligt nämndens förmenande, att statligt besiktningsstävång infördes. Två alternativa lösningar kunde då tänkas, *antingen* att ett enskilt organ, t. ex. elektriska nämnden, erhöle statlig auktorisation att handhava kontrollen *eller* att densamma organiserades och handhades av statlig myndighet.

För egen del ville elektriska nämnden förorda det senare alternativet. Det syntes nämnden naturligt, att staten själv svarade för efterlevnaden av sina egna föreskrifter, vartill komme, att endast staten kunde genomföra de enhetliga anordningar, som utvecklingen krävde.

Enligt *elektriska nämndens förslag* borde besiktningsväsendet beträffande inomhusinstallationer ordnas sålunda.

Till grund för besiktningarna skulle utfärdas en allmän bestämmelse av förslagsvis följande lydelse:

»Anläggning i brädgård eller industriell inrättning, lantgård, teater, biografteater, anläggning, som har ställverk, transformator eller förbrukningsapparat för högre spänning än 500 volt i byggnad, som användes

för annat ändamål, anläggning i kyrka och hotell och sådan lokal, som inrymmer varulager över 100 000 kronors värde, besiktigas vart tredje år och övriga anläggningar vart tionde år.»

Statsinspektörerna skulle kontrollera och leda besiktningsväsendet.

Inom varje län skulle statens elektriska inspektion på ansökan därom auktorisera en distriktsbesiktningssman. Denne skulle äga att själv eller med tillhjälp av assistenter, vilka även auktoriserades av inspektionen, utföra samtliga revisionsbesiktningar inom länet med undantag för sådan industri, vars taxeringsvärde överstege 100 000 kronor. För besiktning av sistnämnda slag av anläggningar skulle auktoriseras ett tjugotal enskilda företag med befogenhet att utföra dylika besiktningar över hela riket. Besiktningssman borde äga högre teknisk utbildning ävensom nödig erfarenhet i installationsteknik men skulle icke få vara anställd eller äga del i företag, som utförde elektriska anläggningar eller försålde materiel, som kunde bliva föremål för besiktningens verksamhet.

Besiktningarna skulle verkställas å anläggningsägarnas bekostnad efter viss fastställd taxa.

Efter slutförd besiktning skulle utfärdas revisionsintyg.

Besiktningssman skulle till inspektionen insända promemorior över anmärkningar, rapporter över slutförda besiktningar m. m.

Till inspektionens förfogande skulle ställas en rådgivande brandskyddsnämnd med en statsinspektör såsom ordförande och i övrigt sammansatt av representanter för Svenska brandskyddsföreningen, brandförsäkringsanstalterna, Sveriges industriförbund, Svenska elektricitetsverksföreningen och Svenska teknologföreningen.

De ökade omkostnader för statens elektriska inspektion, som föranleddes av nämndens förslag, skulle täckas genom stämpelbeläggning av revisionsintygen.

Ångpanneföreningarna.

Bland företag, som åtaga sig uppdrag att utföra besiktning å elektriska starkströmsanläggningar, märkas de båda ångpanneföreningarna, nämligen Södra Sveriges ångpanneförening i Malmö samt Mellersta och Norra Sveriges ångpanneförening i Stockholm, vilka omkring år 1910 utvidgade sin verksamhet till att omfatta även elektriska anläggningar. I fråga om industrianläggningar beräkna föreningarna själva, att mellan 50 och 60 procent av det totala antalet samt omkring 90 procent av antalet inom de sydliga länen bliva föremål för regelbundna besiktningar genom föreningarnas försorg. Förutom industrianläggningar äro ett stort antal kommunala och andra offentliga anläggningar ävensom distributionsanläggningar och elektrifierade lantgårdar ställda under föreningarnas kontroll.

Under återopande av sin omfattande erfarenhet på besiktningsområdet hava ångpanneföreningarna i skrivelser till de sakkunniga framlagt förslag om införande av ökad kontroll från statens sida. Förslaget innebär i sammandrag följande.

Föreningarna understryka ur säkerhetssynpunkt önskvärdheten av att besiktning¹ verkställas i så stor omfattning som kan anses ekonomiskt genomförbart. En framkomlig väg synes föreningarna vara att föreskriva besiktningsplikt för *dels* alla anläggningar med spänning över 250 volt till jord, *dels* alla lågspänningsanläggningar, oavsett om de utgöra distributions- eller förbrukningsanläggningar, så snart spänningen överstiger 100 volt till jord, *dels ock* förbrukningsanläggningar i brandfarliga och fuktiga lokaler, då spänningen överstiger 50 volt till jord.

Anläggningar av det förstnämnda slaget skulle enligt förslaget besiktigas minst en gång om året. Likaså alla anläggningar i brandfarliga eller fuktiga lokaler samt över huvud taget lågspänningsanläggningar, som omfattade generatorer, motorer eller värmeapparater med en sammanlagd effekt av minst 100 kW. Om däremot nämnda effekt uppginge till mer än 5 kW men mindre än 100 kW skulle besiktning äga rum vart tredje år. Övriga besiktningspliktiga anläggningar skulle besiktigas vart nionde år. Beträffande lantgårdsanläggningar för lågspänning syntes emellertid ändamålsenligast föreskriva, att anläggningarna i sin helhet skulle besiktigas vart tredje år.

Ansvar för att en besiktningspliktig anläggning bleve besiktigad skulle åvila anläggningsägaren, i fråga om förbrukningsanläggningar ägaren av den fastighet, vari anläggningen vore inrymd.

Tillsynen över besiktningsverksamheten skulle handhavas av en statlig central kontrollmyndighet, under det att utförandet av själva besiktningarna skulle anförtros åt vissa av staten auktoriserade, enskilda besiktningsorgan.

Sådan auktorisation borde icke meddelas ensamma ingenjörer, utan endast ingenjörbyråer. Dessa borde icke vara alltför många. De skulle vara så pass stora, att de disponerade över ett antal verkligt erfarna och kunniga elektrotekniska ingenjörer, som behärskade flera grenar av starkströmstekniken. Minst tvenne av ingenjörerna vid en och samma byrå borde vara högskolebildade. Byråerna borde uteslutande ägna sig åt besiktnings- och rådgivningsverksamhet.

Till stöd för att bland annat ångpanneföreningarna genom auktorisation i full utsträckning utnyttjades och införlivades med det nya systemet för besiktningsverksamheten ansåge sig föreningarna kunna återopa såväl det samarbete de redan hade med statens elektriska inspektion som den besiktningsverksamhet i fråga om ångpannor, föreningarna sedan en lång följd av år utövade jämlikt viss auktorisation av socialstyrelsen.

Genom begränsningen av antalet auktoriserade byråer skulle dessa på grund av den ifrågasatta vidgade besiktningsverksamheten behöva ytterligare arbetskrafter. Sådana kunde i viss utsträckning rekryteras bland för närvarande verksamma ensamstående besiktningsmän. För egen del vore ångpanneföreningarna beredda att till sina ingenjörbyråer anknyta även sådana besiktningsmän, som möjligen vid tillämpning av auktorisationsprincipen icke skulle kunna erhålla auktorisation i sådan utsträckning, att de kunde livnära sig på besiktningsverksamhet. Genom sådan anknytning skulle dessa då kunna under föreningarnas ledning och överinseende utföra enklare besiktningar vid smärre förbrukningsanläggningar, såsom lantgårdar och dylikt, där en ingående kannedom om ett mera begränsat område av installationstekniken kunde anses utgöra tillräcklig kompetensgrund.

Genom tillämpning av den förordade organisationsformen vunnas ur statens synpunkt, förutom ett i säkerhetsavseende fullgott resultat av besiktningarna, även den fördelen, att någon kostnad för det allmänna för själva utförandet av besiktningarna icke skulle uppstå, eftersom denna skulle bäras av anläggningsägarna. Det måste anses vara i första hand de senares angelägenhet, att anläggningarna hölles i föreskriftsenligt skick.

Av sakkunniga verkställda specialutredningar.

1. Besiktningsverksamheten vid vissa ömsesidiga brandförsäkringsföretag (läns-, härads- och sockenbolag).

Som ett led i undersökningen om den hittillsvarande besiktningsverksamhetens omfattning, särskilt på landsbygden, hava de sakkunniga till landets samtliga läns-, härads- och socken-brandstodsbolag utsänt följande frågeformulär:

- 1) Är den bygd, inom vilken Ni bedriver Eder verksamhet, i större omfattning elektrifierad?
- 2) Sker genom Edert föranstaltande regelbunden besiktning av de elektriska anläggningarna?
- 3) Hur ofta sker dylik besiktning?
- 4) Är besiktningsmannen avlönad av Eder?
- 5) Är besiktningsmannen även verksam såsom elektrisk installatör?
- 6) Giva Edra erfarenheter stöd för att besiktning av de elektriska installationerna är önskvärd, och har Ni den uppfattningen, att nyttan av besiktningarna motiverar kostnaderna?
- 7) Eventuella egna anmärkningar.

Formuläret, som utsändes till 362 bolag, har mer eller mindre fullständigt besvarats av 289, motsvarande cirka 80 procent. En sammanställning av frågeformulärens och svarens fördelning på läns-, härads- och sockenbolag framgår av efterföljande *tabell 1*. I denna tabell anges även, huruvida området är elektrifierat eller ej. En del bolag ha meddelat den procentuella elektrifieringsgraden, och som elektrifierade ha i så fall i tabellen upptagits områden med ned till 25 procent elektrifieringsgrad. 89.5 procent av redovisade verksamhetsområden betecknas sålunda såsom elektrifierade.

I *tabell 2* hava sammanförts svaren på frågorna 1—6 från de bolag, vilka besvarat fråga 1 jakande, d. v. s. vilkas verksamhetsområden äro elektrifierade. Frågan 2 synes i vissa fall ha missförståtts genom ordet »regelbunden». Som jakande svar ha därför upptagits även sådana, där vederbörande bolag »i mån av behov» och med olika tidsintervaller föranstaltar om besiktning, däremot ej om besiktning endast sker vid nyanläggning.

Frågan 5 har ansetts vara besvarad nekande, även om besiktningsmannen är verksam som installatör inom *annat* område men ej inom det område, där besiktningar företagas. I vissa fall ha en del frågor lämnats obesvarade. Vederbörande har då i regel under punkt 7 framfört vissa allmänna synpunkter.

Sammanfattning.

Av de bolag, som besvarat de framställda frågorna, föranstalta 62 procent om besiktning och besiktningsintervallen synes i regel ligga mellan 3 och 6 år. 47 procent av bolagen bekosta direkt eller indirekt besiktningsverksamheten och 166 bolag, motsvarande 64.5 procent, anse besiktning icke blott nödvändig utan även att nyttan av besiktningarna motiverar kostnaderna härför. Endast 12.8 procent deklarerar motsatt uppfattning.

De under frågeformulärets punkt 7 framförda anmärkningarna och erinringarna kunna sammanfattas sålunda:

a) *Nyttan av besiktningarna.*

Av särskilt intresse är ett meddelande från Östergötlands läns brandstodsbolag, varav framgår, att under åren 1920—1926 elektriska anläggningar förorsakat brandskador för cirka 0.5 miljoner kronor, men att ersättningar för dylika skador därefter nedgått till i medeltal 2 000—3 000 kronor årligen.

Det framhålles i vissa fall, att besiktning visserligen anses nödvändig, men att man med hänsyn till att elektriska ellsolyckor aldrig inträffat

ej kan uttala sig om huruvida kostnaderna för besiktningen kunna motiveras.

Man påpekar vidare, att besiktningarna medfört, att kristidsledningarna och hemmalagade säkringsproppar nu praktiskt taget försvunnit samt att man hädanefter kunde nöja sig med att besiktiga större anläggningar, exempelvis industrier, samt fuktiga lokaler. Tidsintervallet mellan besiktningarna bör även kunna förlängas.

b) Kostnaderna.

Man klagar ofta på att besiktningens kostnader äro dryga. Som exempel anföras:

4—4.50—5 kronor per anläggning,
15 öre per ljuspunkt och 50 öre per motor,
14 öre per ljuspunkt,
29 öre per ljuspunkt.

Inom de norrländska länen äro avstånden mellan gårdarna så stora, att besiktningens verksamheten, ehuru önskvärd, dock skulle bliva alltför dyrbar. Man låter där ofta vederbörande brandrotmästare även syna de elektriska ledningarna. Om några påtagliga fel upptäckas, rapporteras detta till bolaget, som går i författning om rättelse.

c) Besiktningmännen.

Ett flertal bolag påpeka, att olika besiktningmän utfärda olika och i vissa fall motsägende föreskrifter om utförande och materiel. En del besiktningmän taga ofta besiktningarna mycket lättvindigt och synas ej äga abonnenternas förtroende. Vissa besiktningmän anses icke äga tillräcklig praktisk erfarenhet inom installationsområdet.

d) Önskemål.

Framför allt från Norrland framföras önskemål om att ordinarie brandsyn kunde verkställa besiktning även av de elektriska anläggningarna. Så sker nu på en del håll, ehuru förrättningsmannen ej är elektrotekniskt skolad.

I några fall yrkas på statlig besiktning eller åtminstone på statligt bidrag, medan från andra håll statligt ingripande bestämt avstyrkes. Ett bolag önskar, att vederbörande kraftleverantör skall ombesörja besiktning. Vikten av omsorgsfull besiktning av nyanläggningar understrykes.

Slutligen framhålles från ett flertal bolag, att besiktning av åskledar- anläggningarna ofta är av mycket större vikt än av de numera i stort sett väl utförda elektriska starkströmsinstallationerna.

L ä n	L ä n s b o l a g				H ä r a d s b o l a g				S o c k e n b o l a g			
	Tillfrågade	Besvarad av	Elektrifierade	Ej elektrifierade	Tillfrågade	Besvarad av	Elektrifierade	Ej elektrifierade	Tillfrågade	Besvarad av	Elektrifierade	Ej elektrifierade
Stockholms ..	1	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—
Södermanlands	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Östergötlands .	1	1	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—
Jönköpings ..	1	1	1	—	—	—	—	—	18	14	12	2
Kronobergs ..	1	1	1	—	—	—	—	—	26	20	14	6
Kalmar	3	3	3	—	4	4	2	2	13	9	7	2
Gotlands	1	1	—	1	2	2	1	1	—	—	—	—
Blekinge	1	1	1	—	—	—	—	—	1	1	1	—
Kristianstads .	—	—	—	—	5	5	5	—	3	3	2	1
Malmöhus	—	—	—	—	7	6	6	—	2	2	—	2
Hallands	1	—	—	—	2	2	2	—	36	27	24	3
Göteborgs och Bohus	1	1	1	—	17	14	9	5	6	3	2	1
Älvsborgs	2	2	2	—	8	8	7	1	39	27	26	1
Skaraborgs	2	2	2	—	7	5	5	—	15	13	13	—
Örebro	1	1	1	—	2	1	1	—	4	4	3	1
Uppsala	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västmanlands	2	2	2	—	1	1	1	—	2	2	2	—
Värmlands	1	1	1	—	5	4	4	—	26	22	21	1
Kopparbergs . . .	2	2	2	—	—	—	—	—	4	3	3	—
Gävleborgs	2	2	2	—	—	—	—	—	28	24	24	—
Västernorrlands	2	1	1	—	—	—	—	—	23	17	17	—
Jämtlands	1	1	1	—	3	3	3	—	13	6	6	—
Västerbottens	1	1	1	—	—	—	—	—	3	1	1	—
Norrbottnens . .	1	1	1	—	4	4	4	—	1	1	1	—
Summa	30	28	27	1	69	61	51	11	263	199	179	20
%		93.5	96.5	3.5		90	82.5	17.5		76	90	10

Tabell 2.

Svar på frågorna 2-6 från de läns-, härad- och sockenbolag, vilka besvarat fråga 1 jakande, d. v. s. vilkas verksamhetsområden äro elektrifierade.

L ä n	Fråga 1 Ja	Fråga 2		Fråga 3 Antal år	Fråga 4		Fråga 5		Fråga 6	
		Ja	Nej		Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Stockholms . . .	2	2	—	4—8	2	—	—	2	2	—
Södermanlands	1	1	—	3—4	1	—	—	1	1	—
Östergötlands .	1	1	—	5	1	—	—	1	1	—
Jönköpings . . .	13	5	8	5—6	8	1	4	6	9	1
Kronobergs . . .	15	9	6	3—10	9	3	7	5	10	1
Kalmar	12	8	4	3—7	5	4	1	8	8	—
Gotlands	1	1	—	4	1	—	—	1	1	—
Blekinge	2	1	1	5	1	1	—	2	2	—
Kristianstads . .	7	7	—	2—3	4	2	1	6	7	—
Malmöhus	6	5	1	3	5	1	—	6	6	—
Hallands	26	17	9	3—6	8	14	6	18	21	3
Göteborgs och Bohus	12	1	11	—	1	3	3	—	2	4
Älvsborgs	35	29	6	3—6	17	14	14	18	26	3
Skaraborgs	20	18	2	1—5	11	6	8	8	17	2
Örebro	5	2	3	3—5	2	2	3	1	3	1
Uppsala	1	1	—	3	1	—	—	1	1	—
Västmanlands . .	5	5	—	3—5	1	4	2	2	5	—
Värmlands	26	19	7	3—10	14	9	12	11	15	5
Kopparbergs . . .	5	1	4	5	4	—	1	3	3	1
Gävleborgs	26	16	10	3—5	15	8	11	11	17	6
Västernorrlands	18	10	8	5	8	7	10	4	12	3
Jämtlands	10	—	10	—	2	—	2	—	5	1
Västerbottens . .	2	—	2	3—6	—	—	1	—	1	—
Norrbottnens . . .	6	—	6	—	—	2	—	—	1	2
Summa	257	159	98	—	121	81	86	115	166	33
%		62	38		47	31.5	33.5	44.5	64.5	12.8

2. S. k. kristidsanläggningar.

I de sakkunnigas direktiv ingår även att utreda, i vad mån förekomsten av s. k. kristidsanläggningar bör föranleda statliga åtgärder. Då denna fråga har ett visst samband med besiktningsväsendet, torde det vara lämpligt att behandla densamma i detta sammanhang. De sakkunniga erinra om, att åtgärder beträffande kristidsanläggningarna ävenledes föreslagits i det föregående år avlämnade av särskilda sakkunniga utarbetade betänkandet om folkförsörjning och arbetsfred.

De sakkunniga hava genom kommerskollegium införskaffat uppgifter angående förekomsten av kristidsanläggningar inom landet och de erfarenheter rörande desamma, som föreligga.

Allmänt bekant är att under krigsåren varuknappheten gjorde sig starkt gällande under den då pågående intensiva elektrifieringsverksamheten. Detta förhållande i samband med bristen på yrkesutbildade arbetare inom det elektriska facket ledde till att de elektriska anläggningar, som under denna tid kommo till stånd, flerstädes utfördes på ett mindre tillfredsställande sätt. Detta omdöme gäller såväl distributionsanläggningarna som konsumentanläggningarna (d. v. s. inomhusinstallationerna) och i alldeles särskild grad de sistnämnda.

Beträffande distributionsanläggningarna hava numera enligt uppgift från statens elektriska inspektion i stort sett alla ifrågavarande anläggningar moderniserats, och minnena från kristiden inskränka sig till förekomsten här och var av ledningar av järn, vilka dock successivt utbytas mot kopparledningar. Det torde kunna förutsättas, att dessa järnledningar, i den mån de ur säkerhets- eller användningssynpunkt icke äro önskvärda, komma att inom de närmaste åren försvinna även utan vidtagande av särskilda statliga åtgärder.

Beträffande konsumentanläggningarna hava uppgifter inhämtats från sammanslutningar, företag och personer, som ansetts besitta särskild kännedom om hithörande förhållande. Uppgifter hava lämnats

1) beträffande huvudsakligen *städer och större samhällen* av Svenska elektricitetsverksföreningen (för 95 av dess medlemmar) och av 28 stads- elektricitetsverk utanför nämnda förening, samt

2) beträffande huvudsakligen *landsbygden* av Södra Sveriges ångpanneförening och av 22 konsulterande ingenjörer och besiktningsmän (länskonsulenter m. fl.).

De av dessa gjorda uttalandena hava i kortfattad form sammanförts såsom *bilaga A* till detta betänkande

Som därav framgår, är det de tillfrågades samstämmiga uppfattning, att — såväl vad städer som landsbygd beträffar — kristidsmateriel nu-

mera förekommer i mycket ringa omfattning. Mera »kritiska» detaljer (genomföringar o. d.) hava för alla slag av anläggningar i stor utsträckning blivit ersatta av normal materiel. I övrigt synes förekomsten av kristidsmateriel i huvudsak vara begränsad till lokaler av bostadskaraktär, medan industriella anläggningar och lantgårdarnas ekonomibygnader ävensom större samlingslokaler o. d. genom brandförsäkringsanstaltens och elektricitetsverkens åtgärder nu synas vara praktiskt taget fria från dylik materiel.

Medan eldsvådor, bevisligen orsakade av kristidsmateriel, endast i ett fåtal fall äro de tillfrågade bekanta, uppgivas tillbud till sådana hava varit rätt vanliga i vissa trakter. Som orsak har nämnts kopplingsdosor, strömbrytare och säkerhetsapparater med zink- eller järndelar; dåliga skarvar och nollförbindningar, genomföringar etc. Ett intressant uttalande göres i detta sammanhang av konsumenten vid Örebro läns elektriska förening. Denne nämner, att på Örebro läns landsbygd finnes en del installationer i fastigheter, försäkrade i mindre brandstodsbolag, och vilka innehålla åtskillig kristidsmateriel samt för övrigt flerstädes befinna sig i sådant skick, »att enligt allmänt omfattade teorier beträffande brandfaran hos bristfälliga elektriska anläggningar skulle stor förödelse genom eld ha orsakats av dem. Men i verkligheten ha dessa mindre försäkringsanstalter här i länet varit i hög grad förskonade från eldsolyckor, åtminstone under de senaste 15 åren, såvitt vi känna till.»

Från andra håll påpekas betydelsen av riktigt montage. Man uttalar den uppfattningen, att en väl utförd kristidsinstallation är lika brandsäker som en installation med fullgod materiel men utförd under slapp kontroll av mindre samvetsgranna och ansvarskännande montörer.

Såsom av den här lämnade redogörelsen framgår, råder bland de tillfrågade en enhällig mening om att kristidsinstallationer förekomma i mycket liten omfattning och att, där de fortfarande förekomma, de likväl icke synas innebära några större brandrisker. Sakkunniga hava därför ej för avsikt att i det följande föreslå särskilda statliga åtgärder i fråga om kristidsinstallationerna.

3. Besiktningens kostnader för konsumentanläggningar.

I syfte att få en uppfattning om de kostnader, som besiktning av konsumentanläggningarna i ungefär den omfattning, som föreslagits i de omnämnda framställningarna, skulle betinga, hava vissa undersökningar utförts av de sakkunniga.

Därvid har förutsatts att besiktning av industrianläggningar skulle ske med samma intervaller som för närvarande d. v. s. i stort sett vart

tredje år, vilket även skulle ske i fråga om jordbruksanläggningarna. Beträffande den tredje gruppen, de s. k. civilriskerna, har förutsatts 10-årig besiktningsfrekvens, utom i fråga om samlingslokaler o. d., för vilka treårig besiktning tänkts ifrågakomma.

På grundval av inom brandförsäkringsanstaltens elektriska nämnd verkställda utredningar hava sakkunniga uppskattat de årliga kostnaderna för besiktning av de elektriska anläggningarna inom landets industriföretag till i runt tal 300 000 kronor.

Beräkning av kostnaderna för besiktning av de elektriska anläggningarna inom jordbruket möter svårigheter, enär antalet elektrifierade gårdar och byggnader på landsbygden icke är känt. Med stöd av från vattenfallsstyrelsen lämnade uppgifter angående förhållanden inom vattenfallsverkets distributionsområden mellan antalet elektrifierade gårdar och totala antalet gårdar (elektrifieringsgraden), kompletterade med från vissa enskilda distributions- och brandförsäkringsföretag meddelade siffror, hava sakkunniga kommit till den uppfattningen, att ungefär hälften av jordbruksfastigheterna äro elektrifierade. Anmärkningsvärt är att elektrifieringsgraden stiger med latituden.

Med ledning av uppgifter i Sveriges officiella statistik över antalet jordbruksfastigheter har därefter antalet elektrifierade dylika fastigheter uppskattats till i runt tal 225 000 med en medelstorlek av ungefär 9 hektar odlad jord. De av sakkunniga införskaffade uppgifterna angående kostnaderna för besiktningar av ifrågavarande art utvisa att dessa äro mycket varierande. Sakkunniga hava ansett sig böra uppskatta medelkostnaden till 6 kronor. Årskostnaderna för besiktning av jordbruksfastigheterna skulle, på detta sätt uppskattade, uppgå till ungefär

$$\frac{225\,000 \cdot 6}{3} \text{ eller } 450\,000 \text{ kronor.}$$

Vid bedömandet av kostnaderna för besiktning av de s. k. civilriskerna, d. v. s. de inom städer, köpingar och andra samhällen ävensom på den rena landsbygden belägna fastigheter, vid vilka industri eller jordbruk icke bedrives, torde kunna förutsättas att flertalet av dessa äro elektrifierade. Några säkra utgångspunkter för bedömandet av ifrågavarande kostnader torde icke kunna angivas utan ingående undersökningar av alla på frågan inverkan omständigheter. Utgående från en elektrifieringsgrad av 90 procent och i övrigt med ledning av förhållandet mellan antalet personer bosatta i dylika fastigheter och i jordbruksfastigheter hava sakkunniga uppskattat besiktningskostnaderna för denna grupp till ungefär 300 000 kronor per år. Däri ingår även kostnaden för besiktning av sådana fastigheter som sjukhus, samlingslokaler m. m.

Besiktningkostnaderna med den antagna besiktningfrekvensen torde alltså kunna anslås till

för industriella anläggningar	kronor	300 000
» jordbruksanläggningar	»	450 000
» övriga anläggningar	»	300 000

Den totala årliga kostnaden för besiktning av landets konsumentanläggningar skulle alltså vara av storleksordningen en miljon kronor.

Allmänt ståndpunkttagande från sakkunnigas sida i fråga om tillsynen å elektriska starkströmsanläggningar.

Sakkunniga för elektriska kontrollväsendet övergå härefter till att redogöra för de allmänna synpunkter, vilka enligt sakkunnigas förmenande för framtiden böra vara bestämmande för det statliga ingripandet på ifrågavarande område. Vissa åtgärder, som därvid av sakkunniga förordas, komma senare i betänkandet att närmare behandlas i samband med förslagen till ny stadga om elektriska starkströmsanläggningar samt till ändrad organisation av tillsynsmyndigheten.

Tillsyn å tillståndspliktiga anläggningar.

Sakkunniga anse sig till en början böra erinra om att elektriska inspektionen inrättades i direkt anslutning till 1902 års lag. Vid prövning av det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget höjdes inom riksdagen röster för att i själva lagen intaga ett stadgande om att Kungl. Maj:t skulle tillsätta sakkunniga och opartiska inspektörer för utövande av kontroll över efterlevnaden av de föreskrifter, som utfärdades. Själv förklarade emellertid riksdagen detta vara överflödigt, då den ansåge sjölvfallet, att Kungl. Maj:t skulle gå i författning om tillsättande av dylika inspektörer, vilka förväntades komma att spela stor roll även i fråga om lagens tillämpning.

Då statsmakterna framför allt ur säkerhetssynpunkt genom bestämmelser i 1902 års lag införde koncessionssystem (tillståndstvång) beträffande alla icke särskilt undantagna elektriska anläggningar med högre spänning samt dessutom i 2 § av 1902 års stadga insattes den redan tidigare tillämpade bestämmelsen om skyldighet att söka tillstånd av Kungl. Maj:t för att med elektrisk ledning få beröra allmän trafikled, synes det fullt följdriktigt, att de föreskrifter om statlig tillsyn, som

samtidigt intogos i stadgan, avfattades huvudsakligen med tanke på kontroll å dylika anläggningar.

Enligt sakkunnigas förmenande bör staten även i fortsättningen utöva direkt tillsyn över de elektriska anläggningar, som utföras jämlikt av Kungl. Maj:t meddelade tillstånd. Denna kontrollverksamhet utgör en lämplig komplettering av koncessionsväsendet och erfarenheten under de gångna årtiondena har klart givit vid handen, att densamma varit av stor betydelse vid elektrifieringens genomförande.

Det förslag de sakkunniga i det föregående framlagt rörande koncessionsväsendet innebär, bland annat, att samtliga bestämmelser om tillstånd till utförande av elektriska anläggningar skulle intagas i 2 § av 1902 års lag, varjämte koncessionsskyldigheten skulle utökas i vissa avseenden. Ett genomförande av nämnda förslag medför motsvarande utvidgning av området för den direkta statliga tillsynen. Detta innebär emellertid i tillsynsavseende ingen egentlig förändring, enär redan nu de koncessionsfria distributionsanläggningarna, för vilka i flertalet fall visst tillstånd enligt 2 § av 1902 års stadga erfordras, bruka besiktigas av statens tillsyningsmän.

Även de närmare bestämmelserna rörande tillsyn å tillståndspliktiga anläggningar böra med vissa smärre jämkningar kunna bibehållas oförändrade.

Däremot synes det sakkunniga angeläget, att åtgärder vidtagas för att möjliggöra en erforderlig ökning av besiktningsfrekvensen för ifrågasvarande anläggningar. Den minskning i tillsyningsmännens besiktningsverksamhet, som under senare år ägt rum, torde väsentligen sammanhånga med, att varken den centrala tillsynsmyndigheten, kommerskollegium, eller den å lokal stat uppförda elektriska inspektionen utrustats med tillräcklig personal för att kunna fullgöra de olika arbetsuppgifter, som föranletts av den ofantligt utvecklade elektrifieringen. Detta har bland annat medfört, att såväl statsinspektörerna som de sedan år 1920 vid inspektionen anställda assistenterna i allt större omfattning belastats med byråarbete, vilket resulterat i inskränkning av den direkta besiktningsverksamheten. Sakkunniga återkomma till denna fråga vid framläggande av förslag till organisation av tillsynsmyndigheten. Här må endast tilläggas, att enligt sakkunnigas förslag besiktning å tillståndspliktiga anläggningar i fortsättningen förutsättes äga rum i en efter nuvarande förhållanden lämpad omfattning.

Slutligen bör understrykas, att den statliga tillsynen väsentligen underlättats därav att åtminstone större anläggningar i allmänhet äro utförda på ett förstklassigt sätt och övervakas av fullt kompetent personal. Även de besiktningar, som på uppdrag av anläggningsägarna utföras genom de ledande konsulterande ingenjörbyråerna, bidra otvivelaktigt att hålla anläggningarna på en hög nivå.

Tillsyn å konsumentanläggningar.

Under det att alla tillståndspliktiga anläggningar genom statens försorg äro underkastade direkt besiktning, vilken av sakkunniga föreslås skola effektivt upprätthållas, bliva däremot, såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, övriga anläggningar endast i enstaka fall föremål för besiktning genom statens elektriska inspektion. Redan den i 1902 års stadga intagna bestämmelsen därom är restriktivt avfattad och det sätt, på vilket bestämmelsen tillämpats, har ytterligare understrukit detta. Det ligger också i sakens natur, att de statliga tillsyningsmännen, som med hänsyn till den åvilande arbetsbörda icke förmått upprätthålla besiktningens verksamhet beträffande tillståndspliktiga anläggningar i avsedd omfattning, endast undantagsvis kunnat ägna sig åt besiktning å andra anläggningar. Den alltmer stegrade elektrifieringen har därför, såsom nämnts, framkallat olika slag av enskild besiktning å sådana anläggningar.

På grund av de åt sakkunniga meddelade direktiven samt de olika framställningar och förslag, som från enskilt håll inkommit och ovan refererats, vilja sakkunniga i det följande till ingående behandling upptaga frågan, om de nuvarande förhållandena motivera tillgripandet i större eller mindre omfattning av statliga åtgärder, avseende ett reglerande av kontrollen över de icke tillståndspliktiga anläggningarna.

Allmänna synpunkter.

Av den lämnade översikten över de framställningar, som gjorts angående besiktningens väsendet, framgår att i avseende å kontrollen över konsumentanläggningar önskemål om skärpning och utvidgning av dess omfattning framkommit dels från de större brandförsäkringsbolagen, dels från företag, som representera den yrkesmässigt bedrivna besiktningens verksamhet. Därjämte har från elektricitetsverkshåll framhållits önskemål om befogenhet för elektricitetsverken att utöva kontroll över abonnenternas installationer. Slutligen har från installatörshåll framhållits önskvärdheten av att den enskilda besiktningens verksamhet helt överflyttas till den statliga tillsynsmyndigheten. Från de mindre försäkringsföretagen, som hava mera lokalt begränsade verksamhetsområden, hava däremot inga framställningar inkommit och av den särskilda redogörelsen över besiktningens väsendet vid dessa företag, som de sakkunniga i det föregående lämnat, framgår, att man i allmänhet inom dessa företag icke anser statligt ingripande i form av besiktningstvång eller dylikt vare sig önskvärt eller lämpligt. Erfarenheterna från ifrågasvarande företags försäkringsverksamhet synas tyda på, att de elektriska

installationerna endast i ringa omfattning förorsakat brandskador. Detta är särskilt anmärkningsvärt, enär dessa bolags försäkringsstock huvudsakligen omfattar lantgårdar, varest de elektriska installationerna av många anses mer än annorstädes innebära brandfara.

Mot det sätt, varpå det enskilda besiktningsväsendet inom landet utvecklats, kunna otvivelaktigt anmärkningar framställas. Sålunda torde särskilt böra framhållas att förekomsten av två typer försäkringsföretag, nämligen de större, med verksamheten utsträckt över hela landet, och de mindre, med lokalt begränsad verksamhet, lett till att ifrågavarande besiktningsväsende icke fått en enhetlig organisation. De större företagen, representerade genom den elektriska nämnden, låta verkställa besiktningarna på försäkringstagarnas bekostnad genom enskilda besiktningsmän. De mindre företagen återigen anlita, i den mån besiktning överhuvud förekommer, vanligen egen besiktningsman och besiktningarna ske då vanligen på försäkringsgivarens bekostnad. Det är uppenbart att en mera enhetligt uppbyggd besiktningsorganisation skulle innebära vissa fördelar, och tanken på en organisationsform, innebärande ett uppdelande av landet i distrikt, inom vilka fastigheterna besiktigades av en och samme besiktningsman, oberoende av varest de äro brandförsäkrade, ligger nära till hands. Å andra sidan måste beaktas att ett statligt ingripande — om det vore av omständigheterna motiverat, vartill de sakkunniga skola återkomma — som tillgodoser såväl allmänhetens som samtliga försäkringsgivares och den stora nu befintliga besiktningsmannakårens berättigade intressen skulle erbjuda synnerligen stora svårigheter.

Samtliga de förslag, som framkommit, förutsätta att besiktningstvång i viss omfattning genomföres. Sakkunniga vilja understryka att några andra skäl för införande av dylikt besiktningstvång än säkerhetssynpunkter, d. v. s. hänsyn till faran för person och egendom, knappast torde kunna åberopas.

Vad först personfaran beträffar må erinras om att staten redan i stor omfattning vidtagit åtgärder, avsedda att begränsa denna. Såsom redan tidigare framhållits har nämligen yrkesinspektionen enligt yrkesfarelagen skyldighet att tillse, att de elektriska anläggningarna erbjuda nödig säkerhet mot personfara på sådana ställen, där yrkesfarelagen är tillämplig, vilket medför att yrkesinspektionen genom yrkesinspektörerna och specialinspektörerna utövar tillsyn vid de industriella anläggningarna samt genom yrkesunderinspektörerna övervakar de anläggningar inom jordbruket och hantverket, varest maskinella hjälpmedel användas.

Rent organisatoriskt sett kan alltså den av personfaran betingade tillsynen anses vara ordnad beträffande elektriska anläggningar inom till nyssnämnda kategorier hörande fastigheter.

Anläggningar inom andra fastigheter, d. v. s. sådana som nyttjas till eller inrymma bostäder, affärsverksamhet, varulager m. m., stå för närvarande icke under någon regelbunden tillsyn, men statens elektriska inspektion har rätt att utöva tillsyn även över dylika anläggningar. En regelbunden tillsyn av dessa anläggningar enbart med hänsyn till personfaran kan emellertid icke anses av omständigheterna motiverad. De elektriska olycksfallen vid dessa anläggningar äro ytterst få till antalet (under perioden 1925—1935 hava, om olyckor under montagearbete icke inräknas, endast 6 dödsfall inträffat). Det finnes även anledning förvänta, att olycksfallsfrekvensen bland annat genom ökad materielkontroll, nya tekniska säkerhetsföreskrifter och bättre ordnat installatörväsende kommer att ytterligare nedgå utan tillgripande av något särskilt besiktningförfarande.

Vid bedömandet av spørsmålet om ett besiktningstväng bör införas, torde man därför icke behöva i någon större grad taga hänsyn till personfaran utan huvudsakligen kunna hålla sig till brandfaran. Två frågor böra därvid i första hand beaktas, nämligen dels om förekomsten av en elektrisk anläggning inom en fastighet kan anses göra denna mera brandfarlig än en elektrifierad fastighet, dels om ett besiktningförfarande kan nedbringa brandskadorna i sådan grad, att kostnaderna för besiktningförfarandet med säkerhet täckas genom minskning av brandskadorna.

Vad den första frågan angår må framhållas, att förekomsten inom en fastighet av fotogenlampor, stearinljus, gasapparater, oljemotorer m. m. torde innebära snarare större brandrisk än den, som representeras av en elektrisk anläggning.

Att denna uppfattning är riktig torde av ingen bestridas, under förutsättning att fråga är om en väl utförd och underhållen elektrisk installation. Man torde i så fall till och med kunna räkna med att den elektrifierade fastigheten ur brandsäkerhetssynpunkt är avsevärt bättre än den oelektrifierade. I den mån den elektriska installationen genom fel i utförandet, genom förslitning och ålder är eller blir av mindre god beskaffenhet kan det emellertid inträffa, att den elektrifierade fastighetens överlägsenhet i fråga om brandsäkerhet övergår i underlägsenhet. Av intresse vore givetvis att veta, huru jämförelsen mellan de elektrifierade och oelektrifierade fastigheterna skulle utfalla, om de elektriska installationerna icke vore föremål för någon annan kontroll än den, som av respektive ägare frivilligt utövas. Denna fråga kan emellertid icke med säkerhet besvaras. Att den elektrifierade fastigheten skulle bibehålla sin överlägsenhet i de fall, då på grund av förhållandena den elektriska installationen icke vore utsatt för särskild stark åverkan, ävensom där ägaren i eget intresse har anledning ägna anläggningen omvårdnad, synes myc-

ket sannolikt. Däremot torde vara tveksamt, huru förhållandena gestalta sig, där dessa förutsättningar ej föreligga. Den omständigheten, att försäkringsföretagen tillämpa samma premietariffer, oberoende av om risken är elektrifierad eller oelektrifierad, under kontroll eller utan kontroll, är i detta sammanhang visserligen av intresse men torde icke kunna anföras som något bevis för att de elektrifierade fastigheterna även under ogynnsamma förhållanden skulle vara lika goda försäkringsobjekt som de icke elektrifierade.

De sakkunniga vilja emellertid understryka att det från intet håll gjorts gällande att de elektrifierade fastigheterna i sin helhet skulle, därest de icke underkastades särskild på besiktningstvång grundad kontroll, innebära större brandrisk än andra fastigheter. Sakkunniga hysa ej heller den uppfattningen att så vore förhållandet och vilja framhålla att vissa omständigheter, bland annat den erfarenhet, som föreligger från de smärre försäkringsföretagens verksamhet, gör det sannolikt att de elektrifierade fastigheterna, även utan besiktning förfarande, äro minst lika brandsäkra som de oelektrifierade.

Den andra frågan avser, såsom redan antytts, besiktning förfarandets ekonomiska sida. Brandförsäkringsanstaltens elektriska nämnd har därutinnan gjort gällande, att ett besiktningstvång, avseende alla elektrifierade fastigheter, vore ekonomiskt motiverat. Nämnden har även beträffande sådana fastigheter, som beröras av dess verksamhet, redogjort för vissa erfarenheter, som enligt nämndens mening styrka denna uppfattning. Ett närmare skärskådande huru i detta avseende kan förhålla sig torde emellertid vara påkallat.

Nämnden har i sin inläga åberopat ett diagram, utvisande att de elektriska eldsvådorna minskat något sedan nämnden gått in för ett ordnat besiktning förfarande. Anmärkas bör emellertid, att minskningen är obetydlig och att diagrammet avser för kort tidsperiod (1926—1932) för att några säkra slutsatser ur detsamma skulle kunna dragas. Dessvärre finnes ej heller något annat underlag, som möjliggör ett säkert bedömande av denna fråga.

Av intresse är emellertid en jämförelse med olycksfallsstatistiken. Utdrag av denna återfinnas under *bilaga B* vid detta betänkande. Orsaken till personskadorna kunna nämligen i motsats till vad förhållandet är vid brandskadorna praktiskt taget alltid med säkerhet fastställas, och förutsättningar för ett objektivt bedömande av i vad mån olycksfallen kunna förebyggas genom besiktning förfarande, föreligga därför. Olycksfallsstatistiken utvisar, att ungefär en fjärdedel av de inträffade olyckorna berott på olämpliga anordningar, under det att de övriga tre fjärdedelarna måste tillskrivas omständigheter, som icke hava med anläggningens utförande att skaffa eller åtminstone icke berott på

något fel i utförandet. Vid en granskning av de olycksfall, som berott på fel i utförandet, finner man vidare, att en avsevärd del av olycksfallen förorsakats av apparater av äldre typ, som alltsedan år 1919 icke må inmonteras, och som numera praktiskt sett ej heller tillverkas eller saluföras. De av dessa apparater förorsakade olycksfallen kunna därför beräknas att inom de närmaste åren komma att även utan besiktning förfarande starkt minska i antal. Vidare ligger det i sakens natur, att en anläggningsdetalj icke alltid kan utdömas, därför att den är olämplig. Faresynpunkterna måste nämligen alltid vägas mot de ekonomiska synpunkterna. Om dessutom hänsyn togs till att även vid samvetsgrann besiktning icke alla felaktigheter kunna uppdagas blir slutsatsen, att man genom besiktning förfarande ingalunda kan förebygga samtliga olycksfall, som förorsakas genom olämpliga anläggningsdelar. En mera detaljerad analys av omständigheterna vid de elektriska olycksfallen ger det nedslående resultatet, att sannolikt icke mer än ungefärligen 15 procent av totala antalet olycksfall torde kunna förebyggas genom skärpt besiktning förfarande.

Även beträffande brandskadorna torde motsvarande förhållande vara rådande, nämligen att en mängd skador bero på omständigheter, som icke kunna påverkas genom besiktning. Vanliga skadeorsaker, t. ex. kvarglömda strykjärn, spikning genom i väggen förlagda ledningar ävensom annan tillfällig åverkan å ledningar och anläggningsdelar, överhettning av värmeelement, fel och glömska vid manövrering av motorer och apparater m. m. utgöra sådana omständigheter. Emellertid äro olycksfallen tvivelsutan mera beroende av personliga åtgärder än de av elektricitet förorsakade brandskadorna, och det är därför sannolikt, att man medelst besiktning kan förebygga brandskador i större utsträckning än personskador.

Vid bedömandet av föreliggande fråga bör vidare beaktas, att besiktningkostnaderna icke äro proportionella mot fastighetens värde. De bliva nämligen avsevärt högre per värdeenheter vid de mindre fastigheterna än vid de större och dyrbarare. Kostnaderna för besiktningarna äro givetvis beroende av bland annat den frekvens, varmed de ske, och för denna frekvens finnes ett visst optimum för olika slag av anläggningar. Var detta optimum ligger kan svårigen på något objektivt sätt utrönas. Att emellertid besiktning förfarandet, sådant det i regel för närvarande tillämpas, är ekonomiskt motiverat beträffande större och dyrbarare anläggningar torde vara höjt över varje tvivel. Däremot synes det mera osäkert, huru härmed förhåller sig beträffande smärre och avsides belägna fastigheter, vid vilka besiktningkostnaderna per värdeenheter bliva särskilt stora. Att optimum ligger vid en avsevärt lägre frekvens för de smärre anläggningarna än för de större torde vara uppenbart, och

det kan ifrågasättas, huruvida icke fall föreligga, där besiktning över huvud taget ej lönar sig. Härpå tyder det förhållandet, att åtskilliga av landets lokala ömsesidiga brandbolag, vilka bland sin försäkringsstock räkna i stort sett endast smärre lantgårdar, icke funnit med sin fördel förenligt att anordna besiktning av de elektrifierade gårdarna.

Slutsatser och förslag.

De krav, som nu från olika håll framförts angående besiktningstvång av konsumentanläggningarna, gå antingen ut på att besiktning av dylika anläggningar skulle ske på statens bekostnad genom de statliga tillsyningsmännen eller på att besiktningarna skulle verkställas på anläggningsägarnas bekostnad genom enskilda besiktningsmän under statligt överinseende.

Däriigenom att alla tillståndspliktiga starkströmsanläggningar avses skola besiktigas genom statens försorg, ehuru besiktningsfrekvensen ej närmare reglerats, kan besiktningstvång sägas föreligga beträffande dylika anläggningar. Formellt torde även övriga starkströmsanläggningar få anses vara underkastade besiktningstvång genom föreskriften i 1902 års stadga om att efter särskild anmälan besiktning skall äga rum, ifall anledning finnes antaga, att anläggning »utföres eller skötes på sådant sätt, att därav kan uppstå skada å person eller egendom eller hinder i driften av statens telegraf- eller telefoninrättning».

De direkta statliga besiktningarna skulle naturligtvis genom ändring av nyssnämnda stadgebestämmelse kunna utvidgas till att även omfatta inomhusanläggningar eller vissa slag av sådana. De sakkunniga hava i det föregående lämnat vissa uppgifter rörande de kostnader, till vilka besiktning av konsumentanläggningarna inom landet kunna beräknas uppgå. De sakkunniga anse de nuvarande förhållandena på intet vis motivera de avsevärda kostnader, som en så genomgripande utökning av den statliga inspektionsverksamheten skulle medföra.

De närmare utformade förslagen från ångpanneföreningarna och brandförsäkringsanstalternas elektriska nämnd avse ej heller en sådan lösning. Enligt deras mening borde statens åtgärder i huvudsak inskränka sig till att utfärda bestämmelser om besiktningstvång, auktorisera de enskilda besiktningsmännen samt övervaka besiktningsverksamheten.

Beträffande införandet av ett besiktningstvång för konsumentanläggningarna hava sakkunniga redan i det föregående framhållit att besiktning i skäligen omfattning av dylika anläggningar torde få anses vara ekonomiskt berättigad. Men sakkunniga hava därjämte understrukt, att de elektrifierade fastigheterna i stort sett icke kunna anses vara mera utsatta för brand än de oelektrifierade. Enligt de sakkunnigas uppfatt-

ning kan det därför icke vara skäligt, att staten genom införandet av besiktningstvång, med betalningsskyldigheten lagd på ägarna av de elektrifierade fastigheterna, belastar dessa hårdare än ägare till övriga fastigheter.

Ej heller torde det vara rimligt att kostnaderna tvångsvis läggas på försäkringsföretagen eller strömleverantörerna.

Vid bedömandet av lämpligheten av ett besiktningstvång bör, utöver vad som ovan anförts, beaktas att, såsom av ångpanneföreningarna och brandförsäkringsanstaltens elektriska nämnd framhållits, ett dylikt besiktningstvång skulle kräva ytterligare en statlig åtgärd, nämligen auktorisering av enskilda besiktningsmän. I annat fall skulle besiktningstvånget bliva i stort sett illusoriskt.

Ångpanneföreningarna göra sålunda i sin framställning gällande, att besiktningsverksamheten bör förbehållas större ingenjörbyråer och att alltså endast sådana, men ej enskilda besiktningsmän, böra auktoriseras.

Elektriska nämnden återigen föreslår, att landet uppdelas i besiktningssdistrikt, och att inom varje distrikt monopol på besiktningsverksamheten, i vad den avser lantgårdsanläggningar m. m., lämnas åt viss person eller firma, under det att besiktningarna vid industrier och därmed jämförliga anläggningar förbehållas ett begränsat antal väl kvalificerade besiktningsmän.

Till grund för bägge förslagen ligger först och främst en önskan att vinna garanti för att besiktningsmännen besitta nödig teknisk kompetens. De syfta därjämte till att förebygga en osund konkurrens mellan besiktningsmännen. Detta anses vara av särskild vikt, enär anläggningsägaren vanligen icke kan kontrollera, på vad sätt besiktningsmannen fullgör sitt uppdrag. Detta måste därför betraktas som ett förtroendeuppdrag. Bägge förslagen innebära givetvis en betydande inskränkning av konkurrensen mellan besiktningsmännen.

De sakkunniga vilja icke bestrida att vägande skäl kunna anföras för vidtagandet av åtgärder, avsedda att garantera besiktningsmännens kompetens och till att förebygga osund konkurrens. Detta kan emellertid icke åstadkommas utan att vid auktorisation antingen tillämpas en direkt behovsprövning eller att kompetensfordringarna ställas så höga, att en högst avsevärd gallring kommer till stånd bland besiktningsmännen. Landets besiktningsmannakår uppgår nämligen för närvarande till flera hundra personer, av vilka vissa bedriva verksamheten som yrke, andra såsom bisyssla. Endast en mindre del av dessa besiktningsmän äro emellertid i verkligheten behövliga.

Om staten vid eventuell auktorisering skulle tillämpa en direkt behovsprövning, förutsätter detta tillvaron av bestämmelser, enligt vilka denna prövning skulle äga rum. Att ange grunder, enligt vilka en

gallring bland alla dessa personer skulle kunna äga rum, med iakttagande å ena sidan av de berörda parternas d. v. s. allmänhetens, försäkringsgivares och besiktningsmännens intressen och å andra sidan den objektivitet, som vid statliga myndigheters beslut oundvikligen måste tillämpas, torde stöta på hart när oövervinneliga svårigheter. Att vid behovsprövning därjämte skulle erfordras fastställande av taxor för besiktningsuppdragen, som ju äro av mycket varierande natur, komplicerar saken ytterligare.

Vägande skäl torde även kunna anföras mot att genom höga kompetenskrav åstadkomma den önskade begränsningen av besiktningsmännens antal. För en mängd besiktningsuppgifter torde nämligen icke hög teoretisk utbildning vara utslagsgivande utan fastmer grundlig praktisk erfarenhet på det speciella område, varom fråga är, ävensom personlig lämplighet. Uppställandet av krav på hög teoretisk utbildning skulle därför otvivelaktigt leda till att åtskilliga besiktningsmän, vilka, ehuru de icke inneha sådan utbildning, likväl genom sin erfarenhet i förening med lämplig bosättningsort m. m. kunde anses skickade för besiktningsverksamhet, skulle bliva utestängda.

På grund av här anförda skäl anse sig sakkunniga icke kunna tillråda statlig auktorisering av besiktningsmän, på något av de sätt, som föreslagits av ångpanneföreningarna respektive brandförsäkringsanstalternas elektriska nämnd.

I belysning av det anförda hava de sakkunniga funnit uppenbart, att en auktorisering av besiktningsmän genom ett statligt organ är en så svårframkomlig väg, att man i första rummet bör söka någon annan utväg att lösa frågan.

Närmast till hands ligger då att bygga på i huvudsak den nuvarande anordningen med auktorisering av ifrågakommande besiktningsmän genom en enskild sammanslutning, representerande de berörda intressena, och efter överbäggande av de möjligheter, som stå till buds, hava sakkunniga stannat vid den uppfattningen, att man fortsättningsvis bör bibehålla denna anordning.

Även om samtliga mindre försäkringsföretag icke äro villiga anlita på dylikt sätt auktoriserade besiktningsmän, torde det dock vara sannolikt att den statliga tillsynsmyndigheten, som måste förutsättas med uppmärksamhet följa förhållandena på detta område, kan förmå sådana företag, som till äventyrs såsom besiktningsman godtagit mindre kompetent person, att frivilligt vidtaga ändring härutinnan.

Vad de sakkunniga här anført gäller i huvudsak även beträffande av Svenska elektricitetsverksföreningen framförda synpunkter. De sakkunniga hava nämligen tolkat föreningens förslag såsom innebärande bland annat att elektricitetsverkens personal skulle meddelas befogenhet

att gentemot abonnenterna lämna föreskrifter med bindande verkan, alltså en statlig auktorisation av elektricitetsverkens tjänstemän. De sakkunniga, som alltså icke kunna tillstyrka dylik auktorisation, vilja emellertid understryka lämpligheten av att strömleverantörerna, i den mån de besitta för uppgiften kompetent personal, på sätt som nu sker åtminstone vid de större elektricitetsverken i städerna, låta besiktiga installationerna, innan de anslutas till verkets ledningsnät. De sakkunniga hänvisa dessutom till sitt den 23 oktober 1935 avgivna betänkande rörande installatörs- och entreprenörsväsendet, vari föreslagits bestämmelse, innebärande att strömleverantör äger rätt kontrollera entreprenörs arbeten.

Såsom av det föregående torde framgå, hava de sakkunniga icke kunnat finna de av de olika sammanslutningarna framförda skälen för ingripande från statens sida på föreslagna sätt övertygande.

Genom elektriska nämnden upprätthålla de stora brandförsäkringsföretagen utan statligt initiativ ett åtminstone i stort sett effektivt besiktningsväsende beträffande hos dem försäkrade viktigare elektriska inomhusanläggningar. De av sakkunniga införskaffade upplysningarna från läns-, härads- och sockenbolagen giva därjämte tydligt vid handen, att även på landsbygden i flertalet fall besiktningsverksamhet ordnats på ett efter de olika lokala behoven avpassat sätt. I detta avseende torde förhållandena otvivelaktigt böra betecknas såsom mera tillfredsställande än vid sakkunnigutredningens igångsättande förmodades vara fallet.

Sakkunniga, som förut understrukt besiktningsverksamhetens ekonomiska berättigande, hysa den uppfattningen, att denna verksamhet fortfarande bör i stort sett vara en försäkringsföretagens angelägenhet. Det synes därför fortfarande närmast böra ankomma på försäkringsbolagen själva att bestämma, vilka riskkategorier, som ur brandsynpunkt skola göras till föremål för besiktning, samt om besiktningsplikten skall läggas direkt på försäkringstagarna eller fullgöras genom bolagens försorg. I detta sammanhang må vidare framhållas, att även om staten ordnade regelbunden besiktning i viss omfattning av inomhusanläggningar, det ingalunda är säkert, att försäkringsbolagens besiktningsverksamhet därigenom skulle upphöra. Bolagen skulle otvivelaktigt taga under närmare övervägande, om de av staten föreskrivna besiktningarna tillräckligt tillgodosåge bolagens intressen, samt, i den mån detta icke ansåges vara fallet, liksom för närvarande uppställa ytterligare fordringar på besiktning.

På grund av de olika skäl, som sålunda anförts, kunna sakkunniga icke förorda utfärdande av en statlig föreskrift om allmänt besiktnings-

tvång beträffande vissa slag av inomhusanläggningar, ej heller om statlig auktorisation av besiktningsmän.

Däremot anse sakkunniga, att besiktningsverksamheten beträffande inomhusanläggningar på andra sätt bör främjas genom åtgärder från statens sida.

Detta anse de sakkunniga böra ske på huvudsakligen två sätt, nämligen dels genom ökade möjligheter för besiktning av konsumentanläggningarna direkt genom den statliga tillsynsmyndigheten dels genom vissa begränsade statliga åtgärder i syfte att stödja den enskilda besiktningsverksamheten.

I förstnämnda avseende vilja de sakkunniga erinra om att enligt bestämmelse i § 51 av 1902 års stadga statlig inspektion av konsumentanläggningar efter särskild anmälan visserligen kan ifrågakomma, men att sådan inspektion i praktiken blott i särskilda undantagsfall ansetts kunna tillgripas. Detta förhållande synes sakkunniga böra för framtiden avhjälpas. Sakkunniga hava redan i fråga om besiktningar av de tillståndspliktiga anläggningarna understrukit behovet av att statens elektriska inspektion erhåller viss personalförstärkning för utförandet av besiktningar i större omfattning. Dessa arbetskrafter böra icke blott kunna åstadkomma en ökad besiktningsfrekvens i fråga om tillståndspliktiga anläggningar utan även möjliggöra en effektivare användning av ovannämnda bestämmelse i stadgan. Statlig tillsyn över konsumentanläggningarna bör emellertid inskränkas till att äga rum, då särskilda förhållanden påkalla det. Om sålunda till inspektionens kännedom kommer, att installationerna inom en viss trakt äro undermåliga, bör inspektionen genom besiktning kunna åstadkomma rättelse. Inspektionen bör även genom stickprovsbesiktningar kunna följa och påverka installationsteknikens utveckling och de behöriga installatörernas verksamhet. De sakkunniga föreslå en omformulering av ifrågavarande bestämmelse i stadgan i syfte att få en avfattning, som mera överensstämmer med de synpunkter, som ovan angivits.

Beträffande åtgärder i syfte att stödja den enskilda besiktningsverksamheten vilja de sakkunniga erinra om att brandförsäkringsanstalternas elektriska nämnd bland annat framhållit, att den i vissa fall har svårigheter att genomdriva sina krav. Dessa krav kunna gälla antingen vidtagandet av vissa åtgärder i syfte att få anläggningen i överensstämmelse med gällande statliga säkerhetsföreskrifter eller att låta företaga besiktning inom viss tid. Enär anledning finnes till antagandet att i sådana fall föreligga undermåliga anläggningar, synes det skäligt, att den statliga tillsynsmyndigheten här griper in. Detta kan visserligen ske genom besiktning direkt genom den statliga tillsynsmyndigheten, men med hänsyn till att det icke kan anses motiverat, att statsverket

belastas med kostnader för dylika enstaka besiktningsförrättningar, synas andra möjligheter att vinna rättelse böra stå tillsynsmyndigheten till buds. Detta kan ske på så sätt, att tillsynsmyndigheten bemyndigas att vid behov ålägga anläggningsägare att låta besiktiga anläggningen genom enskild besiktningsman. Dylik besiktningsman skulle från fall till fall av tillsynsmyndigheten godkännas. Besiktningsmannen skulle efter verkställd besiktning till tillsynsmyndigheten avgiva förslag till de åtgärder, som ur säkerhetssynpunkt ansåges påkallade. Det beslut tillsynsmyndigheten därefter fattade, skulle anläggningsägare vara skyldig ställa sig till efterrättelse på samma sätt, som om statlig tillsynsman utfört besiktningen. Bestämmelse av här antytt innehåll har intagits i det förslag till ny stadga om elektriska starkströmsanläggningar, som sakkunniga utarbetat, och som längre fram i detta betänkande närmare kommenteras.

Vid sidan av nu angivna åtgärder synes genom statlig medverkan även på andra sätt, som icke direkt beröra sakkunnigas utredningsuppdrag, besiktningen å konsumentanläggningar kunna i olika avseenden befrämjas.

Sålunda vilja sakkunniga beträffande den av *yrkesinspektionen* utövade besiktningsverksamheten understryka vikten av att vid nyanställande av underinspektörer inom yrkesinspektionen tillses, att dessa äga erforderlig kompetens på det elektriska området.

Sakkunniga, som på grund av i det föregående angivna skäl kommit till den uppfattningen att riskerna för skada å egendom på grund av elektrisk ström, när fråga är om konsumentanläggningar, väsentligen böra bedömas ur allmän brandskyddssynpunkt och icke ur speciell elektrisk synpunkt, vilja framhålla, att möjligheter för åstadkommande av en regelbunden kontroll av de elektriska installationerna kunna skapas genom införandet i brandstadgan eller i vederbörande brandordningar av bestämmelse om att i *brandsyn* skall deltaga på det elektriska installationsområdet kompetent person. Denna form av kontroll synes särskilt lämpad för jordbruksfastigheter. Kontrollen avser för närvarande närmast eldstäder och rökgångar, vilka anses företrädesvis representera brandfaran. En lämplig anordning synes vara, att brandsynen förrättades av person, som innehade kompetens såväl på detta område som på det elektriska. Såsom av de sakkunnigas redogörelse för nu gällande statliga bestämmelser angående besiktning av elektriska anläggningar framgår, har tanken på införandet av kontroll över dessa anläggningar i samband med brandsynförrättningarna kommit till uttryck i kommunikationsdepartementets av de sakkunniga återgivna till ledning för upprättande av brandordningar utfärdade anvisningar. Det synes

de sakkunniga önskvärt, att åtgärder vidtagas i syfte att få dessa anvisningar mera allmänt tillämpade. I detta sammanhang må nämnas, att enligt vad sakkunniga inhämtat Svenska brandskyddsföreningen i skrivelse den 7 juni 1935 till Kungl. Maj:t (kommunikationsdepartementet) hemställt om tillkallande av särskilda sakkunniga för utredning bland annat av frågan om ändrade bestämmelser angående brandsyn.

Vidare synes det sakkunniga i hög grad önskvärt, att *samlingslokaler* och andra lokaler, som utan att vara underkastade yrkesinspektionens kontroll likväl på grund av sin användning motivera speciella försiktighetsmått, för framtiden i största möjliga omfattning bliva föremål för regelbunden besiktning.

Av den redogörelse sakkunniga tidigare lämnat framgår, att redan nu åtskilliga bestämmelser och direktiv i sådant syfte finnas meddelade, nämligen beträffande hotell, pensionat, ålderdomshem och barnhem ävensom, ehuru i mera begränsad omfattning, beträffande biograflokaler. Sakkunniga finna det önskvärt, att, i avvaktan på lösningen av frågan om brandskyddsväsendets ordnande vid samlingslokaler i allmänhet, direktiv angående besiktning meddelas även för landets sjukhus, vilket bör kunna ske genom vederbörande myndighet.

Såsom redan i det föregående har framhållits, böra dylika bestämmelser betraktas såsom led i det allmänna brandskyddsväsendet och hava därför knappast sin plats i den elektriska stadgan.

Sakkunniga vilja till sist understryka, att tillsynen å elektriska anläggningar endast utgör ett led i det elektriska kontrollväsendet. Riskerna för skada till person och egendom på grund av elektrisk ström äro naturligtvis i främsta rummet beroende av huru anläggningarna utförts och handhas. Besiktningarna kunna, huru de än anordnas, endast i begränsad omfattning medföra direkta verkningar.

Därför är det av allmän och grundläggande betydelse, att tidsenliga bestämmelser angående anläggningarnas utförande och drift finnas meddelade. De brister, som därutinnan för närvarande föreligga, och som bland annat lett till att brandförsäkringsanstaltens elektriska nämnd vid sidan av besiktningkontroll i icke ringa omfattning utövat egen föreskriftsverksamhet, torde för framtiden bortfalla, därest nya säkerhets- och driftsföreskrifter utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med de detaljerade, helt nya förslag sakkunniga för elektriska kontrollväsendet samtidigt härmed framlägga och under den uttryckliga förutsättning, att de statliga anläggningsföreskrifterna städse kontinuerligt anpassas efter teknikens utveckling.

Dessutom må erinras om den kontroll av viss elektrisk materiel, var till på förslag av de sakkunniga grunder redan fastställts av Kungl.

Maj:t. Verkningarna av materielkontrollen, som enligt de utfärdade bestämmelserna huvudsakligen berör inomhusanläggningar samt kan avse såväl installationsmateriel som bruksföremål (hushållsapparater, handverktyg och därmed jämförliga apparater) komma med säkerhet successivt att framträda. I förening med lämplig upplysningsverksamhet torde härigenom mycket kunna vinnas.

I detta sammanhang må även understrykas betydelsen av de förslag sakkunniga framlagt angående ändrade bestämmelser om behörighet att utföra elektriskt installationsarbete samt om effektivt ordnande av installatörsutbildningen. Ett genomförande av berörda förslag skulle enligt sakkunnigas förmenande verksamt befärja tillkomsten av väl utförda installationer.

IV. Kommentrar till förslag till stadga om elektriska starkströmsanläggningar.

Inledning.

Såsom redan i olika sammanhang omnämmts har jämlikt bemyndigande i 1902 års lag i administrativ ordning utfärdats ett stort antal kompletterande bestämmelser rörande elektriska starkströmsanläggningar. Därvid äro främst att märka de båda författningar, som, enligt vad den föregående redogörelsen för koncessionsväsendet utvisar, direkt åberopas i de resolutioner Kungl. Maj:t meddelar angående tillstånd att framdraga starkströmsledning, nämligen dels *stadgan den 31 december 1902* om elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring, dels *kungörelsen den 19 maj 1916* med vissa bestämmelser rörande elektriska starkströmsledningars anordnande i förhållande till trafikleder och svagströmsledning m. m.

Det förslag till ny stadga om elektriska starkströmsanläggningar, sakkunniga för elektriska kontrollväsendet utarbetat och i det följande komma att närmare behandla, är uppbyggt på grundval av berörda författningar. I stadgeförslaget hava intagits samtliga bestämmelser av ifrågavarande natur, som enligt sakkunnigas förmenande böra utfärdas av Kungl. Maj:t i anslutning till genomförandet av de av sakkunniga förordade ändringarna i 1902 års lag.

Beträffande 1916 års kungörelse må erinras om att den väsentligen innehåller bestämmelser, vilka redan under en följd av år före författningens tillkomst brukat intagas i de särskilda tillståndsresolutionerna.

1902 års stadga åter, som utfärdades i direkt anslutning till 1902 års lag, innehåller bestämmelser av olika slag. Stadgan är indelad i fyra kapitel, rubricerade: 1 kap. *Allmänna bestämmelser* (1—3 §§), 2 kap. *Säkerhetsföreskrifter* (4—45 §§), 3 kap. *Om tillsyn över anläggningars utförande och skötsel* (46—60 §§) samt 4 kap. *Ansvarsbestämmelser* (61—63 §§). Såsom av indelningen framgår består stadgan till större delen av säkerhetsföreskrifter. Dessa äro, till skillnad från de övriga rent administrativa bestämmelserna, av huvudsakligen teknisk natur.

Emellertid förutsågs redan från början att även andra säkerhetsföreskrifter än de i 1902 års stadga intagna skulle behöva meddelas. Enligt 4 § må nämligen, därest det finnes erforderligt, ytterligare säkerhetsföreskrifter meddelas av kommerskollegium. Vidare har Kungl. Maj:t

närmast i anledning av förhållanden, som framkallades av världskriget, genom brev den 30 november 1917 lämnat kollegium bemyndigande att tillsvidare och intill dess annorledes kan varda förordnat medgiva undantag från de i 2 kap. av 1902 års stadga upptagna säkerhetsföreskrifterna, dock att vad angår de av berörda föreskrifter, som gälla elektriska starkströmsledningars korsning med eller framdragande längs järnväg eller telegraf- eller telefonledning, undantag från sådana föreskrifter må av kollegium meddelas allenast efter samråd med järnvägsstyrelsen, då fråga är om statens järnvägar, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, då fråga är om enskild järnväg, och telegrafstyrelsen, då fråga är om telegraf- eller telefonledning.

Jämlikt nämnda bemyndiganden har kommerskollegium utfärdat *kungörelsen den 1 mars 1904* (nr 10) angående säkerhetsföreskrifter vid utförande av elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring, *kungörelsen den 6 mars 1919* (nr 111) angående säkerhetsföreskrifter vid utförande av elektriska starkströmsanläggningar i lantgårdar och därtill hörande byggnader samt *kungörelsen den 15 april 1921* (nr 209) angående föreskrifter om användning av ledningstråd av koppar vid elektriska starkströmsanläggningar inomhus.

Författningarna kompletteras av ett betydande antal tryckta anvisningar och meddelanden, som under årens lopp utgivits av elektriska inspektionen.

De tekniska säkerhetsföreskrifterna hava efter utfärdandet undergått förändringar i vissa avseenden, men kvarstå väsentligen i ursprungligt skick.

Den ofantliga utveckling tekniken undergått de senaste årtiondena har helt naturligt medfört, att ifrågavarande säkerhetsföreskrifter numera i betydande omfattning äro föråldrade. En allmän modernisering av desamma angavs därför i direktiven som en av huvuduppgifterna för sakkunniga för elektriska kontrollväsendet.

En specialutredning för utarbetande av nya säkerhetsföreskrifter hade redan dessförinnan igångsatts av Svenska elektricitetsverksföreningen, som i samråd med kommerskollegium för ändamålet tillsatt en särskild kommitté av tekniska experter under ordförandeskap av överdirektören i vattenfallsstyrelsen W. Borgquist. Från nämnda kommitté, i vilken två av de sakkunniga, Y. Holm och N. Malm, varit medlemmar, föreligger ett detaljerat förslag till nya tekniska säkerhetsföreskrifter med tillhörande förklaringar, vilket av Svenska elektricitetsverksföreningen överlämnats till sakkunniga för elektriska kontrollväsendet.

Förslag, innehållande såväl ifrågavarande säkerhetsföreskrifter som därtill anknutna, av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet direkt

utarbetade detaljföreskrifter angående anläggningars skötsel och drift, överlämna sakkunniga denna dag separat till handelsdepartementet.

Vid utarbetandet av moderna tekniska säkerhetsföreskrifter har visat sig nödvändigt att fullständigt omarbota gällande bestämmelser. Därvid hava erforderliga detaljbestämmelser av rent teknisk natur — oavsett huruvida de hava sin motsvarighet i 1902 års stadga, i kommerskollegii kungörelser eller i meddelanden från elektriska inspektionen — ansetts böra i största möjliga utsträckning intagas i en enda sammanhängande författning, avsedd att utfärdas av kommerskollegium med stöd av bemyndigande i den föreslagna nya stadgan. Att sålunda, så vitt möjligt, skilja mellan administrativa och rent tekniska bestämmelser samt låta de senares utformande helt ankomma på tillsynsmyndigheten synes sakkunniga för elektriska kontrollväsendet vara ur praktisk synpunkt synnerligen önskvärt. Bestämmelser av det sistnämnda slaget, i den detaljerade utformning, som numera erfordras, påkalla nämligen enhetlig behandling av en med tekniskt kunnig personal utrustad myndighet, vilken tillika har befogenhet att vidtaga sådana ändringar i fråga om bestämmelsernas innehåll och tillämpning, som föranledas av teknikens fortsatta utveckling.

I enlighet med nu angivna synpunkter hava sakkunniga i sitt förslag till ny stadga förutom olika bestämmelser av administrativ natur medtagit endast sådana föreskrifter rörande anläggningarnas närmare utförande, som avse förhållanden, vilka böra direkt regleras av Kungl. Maj:t. Av sistnämnda natur äro i allt väsentligt de bestämmelser, som för närvarande finnas intagna i 1916 års kungörelse. Vad åter angår säkerhetsföreskrifterna i 2 kap. av 1902 års stadga ersättas de med några få undantag av de föreslagna särskilda säkerhets- och driftföreskrifterna. Däremot hava bestämmelser, motsvarande 3 och 4 kap. av 1902 års stadga, medtagits i stadgeförslaget.

Beträffande de allmänna bestämmelserna i 1 kap. av 1902 års stadga må erinras om att sakkunniga ovan vid behandlingen av koncessionsväsendet framlagt förslag om inarbetande av 2 § stadgan i 1902 års lag samt i samband därmed förklarat bestämmelserna i 1 § stadgan böra kunna helt bortfalla.

Slutligen må framhållas, att de bestämmelser i gällande författningar, som intagits i det nya stadgeförslaget, i allmänhet dessförinnan mer eller mindre ingående omarbetats av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet samt att även vissa helt nya bestämmelser införts i förslaget.

Sakkunniga övergå därefter till att under hänvisning till det i början av betänkandet intagna nya stadgeförslaget lämna vissa förklaringar till innehållet i de särskilda paragraferna.

Stadgeförslaget är icke indelat i kapitel, men har försetts med ett

flertal underrubriker för att särskilja olika slag av bestämmelser. Då det till största delen utgör en bearbetning av gällande författningar, meddelas under de särskilda paragraferna, var eventuellt motsvarande föreskrifter återfinnas.

Specialmotivering.

Inledande bestämmelser.

§ 1.

I första stycket av paragrafen hava meddelats definitioner å »starkströmsanläggningar», »lågspänning» och »högspänning».

Redan det särskilda utskott inom riksdagen, som behandlade 1902 års proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, underströk i sitt utlåtande, att begreppet »elektrisk anläggning» vore »svårt att exakt definiera av det skäl, att denna term i praktiken fått såväl en rent teknisk betydelse, såsom betecknande en sammanfattning av ledningar och apparater för ett visst ändamål, som även en mera allmängiltig betydelse, i vilket senare fall indelningsgrunden torde vara ägande- eller nyttjanderätten». Någon definition därå finnes fortfarande icke i 1902 års lag. Sakkunniga för elektriska kontrollväsendet, som endast i vissa särskilda avseenden bearbetat nämnda lag, hava ej heller föreslagit införande i densamma av en dylik definition. Däremot hava sakkunniga funnit påkallat, att inledningsvis i förslaget till ny stadga föremålet för de bestämmelser, som meddelas i själva stadgan eller jämlikt bemyndigande i denna, såvitt möjligt närmare klargöres. Det är härvid av betydelse att få fastslaget, att bestämmelserna kunna avse icke endast hela anläggningar utan även däri ingående föremål, vare sig dessa äro delar av anläggningarna, såsom exempelvis generatorer, eller särskilda bruksföremål (radioapparater, strykjärn m. m.). De sakkunniga förutsätta emellertid, att ägandeförhållandet fortfarande skall vara avgörande för vad till viss anläggning skall räknas. I den föreslagna definitionen har begreppet »starkströmsanläggning» genom en allmänt karakteriserande avfattning gjorts beroende av den vid anläggningen förekommande spänningen, respektive strömstyrkan. Därvid har det ur säkerhetssynpunkt betydelsefullaste, nämligen att fara för person eller egendom kan förorsakas, kommit till uttryck i definitionen. Att för spänning eller strömstyrka angiva några bestämda siffervärden, som skulle kunna anses beteckna gränsen mellan »starkström» och »svagström», synes däremot knappast vara möjligt.

Definitionerna å »lågspänning» och »högspänning» ansluta sig till den föreslagna indelningen av starkströmsledningur spänningssynpunkt i

2 § av 1902 års lag, där emellertid själva benämningarna icke förekomma. Definitionerna hava avfattats utförligare i syfte att giva ett mera entydigt uttryck för begreppens tekniska innebörd.

Andra stycket i förslaget § 1 har sin motsvarighet i första stycket av 4 § i 1902 års stadga. Bestämmelsen har erhållit en allmännare avfattning, eftersom kommerskollegium enligt sakkunnigas förslag avses skola över huvud taget utfärda erforderliga tekniska säkerhetsföreskrifter rörande starkströmsanläggningars såväl utförande som skötsel.

Den i tredje stycket av förevarande paragraf intagna undantagsbestämmelsen för elektriska spårvägar och järnvägar finnes redan nu som andra stycke i 4 § av 1902 års stadga.

Om anmälningsskyldighet.

§ 2.

Denna paragraf har i 1902 års stadga sin motsvarighet i 3 §.

Den nuvarande bestämmelsen, enligt vilken anmälan om icke tillståndspliktig ledning skall göras såväl hos Konungens befallningshavande som hos telegrafstyrelsen, torde i praktiken tillämpas endast i begränsad omfattning. Den har därför av sakkunniga helt omarbetats.

Sålunda föreslås, att anmälan jämte avfattning på karta av ledningens sträckning i stället skall ingivas till kommerskollegium, som otvivelaktigt närmast har intresse av att erhålla dylika uppgifter. Hos kommerskollegium kan telegrafstyrelsen vid behov taga del av inkomna anmälningar. Vidare har anmälningsskyldigheten inskränkts till att endast avse högspänningsledningar.

§ 3.

Ifrågavarande föreskrift, som icke finnes upptagen bland gällande bestämmelser, är avsedd att vara till hjälp för kommerskollegium vid fullgörande av på ämbetsverket ankommande åligganden rörande tillståndspliktiga anläggningar. Kollegium torde nämligen för närvarande i otillräcklig omfattning erhålla kännedom om de överlåtelse av dylika anläggningar, som äga rum.

§ 4.

Denna paragraf utgör en omarbetning av § 9 mom. 2 i 1916 års kungörelse.

I *mom. 1* hava endast intagits bestämmelser om anmälningsskyldighet rörande olycksfall och driftstörningar. Dylik anmälan skall enligt förslaget, i motsats till vad för närvarande gäller, ingivas till kommerskollegium utan särskild anfordran. Anmälan skall vidare avse icke blott vid tillståndspliktiga anläggningar direkt inträffade olycksfall ävensom

driftstörningar, som kunna hava betydelse för den allmänna säkerheten, utan även sådana olycksfall å till distributionsanläggning ansluten abonnentanläggning, som kommit till innehavarens av distributionsanläggningen kännedom. Den utökade anmälningsskyldigheten avser att underlätta för kommerskollegium att i största möjliga omfattning och utan större omgång få del av förekommande olycksfall.

Mom. 2 upptager återstående i nämnda moment i 1916 års kungörelse angivna slag av uppgiftsskyldighet. Uppgiftsskyldigheten beträffande anläggningskostnaden har emellertid ansetts kunna begränsas, bland annat genom att göras beroende av anfordran av kommerskollegium.

Om starkströmsledning inom område för allmän väg.

§ 5.

Innehållet i denna paragraf grundar sig dels på vissa föreskrifter i 2 kap. av 1902 års stadga, vilka ansetts vara av sådan natur, att de fortfarande böra meddelas i av Kungl. Maj:t utfärdad stadga, dels på bestämmelser i §§ 1 och 4 av 1916 års kungörelse.

I ett visst avseende, nämligen rörande skyldigheten att bekosta sådan ändring å starkströmsledning, som föranledes av omläggning av väg, hava sakkunniga för elektriska kontrollväsendet redan tidigare under utredningens gång avgivit upprepade yttranden. Sålunda må erinras om att sakkunniga, bland annat, *dels* den 27 oktober 1934 tillstyrkte vissa av vattenfallsstyrelsen förordade ändringar i 1916 års kungörelse, avseende ordnande på indirekt sätt av ifrågasatt fördelning av kostnaderna mellan ledningsinnehavaren och väghållaren, *dels ock* i skrivelse den 7 juni 1935 själva framlagt förslag till en definitiv lösning av frågan. Sistnämnda förslag avsåg, förutom viss ändring i § 1 mom. 6 av 1916 års kungörelse, införande i 1902 års lag av en ny paragraf, i samband varmed § 5 i kungörelsen skulle upphävas. Sedermera har emellertid Kungl. Maj:t den 22 maj 1936 utfärdat kungörelse (nr 153) om ändrad lydelse av § 1 mom. 6 i 1916 års kungörelse. Den nya lydelsen av momentet överensstämmer i sak med nyssberörda provisoriska ändringsförslag av momentet i fråga. Då sakkunnigas förslag av den 7 juni 1935, i vad detsamma avsåg lagändring, däremot ännu icke blivit föremål för slutligt avgörande, hava sakkunniga därutinnan funnit sig sakna anledning frågå detta och därför i stadgeförslaget icke medtagit någon paragraf motsvarande § 5 i 1916 års kungörelse. I fråga om motiveeringen för lagändringen tillåta sig sakkunniga hänvisa till yttrandet.

Beträffande innehållet i § 5 stadgeförslaget må härefter nämnas följande.

De i *mom. 1* föreslagna bestämmelserna angående i luften förlagd

starkströmsledning motsvaras väsentligen av föreskrifter, som för närvarande finnas intagna på skilda ställen i 1902 års stadga. Vid sammanställning av föreskrifterna hava dessa emellertid omarbetats. Härvid må understrykas, att avståndet mellan ledningsstolpar m. m. och krönkanten av väg med hänsyn till vägintrasset enligt stadgeförslaget skall utgöra minst 2 meter. Då emellertid ett sådant avstånd i vissa fall icke kan upprätthållas, har dispensrätt föreslagits skola lämnas åt kommerskollegium.

Mom. 2. De under detta moment föreslagna bestämmelserna angående i jorden förlagd starkströmsledning äro indelade i två stycken, vilka motsvara mom. 1 respektive mom. 2 i § 1 av 1916 års kungörelse.

I det första stycket har tillagts en bestämmelse om nedgrävande av skydd för ledning under sidodike. En sådan föreskrift finnes redan nu beträffande ledning i förhållande till järnväg.

Andra stycket har omarbetats i anslutning till den föreslagna avfattningen av mom. 1 i denna paragraf av stadgeförslaget.

Mom. 3. De allmänna bestämmelser, som här meddelas, hava upptagits i fem särskilda stycken, betecknade a)—e).

Bestämmelsen under a) är likalydande med mom. 3 i § 1 av 1916 års kungörelse.

Bestämmelsen under b) har samma avfattning som mom. 4 i § 1 av 1916 års kungörelse, med undantag av att ordet »kronobetjäningen» ersatts med »polismyndigheten».

Bestämmelsen under c) är likalydande med mom. 5 i § 1 av 1916 års kungörelse.

Bestämmelsen under d) motsvarar mom. 6 i § 1 av 1916 års kungörelse och har erhållit förändrad lydelse i enlighet med ovanberörda kungörelse den 22 maj 1936 (nr 153).

Slutligen har under e) intagits en bestämmelse av samma innehåll som nuvarande § 4 i 1916 års kungörelse, dock endast i vad denna avser begränsning av antalet korsningsställen med allmän väg. Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att nämnda § 4 i övrigt ersättes genom detaljbestämmelser under de båda följande paragraferna i stadgeförslaget.

Om starkströmsledning inom område för vattentrafikled.

§ 6.

Paragrafen har liksom den närmast föregående försetts med en inledande mening.

Mom. 1—3 hava samma innehåll som motsvarande moment i § 2 av 1916 års kungörelse, dock att både i mom. 1 och i mom. 2 intagits

hänvisning till de närmare säkerhetsföreskrifter, som skola meddelas av kommerskollegium.

I *mom. 4* har bestämmelsen i § 4 av 1916 års kungörelse, i vad nämnda bestämmelse avser vattentrafikled, återgivits på motsvarande sätt som i slutet av § 5 i förslaget.

Om starkströmsledning inom område för järnväg.

§ 7.

Bestämmelser av i huvudsak samma innehåll återfinnas för närvarande i §§ 3 och 4 av 1916 års kungörelse.

Den inledande meningen har i förslaget försetts med ett tillägg för att direkt angiva, att bestämmelserna icke hava avseende å ledning för järnvägens eget behov.

Mom. 1. Första, andra och fjärde styckena hava samma lydelse som i § 3 av 1916 års kungörelse. I tredje stycket har endast den förändringen vidtagits, att ur säkerhetssynpunkt skyddet förklarats skola nedläggas 0.2 meter i stället för 0.1 meter under dikets botten. Det femte stycket, som omarbetats i vissa avseenden, inledes med en bestämmelse, som delvis motsvarar föreskrifter i 1902 års stadga. Även bestämmelsen i sjätte stycket om ett fritt utrymme av 7 meter över spåren grundar sig på föreskrifter i gällande stadga. Såsom sista stycke i momentet har i paragrafen intagits en hänvisning till de säkerhetsföreskrifter, som kommerskollegium äger utfärda.

Mom. 2 är likalydande med motsvarande moment i § 3 av 1916 års kungörelse. Dock har, i enlighet med av järnvägsstyrelsen framfört önskemål och i Kungl. Maj:ts tillståndsresolutioner under senare år redan tillämpad praxis, bestämmelsen om viss höjd över skenornas överkant ökats från 9 till 10 meter.

Mom. 3 är likalydande med motsvarande moment i § 3 av 1916 års kungörelse.

Mom. 4 har samma avfattning som motsvarande moment i 1916 års kungörelse, dock att i slutet inarbetats en föreskrift, vilken för närvarande återfinnes i sista meningen av § 4 i nämnda kungörelse.

Mom. 5 och *6* äro likalydande med motsvarande moment i § 3 av 1916 års kungörelse.

I *mom. 7* slutligen har bestämmelsen i första meningen av § 4 i 1916 års kungörelse, i vad densamma avser järnväg, intagits med motsvarande avfattning som i slutet av §§ 5 och 6 i förslaget.

Om starkströmslednings anordnande i förhållande till svagströmsledningar.

§ 8.

Mom. 1 utgöres här av § 6 i 1916 års kungörelse, varvid endast den förändringen vidtagits, att i första raden benämningen »hög- eller medelspanning» ersatts med »högspanning» i enlighet med den allmänna indelningen i § 1 av förslaget.

Mom. 2 är däremot helt nytt.

Föreskriften om att, när starkströmsledning framdrages så, att den korsar eller på annat sätt kommer i farlig närhet av förut befintlig svagströmsledning, skyddsåtgärder skola vidtagas enligt kommerskollegii närmare bestämmande, sammanhänger med den allmänna befogenhet att meddela säkerhetsföreskrifter, som enligt förslaget tillerkännes kollegium. Vidare har tillfogats bestämmelse om att starkströmsledningens innehavare skall bekosta såväl utförandet som underhållet av dylik skyddsanordning. Bestämmelsen i fråga, som avses skola gälla vare sig skyddsanordningen anbringas å starkströms- eller svagströmsledningen, är ett direkt uttryck för prioritetsprincipen, vilken i detta avseende redan för närvarande allmänt torde tillämpas. I samband härmed må erinras om att sakkunniga för elektriska kontrollväsendet i skrivelse den 3 juli 1935 till Kungl. Maj:t (kommunikationsdepartementet) bland annat framlagt förslag om huru motsvarande kostnader böra gäldas i sådana fall, där svagströmsledningen i tiden framdrages efter starkströmsledningen.

Om starkströmsledning inom tätare bebyggt område.

§ 9.

Mom. 1 i paragrafen innehåller helt nya bestämmelser. Dessa, som äro föranledda av hänsyn till den allmänna säkerheten, innebära, att inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, blank starkströmsledning av högre spänning för framtiden endast må framföras på sådant sätt, att ett efter omständigheterna avpassat minimiavstånd bibehålles i förhållande till å ena sidan angränsande byggnad, å andra sidan den underliggande marken. Bortsett från att inom större samhällen ledningar ofta framdragas under jordytan, torde redan nu i betydande omfattning iakttagas säkerhetskrav av den natur, som här föreslås.

Med hänsyn till bestämmelsernas grundläggande natur och ekonomiska konsekvenser hava sakkunniga ansett desamma böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Emligt förslaget avse bestämmelserna icke ledningar för lågspänning eller sådana ledningar för högre spänning, som i fråga om säkerhetsföreskrifter närmast kunna jämföras med dessa, utan endast ledningar med spänning, överstigande 600 volt. Beträffande stora överföringsledningar med högre spänning än 22 000 volt har försiktigheten ansetts motivera en ytterligare ökning av minimiavstånden. Avstånden hava i förslaget fixerats med hänsyn till vunnen erfarenhet varjämte, då visst slag av bebyggelse förekommer, förslagits befogenhet för kommerskollegium att skärpa bestämmelserna. Man torde vidare hava att räkna med att de föreslagna bestämmelserna i vissa fall på grund av bebyggelsens allmänna natur endast med svårighet skola kunna efterföljas. För att möjliggöra en mera smidig anpassning efter de lokala förhållandena har därför även förslagits befogenhet för kommerskollegium att meddela eftergift från bestämmelserna. Kommerskollegium äger dessutom meddela eventuellt erforderliga särskilda säkerhetsföreskrifter rörande ledningarnas framdragande.

Såsom *mom. 2* i paragrafen har intagits nuvarande *mom. 1* i § 7 av 1916 års kungörelse, varvid endast den förändringen vidtagits, att till ordet »stadsplan» fogats »eller byggnadsplan», så att båda momenten i paragrafen få samma omfattning i nämnda avseende.

I detta sammanhang må vidare framhållas, att bestämmelsen i *mom. 2* i § 7 av 1916 års kungörelse icke ansetts böra inflyta i stadgeförslaget. Däremot har bestämmelse av motsvarande innehåll medtagits i förslaget till tekniska säkerhetsföreskrifter.

Om starkströmsledning inom område för kronoegendom.

§ 10.

Särskilda bestämmelser om starkströmsledning inom område för kronoegendom finnas för närvarande meddelade i § 8 av 1916 års kungörelse, sådan nämnda paragraf ändrats genom kungörelsen den 29 september 1933 (nr 562). Ändringarna sammanhängde med tillkomsten av ecklesiastiska boställsordningen den 30 augusti 1932.

Bestämmelserna hava i sin nya lydelse oförändrade intagits i stadgeförslaget.

Driftbestämmelser.

I gällande författningar äro driftföreskrifter lämnade endast i mycket begränsad omfattning, nämligen i 15, 30, 43 och 44 §§ av 1902 års stadga. Behovet av fullständigare bestämmelser på detta område har emellertid gjort sig starkt gällande. Såsom förut är nämnt hava de sakkunniga utarbetat förslag till detaljerade bestämmelser angående

starkströmsanläggningars skötsel och drift. Dessa bestämmelser torde emellertid med hänsyn till att de äro av utpräglat teknisk natur böra av kommerskollegium utfärdas i samband med övriga säkerhetsföreskrifter. De bestämmelser, som de sakkunniga föreslå skola inflyta i stadgan, äro visserligen även de betingade av säkerhetssynpunkter men hava en mer grundläggande och på ekonomiska och organisatoriska förhållanden ingripande natur. Bestämmelserna utgöra §§ 11—13 i stadgeförslaget.

§ 11.

Det förekommer här och var på landsbygden, att kraftdistributören icke äger lågspänningsnäten, enär han överlåtit åt abonnenterna att själva utbygga dessa. Därvid händer även, att dessa abonnenter icke sammanlutit sig i någon form i och för handhavande av ledningsnätets drift och underhåll. I dylika fall möter det stora svårigheter att få förekommande felaktigheter avhjälpta, och förhållandet har föranlett olycksfall och andra allvarliga olägenheter. Den föreslagna paragrafen avser att underlätta kontrollen och torde ur såväl säkerhets- som allmän ordningssynpunkt vara av behovet påkallad.

Åläggande för polismyndigheten att efter anmälan av kommerskollegium vidtaga åtgärd för avstängning av ledningsnätet, tills rättelse vidtagits, har av de sakkunniga ansetts böra införas i bestämmelsen, enär på grund av de i regel synnerligen oklara äganderättsförhållanden, som föreligga vid dylika ledningsnät, rättelse på annat sätt svårigen kan åstadkommas.

Från bestämmelsens tillämplighetsområde har emellertid ansetts böra undantagas ledningsnät, avseende olika byggnader inom en och samma fastighet.

§ 12.

De sakkunniga hava haft under övervägande införandet av särskilda kompetenskrav på sådana personer, som skola hava ansvaret för driften av elektriska distributionsanläggningar. Sådana bestämmelser hava utfärdats bland annat i våra grannländer Norge, Danmark och Finland. Vissa skäl — särskilt de primitiva förhållandena vid en del smärre distributionsföretag på landsbygden — torde kunna anföras, som tala för behovet av dylika bestämmelser även hos oss. Å andra sidan skulle, just på grund av den allmänna förekomsten av smärre distributionsföretag på landsbygden, införandet av kompetenskrav på driftledarna otvivelaktigt leda till praktiska och ekonomiska svårigheter för dessa företag, åtminstone om dessa krav skulle, såsom på sina håll ifrågasättes, även avse teoretisk fackutbildning. De sakkunniga hava icke heller ansett sig böra förorda en så ingripande åtgärd utan hava in-

skränkt sig till att föreslå en allmänt hållen bestämmelse om skyldighet för anläggnings innehavare att tillse, att driftarbeten utföras av personer, som äga nödig sakkunskap ävensom kännedom om för sådana arbeten gällande bestämmelser. Ett dylikt stadgande torde i övrigt utgöra ett naturligt underlag för utfärdandet av de närmare driftföreskrifter, vartill förslag av sakkunniga utarbetats.

§ 13.

Bland de allmänna driftbestämmelserna har under denna paragraf intagits en föreskrift, som ur säkerhetssynpunkt torde vara nödvändig och som redan för närvarande av alla ansvarskännande personer iakttages. Till förekommande av eventuella tvistigheter har i samband med skyldigheten att avstänga strömmen, under det arbete vid korsningsstället pågår, ansetts böra direkt utsägas, att den nya ledningens innehavare är pliktig betala för driftavbrottet.

Om tillsyn över starkströmsanläggningars utförande och skötsel.

§ 14.

Paragrafen har samma lydelse som 46 § i 1902 års stadga med undantag av att benämningarna »elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring» samt »inspektionen över sådana anläggningar» ersatts med »starkströmsanläggningar» och »statens elektriska inspektion».

§ 15.

Denna paragraf är liksom den däremot svarande 47 § i 1902 års stadga indelad i 3 moment.

I *mom. 1* har endast den ändringen vidtagits, att uppdrag såsom tillsyningsman helt allmänt förklarats kunna lämnas åt »tekniskt utbildad befattningshavare inom kommerskollegium eller statens elektriska inspektion». Den något vidare avfattning bestämmelsen därigenom erhållit sammanhänger med det omorganisationsförslag beträffande tillsynsmyndigheten sakkunniga senare i detta betänkande framlägga.

Mom. 2 har samma lydelse som i 47 § av 1902 års stadga.

I *mom. 3* har vidtagits en omformulering framför allt för att understryka, att interimistiskt drifttillstånd icke bör av tillsyningsman meddelas i sådant fall, där denne har anledning förmoda, att den till Kungl. Maj:t ingivna ansökningen om tillstånd att utföra anläggningen i fråga eventuellt kommer att genom tillämpning av behovsprövning helt eller delvis avslås.

§ 16.

Paragrafen har ordagrant samma lydelse som 49 § 1902 års stadga.

§ 17.

Första, andra, fjärde och femte styckena hava samma innehåll som 50 § i 1902 års stadga.

Såsom tredje stycke i den nya paragrafen har intagits sista meningen i 60 § av gällande stadga. I samband därmed må framhållas, att övriga bestämmelser i 60 §, huvudsakligen avseende plankarta över anläggning, icke medtagits i det nya stadgeförslaget. I erforderlig omfattning hava de däremot influtit bland de närmare driftbestämmelser kommerskollegium föreslås skola utfärda.

§ 18.

Bestämmelserna angående tillsyn å icke tillståndspliktiga anläggningar äro i 1902 års stadga intagna under 51 §. Dessa bestämmelser hava helt omarbetats enligt riktlinjer, som redan ovan i betänkandet angivits i samband med sakkunnigas allmänna ståndpunkttagande till frågan om den statliga tillsynen å sådana anläggningar. I detta sammanhang torde därför endast behöva i korthet understrykas innebörden av bestämmelserna i den föreslagna nya lydelsen.

Enligt paragrafens första stycke må direkt statlig besiktning å anläggningar av här ifrågavarande slag äga rum i erforderlig omfattning, oberoende av huruvida anmälan om behov av sådan besiktning ingått till tillsynsmyndigheten eller icke. Detta gäller realiter redan nu. I 51 § talas emellertid endast om besiktning efter ingången anmälan, vilket särskilt med tanke på den i viss mån ökade besiktning sakkunniga förordade påkallat ändring av paragrafen i formellt avseende. Till skillnad från motsvarande bestämmelse rörande tillståndspliktiga anläggningar, vilka under angivna förhållanden *skola* besiktigas, användes i nu avsedda paragraf uttrycket »må besiktigas».

I andra stycket av paragrafen regleras den av sakkunniga förordade nya formen av besiktning genom annan fackman än statlig tillsynsman. Förordnande om sådan besiktning föreslås skola av kommerskollegium få meddelas endast »när särskilda skäl föreligga». Användningen är sålunda i och för sig tänkt starkt begränsad men möjliggör likväl anpassning efter olika förhållanden. För att garantera att besiktningen utföres sakkunnigt förordas, att besiktningssmannen skall vara godkänd av kollegium. Då anläggningens innehavare skall bekosta besiktningen samt kollegium icke skall hava att taga befattning med arvodesfrågan, synes det närmast böra få ankomma på anläggningens innehavare att bland förefintliga kompetenta besiktningssmän föreslå viss person till utförande av besiktningen. Besiktningssmannen har att till kommerskollegium avgiva besiktningssrapport med förslag till eventuella åtgärder beträffande anläggningen, varpå kollegium efter närmare prov-

ning äger meddela erforderliga säkerhetsföreskrifter med förpliktande verkan.

§§ 19—23.

Ifrågavarande fem paragrafer äro likalydande med 52—56 §§ i 1902 års stadga.

§ 24.

Bestämmelsen i 58 § av 1902 års stadga har intagits såsom första stycke i paragrafen.

Härtill har fogats ett nytt stycke av innehåll att beslut om anläggnings sättande ur bruk skall, även om beslutet överklagas, tillsvidare träda i tillämpning. Detta torde visserligen redan ligga i sakens natur men har dock ansetts lämpligen böra direkt utsägas i stadgan.

I anslutning till vad nu framhållits rörande de särskilda tillsynsbestämmelserna i stadgeförslaget må påpekas, att i detta icke medtagits 48, 57 och 59 §§ i 1902 års stadga.

Förstnämnda paragraf angående allmänt ombud vid besiktning tillämpas på grund av bland annat kostnadsskäl endast undantagsvis. Föreligger i särskilt fall behov av dylikt ombud torde saken i framtiden kunna ordnas även utan direkt bestämmelse.

Bestämmelsen i 57 § angående vikarie har även ansetts överflödig. Bibehålles bestämmelsen bör den i stället insättas i vederbörande instruktioner.

I fråga om 59 § må erinras om att däri angiven gottgörelse åt tillsyningsman sedan lång tid tillbaka enligt särskilda för ett år i taget gällande kungörelser utgår med ett från 15 till 25 kronor för dag förhöjt belopp. Sakkunniga komma att längre fram i detta betänkande närmare behandla frågorna om tillsyningsmännens avlöningsförmåner och bekostandet av den statliga tillsynen. Här må endast nämnas, att bestämmelsen uteslutits ur förslaget, emedan den i praktiken visat sig olämplig. Tilläggas bör även att redan tidigare förslag framkommit om att ersätta densamma genom att uppflytta tillsyningsmännen i högre lönegrad.

Särskilda bestämmelser.

§ 25.

Paragrafen har samma innehåll som § 9 mom. 1 i 1916 års kungörelse. Erinras må, att sakkunniga tidigare i detta betänkande vid behandling av koncessionsväsendet närmare uttalat sig rörande innebörden och betydelsen av nämnda bestämmelse.

§ 26.

Angående ägares ansvarighet finnes för närvarande en bestämmelse i § 10 av 1916 års kungörelse. Denna har oförändrad medtagits i det nya stadgeförslaget med undantag av att orden »i denna kungörelse» ersatts med »jämlikt denna stadga».

Ansvarsbestämmelser.

§ 27.

Paragrafen motsvaras i 1902 års stadga av 61 §, vilken emellertid i vissa avseenden omarbetats.

Sålunda har första stycket uteslutits i anslutning till att 2 § i gällande stadga föreslagits skola inarbetas i 1902 års lag. Däremot har, med anledning av intagandet i stadgeförslaget av dels flertalet bestämmelser, som för närvarande återfinnas i 1916 års kungörelse, dels ock vissa helt nya föreskrifter, efter de särskilt angivna förseelserna tillagts följande allmänna bestämmelse »eller eljest icke ställer sig till efter rättelse i denna stadga meddelade bestämmelser». Straffsatsen har ändrats till dagsböter. Med tillägget »eller särskild påföljd i stadgan angivits» avses närmast bestämmelsen i § 10 mom. 6 i stadgeförslaget.

§ 28.

En bestämmelse angående fortsatt förseelse har insatts i stadgeförslaget såsom § 28.

§ 29.

Denna paragraf ersätter 62 och 63 §§ i 1902 års stadga. Bestämmelserna om åklagare- och angivareandel i ådömda böter hava utbytt mot föreskrift om att böterna i sin helhet skola tillfalla kronan.

Synpunkter rörande förslagets genomförande.

Såsom tidigare framhållits avser det av sakkunniga uppgjorda förslaget till ny stadga om elektriska starkströmsanläggningar att ersätta dels hela 1916 års kungörelse, med undantag av § 7 mom. 2, dels vissa delar av 1902 års stadga. Härvid är emellertid följande att märka. 2 § i gällande stadga har enligt sakkunnigas förslag i ändrad avfattning inarbetats i 1902 års lag och 1 § i stadgan föreslås i viss anslutning därtill skola bortfalla. Av bestämmelserna i 2 kap. av 1902 års stadga återfinnas endast vissa detaljer i det nya stadgeförslaget. I övrigt motsvaras såväl nämnda kapitel i gällande stadga som nyssberörda bestäm-

melse i 1916 års kungörelse av de nya detaljerade säkerhetsföreskrifter, vilkas utfärdande enligt utarbetat särskilt förslag skall ankomma på kommerskollegium.

Av vad nu sagts framgår,

att upphävandet av 1 och 2 §§ i 1902 års stadga bör ske i samband med genomförandet av sakkunnigas förslag till ändringar i 1902 års lag, *samt att* för upphävande av 1902 års stadga i övrigt ävensom av 1916 års kungörelse förutsättes utfärdande såväl av den föreslagna Kungl. stadgan om elektriska starkströmsanläggningar som av förslaget till nya säkerhetsföreskrifter.

V. Tillsynsmyndighetens organisation.

Tillkomsten av nuvarande organisation.

Den av Kungl. Maj:t den 31 december 1902 utfärdade stadgan om elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring innehöll redan i sin ursprungliga lydelse bestämmelse om att tillsyn över anläggningarna skulle utövas av kommerskollegium samt under kollegium lydande inspektörer. Tidigare hade inspektionen över sådana anläggningar utövats av därtill av Kungl. Maj:t förordnade distriktsingenjörer vid telegrafverket.

Sedan Kungl. Maj:t ovannämnda dag jämväl meddelat föreskrift om anställande tillsvidare av fyra inspektörer, anvisade 1903 års riksdag medel till arvoden under år 1903 åt fyra och under år 1904 åt två inspektörer. Begränsningen för det senare året sammanhängde med fortsatta överväganden rörande inspektionens organisation. För vart och ett av åren 1905—1919 anvisade därefter riksdagen på extra stat medel för anställande av fyra inspektörer.

Inspektörerna stationerades i Stockholm. Någon bestämd uppdelning av landet i inspektionsdistrikt föreskrevs icke av Kungl. Maj:t, men kommerskollegium, som enligt 1902 års stadga hade att förordna om vem som i det särskilda fallet skulle utöva tillsynen, iakttog därvid en distriktsindelning, så att alla förordnanden inom ett område i regel lämnades till en och samma inspektör, dock under iakttagande att tillsynen över olika delar av samma kraftnät om möjligt ej delades på flera inspektörer. De fyra inspektionsdistrikt, som sålunda utformades, — södra, östra, västra och norra — ordnades så, att ett av dem, östra distriktet (stockholmsdistriktet), erbjöd väsentligt mindre inspektionsarbete än de övriga. Detta ansågs erforderligt för att tillförsäkra kommerskollegium regelbundet biträde av en inspektör, vilken övertog beredningen av ärenden, som kollegium hänsköt till gemensamt utlåtande av inspektörerna.

I samband med att kommerskollegium genom beslut vid 1919 års riksdag omorganiserades med ingången av år 1920 blev elektriska inspektionen uppförd på ordinarie stat. Med utgångspunkt från den redan tillämpade anordningen uppfördes därvid på den lokala inspektionens stat tre inspektörer, varjämte å kommerskollegii industribyrå inrättades en särskild elektrisk sektion under ledning av en byrådirektör och överinspektör, vilken jämväl skulle hava att ombesörja lokalt inspektions-

arbete. Den ordinarie personalen å elektriska sektionen bestämdes i övrigt skola bestå av en förste byråingenjör och två kvinnliga biträden. Å extra stat uppfördes vid elektriska sektionen en förste byråingenjör och vid den lokala inspektionen två assistenter.

Den officiella benämningen å inspektionen ändrades med ingången av budgetåret 1926/1927 från »inspektionen över elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring» till »statens elektriska inspektion», i samband varmed inspektörerna erhöles benämningen »statsinspektörer över elektriska starkströmsanläggningar».

Byrådirektören och överinspektören å industribyråns elektriska sektion har enligt för kommerskollegium gällande instruktion av den 27 juni 1929 (nr 222) att under vederbörande kommerseråds inseende utöva den närmare tillsynen över befattningshavarna inom statens elektriska inspektion. Till byrådirektören har med stöd av bemyndigande i instruktionen överlämnats beslutanderätten i en stor mängd av de löpande ärendena å sektionen.

För befattningshavarna inom statens elektriska inspektion gäller instruktion av den 27 juni 1929 (nr 207), sådan denna i vissa delar ändrats genom kungörelse den 29 november 1929 (nr 367). Dessutom äro, såsom redan tidigare i detta betänkande omnämnts, i kungörelse den 31 december 1919 (nr 837) särskilda bestämmelser meddelade angående de skyldigheter, som åvila statsinspektörerna i egenskap av specialinspektörer inom yrkesinspektionen. Enligt instruktionen äro inspektionens befattningshavare underställda kommerskollegium, vars föreskrifter rörande göromålets art och fördelning mellan befattningshavarna, om dessas inbördes befogenhet samt om tjänsteutövningen i övrigt befattningshavarna alltså hava att ställa sig till efterrättelse. De hava att i görligaste mån med uppmärksamhet följa starkströmsteknikens utveckling samt de åtgärder, som inom och utom riket vidtagits för befrämjande av dess praktiska tillämpning och av skydd mot de med sådana anläggningar förenade faror. Befattningshavare är, i den mån kommerskollegium meddelat honom förordnande som tillsyningsman över elektrisk anläggning, skyldig att ställa sig till efterrättelse vad honom i sådan egenskap tillhör. Statsinspektör är skyldig att vid behov biträda kommerskollegium vid beredningen av visst ärende inom området för hans särskilda sakkunskap. Assistent är skyldig att inom inspektionen eller kommerskollegii industribyråns elektriska sektion tjänstgöra, där kollegium finner behov av hans arbetskraft föreligga, ävensom att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som i tjänsten meddelas honom av den befattningshavare, han på grund härav har att biträda. I sådant avseende är han förutom annat skyldig, där ej kommerskollegium annorlunda förordnar, att av den befattningshavare, som han biträder, mot-

taga uppdrag att på eget ansvar utöva viss andel i den tillsyn över elektriska anläggningar, vilken må åligga denne, därvid densamme dock äger pröva och, då anledning därtill förekommer, ändra de av assistenten givna anvisningarna och föreskrifterna. — Statsinspektör utnämnes av Kungl. Maj:t. Assistent förordnas av kommerskollegium tillsvidare.

Avlöningsförhållandena för befattningshavarna vid statens elektriska inspektion nyreglerades genom beslut vid 1923 års riksdag.

Vid den besparingsgranskning rörande kommerskollegium samt under kollegium lydande myndigheter och kårer, som år 1928 verkställdes av 1926 års besparingssakkunniga, och som föranledde Kungl. Maj:ts proposition, nr 161, till 1929 års riksdag, behandlades även industribyråns elektriska sektion och statens elektriska inspektion, men föreslogos därutinnan inga organisationsförändringar.

De å ordinarie och extra stat uppförda befattningarna vid elektriska sektionen och elektriska inspektionen voro då och äro alltjämt placerade i följande lönegrader enligt gällande löneplan:

Kommerskollegii industribyrås elektriska sektion.

1 byrådirektör och överinspektör	B 29
1 förste byråingenjör	B 24
1 förste byråingenjör (å extra stat)	B 24
1 kanslibitråde	B 7
1 skrivbiträde	B 2

Statens elektriska inspektion.

3 statsinspektörer över elektriska starkströmsanläggningar	B 27
2 assistenter (å extra stat)	B 21

Gällande avlöningsstater för kommerskollegium, respektive statens elektriska inspektion upptaga dessutom: den förra avlöning till en amanuens i lönegrad 14 och ett extra skrivbiträde i lönegrad 4 vid elektriska sektionen och den senare avlöning till tre extra skrivbiträden i lönegrad 4 vid elektriska inspektionen.

Vidare må erinras om att innehavare av starkströmsanläggning enligt bestämmelse i 59 § av 1902 års stadga är »skyldig att gottgöra tillsyningsman för förrättning, som av honom för fullgörande av tillsynen utföres, med 15 kronor för varje dag, som av förrättningen upptages». Genom kungörelse den 14 mars 1919 bestämdes, att ifrågavarande dag-arvode skulle tillsvidare under år 1919 utgå med ett till 25 kronor förhöjt belopp. Giltighetstiden för sistnämnda bestämmelse har successivt förlängts, senast genom kungörelse den 12 juni 1936, avseende tiden tillsvidare intill utgången av juni månad 1937. I samband med förlängningarna

har föreskrivits, att för ett och samma dygn ej må utgå både dylikt dagarvode och traktamente av allmänna medel. För reseersättningar finnas nämligen särskilda medel anvisade å inspektionens omkostnadsstat.

Nuvarande arbetsfördelning mellan befattningshavarna.

Av det föregående framgår, att tillsynsmyndigheten ur organisations-synpunkt icke undergått några väsentliga förändringar efter år 1920. Den omorganisation, som då trädde i kraft, nödvändiggjordes dels av det ofantligt ökade antalet elektriska starkströmsanläggningar, framför allt på grund av den allmänna landsbygdselektrifieringen, dels ock av nya arbetsuppgifter. I det senare avseendet må erinras om inrättandet av kraftledningslånefonden och vattenkraftslånefonden, om utfärdandet av förordningen den 5 december 1919 angående behörighet att utföra elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring m. m. samt om uppdraget för statsinspektörerna att vara specialinspektörer inom yrkesinspektionen. Ytterligare arbetsuppgifter tillkommo genom lagen den 22 juni 1920 med vissa bestämmelser om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m.

Den allmänna besparingsgranskning av statsförvaltningen, som pågick under 1920-talet, medförde, att nya personalutökningar vid tillsynsmyndigheten voro uteslutna, ehuru arbetsbördan å både elektriska sektionen och elektriska inspektionen oavbrutet stegrades i samband med elektrifieringens fortsatta utveckling. Följden blev, att även den för direkt tillsyn avsedda personalen kom att i allt större utsträckning belastas med byråarbete.

Från och med år 1928 befriades på grund av ökad arbetsbörda byrådirektören och överinspektören från inspektionsarbetet inom östra distriktet, vilket vid omorganisationen förutsatts skola åvila sektionens chef. Uppdraget överlämnades i stället åt den ordinarie förste byråingenjören å elektriska sektionen i egenskap av särskilt förordnad tillsynsman. Denne hade redan tidigare i viss utsträckning biträtt med sådant arbete. Såsom på annat ställe framhållits utövar byrådirektören däremot själv tillsynen över elektriska järnvägsanläggningar. Förutom tillsynen över östra distriktet har nämnde förste byråingenjör å sektionen haft sig anförtrodd den huvudsakliga handläggningen av frågor rörande installatörundervisningen.

Vad de tre statsinspektörerna beträffar, upptages även dessas tid i allt större omfattning av byråarbete såväl för vederbörande distrikt som för biträde åt sektionen vid behandling av koncessionsansökningar och ansökningar om installatörbehörighet. Att byråarbete i så stor ut-

sträckning huvudsakligen måste fullgöras av inspektörerna själva sammanhänger därmed, att de båda assistentbefattningarna, vilka ursprungligen inrättades med hänsyn till inspektörernas nya uppdrag inom yrkesinspektionen, väsentligen kommit att utnyttjas för uppgifter, som närmast tillhöra elektriska sektionens arbetsområde. Sålunda sysslar den ene assistenten huvudsakligen med utredning av inträffade olycksfall och eldsvådor på grund av elektrisk ström samt med uppgörande av statistik däröver. Dessutom verkställer han registrering och underhandsgranskning av inkommande koncessionsansökningar, innan dessa från handelsdepartementet utremitteras till olika myndigheter. Den andre assistenten är i det närmaste helt sysselsatt med den närmare utredningen av koncessionsansökningarna, sedan dessa remitterats till kommerskollegium för slutligt utlåtande.

Slutbehandlingen av remisserna i koncessionsfrågor liksom övriga löpande ärenden av central natur ankommer på sektionens chef.

Den å extra stat uppförda förste byråingenjörsbefattningen vid elektriska sektionen inrättades direkt med anledning av den ökning i arbetsbörda, som föranleddes av inrättandet av kraftledningslånefonden och vattenkraftslånefonden. Vid sidan av dessa arbetsuppgifter har åt nämnde befattningshavare anförtrots handläggningen av registreringsärenden enligt lagen den 22 juni 1920. — I detta sammanhang må nämnas, att Kungl. Maj:t, på hemställan av 1923 års besparingskommitté, i proposition nr 178 till 1925 års riksdag föreslog, att ifrågavarande förste byråingenjörsbefattning skulle indragas från och med den 1 juli 1925. Inom riksdagen påyrkades däremot motionsvis befattningens uppförande på ordinarie stat. Riksdagen beslöt anvisa medel på extra stat för befattningshavarens fortsatta anställande.

Vad slutligen angår den å elektriska sektionen placerade amanuensbefattningen är densamma numera i motsats till vad från början var fallet tillsatt med tekniskt utbildad arbetskraft. Amanuensen biträder framför allt vid expeditionsgöromål rörande ansökningar om installatörbehörighet, vilket i det närmaste tager hela hans tid i anspråk.

Den omständigheten, att på grund av personalbrist inga befattningshavare vid tillsynsmyndigheten, ej ens bland de på lokal stat uppförda, kunnat helt få ägna sig åt besiktningsarbetet, har, såsom sakkunniga för elektriska kontrollväsendet redan vid den allmänna behandlingen av tillsynsproblemet framhållit, särskilt under senare år medfört en betydlig minskning i besiktningsfrekvensen, vilket från olika håll påtalats.

Tidigare utredningar och förslag rörande ändrad organisation av tillsynsmyndigheten.

Vid 1931 års riksdag väcktes inom båda kamrarna likalydande motioner (I: 39 och II: 63) om förstärkning av arbetskrafterna hos statens elektriska inspektion. Därvid hemställde motionärerna, att vid inspektionen måtte å extra stat uppföras ytterligare två inspektörer i 27:e lönegraden och tre assistenter i 21:a lönegraden. Till stöd för motionerna åberopades, att den statliga inspektionens effektivitet vore i behov av att höjas i avsevärd grad. I skrivelse den 15 april 1931, nr 10 A (punkt 7), förklarade riksdagen, att riksdagen icke ansett sig kunna utan föregående utredning av kommerskollegium och förslag från Kungl. Maj:t medgiva någon förändring av antalet tjänstemän av den kategori, varom fråga vore. Därtill fogade emellertid riksdagen följande uttalande: »Riksdagen, som finner den centralisering, som nu råder på förevarande område, mindre tillfredsställande, förväntar, att Kungl. Maj:t tager under övervägande, huruvida den nuvarande organisationen fyller de anspråk, som de senaste årens utveckling ställer på densamma.»

Såsom redan tidigare i detta betänkande antytts, avgav kommerskollegium den 29 december 1931 utlåtande i anledning av riksdagens berörda skrivelse samt vissa sedermera inkomna yrkanden från enskilt håll. Därvid hemställde kollegium, att Kungl. Maj:t vill *dels*, då den statsfinansiella ställningen det medgåve, föreslå riksdagen viss omorganisation av statens elektriska inspektion i enlighet med av kollegium utarbetat förslag *dels ock* anbefalla kollegium att verkställa utredning angående de åtgärder, vilka utan kostnad för statsverket kunde vidtagas för vinnande av en mera effektiv kontroll över elektriska starkströmsanläggningar, som voro underkastade statlig tillsyn, ävensom om och i vad mån ytterligare kontroll borde genomföras till förekommande av skada från starkströmsanläggningar bland annat medelst genomförande av periodiskt besiktningstväng för sådana anläggningar med anlåtande av auktoriserade eller andra privata besiktningorgan.

Sedan Svenska elektricitetsverksföreningen, samtidigt med att nämnda utlåtande avgavs, hos Kungl. Maj:t hemställt om verkställande av en allmän sakkunnigutredning rörande det elektriska kontrollväsendet, vilken hemställan biträdades av andra sammanslutningar på det elektriska området, anhöll kommerskollegium i infortrat utlåtande den 29 februari 1932 om bemyndigande att tillkalla sakkunniga i och för en dylik utredning.

De sålunda föreliggande framställningarna ävensom i anledning av desamma inkomna ytterligare skrivelser, bland annat från de större

brandförsäkringsbolagen, föranledde Kungl. Maj:t att genom beslut den 3 februari 1933 bemyndiga chefen för handelsdepartementet att tillkalla här ifrågavarande sakkunniga för elektriska kontrollväsendet.

Det av kommerskollegium den 29 december 1931 avgivna omorganisationsförslaget har med hänsyn härtill icke föranlett någon särskild åtgärd, utan har, såsom tidigare omnämnts, bilagts handlingarna till Kungl. Maj:ts nyssberörda beslut av den 3 februari 1933.

Rörande själva omorganisationsförslaget må framhållas, att detsamma, närmast med hänsyn till det av 1931 års riksdag gjorda uttalandet, innefattade utflyttning av statsinspektörerna i de särskilda distrikten. Vidare föreslogs *dels* inrättande av en särskild statsinspektörsbefattning för det östra distriktet, *dels* förstärkning av övriga arbetskrafter vid elektriska inspektionen, så att en assistent- och en kontorsbiträdesbefattning skulle finnas i ettvarvt av de fyra distrikten, *dels ock* uppflyttande av statsinspektörerna i lönegrad B 28 i samband med upphävande av 59 § i 1902 års stadga. Beträffande elektriska sektionen innehöll förslaget inga direkta organisationsförändringar. Såsom en följd av den lokala inspektionens skiljande från kommerskollegium skulle emellertid den ordinarie förste byråingenjören å elektriska sektionen för framtiden kunna helt ägna sig åt de centrala uppgifter, som åvilade sektionen, varvid särskilt underströks föreskriftsarbetet.

Med anledning av att vissa av de föreslagna åtgärderna, framför allt frågan om decentralisering av statens elektriska inspektion men även frågan om uppflyttande av statsinspektörerna i högre lönegrad redan förut i olika sammanhang varit föremål för ingående överväganden, lämnade kommerskollegium i sitt utlåtande en översikt över vad därutinnan förekommit.

Eftersom även sakkunniga för elektriska kontrollväsendet vid framläggande av sitt förslag till organisation av tillsynsmyndigheten komma att taga ståndpunkt till nämnda båda spörsmål, hava sakkunniga funnit sig i detta sammanhang böra redogöra för de olika synpunkter, som tidigare kommit till uttryck.

Frågan om inspektörernas förläggning.

Redan 1903 års statsutskott uttalade önskemål om utredning, huruvida icke ändamålet med inspektionen bättre skulle främjas därigenom att inspektörerna voro bosatta på skilda orter inom landet. Utredning i sådant hänseende verkställdes inom kommerskollegium, och resultatet därav framlades i statsverkspropositionen till 1904 års riksdag. I utredningen framhöllos såsom skäl för inspektörernas fortsatta placering i Stockholm huvudsakligen, *att* inspektörerna hade att direkt biträda

kommerskollegium, framför allt beträffande koncessionsansökningar, *att* inspektörerna måste uppehålla kontakt med även andra ämbetsverk i Stockholm, *att* samråd och samarbete mellan inspektörerna inbördes erfordrades för en enhetlig tillämpning av gällande föreskrifter för bedömning av tvivelaktiga fall m. m., *samt att* en lokal förläggning skulle medföra svårigheter för inspektörerna att jämlikt sin instruktion med uppmärksamhet följa starkströmsteknikens utveckling och vad därmed hade sammanhang. — Föredragande departementschefen anförde för egen del, att utredningen syntes visa, att den dittills tillämpade anordningen med inspektörernas placering vore den för inspektionens behöriga utövande i alla avseenden lämpligaste. — Från statsutskottets sida gjordes vid nämnda riksdag icke någon erinran mot den av departementschefen förordade placeringen av inspektörerna i Stockholm.

Jämväl kommerskollegiikommittén och departementalkommitterade upp-
togo i sitt den 5 juli 1913 avgivna betänkande frågan om inspektionens förläggning till övervägande. Kommitterade anförde därvid, bland annat, att en förläggning av inspektionen i orterna skulle innebära, att inspektörernas direkta biträde inom kommerskollegium icke skulle kunna påräknas, vilket otvivelaktigt kunde medföra vissa olägenheter. Då det därjämte med hänsyn till de på detta område mötande spörsmålen beskaffenhet samt teknikens snabba utveckling vore av synnerlig vikt såväl för centralförvaltningen som för inspektörerna, att ständig tillgång bereddes till överläggningar dem emellan för vinnande av enhetlighet i föreskrifter och likformighet i författningarnas tillämpning, hade kommittéerna funnit lämpligast, att inspektörerna stationerades i Stockholm.

I samband med behandling av förslaget om lönereglering för befattningshavare vid elektriska inspektionen framfördes vid 1923 års riksdag av en ledamot av andra kammaren anmärkning emot att inspektionens samtliga befattningshavare voro bosatta i Stockholm. I anledning därav verkställdes på uppdrag av vederbörande departementschef utredning inom kommerskollegium, huruvida med hänsyn såväl till allmänhetens intresse av bekväm tillgång till inspektörerna som till övriga omständigheter av vikt för inspektionens effektiva utnyttjande den förändringen borde vidtagas, att inspektörerna stationerades inom sina respektive tjänstgöringsdistrikt. — Utredningen utgick från att tre statsinspektörer skulle utplaceras i sina respektive distrikt. Såsom förläggningsorter föreslogos för inspektören i södra distriktet Malmö, för inspektören i västra distriktet Göteborg eller Karlstad samt för inspektören i norra distriktet Sundsvall eller Östersund. Beträffande tillsynen över det östra distriktet ifrågasattes icke någon förändrad anordning. Under åberopande av olika vid utredningen fogade alternativa kostnadsberäkningar underströk kommerskollegium att en utflyttning av inspektörerna måste medföra viss

personalökning såväl inom distrikten som i Stockholm, vartill komme ökade lokalhyror samt en icke obetydlig engångskostnad för anskaffande av möbler, litteratur m. m. Vidare gjorde kollegium gällande, att en decentraliserad förläggning av inspektörerna icke kunde beräknas medföra någon större besparing i fråga om resekostnader, bland annat till följd av de resor till Stockholm för gemensamma överläggningar, som då skulle bliva nödvändiga. Såsom ett allmänt skäl mot förflyttningen underströks även, att en sådan åtgärd skulle komma att verka hämmande för det viktiga samarbetet mellan inspektörerna. Väsentliga fördelar förklarades däremot en decentralisering medföra endast i fråga om sådana anläggningar, som lågo eller komma att ligga i närheten av vederbörande inspektörs förläggningsort.

Resultatet av sistnämnda utredning anmäldes i statsverkspropositionen till 1924 års riksdag, varvid föredragande departementschefen förklarade sig finna nog så starka skäl tala för en omläggning av de nuvarande anordningarna därhän, att inspektörerna utplacerades i sina respektive tjänstgöringsdistrikt. Särskilt vore departementschefen böjd för att tro, att en dylik omläggning skulle för den allmänhet, som hade att vända sig till inspektörerna, medföra beaktansvärda fördelar. Vad som vid bedömande av spörsmålet måste tillmätas avgörande betydelse syntes departementschefen likväl i dåvarande budgetära läge vara den omständigheten att, på sätt den av kommerskollegium verkställda utredningen gäve vid handen, en utplacering av inspektörerna skulle vara ägnad att avsevärt öka statsverkets kostnader för ifrågasvarande förvaltningsgren. Då en dylik ökning icke för tillfället syntes kunna ifrågasättas, nödgades departementschefen, även om han hade vissa sympatier för en organisationsförändring, avstå från att framlägga något förslag i sådant hänseende.

1926 års besparingssakkunniga förklarade i sitt den 19 oktober 1928 avgivna betänkande, att de vid övervägande av frågan om inspektörernas förläggning kommit till den uppfattningen, att vissa fördelar skulle vara förenade med att inspektörerna stationerades var och en inom sitt inspektionsområde. Särskilt syntes en lokal förläggning av inspektionen vara förmånligare vid utövat av en rådgivande och upplysande verksamhet från inspektionens sida. Det vore också att antaga, att en dylik förläggning skulle verka befrämjande med avseende å den omedelbara kontakten mellan inspektionens befattningshavare och de företag, över vilka de skulle utöva tillsyn. Jämväl med hänsyn till inspektörernas åligganden för yrkesinspektionens räkning borde en lokal förläggning kunna äga värde. Å andra sidan hade de sakkunniga ansett vad från kommerskollegii sida vid olika tillfällen anförts till förmån för inspektionens förläggning till huvudstaden förtjäna allt beaktande. Därtill kommer, att, såvitt de sakkunniga kunnat finna, en förläggning av

inspektörerna till orterna icke vore möjlig att genomföra utan en avsevärd kostnadsökning för statsverket. Under sådana förhållanden hade de sakkunniga ansett sig icke böra framföra något förslag om förändring med avseende å inspektionens förläggning. — Den av 1926 års besparingssakkunniga intagna ståndpunkten biträdades av föredragande departementschefen vid avlåtandet av redan omförmälda proposition, nr 161, till 1929 års riksdag.

**Frågan om borttagande av bestämmelsen om särskilt dagarvode
åt tillsyningsman m. m.**

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 december 1929 hemställde kommerskollegium, att den i 59 § av 1902 års stadga intagna bestämmelsen om skyldighet för innehavare av starkströmsanläggning att till den statliga tillsyningsmannen utbetala visst förrättningsarvode måtte upphävas. Till stöd för sitt förslag återopade kollegium, att utvecklingen medfört, att tillsynens karaktär av statlig kontrollverksamhet över de elektriska anläggningarna alltmera framträtt och att numera någon verklig väsensskiljaktighet icke längre förefunnes mellan denna verksamhet och statlig kontroll inom andra näringsgrenar, t. ex. genom yrkesinspektörerna, där kostnaderna helt åvilade statsverket. Då emellertid arvodena enligt nämnda paragraf utginge med belopp, som överstege den traktamentsersättning, vartill statsinspektörerna vid tjänsteresor eljest vore berättigade, hade kollegium funnit kompensation för denna merinkomst böra lämnas, därest dagarvodet bortfölle. Den enda form av kompensation, som enligt kollegii förmenande kunde komma i fråga, vore en uppflyttning av statsinspektörerna i högre lönegrad. Kollegium föreslog därför tillika, att statsinspektörerna måtte uppflyttas i lönegraden B 28, i vilken yrkesinspektörerna redan voro placerade.

Kommerskollegii framställning, som i princip tillstyrktes av allmänna civilförvaltningens lönenämnd, anmäldes i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag, varvid föredragande departementschefen anförde i huvudsak följande. Starka skäl syntes hava anförts till stöd för den uppfattningen, att det nu gällande systemet, som innebure att inspektörerna delvis avlönades av dem de voro satta att inspektera, icke kunde anses tillfredsställande. Med avseende å de elektriska inspektörernas allmänna ställning och befogenhet vore att märka, att dessa befattningshavare vid utövandet av den dem anförtrodda tillsynen till och med erhållit en vidsträcktare befogenhet än vad som kommit yrkesinspektörerna till del i fråga om deras inspektionsverksamhet. Det vore därför väl motiverat att placera de elektriska inspektörerna åtminstone i samma lönegrad som yrkesinspektörerna. Nu framhållna omständigheter skulle

enligt departementschefens mening starkt hava talat för bifall till kollegii framställning, därest icke, såsom även allmänna civilförvaltningens lönenämnd i sitt utlåtande framhållit, åtskilliga till 1928 års lönekommitté överlämnade framställningar om befattningshavares placering i lönegrad alltjämt voro oavgjorda, på grund varav det vore mindre lämpligt att till särskild behandling upptaga frågan om de elektriska inspektörernas löneställning. Med hänsyn därtill ansåg sig departementschefen förhindrad framlägga förslag i den av ämbetsverket avsedda riktningen.

Att förslag i sistnämnda avseende därefter ånyo framlades av kommerskollegium i utlåtande den 29 december 1931 har i det föregående omnämnts. Kollegium återopade sig därvid helt på de uttalanden i sakfrågan, som ovan återgivits.

Vad åter angår frågan om decentralisering av den elektriska inspektionen förklarade kommerskollegium i samma utlåtande till stöd för sitt förslag därutinnan, bland annat, att kollegium icke ville bestrida att det för vederbörande anläggningsägare m. fl. kunde vara av visst intresse, att befattningshavarna inom statens elektriska inspektion fördelades på och stationerades inom de olika distrikten och därigenom bleve för tillsyn och konsultation lättare tillgängliga. Den förebild, som därutinnan funnes i yrkesinspektionen, syntes kollegium jämväl böra beaktas. Kollegium tillade, att inrättandet inom kollegium av en elektrisk sektion, som vore inspektionens närmaste överordnade organ, i viss mån minskat behovet av en central förläggning för den lokala inspektionen.

Slutligen må nämnas, att, när *Svenska elektricitetsverksföreningen* i skrivelse den 29 december 1931 hemställde om igångsättande av en allsidig och förutsättningslös utredning rörande det elektriska kontrollväsendet, även organisationsfrågan berördes. Föreningen anförde därom huvudsakligen följande. Det vore att förvänta, att utredningen skulle giva vid handen, att ett omorganiserat elektriskt kontrollväsen icke kunde hållas inom den trånga ram, som för närvarande vore anvisad åt inspektionen, såsom en detalj vid industribyrån inom kommerskollegium. I själva verket torde denna med hänsyn till de handlagda ärendenas vikt alltför osjälvständiga ställning vara en av de orsaker, som medfört, att inspektionsväsendet icke kunnat utvecklas i takt med tidens krav. Påpekas borde dessutom, att en omorganisation av kontrollväsendet även torde komma att i viss mån inverka på behandlingen av de arbetsuppgifter, som nu tillkomme kommerskollegium i avseende på koncession för elektriska anläggningar och vad därmed sammanhängde. — Det syntes därför ofrånkomligt att vid en omorganisation söka bereda det statliga kontrollorganet mera självständighet och att

bland annat förlägga det direkt under en chef med tillräckligt auktoritativ ställning, som utom att han hade överinseende över den löpande kontrollen enligt fastställda bestämmelser även borde hava i uppdrag att arbeta för kontrollväsendets vidare utveckling i riktning mot enhetlighet och ändamålsenlighet samt anpassning efter samhällets och teknikens krav. — Föreningen ansåg, att utredningen borde verkställas genom särskilda av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga.

I sitt utlåtande den 29 februari 1932 bemötte *kommerskollegium* sistnämnda uttalande och anförde därvid i huvudsak:

Motivet för att föreslå, att utredningen skulle förläggas utom kollegium, torde varit, att förslagsställarna ansett utredningen böra omfatta jämväl frågan om utbrytning av den statliga elektriska inspektionen — liksom behandlingen av elektriska ärenden över huvud taget — från kommerskollegium och inordnandet av dessa ärenden under ett särskilt fristående ämbetsverk. Kollegium hade svårt att tänka sig, att ett dylikt förslag kunde anses lämpligt att upptaga till ingående prövning under en tid, då strävandena framför allt inriktades på en förenkling och koncentration i möjligaste mån av den statliga administrationen. Men därtill komme en särskild omständighet, som enligt kollegii mening måste tillmätas den största betydelse. — Inspektionen över elektriska anläggningar hade även till uppgift att vara ett led i den inspektionsverksamhet till förekommande av olycksfall i arbete, som utövades av vissa statliga organ. Av dessa vore yrkesinspektionen direkt underställd socialstyrelsen såsom chefsmyndighet, medan bergsstaten, elektriska inspektionen, sprängämnesinspektionen och fartygsinspektionen vore underställda kommerskollegium; dock sorterade bergmästarna, statsinspektörerna och sprängämnesinspektören i egenskap av specialinspektörer i vissa hänseenden under socialstyrelsen. Nu anförda förhållanden liksom den nära beröring, som i åtskilliga fall uppkomme mellan olika slag av yrkesfara, hade framkallat behov av ett visst fortlöpande samarbete mellan de särskilda inspektionsorganen samt mellan de båda överordnade centrala ämbetsverken. Att utan påtagliga och tvingande skäl inkoppla en ny tredje överordnad myndighet i detta samarbete syntes varken praktiskt eller i andra hänseenden lyckligt. — Några närmare riktlinjer eller preciserade önskemål rörande den grundliga utredning, avseende en fullständig omorganisation av det elektriska kontrollväsendet, som påyrkats, hade icke framlagts. Emellertid ville det synas som om man närmast syftat till ett utbrytande av kontrollorganen över de elektriska anläggningarna från sambandet med handläggningen av övriga landets elektrifiering berörande ärenden, vilka ankomme på kommerskollegium. Bland dessa ärenden kunde särskilt nämnas: ansökningar om koncession för elektriska ledningar, registrering av elektriska anlägg-

ningar, utfärdande av bevis om rätt att utföra dylika anläggningar, ansökningar om lån ur kraftlednings- eller vattenkraftslånefonderna, tillsynen över företag, som innehade dylika lån, avgivande av yttrande rörande framställningar från kommuner att upptaga lån eller teckna borgen för elektrifieringsföretag m. m. Vid utredningen och handläggningen av dylika ärenden erfordrades för den centrala myndigheten att ständigt hava tillgång till den speciella sakkunskap och kännedom om lokala förhållanden, som förefunnes hos de kollegium underställda befattningshavarna inom den elektriska inspektionen. Ett avbrytande av det nära sambandet med dessa befattningshavare måste därför ur organisationssynpunkt anses i högsta grad olämpligt.

Sakkunnigas för elektriska kontrollväsendet förslag till organisation av tillsynsmyndigheten.

Allmänna synpunkter.

Innan sakkunniga för elektriska kontrollväsendet övergå till att i detalj redogöra för det förslag till organisation av tillsynsmyndigheten beträffande elektriska starkströmsanläggningar, som i anslutning till fullgörandet av utredningsuppdraget i övriga delar av sakkunniga utformats, anse sig sakkunniga böra framhålla några allmänna synpunkter på frågan.

Även sakkunniga hava tagit under övervägande, huruvida elektrifieringens nuvarande omfattning och betydelse samt storleksordningen av föreliggande arbetsuppgifter på ifrågavarande område motivera en helt fristående organisation av tillsynsmyndigheten. Ehuru en dylik självständig organisationsform otvivelaktigt i vissa avseenden torde giva de största möjligheterna för en initiativrik, snabb och effektiv ledning av det statliga tillsynsarbetet, hava sakkunniga emellertid icke funnit sig böra framlägga ett sådant förslag.

Avgörande härutinnan för de sakkunniga har framför allt varit den omständigheten, att de olika grenar av statlig tillsynsverksamhet, som närmast äro jämförliga med tillsynen å elektriska anläggningar, äro inordnade under de centrala ämbetsverken kommerskollegium och socialstyrelsen, fastän vissa av dessa speciella förvaltningsgrenar hava större organisation än som sakkunniga anse sig behöva föreslå beträffande den elektriska tillsynen. Härtill komma de synpunkter kommerskollegium framhållit angående direkta olägenheter, som skulle vara förenade med att i nu ifrågavarande fall bryta det sedan länge bestående sambandet med kollegium. Tilläggas må, att en självständig organisation uppenbarligen skulle ställa sig avsevärt dyrare än om förbindelsen med kommerskollegium bibehålles.

Till jämförelse må nämnas, att fartygsinspektionen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 161 till 1929 års riksdag definitivt inordnats under kommerskollegium. Även beträffande nämnda inspektion hade förberedelsevis bland olika alternativ ifrågasatts inrättande av ett fristående centralt ämbetsverk för inspektionens ledning, vilket uppslag emellertid icke fullföljdes. Tilläggas må, att under utredningen rörande fartygsinspektionen även ifrågasattes att överflytta densamma till socialstyrelsen. En sådan lösning ansågo sig emellertid 1926 års besparingskommitté av olika skäl icke böra tillstyrka.

Ehuru förslag om överflyttande av den elektriska tillsynen till annat ämbetsverk icke väckts i samband med nu ifrågavarande utredning, hava sakkunniga för elektriska kontrollväsendet likväl övervägt, huruvida tillsynens förläggande under kommerskollegium kunde anses vara den mest ändamålsenliga anordningen. Sakkunniga, som därvid funnit en överflyttning till socialstyrelsen vara det enda möjliga alternativet, hava emellertid med hänsyn till att flera av tillsynsmyndighetens arbetsuppgifter, t. ex. koncessionsfrågor samt installatörs- och låneärenden, ligga helt utanför socialstyrelsens intresseområde ansett en dylik förändring olämplig.

Sakkunniga utgå därför i sitt förslag från att kommerskollegium fortfarande¹ skall vara chefsmyndighet för statens elektriska inspektion. Även inom en sådan ram bör enligt sakkunnigas förmenande en efter nuvarande förhållanden anpassad organisation av denna del av statens tillsynsverksamhet kunna utbyggas.

Redan den nuvarande, sedan år 1920 gällande organisationen av den statliga kontrollen på det elektriska området är uppdelad i en central avdelning, som ingår i chefsmyndigheten, och en lokal avdelning. Motsvarande gäller beträffande övriga till kommerskollegium förlagda slag av inspektioner. Men under det att såväl bergsstaten som fartygsinspektionen hava egna byråer inom kollegium, är för den elektriska inspektionen endast anvisad en sektion under industribyrån. Sådana förhållandena på detta område numera utvecklats torde en ändring härvidlag vara i högsta grad motiverad. Industribyrån, som ursprungligen själv utbrutits ur bergsbyrån och först genom 1919 års omorganisation uppfördes på ordinarie stat, måste numera anses hava en alltför stor arbetsböda. På grund härav kan det icke anses lämpligt, att industribyråchefen betungas med handläggning av elektriska ärenden, i all synnerhet som han icke torde få förutsättas vara elektrotekniker. Det synes däremot fullt naturligt, att de elektriska ärendena under ämbetsverkets chef direkt behandlas av den befattningshavare, som i verkligheten är den ansvarige. Dessa förhållanden hava också lett till att, såsom redan tidigare antytts, åt byrådirektören å den elektriska sektionen uppdragits

att självständigt handlägga flertalet till sektionen hörande ärenden. Enligt sakkunnigas bestämda mening bör detta utvidgas därhän att inordnandet under industribyrå helt bortfaller och sektionen ombildas till en självständig byrå inom kollegium. Såsom ett ytterligare skäl för en sådan åtgärd må framhållas, att personalen vid den nuvarande elektriska sektionen synes behöva betydligt utökas.

I fråga om nämnda personalförstärkning må i detta sammanhang endast framhållas, att å den elektriska byrån måste finnas tillräckligt många och kvalificerade befattningshavare, för att alla hithörande arbetsuppgifter av central natur skola kunna av dem fullgöras. Befattningshavarna å elektriska inspektionen böra nämligen i fortsättningen icke utnyttjas för sådant arbete. Endast under denna förutsättning kan själva besiktningsväsendet på ett tillfredsställande sätt genomföras enligt de riktlinjer sakkunniga tidigare i detta betänkande angivit. Å andra sidan böra befattningshavarna å byrån befrias från att deltaga i det lokala besiktningsarbetet.

Genom en sådan grundläggande uppdelning av arbetsuppgifterna avse emellertid sakkunniga på intet sätt att begränsa samarbetet mellan tillsynsorganets centrala och lokala delar. Tvärtom äro sakkunniga fast övertygade om att förhållandena på det elektriska området, vilka under den ofantliga utveckling, som hittills ägt rum, alltmer komplicerats, kräva samråd i största möjliga omfattning mellan chefsmyndigheten och inspektionen.

I första hand av detta skäl taga sakkunniga bestämt avstånd från det vid upprepade tillfällen, senast år 1931, framförda förslaget om utplacering av inspektörerna i sina distrikt. Sakkunniga återkomma till denna fråga vid den närmare behandlingen av inspektionen.

Arbetsuppgifter.

För bedömande av huru tillsynsmyndigheten i fortsättningen lämpligen bör vara i detalj organiserad torde först böra lämnas en översikt över de arbetsuppgifter, som skola åvila densamma.

Sakkunniga vilja härvid helt allmänt understryka, att ett genomförande av de olika förslag sakkunniga framlagt och framlägga dels skapa vissa nya arbetsuppgifter för tillsynsmyndigheten dels ock påverka omfattningen av redan förefintliga arbetsuppgifter. I det förra avseendet må framhållas den nyligen beslutade materielkontrollen samt förslaget om reglering av entreprenörväsendet på det elektriska området. I varje fall påverka emellertid förslagen i olika avseenden omfattningen av vissa förefintliga arbetsuppgifter.

Arbetsuppgifterna synas sammanfattningsvis kunna angivas sålunda:

1. Behandling av koncessionsansökningar.

År 1935 avgåvos till handelsdepartementet 333 utlåtanden i koncessionsärenden. Medeltalet för de senaste fem åren uppgår till 307. Arbetet med uppsättande av ifrågavarande utlåtanden har tidigare varit av ganska rutinartad karaktär. Dock hava ibland mera invecklade fall, vanligen avseende expropriationsrätt, förekommit. I den mån behovsprövning börjat tillämpas har arbetet givetvis blivit alltmer kvalificerat och tidskrävande. Under år 1935 hava sålunda behandlats 30 ansökningar, vid vilka behovsprövning i en eller annan form ägt rum.

Ett genomförande av sakkunnigas förslag rörande koncessionsväsendet torde komma att utöka denna arbetsuppgift.

2. Registrering av elektriska anläggningar enligt lagen den 22 juni 1920.

Under år 1935 hava 14 registreringsärenden behandlats samt 8 registreringsbevis enligt 79 § utsökningslagen utfärdats.

3. Tillämpning av författningsbestämmelser angående installatörbehörighet.

För närvarande består hithörande arbete i prövning av ansökningar och utfärdande av bevis över meddelad behörighet eller förlängd behörighet såsom installatör. Under år 1935 handlades 1343 behörighetsärenden. Medeltalet för de senaste fem åren uppgår till 1193.

Behörighetsärendena taga på grund av det stora antalet ansökningar mycken tid i anspråk samt äro ofta svåra att avgöra.

Därest det av sakkunniga framlagda förslaget till ny behörighetsförordning genomföres torde många nu förhandenvarande tillämpningssvårigheter försvinna. Men å andra sidan skulle kommerskollegium även få att taga befattning med frågor rörande entreprenörväsendet. Sannolikt torde därför den föreslagna nya förordningen kräva motsvarande arbetskrafter hos tillsynsmyndigheten som för närvarande.

4. Behandling av frågor rörande installatörsundervisningen.

Denna arbetsuppgift sammanhänger med den under närmast föregående punkt omnämnda. Den har hittills huvudsakligen bestått i uppgörande av förslag till undervisningsplaner för olika slag av kurser, vilka därefter överlämnats till skolöverstyrelsen för godkännande. Vissa undervisningsplaner hava emellertid avsett kortare instruktionskurser för installatörer, som redan erhållit behörighet. Dessa kurser hava icke stått under skolöverstyrelsens överinseende. Vidare hava statsinspektörerna brukat förordnas att övervaka undervisningen vid vederbörande skolor samt tjänstgöra såsom censorer vid examina. Dessa uppdrag hava emellertid på senare tid måst avböjas, då de tagit alltför lång tid i anspråk.

Ett realiserande av det av sakkunniga framlagda förslaget till ord-

ande av installatörsundervisningen förutsätter att en särskild befattningshavare finnes för handläggning av installatörärenden. Denne skulle vara ordförande i den föreslagna undervisningsnämnden, uppgöra förslag till undervisningsplaner, personligen övervaka undervisningen och examina m. m.

5. Materielkontrollen.

Enligt bestämmelser i kungörelse den 26 april 1935 åligger det kommerskollegium att utfärda bestämmelser över provning av elektrisk materiel genom Svenska elektriska materielkontrollanstalten, ävensom att i vissa fall fatta beslut om godkännande av materiel, som av anstalten provats. En av tillsynsmyndighetens befattningshavare skall därjämte i egenskap av styrelseledamot och eventuellt även på annat sätt närmare följa arbetet inom anstalten.

Granskning av sådan elektrisk materiel, som icke är föremål för bedömning av Svenska elektriska materielkontrollanstalten, sker i viss omfattning på begäran av vederbörande försäljare.

Materielkontrollen torde i fortsättningen komma att medföra en betydande arbetsbörda för tillsynsmyndigheten.

6. Olycksfallsstatistik.

Alla av elektrisk ström förorsakade olycksfall i arbete komma genom yrkesinspektionens förmedling till tillsynsmyndighetens kännedom. För övriga olycksfall föreligger däremot ingen anmälningsskyldighet, men genom tidningspressen och genom anmälningar från distributionsföretagen torde alla dödsfall och svårare olycksfall bliva för tillsynsmyndigheten kända. En del lättare olycksfall, som icke inträffat under arbete, torde däremot icke bliva registrerade.

Olycksfallen analyseras synnerligen noggrant, i främsta rummet i syfte att ernå möjligast säkra underlag för bedömandet av åtgärder till förebyggande av olycksfallen. Olycksfallsstatistiken har grundläggande betydelse för tillsynsmyndighetens arbetsuppgifter.

Det av sakkunniga utarbetade förslaget till ny stadga innebär, att alla mera betydande olycksfall bliva anmälda till tillsynsmyndigheten.

7. Eldsvådestatistik.

Någon hela landet omfattande statistik över eldsvådeorsaker finnes icke i vårt land. De till Svenska brandtarifföreningen anslutna försäkringsföretagen föra emellertid en dylik statistik, som dock är begränsad till sådana eldsvådor, som inträffat vid fastigheter, försäkrade i till denna sammanslutning hörande bolag. Denna statistik är emellertid icke offentlig och utlämnas icke till granskning för utomstående. Vissa uppgifter,

som brandbolagen ställa till elektriska inspektionens förfogande, ävensom sådana uppgifter i pressen, i vilka elektrisk ström anges som möjlig brandsak, bearbetas inom inspektionen, som på grundval av sålunda erhållet material söker åstadkomma en statistik över elektriskt förorsakade eldsvådor. De inkommande uppgifterna äro emellertid som regel mycket ofullständiga och för de flesta fallen måste därför föras en ganska omfattande korrespondens med vederbörande polismyndigheter, försäkringsföretag, installatörer m. m., innan något så när säkra slutsatser angående brandsaken kunna dragas. Detta arbete är emellertid mycket tidskrävande och inspektionens arbetskrafter räcka för närvarande icke till att på ett tillfredsställande sätt fullgöra denna arbetsuppgift.

8. Föreskrifts- och normarbete.

Till denna arbetsuppgift, som är av kontinuerlig natur, återkomma sakkunniga i det följande.

9. Säkerhetspropaganda.

10. Besvarande av andra remisser (t. ex. avseende ansökningar från kommuner att upptaga lån för elektrifieringsändamål eller att teckna borgen för dylikt lån eller avseende radioväsendet, flygfälts anordnande, tullfrågor m. m.). Under år 1935 hava 43 dylika ärenden behandlats.

11. Granskning av årsredogörelser från elektricitetsföretag, för vilkas lån kommun tecknat borgen.

Under år 1935 hava 34 redogörelser behandlats.

12. Tillämpning av bestämmelserna angående lån från kraftlednings- och vattenkraftslånefonderna.

Låneansökningarna från nämnda fonder hava under senare år nedgått betydligt i antal. Vid ändrat ränteläge torde emellertid sannolikt dessa lån åter bliva begärliga.

Under år 1935 hava behandlats 4 ansökningar om lån ur kraftledningslånefonden, 3 ansökningar om ändrade villkor för lån ur samma fond, 1 ansökan om lån ur vattenkraftslånefonden, 6 ansökningar om ändrade villkor för lån ur sistnämnda fond samt 232 årsredogörelser från företag, som tidigare tilldelats lån. Dessa årsredogörelser underkastas granskning, avseende företagets såväl tekniska som ekonomiska förhållanden.

Vidare har under år 1935 lokal besiktning skett, vanligen på begäran av statskontoret, av 20 företag. Vid 5 av dessa förrättningar erfordrades särskild utredning. Av dessa gällde två värdering på statskontorets be-

gäran av anläggningar, som skulle försäljas exekutivt. I två av fallen föränleddes undersökningarna av framställningar till Kungl. Maj:t från låntagare om efterskänkande av lån. I det femte fallet gällde uppdraget att på begäran av styrelsen för en större låntagareförening efter undersökningar i såväl tekniskt som ekonomiskt avseende och underhandlingar avveckla mellan styrelsen i fråga och vissa av föreningens medlemmar uppkommen tvist. Dylika medlingsuppdrag förekomma allt emellanåt.

Slutligen må nämnas besvarande av förfrågningar från allmänheten rörande lånefrågor.

13. Utarbetande av tillsynsmyndighetens årsberättelse.

En fyllig berättelse över tillsynsmyndighetens verksamhet utarbetades tidigare årligen och trycktes till och med år 1915. Sedan dess har sådan berättelse på grund av brist på medel och arbetskraft icke kunnat sammanställas. Sakkunniga anse synnerligen önskvärt, att utgivande av en sådan berättelse, utvidgad med redogörelse för elektrifieringsverksamheten under året, åter kommer till stånd.

14. Besiktningsverksamhet.

Organisationen av en byrå för elektriska ärenden inom kommerskollegium.

Av de i föregående redogörelse angivna särskilda arbetsuppgifterna torde samtliga med undantag av besiktningsverksamheten ävensom säkerhetspropaganda, i den mån denna utövas i samband med besiktning, närmast böra åvila den byrå inom kommerskollegium, som enligt sakkunnigas förslag skulle ersätta den nuvarande elektriska sektionen å industribyrån.

Den nya byrån för elektriska ärenden bör förestås av en *byråchef i lönegrad B 30*. Denne, som får omhändertaga ledningen av den statliga tillsynsverksamheten på ifrågavarande område, kommer därvid att utöva befogenheter, vilka för närvarande äro fördelade mellan å ena sidan chefen för industribyrån och å andra sidan byrådirektören och överinspektören vid elektriska sektionen.

Vad därefter angår övriga befattningar å den elektriska byråns stat, vilja sakkunniga med hänsyn till erfarenheten från den nuvarande organisationen understryka nödvändigheten av personalförstärkning i flera avseenden. Det synes sakkunniga av största vikt, att den nya byrån, som torde erhålla en stor arbetsbörda, vilken kan förväntas successive

komma att växa, blir i tillfälle att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sin för landet i dess helhet betydelsefulla uppgift.

Närmast under byråchefen bör å byrån finnas en *byrådirektör i lönegraden B 28*. Arbetsuppgifterna för denne synas lämpligen kunna avse föreskrifts- och normarbetet, materielkontrollen, det allmänna upplysnings- och propagandaarbetet samt uppgörandet av tillsynsmyndighetens årsberättelse. Framför allt de båda förstnämnda åliggandena torde motivera den föreslagna löneställningen. Det är i hög grad önskvärt att för denna befattning, vars innehavare tillika vid förekommande tillfällen skall vikariera för byråchefen, kunna erhålla en högkvalificerad tekniker. Beträffande föreskrifts- och normarbetet må framhållas, att författningsbestämmelser och säkerhetsföreskrifter visserligen på ett enligt sakkunnigas förmenande lämpligt sätt anpassas efter nutida krav i de förslag, som vid denna utredning framlagts. Med hänsyn till teknikens snabba utveckling måste emellertid förutsättas, att även de nya föreskrifterna successiva behöva moderniseras och kompletteras. Härtill kommer att säkerhetsföreskrifterna, trots att de gjorts avsevärt mera detaljerade än gällande föreskrifter, måste utfyllas med ytterligare specialföreskrifter. Dylika tillkomma *dels* i form av normer, utarbetade av elektriska standardiseringskommittén eller Svenska elektriska materielkontrollanstalten, varvid tillsynsmyndigheten skall i vissa fall direkt pröva och fastställa normerna men i övrigt söka övervaka, att normerna erhålla ur säkerhetssynpunkt lämplig avfattning, *dels* i form av meddelanden från tillsynsmyndigheten i tolkningsfrågor. Såväl föreskrifts- som normarbetet är således av permanent natur och ställer stora fordringar på den befattningshavare, som inom tillsynsmyndigheten närmast skall fullgöra dessa uppdrag. Den erfarenhet ifrågavarande befattningshavare därunder förvärfvar torde göra honom särskilt lämpad att även omhändervärd propaganda och upplysningsverksamhet för att söka minska olycksfallsfrekvensen och antalet elektriska eldsvådor. Lägges härtill arbetet med årsberättelsen, vars återupplivande bör kunna vara av stor betydelse och praktiskt värde framför allt för anläggningstekniker, vilka genom berättelsen erhålla möjlighet att på ett bekvämt sätt följa med utvecklingen på föreskriftsområdet m. m., torde byrådirektörens arbetstid till fullo vara utnyttjad. Sakkunniga vilja slutligen särskilt framhålla, att en av den nuvarande organisationens största brister torde vara frånvaron av en befattningshavare, som kunnat helt ägna sig åt de krävande och för elektricitetsväsendet viktiga arbetsuppgifter, som enligt förslaget skulle åvila byrådirektören.

Å den elektriska byrån böra vidare liksom för närvarande å elektriska sektionen finnas 2 *förste byråingenjörer i lönegrad B 24*. Konstant be-

hov av befattningarna föreligger, varför sakkunniga föreslå, att för framtiden bägge uppföras å ordinarie stat.

Därest, på sätt sakkunniga förordat, besiktningsverksamheten helt omhändertages av personalen å elektriska inspektionen, blir den nuvarande ordinarie förste byråingenjörsbefattningen i fortsättningen icke som nu delvis utnyttjad för utförande av inspektion. I dess ställe kan befattningshavaren för framtiden odelat ägna sin tid åt handläggningen av installatörsärenden (frågor rörande installatörsbehörighet samt installatörundervisning), vilket synes sakkunniga nödvändigt icke minst på grund av de betydande ändringar sakkunniga förordat i dessa avseenden. Tillämpningen av den föreslagna nya behörighetsförordningen torde kunna beräknas taga arbetskrafter i anspråk i ungefär samma utsträckning som för närvarande. Till ifrågavarande förste byråingenjörs förfogande bör därför liksom för närvarande ställas en *teknisk amanuens i lönegrad 14*.

Vad därefter angår den sedan 1920 på extra stat uppförda förste byråingenjörsbefattningen, tillkom denna, såsom redan nämnts, närmast med anledning av inrättandet av kraftlednings- och vattenkraftslånefonderna, varjämte befattningshavaren handlägger registreringsärenden enligt lagen den 22 juni 1920. På grund av den under senare år inträdda nedgången i antalet låneärenden, vilken kan bliva bestående, torde ifrågavarande förste byråingenjör, såsom redan i viss mån ägt rum, i fortsättningen kunna biträda vid handläggningen av även andra till den elektriska byrån hörande ärenden, varvid sakkunniga särskilt avse förekommande remisser i speciella frågor. Härtill kommer, att befattningshavaren bör kunna ombesörja vissa allmänna sekreteraregöromål å byrån. På grund av ärendenas beskaffenhet synes nämligen särskild arbetskraft med administrativ utbildning knappast erfordras.

Vidare föreslå sakkunniga, att å elektriska byrån uppföras 2 *ordinarie byråingenjörsbefattningar i lönegrad B 21*. Dessa skulle ur arbetssynpunkt ersätta de båda assistentbefattningar å elektriska inspektionens stat, vilka för närvarande användas för utförande av arbetsuppgifter, som närmast tillkomma det centrala tillsynsorganet. Den ene byråingenjören skulle således helt ägna sig åt arbete med olycksfalls- och eldsvådestatistiken, under det att den andre skulle hava till huvuduppgift att verkställa erforderlig utredning i koncessionsärenden. Såsom emellertid redan tidigare framhållits behöver nämnda statistik göras fullständigare än med nuvarande arbetskrafter varit möjligt. Därför bör även den andra byråingenjören användas för dylikt arbete, i den mån behandlingen av koncessionsärendena lämnar tid övrig därtill.

Sakkunniga hava redan omnämnt, huru den nuvarande amanuensbefattningen bör disponeras. Därutöver torde emellertid erfordras ytter-

ligare en *teknisk amanuens i lönegrad 14*. Denne skulle framför allt hava att utföra de alltmer nödvändiga ritarbetena, för vilka ingen särskild arbetskraft för närvarande finnes att tillgå.

Vad slutligen angår de kvinnliga biträden, som erfordras å en enligt ovanstående förslag organiserad elektrisk byrå, må erinras att å elektriska sektionen för närvarande äro placerade *ett ordinarie kanslibitråde i lönegrad B 7* (närmast för registrering av inkomna ärenden) samt *ett ordinarie skrivbiträde i lönegrad B 2*. Dessutom är å sektionen anställt ett extra skrivbiträde i lönegrad 4. På grund av ökade skrivgöromål i samband med den föreslagna förstärkningen av den tekniska personalen torde ytterligare minst ett extra skrivbiträde i sistnämnda lönegrad behöva anställas.

Organisationen av statens elektriska inspektion.

Såsom redan nämnts finnas för närvarande vid statens elektriska inspektion anställda tre statsinspektörer å ordinarie stat, placerade i lönegrad B 27, samt två assistenter å extra stat, placerade i lönegrad B 21.

De tre skrivbiträdena i lönegrad 4 (e. o. kontorsbiträden), som utföra skrivgöromål o. d. å inspektionen, äro egentligen anställda hos kommerskollegium. Detta föranledde, att avlöningarna till dem länge bestredos från kollegii anslag. Från och med budgetåret 1935/1936 ändrades emellertid detta, så att medel till avlöningarna numera äro anvisade å inspektionens stat.

Sakkunniga hava tidigare i detta betänkande ingående redogjort för efter vilka riktlinjer den direkta statliga tillsynen å de elektriska anläggningarna för framtiden bör vara ordnad.

Under förutsättning att den föreslagna byrån för elektriska ärenden kommer till stånd och omhändertager alla frågor av central natur, torde det statliga besiktningsarbetet i av sakkunniga avsedd omfattning kunna utföras av tre statsinspektörer och tre assistenter. Då emellertid detta får anses såsom ett minimum, böra samtliga befattningshavare uppföras å ordinarie stat.

Jämfört med nuvarande förhållanden skulle ifrågavarande organisation innebära, att den särskilt förordnade tillsyningsmannen för östra distriktet bortföle, men att å andra sidan de båda redan förefintliga assistenterna, utökade med ytterligare en assistent, finge ägna sig åt inspektionsarbete. Den ändrade distriktsindelning, som med anledning härav skulle erfordras, torde liksom den nuvarande få ankomma på kommerskollegii närmare bestämmande.

I sitt den 29 december 1931 framlagda omorganisationsförslag utgick kommerskollegium också från att besiktningarna för framtiden endast skulle utföras av personalen å elektriska inspektionen men förordade

därvid inrättande av en särskild inspektörsbefattning för östra distriktet samt ökning av antalet assistentbefattningar från två till fyra. Kollegii förslag får emellertid ses mot bakgrunden av att detsamma även innebar en utflyttning av tre av inspektörerna med tillhörande assistenter till andra städer än Stockholm.

Inspektionens förläggning m. m.

Sakkunniga, som redan förklarat sig icke kunna biträda kommerskollegii förslag om decentralisering, vilja nu något närmare utveckla sina synpunkter i frågan. Detta torde vara särskilt påkallat, emedan kollegii förslag i ämnet direkt var föranlett av uttalande från 1931 års riksdag samt en lösning i samma riktning vid ett tidigare tillfälle synes hava undanskjutits huvudsakligen endast av statsfinansiella orsaker.

De olika skäl, som framförts för och emot en decentralisering av inspektionen, finnas återgivna i den redogörelse för frågans föregående behandling, som sakkunniga ovan lämnat. Redan i den år 1903 inom kommerskollegium verkställda utredningen underströks noga behovet av inspektionens förläggning till Stockholm för upprätthållande av erforderligt samarbete. Denna synpunkt framhölls även ehuru mindre starkt av kollegium i 1923 års utredning, vilken emellertid utmynnade i förslag till decentralisering. I sitt sista utlåtande av december 1931 synes kollegium närmast hava ansett frågan vara i princip avgjord och därför inskränkt sig till att under hänvisning i övrigt till tidigare uttalanden från olika håll framhålla de skäl, som enligt kollegii egen mening numera kunde tala för decentraliseringen.

Sakkunniga kunna emellertid ingalunda instämma i att genom inrättandet av den elektriska sektionen behovet av en central förläggning av inspektionen minskat. Även efter utvidgande av den elektriska sektionen till en självständig byrå måste enligt sakkunnigas förmenande bestämt avrådas från en decentralisering av inspektionen. De elektriska ärendena äro nämligen av så växlande och i varandra ingripande natur, att en intim förbindelse mellan den centrala myndigheten och lokalorganisationen samt mellan de lokala organen inbördes måste upprätthållas för att uppkommande frågor skola kunna avgöras enligt rationella men ändock såvitt möjligt enhetliga principer. Statsinspektörerna förvärva under sin tjänsteutövning mångsidig erfarenhet samt kännedom om lokala förhållanden. Härav är det centrala tillsynsorganet vid utövande av sin verksamhet i hög grad beroende. En decentralisering skulle enligt sakkunnigas mening väsentligen försvåra möjligheten för chefsmyndigheten att utnyttja statsinspektörernas samlade erfarenhet. Samtidigt må understrykas, att chefsmyndigheten ofta måste ingående överlägga

med vederbörande statsinspektörer rörande bland annat koncessionsärenden, vilka synas tendera till att bliva svårare att behandla än förut. För statsinspektörernas vidkommande åter skulle en lokal förläggning med därav föranledd minskad kontakt dels med chefsmyndigheten dels mellan befattningshavarna inbördes sannolikt med tiden menligt inverka på deras sakkunskap och auktoritet. Inspektionens befattningshavare torde även otvivelaktigt i Stockholm hava bästa tillfälle att följa med utvecklingen på det elektriska området. — Vad fördelarna av en decentralisering beträffar skulle de enligt sakkunnigas förmenande bliva starkt lokalt begränsade och på intet sätt uppväga olägenheterna.

Motsvarande omständigheter, som nu åberopats till förmån för elektriska inspektörernas fortsatta förläggning i Stockholm, torde däremot icke föreligga beträffande vissa andra statliga inspektionsorgan, vilka därför med fördel kunnat fördelas på orterna.

Emellertid må å andra sidan påpekas, att väginpektörerna, som äro tre till antalet och hava skilda distrikt, enligt år 1934 genomförd omorganisation äro placerade i Stockholm och direkt inordnade i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

De under senare år framförda önskemålen om inspektörernas förläggande inom distrikten torde framför allt vara föranledda av den nuvarande låga besiktningsfrekvensen, vilket missförhållande enligt sakkunnigas förslag skulle avhjälpas. Det må härvid särskilt understrykas, att den nya form av besiktning genom av kommerskollegium godkänd enskild fackman, som sakkunniga föreslagit, i tillämpningen måste förutsätta överläggning mellan kollegium och vederbörande statsinspektör. Att i sådana liksom i alla andra fall, där samråd erfordras, anordna detta skriftligen eller per telefon torde i praktiken icke låta sig genomföras.

Vidare må mot decentraliseringen framhållas, att den enligt av kommerskollegium närmare utförda beräkningen skulle medföra icke oväsentliga kostnadsökningar.

Tilläggas må, att förutsättningen för att en decentralisering skulle, lokalt sett, medföra mera betydande fördelar skulle vara, att antalet distrikt vore relativt många. Då nu antalet föreslås reducerat till tre, torde motiven för decentralisering ytterligare försvagas.

I detta sammanhang må även framhållas, att en stor del av besiktningsarbetet icke bör behöva utföras av statsinspektörerna själva utan torde kunna överlåtas åt assistenterna. Därvid bör vid central förläggning samarbete kunna komma till stånd, så att t. ex. erforderlig stickprovsbesiktning av inomhusanläggningar inom visst område kan äga rum av flera assistenter, oberoende av till vilka distrikt de närmast äro anknutna.

Avlöningsförmåner.

Vad därefter angår avlöningsförhållandena vid inspektionen hava sakkunniga redan vid behandlingen av förslag till ny stadga om elektriska starkströmsanläggningar uttalat sig för borttagandet av den i 59 § av 1902 års stadga intagna bestämmelsen om särskilt förrättningsarvode åt tillsyningsman. Sakkunniga kunna helt ansluta sig till vad kommerskollegium därutinnan framhållit och föreslå i enlighet därmed, att statsinspektörerna i stället uppföras i lönegrad B 28, d. v. s. i samma lönegrad, i vilken yrkesinspektörerna äro placerade. Löneuppflyttningen torde i underkant motsvara den avlöningsminskning statsinspektörerna vid normal besiktningfrekvens torde gå förlustiga genom upphävande av nyssnämnda bestämmelse.

För assistenternas vidkommande torde någon annan förändring ej vara påkallad än att befattningarna uppföras å ordinarie stat i nuvarande lönegrad (B 21).

I fråga om de kvinnliga befattningshavarna må framhållas, att behov av sådana i åtminstone samma utsträckning som för närvarande måste anses konstant föreligga. Sakkunniga hava vid sina statberäkningar utgått från ett bibehållande av nuvarande anordning, men anse sig likväl böra framhålla, att skäl tala för att befattningarna i lämplig lönegrad uppföras å ordinarie stat.

Instruktionsbestämmelser.

Ett genomförande av den av sakkunniga föreslagna organisationen av tillsynsmyndighetens centrala och lokala delar påkallar naturligtvis vissa ändringar såväl i gällande instruktion för kommerskollegium som i gällande instruktion för befattningshavarna inom statens elektriska inspektion. På grund av sambandet med kommerskollegii instruktion i dess helhet hava sakkunniga ansett det närmast böra ankomma på kollegium att framlägga förslag i berörda avseenden. I detta sammanhang vilja sakkunniga erinra om att viss bestämmelse av instruktionsmässig natur i 1902 års stadga icke upptagits i sakkunnigas förslag till ny stadga.

Kostnadsberäkningar för den nya organisationen.

Avlöningsstater.

Kostnaderna för avlöning av personal å *ordinarie stat* enligt sakkunnigas organisationsförslag, jämförda med motsvarande kostnader för närvarande, framgå av följande sammanställningar. I dessa hava enligt nuvarande statberäkningar lönebeloppen upptagits med högsta löneklassen i vederbörande lönegrader, sedan pensionsavdragen frånräknats.

Befattningar å kommerskollegii stat:

Nuvarande organisation
(industribyråns elektriska
sektion).

Befattningshavare	Löne- grad	Lönebelopp kronor
1 byrådirektör	29	11 061
1 förste byråingenjör	24	8 781
1 d:o (å extra stat)	24	8 325
1 kanslibitråde	7	3 429
1 skrivbiträde	2	2 637
		<hr/>
		Summa kronor 34 233

Föreslagen organisation
(självständig byrå för elektriska
ärenden).

Befattningshavare	Löne- grad	Lönebelopp kronor
1 byråchef	30	11 520
1 byrådirektör	28	10 602
1 förste byråingenjör	24	8 781
1 d:o	24	8 781
1 byråingenjör	21	7 455
1 d:o	21	7 455
1 kanslibitråde	7	3 429
1 skrivbiträde	2	2 637
		<hr/>
		Summa kronor 60 660

Den föreslagna ökningen uppgår till 26 427 kronor.

Övriga utgifter för *elektriska sektionen* enligt gällande avlöningsstat för kommerskollegium beräknas av sakkunniga till i runt tal 8 000 kronor. Däri ingå framför allt kostnader för avlönande av en teknisk amanuens i lönegrad 14 och ett extra skrivbiträde i lönegrad 4. Härtill komma enligt förslaget kostnader för två nya icke-ordinarie befattningar, nämligen ytterligare en teknisk amanuens i lönegrad 14 (begynnelselön 3 672 kronor) samt ett extra skrivbiträde i lönegrad 4 (begynnelselön 2 052 kronor). Inklusivt ökning av anslagsposterna till avlöningsförhöjningar m. m. samt särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän beräkna sakkunniga kostnadsökningen till i runt tal 8 500 kronor.

Befattningar å statens elektriska inspektions stat:

Nuvarande organisation

Befattningshavare	Löne- grad	Lönebelopp kronor
1 statsinspektör över elektriska stark- strömsanläggning- gar	27	10 146
1 d:o	27	10 146
1 d:o	27	10 146
1 assistent (å extra stat)	21	7 020
1 d:o d:o	21	7 020
		<hr/>
		Summa kronor 44 478

Föreslagen organisation

Befattningshavare	Löne- grad	Lönebelopp kronor
1 statsinspektör över elektriska stark- strömsanläggning- gar	28	10 602
1 d:o	28	10 602
1 d:o	28	10 602
1 assistent	21	7 455
1 d:o	21	7 455
1 d:o	21	7 455
		<hr/>
		Summa kronor 54 171

Den föreslagna ökningen uppgår till 9 693 kronor.

Beträffande övriga poster å gällande avlöningsstat för statens elektriska inspektion föreslås inga andra ändringar — i den mån icke skrivbiträdena uppföras å ordinarie stat — än att posten särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän, nu 2 300 kronor, måste ökas med ett mindre belopp.

Understrykas må, att dyrtidstillägg utgår från gemensamt anslag under tionde huvudtiteln.

Omkostnadsstater.

Vad därefter beträffar omkostnadsstaterna få sakkunniga i fråga om *kommerskollegium* framhålla, att gällande anslag avse kollegii verksamhet i dess helhet och icke uppdelats på olika byråer och sektioner, varför sakkunniga icke äro i tillfälle att annat än approximativt angiva ifrågavarande kostnader beträffande elektriska sektionen. Dessa hava därvid för närvarande beräknats uppgå till omkring 5 000 kronor, vilket belopp förslagsvis ökats till 8 000 kronor.

I fråga om *statens elektriska inspektion* upptager omkostnadsstaten två poster: Reseersättningar och expenser. Den förra posten är för budgetåret 1936/1937 fastställd till 10 000 kronor, vilket är 3 000 kronor mindre än för närmast föregående budgetår. Denna anslagspost måste genom den effektivisering av besiktningens arbetet, som den föreslagna nyorganisationen avser att åstadkomma, väsentligt höjas, förslagsvis till 20 000 kronor. Expensanslaget, för närvarande 5 000 kronor, torde även behöva ökas, förslagsvis till 6 000 kronor.

Kostnaderna för statens elektriska inspektion uppgå enligt avlönings- och omkostnadsstaterna för budgetåret 1936/1937 till sammanlagt 68 800 kronor. Motsvarande kostnader för kommerskollegii industribyrås elektriska sektion torde enligt ovanstående kunna beräknas uppgå till omkring 47 000 kronor. Statens utgifter för tillsynen å elektriska anläggningar utgöra alltså för närvarande, fränsett dyrtidstillägg till befattningshavarna, sammanlagt omkring 115 000 kronor.

Den av sakkunniga för elektriska kontrollväsendet föreslagna omorganisationen skulle, likaledes bortsett från dyrtidstillägg, enligt sakkunnigas beräkningar i runda tal medföra kostnadsökningar på sammanlagt 59 000 kronor, därav å kommerskollegii stat 38 000 kronor och å statens elektriska inspektions stat 21 000 kronor.

Tilläggas må, att sakkunniga tidigare i sitt betänkande angående be-

righet att utföra elektriskt installationsarbete m. m. förordat vissa anslagsökningar å skolöverstyrelsens stat i och för genomförande av omläggning av installatörundervisningen.

Med hänsyn *dels* till den stora betydelsen ur allmän synpunkt av att statlig tillsyn över elektriska anläggningar utövas i erforderlig omfattning *dels ock* till det förhållandet att andra närstående grenar av statlig tillsyn, t. ex. fartygsinspektionen och yrkesinspektionen, vilka draga betydligt större kostnader än nu ifrågavarande tillsyn även efter ett genomförande av sakkunnigas förslag skulle medföra, bekostas av staten, synes det sakkunniga naturligt, att kostnaderna för den föreslagna nya organisationen helt åvila statsverket.

I de vid utredningens tillsättande meddelade direktiven framhölls emellertid, bland annat, att det, i anslutning till vad inom vissa andra områden av statlig inspektionsverksamhet vore fallet, kunde ifrågasättas, om ej bidrag till täckande av de stegrade kostnaderna borde uttagas av ägarna till de anläggningar, som underkastas inspektion.

Sakkunniga hava för egen del ansett de föreslagna kostnadsökningarna icke vara av den storleksordning, att de påkalla ett sådant förfarande.

I enlighet med direktiven hava sakkunniga emellertid verkställt en närmare utredning om huru kostnader för den elektriska tillsynen böra kunna uttagas av anläggningarna, därest detta skulle anses önskvärt.

Utredningen, som emellertid med hänsyn till sakkunnigas principiella inställning till frågan icke innehåller författningsförslag angående införande av kontrollavgifter utan endast sammanställningar till underlag för en sådan lösning, är såsom *bilaga C* fogad till detta betänkande.

Sammanfattning.

De förslag rörande kontrollen å elektriska starkströmsanläggningar, som sakkunniga nu överlämna, kunna sammanfattningsvis angivas sålunda.

1. Sakkunniga framlägga i fråga om *koncessionsväsendet* förslag till ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. Ändringarna innebära dels ökad skyldighet att söka Kungl. Maj:ts tillstånd för utförande av starkströmsanläggningar, särskilt när dessa avse allmän distribution, dels en från högst 40 till högst 60 år utökad koncessionstid, avsedd att gälla såväl vid beviljande av nya tillstånd som vid förlängning av tidigare beviljade tillstånd. Beträffande behovsprövning vid meddelande av tillstånd förorda sakkunniga fortsatt tillämpning av en i sådant avseende under senare år utbildad praxis.

Förutom ändrade koncessionsbestämmelser i 1902 års lag förorda sakkunniga viss ändring i 6 § samma lag, avseende reglerna för ansvarighet för skada till följd av elektrisk ström.

2. Gällande *säkerhetsföreskrifter* beträffande starkströmsanläggningar hava av sakkunniga fullständigt omarbetats. Härvid hava bestämmelser av administrativ och mera ingripande natur sammanförts i ett förslag till ny kungl. stadga om elektriska starkströmsanläggningar. I anslutning därtill överlämnas ett detaljerat förslag till tekniska säkerhetsföreskrifter rörande anläggningarnas utförande, skötsel och drift, avsett att utfärdas av kommerskollegium jämlikt bemyndigande i stadgan.

I samband med säkerhetsföreskrifterna må erinras om, att bestämmelser angående kontroll av viss elektrisk materiel på förslag av de sakkunniga redan utfärdats av Kungl. Maj:t, samt att sakkunniga i särskilt betänkande framlagt förslag till ändrade bestämmelser angående behörighet att utföra elektriskt installationsarbete ävensom till organisation av den elektrotekniska yrkesundervisningen för installatörer.

3. Beträffande *tillsynen* å elektriska starkströmsanläggningar hava sakkunniga framlagt riktlinjer i och för åstadkommande av ökad inspektionsverksamhet beträffande såväl tillståndspliktiga anläggningar som konsumentanläggningar. De delvis ändrade bestämmelserna, som äro intagna i stadgeförslaget, innebära i fråga om det senare slaget av anläggningar möjlighet för staten att under vissa förutsättningar anlita biträde av andra besiktningsmän än de statliga.

4. Beträffande *tillsynsmyndighetens organisation* föreslå sakkunniga anställande av ytterligare arbetskrafter dels inom kommerskollegium, där

inrättande av en särskild byrå för elektriska ärenden förordas, dels inom den lokala inspektionen. Den senare föreslås fortfarande skola vara förlagd i Stockholm. Organisationsförslaget är uppgjort så, att det samma kan genomföras oberoende av sakkunnigas förslag i övrigt.

I reservation föreslås inrättande under kommerskollegium av ett råd för behandling av vissa koncessionsärenden.

Särskilt yttrande

av G. Malm.

De sakkunniga ge uttryck åt den meningen, att alla skäl tala för »att staten vid sidan av utfärdande av erforderliga säkerhetsföreskrifter samt utövande av viss tillsyn över de elektriska anläggningarna, fortfarande behåller det reglerande inflytande över kraftförsörjningen, som koncessionstvånget innebär».

Koncessionsgivningen betraktas sålunda såsom ett regleringsinstrument och erfarenheten har visat, att vid det instrumentets handhavande behovsprövning i viss utsträckning blivit nödvändig. I utlåtandet sanktioneras behovsprövningen utan att man ansett erforderligt att giva lagen en annan avfattning i denna punkt än den hittills gällande.

Det är egentligen endast under de sista åren, som behovsprövning tillämpats, men med mer och mer intensifierad elektrifiering måste räknas med, att antalet fall, då sådan erfordras, kommer att växa. Har man väl sanktionerat behovsprövningen lär ej heller kunna bestämmas någon allmängiltig gräns mellan de fall, då sådan skall ske och de fall, då koncession skall givas utan behovsprövning. Det beror till sist på Kungl. Maj:t. Därför ligger det också stor vikt på, att den förberedande prövningen blir auktoritativ.

Full enighet råder bland de sakkunniga därom, att behovsprövningen är en ömtålig fråga, vars behandling kräver oväld, goda ekonomiskt-tekniska insikter och förmåga av god överblick. Den elektriska byrån inom kommerskollegium, som enligt sakkunnigas förslag närmast skulle handlägga koncessionsfrågor, torde visserligen bland annat på grund av den erfarenhet, som därvid förvärfvas, komma att besitta sakkunskap på detta område, men torde dock av naturliga skäl knappast kunna förutsättas behärska alla de elektrifieringsverksamhetens driftstekniska och affärsmässiga frågor, vilka i samband med mera invecklade koncessionsfrågor kunna vara särskilt betydelsefulla.

De sakkunnigas majoritet har också uttalat, att det i enstaka fall vore värdefullt, om en förstärkt sakkunskap kunde ställas till de prövande myndigheternas förfogande, men ha stannat vid att föreslå, att man tillsvidare skall ställa sig avvaktande. Majoriteten har sålunda framhållit behovet av särskild sakkunskap i vissa fall men ej fixerat formen för behovets tillgodoseende.

Då undertecknad är av den meningen, att det är nödvändigt att, när man ger full sanktion åt Kungl. Maj:ts rätt att vid koncessionsgivningen gå in för behovsprövning, skapa garantier för, att koncessionsfrågorna bliva auktoritativt förberedda, får jag föreslå, att i samband här-

med kommerskollegium utrustas med ett koncessionsråd, sammansatt såsom i det följande närmare angives och arbetande i huvudsak på nedan angivet sätt.

Rådet föreslås bestå av chefen i kommerskollegium jämte två personer, vilka utses av Kungl. Maj:t för tre år i sänder.

Härtill utses män med goda tekniskt-ekonomiska insikter och överblick på ifrågavarande område samt kända för objektivitet och gott omdöme. Tillsammans med chefen för kommerskollegium, som förutsättes vara en högvärdig, juridisk-administrativ kraft, böra de utgöra en verkligt auktoritativ instans för koncessionsfrågornas bedömande. Emellertid komma säkerligen de flesta koncessionsfrågor även i framtiden att vara av så enkel beskaffenhet, att de ej behöva behandlas av rådet. Det är endast de komplicerade koncessionsfallen, då behovsprövning är av nöden, som behöva underställas rådets bedömande.

Bestämmandet av vilka fall, som skola underställas, kan med fullt förtroende överlämnas till chefen i kommerskollegium. Finnes ett råd utsett, lär generaldirektören aldrig underlåta att höra det i intrikata fall. Det visar erfarenheten från andra verk (exempelvis undertecknads egen erfarenhet från vattenfallsstyrelsen).

Ordförande i rådet skall vara generaldirektören i kommerskollegium och föredragande chefen för elektriska byrån, som även har att ombesörja ärendenas förberedande. Rådet skall äga rätt att påkalla ytterligare utredning, om det finner föreliggande utredning ofullständig. Protokoll föres över behandlingen i rådet, däri rådsmedlemmarnas mening kommer till uttryck. Det slutliga avgörandet inom kollegium av ett koncessionsärende, som varit föremål för rådsbehandling, skall dock alltid ske genom beslut av generaldirektören, som därvid har att taga den hänsyn, han finner lämpligt till rådets uttalande.

Ett råd, arbetande efter här nämnda linjer, kan ej komma att tynga eller fördröja den stora mängden av koncessionsärenden. Beträffande de svåra fallen, torde anordningen komma att verka påskyndande. Det ges exempel på, att svårigheterna i vissa fall alstrat tveksamhet med påföljd, att frågorna förhalats. Sådant torde ej behöva förekomma, sedan ett auktoritativt råd inrättats.

Till de personer, som utsetts till koncessionsråd, bör utgå ersättning förslagsvis enligt samma grunder som till ledamot av sociala rådet.

Den föreslagna anordningen synes mig erbjuda väsentliga fördelar framför anlitan av förstärkt sakkunskap för särskilda fall. Bisittarna i rådet komma att kontinuerligt följa de svårare fallens avgörande och få därigenom alltmera sin bedömningsförmåga skärpt och sin blick vidgad. Kostnaden blir ju helt betydelslös i förhållande till de viktiga avgöranden, varom det är fråga.

över införskaffade uppgifter rörande förekomsten av s. k. kristidsmateriel i elektriska starkströmsanläggningar i Sverige (mars 1936).

Uppgift från (inom parentes anges uppgiftslämnarens huvudsakliga verksamhetsområde)	Förekomsten av kristidsmateriel	Eldsvådor eller tillbud, försäkrade av kristidsmateriel
Svenska elektricitetsverksföreningen (för 95 medlemmar, huvudsakligen städer och större samhällen).	Mellan 1—40 ‰ (genomsnittligt ca 10 ‰) kristidsmateriel förekommer i installationer, anslutna till 61 el-verk.	Förekommit hos 7 medlemmar.
Stadselektricitetsverk, ej anslutna till elektricitetsverksföreningen, 28 st.	I 17 städer (av 28) finnes ännu kristidsmateriel, dock endast »i ett mindre antal installationer», »i ytterst ringa utsträckning», »i ett fåtal installationer» etc.	Eldsvåda har i 1 fall rapporterats (kortslutning i genomföring). Ett verk uppger vidare, att en del tillbud inträffat.
Besiktningssman i Stockholms län.	C:a 3 % i bostadshus, knappt 2 % i lantgårdarnas uthusbyggnader.	Under de senaste 10 åren ingen eldsvåda men en del tillbud.
» i Uppsala län.	C:a 1 %, dock endast i torra, ej brandfarliga lokaler.	Inga eldsvådor men väl tillbud och smärre brandskador.
» i Södermanlands län.	Sedan 1929 finnes ingen kristidsmateriel kvar på landsbygden.	Under 1918—29 äro 7 eldsvådor bekanta därjämte åtskilliga tillbud.
» i Östergötlands län.	I »mycket ringa utsträckning» förekommer HVG av zink i bostadsbyggnader.	Veterligen inga.
» i Östergötlands län.	I »ytterst ringa omfattning» finnes zinkledningar i bostadshus.	Smärre tillbud förekommit.
Jönköpings läns elektricitetsförening, Jönköping. (Jönköpings län.)	Förekommer i »mycket begränsad omfattning».	Eldsvådor mera sällsynta, men tillbud rikligen förekommande.
Kalmar läns elektricitetsförening, Kalmar. (Kalmar län.)	Endast »ett fåtal» anläggningar fortfarande kvar.	Veterligen inga.
Södra Sveriges ångpanneförening, Malmö. (Götaland.)	Kristidsmateriel av farligare slag påträffas »en eller annan gång» i anläggningar, som ej äro besiktningsskyldiga eller icke blivit noggrant besiktigade. Zinkledningar för belysning förekomma till »högst några promille» i varulager och torra lokaler vid industriella anläggningar. I bostadshus utgöres endast omkring 1 % av installationerna av kristidsmateriel.	Ej besvarat.

<p>Besiktningssman i Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län.</p> <p>» i Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län.</p> <p>» i Skaraborgs län.</p> <p>» i Värmlands län.</p> <p>» i Värmlands län.</p> <p>Värmlands elektricitetsförening, <i>Karlstad</i>. (Värmlands län och Dalaland.)</p> <p>Örebro läns elektriska förening, <i>Örebro</i>. (Örebro län.)</p> <p>Västmanlands läns nya elektriska förening, <i>Västerås</i>. (Västmanlands län.)</p> <p>Besiktningssman i Kopparbergs län.</p> <p>Gävleborgs läns elektriska förening, <i>Storvik</i>. (Gävleborgs län.)</p> <p>Västernorrlands läns elektriska förening, <i>Härnösand</i>. (Västernorrlands län.)</p> <p>Västerbottens läns elektriska förening, <i>Umeå</i>. (Västerbottens län.)</p> <p>Norrbottnens elektricitetsförening, <i>Luleå</i>. (Norrbottnens län.)</p>	<p>Kristidskuhlo påträffas »då och då» i små villasamhällen; industrier och lantgårdar dock praktiskt taget fria från kristidsmateriel.</p> <p>Kristidsmateriel påträffas »någon enstaka gång» i bostadshus på landsbygden.</p> <p>Enstaka installationer av mindre omfattning i bostadshus och därmed jämförbara lokaler innehålla ännu kristidsledningnar.</p> <p>Av under 1935 besiktigade 1 150 anläggningar innehöllo 10 (bostadshus, i ett fall snickerstuga) kristidsledningnar. Kristidsapparater förekommo dock i något större utsträckning (»ett femtiotal anläggningar»), huvudsakligast i torra lokaler.</p> <p>I besiktningsspliktiga installationer finnes för närvarande ingen kristidsmateriel; däremot i obekant omfattning i bostadshus o. d.</p> <p>Kristidsmaterielen nu borta med några få undantag för belysningsanläggningar i de mera avlägset liggande områdena i nordvästra Värmland.</p> <p>Inom föreningens verksamhetsområde finnes numera veterligen ingen kristidsmateriel. Åtskillig sådan materiel lär dock förekomma i anläggningar på landsbygden, som äro försäkrade hos mindre brandstodsbolag.</p> <p>Länet praktiskt taget fritt från kristidsinstallationer.</p> <p>Kristidsmateriel förekommer numera endast »i mycket ringa omfattning».</p> <p>»Knappast någon» kristidsmateriel finnes nu kvar på landsbygden.</p> <p>Inom installationer för industri och hantverk, ävensom inom bostadslokaler i städer och samhällen är kristidsmateriel sällsynt och även på rena landsbygden påträffas dylik materiel »relativt sällan».</p> <p>Kristidsmateriel förekommer fortfarande i obekant utsträckning i anläggningar, som ej äro underkastade regelbunden kontroll.</p> <p>Det väsentliga av kristidsmaterielen är numera bortrensad.</p>	<p>En »massa små tillbud» hava inträffat.</p> <p>Mycket sällsynta.</p> <p>Mot förmodan ganska ringa.</p> <p>Ej bekant.</p> <p>Ej besvarat.</p> <p>Inga.</p> <p>Inga eldsvådor men väl flera tillbud.</p> <p>Några större eldsvådor ha ej förekommit.</p> <p>Veterligen inga.</p> <p>Veterligen inga.</p> <p>Veterligen inga.</p> <p>Veterligen inga.</p> <p>Veterligen inga.</p>
---	---	--

Olycksfall vid elektriska starkströmsanläggningar i Sverige åren 1931—1935.

I. Uppdelning efter den anläggningsdel, där olycksfallet inträffat.

Anläggningsdel	Antal olycksfall år (därav dödsfall inom parentes)					Totala antalet fall
	1931	1932	1933	1934	1935	
<i>A. Driftslokal.</i>						
1) Maskin	1	2 (1)	—	—	—	3 (1)
2) Transformator	—	—	1	3	—	4
3) Ackumulator	—	2	2	—	—	4
4) Ställverk med ledning, högspänning	19 (6)	29 (7)	19 (4)	18 (2)	31 (10)	116 (29)
5) Ställverk med ledning, lågspänning	12 (1)	8 (1)	9	10 (1)	6	45 (3)
6) Annan ledning	1 (1)	2 (1)	1	2	2	8 (2)
7) Övriga fall	2	2	—	2	1	7
<i>B. Förbrukningsplats.</i>						
1) Fast motor	—	2	2	1 (1)	1	6 (1)
2) » lampa	4 (1)	3	4 (1)	1	3	15 (2)
3) » annan apparat	1	1	1	—	—	3
4) Flyttbar motor med kabel och kontakt	9 (2)	9 (3)	4 (2)	3 (1)	5	30 (8)
5) Flyttbar lampa med kabel och kontakt	13 (3)	10 (1)	6 (2)	7	10 (1)	46 (7)
6) Flyttbar annan apparat med kabel och kontakt	6 (1)	4	5	2	6	23 (1)
7) Strömställare, fränkskiljare m. m.	18	13 (1)	11	9	12	63 (1)
8) Smältskydd, central m. m.	14	18	11	11	14 (1)	68 (1)
9) Annan apparat	2	1	2 (1)	3	3	11 (1)
10) Kontaktledning f. traverskran	2	3	4	3	1	13
11) Annan fast förlagd ledning	9	3 (1)	4 (1)	7	6	29 (2)
12) Rörlig ledning, ej förut nämnd	1	2	4	3	4	14
13) Övriga fall	1	2	5	3 (1)	3	14 (1)
<i>C. Luftledningar.</i>						
1) Kontaktledning för järn- och spårväg	8 (1)	9 (3)	16 (3)	20 (6)	20 (8)	73 (21)
2) Annan luftledning, högspänning	20 (7)	14 (10)	13 (6)	17 (6)	9 (6)	73 (35)
3) Annan luftledning, lågspänning	20 (2)	22 (4)	12	19 (5)	14 (1)	87 (12)
<i>D. Jordkabel</i>	—	3	—	4	3	10
<i>E. Provrum</i>	6 (1)	4	8 (1)	3	6	27 (2)
<i>F. Övriga fall</i>	—	—	—	—	—	—
Totala antalet fall	169 (26)	168 (33)	144 (21)	151 (23)	160 (27)	792 (130)

II. Uppdelning efter strömart och spänning.

Strömart och spänning	Antal olycksfall år (därav dödsfall inom parentes)					Totala antalet fall
	1931	1932	1933	1934	1935	
<i>A. Likström, V.</i>						
1) 110, 2 × 110	8	10	5	4	4	31
2) 220, 2 × 220	16	14	10	15	7	62
3) Högspänning	9	18 (1)	16	12	15	70 (1)
<i>B. Trefas växelström, V.</i>						
1) Högst 220	26	22 (3)	16 (2)	17 (1)	24	105 (6)
2) 346, 380, 433	52 (9)	41 (6)	38 (3)	41 (7)	38 (3)	210 (28)
3) 550—3 300	27 (8)	25 (8)	21 (7)	14 (1)	29 (4)	116 (28)
4) 3 400—22 000	17 (7)	28 (10)	20 (4)	19 (4)	22 (11)	106 (36)
5) 23 000 och högre	6 (1)	4 (2)	4 (1)	12 (4)	2 (1)	28 (9)
<i>C. Enfas växelström, alla spänningar.</i>						
1) Järnvägsdrift	7 (1)	6 (3)	13 (3)	16 (5)	18 (8)	60 (20)
2) Övriga fall	1	—	—	—	—	1
<i>D. Obekant och specialfall</i>						
—	—	—	1 (1)	1 (1)	1	3 (2)
Totala antalet fall	169 (26)	168 (33)	144 (21)	151 (23)	160 (27)	792 (130)

III. Uppdelning efter den skadades förhållande till anläggningen och sysselsättning vid olyckstillfället.

Förhållande och sysselsättning	Antal olycksfall år (därav dödsfall inom parentes)					Totala antalet fall
	1931	1932	1933	1934	1935	
<i>A. Förhållande till anläggningen.</i>						
1) Driftslokalernas personal	10 (3)	15 (3)	10	5	6 (1)	46 (7)
2) Annan person, ålagd befattning med anläggningen	90 (12)	101 (17)	76 (7)	86 (7)	91 (16)	444 (59)
3) Person, ej ålagd befattning med anläggningen, över 16 år	63 (8)	49 (12)	52 (13)	54 (15)	54 (6)	272 (54)
4) Person, ej ålagd befattning med anläggningen, under 16 år	6 (3)	3 (1)	6 (1)	6 (1)	9 (4)	30 (10)
Totala antalet fall	169 (26)	168 (33)	144 (21)	151 (23)	160 (27)	792 (130)
<i>B. Sysselsättning vid olyckstillfället.</i>						
1) Skötsel av anläggningen	18 (3)	32 (3)	25 (3)	11 (1)	27 (4)	113 (14)
2) Montering, provning, putsning på eller invid anläggningen	76 (11)	84 (20)	59 (5)	75 (5)	66 (15)	360 (56)
3) Annat arbete i anläggningens närhet	24 (4)	23 (7)	21 (5)	39 (11)	27 (5)	134 (32)
4) Användning av förbrukningsapparat	39 (4)	24 (2)	21 (4)	14 (2)	28 (1)	126 (13)
5) Provrumsarbete	5 (1)	2	9 (1)	3	5	24 (2)
6) Övriga fall	7 (3)	3 (1)	9 (3)	9 (4)	7 (2)	35 (13)
Totala antalet fall	169 (26)	168 (33)	144 (21)	151 (23)	160 (27)	792 (130)

IV. Uppdelning efter ansvaret för olycksfallet.

A n s v a r	A n t a l o l y c k s f a l l å r (därav dödsfall inom parentes)					Totala antalet fall
	1931	1932	1933	1934	1935	
<i>A. Anläggningens beskaffenhet.</i>						
1) Olämplig anordning	61 (6)	43 (8)	20 (8)	25 (4)	28 (5)	177 (31)
2) Tillfälligt fel	13 (2)	14 (1)	14 (1)	17 (2)	19 (1)	77 (7)
3) Övriga fall	—	—	—	—	—	—
<i>B. Den skadades vållande.</i>						
1) Tillfällig glömska	5 (3)	11 (4)	13 (4)	14 (6)	11 (6)	54 (23)
2) Missförstånd	—	1	—	1 (1)	—	2 (1)
3) Okunnighet	5 (1)	5 (1)	1	5 (3)	2 (1)	18 (6)
4) Ovarsamhet	66 (8)	72 (11)	71 (3)	64 (1)	73 (3)	346 (26)
5) Övermod, nyfikenhet, lek och dylikt	4 (1)	3 (1)	3	5 (2)	3	18 (4)
6) Övriga fall	1	—	—	—	—	1
<i>C. Annans vållande</i>	13 (5)	17 (6)	18 (4)	19 (4)	17 (10)	84 (29)
<i>D. Ren olyckshändelse</i>	1	2 (1)	4 (1)	1	6	14 (2)
<i>E. Övriga fall</i>	—	—	—	—	1 (1)	1 (1)
Totala antalet fall	169 (26)	168 (33)	144 (21)	151 (23)	160 (27)	792 (130)

V. Uppdelning efter påföljden.

	A n t a l o l y c k s f a l l å r					Summa	Medel- värde
	1931	1932	1933	1934	1935		
<i>A. Övergående skador.</i>							
1) Antal olycksfall	133	126	111	118	127	615	
2) Sjukdagar	5 150	3 358	3 313	3 877	4 374	20 072	
3) » per olycksfall (medelvärde)	—	—	—	—	—	—	32.6
<i>B. Invaliditet.</i>							
1) Antal olycksfall	10	9	12	10	6	47	
2) Sjukdagar	2 913	1 784	2 938	2 262	1 221	11 118	
3) » per olycksfall (medelvärde)	—	—	—	—	—	—	236.5
4) Invaliditetsprocent	400	204	322	308	206.7	1 440.7	
5) Dito per olycksfall (medelvärde)	—	—	—	—	—	—	30.7
<i>C. Dödsfall.</i>							
1) Antal olycksfall	26	33	21	23	27	130	
2) Sjukdagar före dödsfallet	8	57	5	10	53	133	
Totala antalet fall	169	168	144	151	160	792	
Totala antalet sjukdagar	8 071	5 199	6 256	6 149	5 648	31 323	

VI. Olycksfall till följd av olämplig anordning i anläggningen.

Anläggningsdetalj	Antal fall år (därav dödsfall inom parentes)					Totala antalet fall
	1931	1932	1933	1934	1935	
1. Lamphållare (låg porslinsring eller oskyddad del)	9 (3)	8 (1)	3 (1)	3	6 (1)	29 (6)
2. Provlampa	1	1	—	—	—	2
3. Armatur till handlampa	—	—	1 (1)	—	—	1 (1)
4. Sladd till handlampa	1	—	2	—	1	4
5. Kabel till flyttbar motor o. dyl.	4 (1)	2	—	—	—	6 (1)
6. Sladd eller kabel, skadad invid kontaktproppen	2	—	—	—	1	3
7. Anslutningssladd eller kabel med pinnpropp i bägge ändar	2	—	—	1	2	5
8. Söndrig el. olämplig strömbrytare, anslutningskontakt o. dyl.	2 (1)	1	3	1	—	7 (1)
9. Införing i armatur, stryckjärn o. dyl.	—	1	2 (1)	—	—	3 (1)
10. Enkelledare på knapp	1	—	—	—	—	1
11. Knivströmbrytare, öppen	2	1	—	1	1	5
12. » , kåpa med skåra för handtaget	8	3	1	2	2	16
13. Smältskydd, öppet	1	1	—	2	—	4
14. » , slutet med oskyddad del	1	2	—	—	—	3
15. » , exploderande propp	—	—	1	—	1	2
16. Anslutning av flyttbar motor medelst påhäktnig	—	2 (1)	1 (1)	—	—	3 (2)
17. Explosion av kapslad apparat	3	—	—	2 (1)	1	6 (1)
18. Otillräckligt skydd för högspänningsledning	—	—	—	4	2 (1)	6 (1)
19. Olämplig anordning av högspänningsställverk	1	—	—	—	—	1
20. » » » stolptransformatorstation	1	1	—	1	—	3
21. Blank luftledning i närheten av byggnad, upplag o. dyl.	2	5	—	2	7 (2)	16 (2)
22. Nedfallen eller för lågt framdragen luftledning	2	—	4 (3)	—	—	6 (3)
23. Två eller flera strömkretsar på gemensam stolpe o. dyl.	—	2 (1)	—	—	—	2 (1)
24. Linjefrånkiljare felaktigt anordnad	—	1 (1)	—	—	—	1 (1)
25. Kontaktledning till travers o. dyl.	—	2	—	—	—	2
26. Kontakt mellan telefon och starkströmsluftledning	1	1	—	—	—	2
27. Motorskåp, öppen säkring inkopplad före brytaren	—	1 (1)	—	—	—	1 (1)
28. Ledning ansluten före tillhörande brytare	2	—	—	—	—	2
29. Nollning saknas (motorstomme, förbrukningsapparat etc.)	1	—	—	1 (1)	1	3 (1)
30. » otillfredsställande utförd	—	—	—	2 (2)	—	2 (2)
31. Jordtråd (skyddstråd) ej nollad	2	—	—	—	1	3
32. Jordning (nollning) saknas (stag, järn etc.)	1 (1)	1 (1)	1 (1)	—	—	3 (3)
33. För högt ledningsmotstånd	1	1 (1)	—	—	—	2 (1)
34. » » övergångsmotstånd i jordkontakt	—	—	—	—	2 (1)	2 (1)
35. Användning av för ändamålet ej tillåten materiel	1	—	1	—	—	2
36. Övriga fall	9	6 (1)	—	3	—	18 (1)
Totala antalet fall	61 (6)	43 (8)	20 (8)	25 (4)	28 (5)	177 (31)
Uppdelning efter påföljden.						
I. Övergående skador.						
1. Antal olycksfall	53	32	12	21	20	138
2. Sjukdagar	2 158	798	411	793	656	4 816
II. Invaliditet.						
1. Antal olycksfall	2	3	—	—	3	8
2. Sjukdagar	399	386	—	—	574	1 359
3. Invaliditetsprocent	145	35	—	—	80	260
III. Dödsfall	6	8	8	4	5	31

Utredning rörande eventuellt uttagande av avgifter för täckande av vissa kostnader för det elektriska kontrollväsendet.

Nödvändiga förutsättningar för införandet av kontrollavgifter torde vara dels att avgifterna icke sättas så höga, att de verka hämmande på elektrifieringsverksamheten, dels att grunderna fastställas så, att upptagandet av avgifterna må kunna äga rum på enklast möjliga sätt.

Härvid har först övervägts, huruvida dessa kostnader borde uttagas i form av avgifter för de besiktningar, som verkställas av inspektörerna och deras assistenter, eller som fasta avgifter, oberoende av i vilken omfattning besiktning äger rum. I våra grannländer Norge, Danmark och Finland, varest kostnaderna för kontrollen i huvudsak bäras av anläggningsägarna, förfares härvid olika, i det att i Norge och Finland kostnaderna väsentligen täckas genom besiktningssavgifter, under det att i Danmark huvudsakligen tillämpas fasta årsavgifter. De sakkunniga anse för sin del, att uttagandet av särskilda besiktningssavgifter i hög grad skulle betunga och komplicera besiktningssverksamheten och därigenom göra den mindre effektiv, varjämte ett sådant system skulle verka ogynnsamt på tilltron till besiktningarnas objektivitet. Redan den obetydliga besiktningssavgift, som för närvarande erlagges av anläggningsägare till tillsynsmännen enligt i § 59 i nu gällande stadga, anses medföra väsentliga olägenheter och förutsättes skola bortfalla.

Då sålunda besiktningssavgifter icke synas bära ifrågakomma, torde den närmast liggande lösningen vara att avgiftsbelägga själva koncessionerna. En undersökning har utförts angående antalet beviljade högspänningskoncessioner per år och angående längden av de högspänningsledningar, dessa koncessioner avse. Denna undersökning har genomförts för vart och ett av åren 1931 t. o. m. 1935. Resultatet av undersökningen framgår av nedanstående tabell 1. I denna hava ledningar för järnvägar och spårvägar behand-

TABELL 1.

	1931		1932		1933		1934		1935		Medeltal	
	Antal konc.	km högsp. ledn.	Antal konc.	km högsp. ledn.	Antal konc.	km högsp. ledn.	Antal konc.	km högsp. ledn.	Antal konc.	km högsp. ledn.	Antal konc.	km högsp. ledn.
Järn- o. spårvägar	2	3	1	1	1	1	1	72	2	460	1	108
Högst 12 kV . . .	180	1 009	170	883	167	971	186	1 031	215	1 063	184	991
13—44 kV	27	302	32	393	46	654	15	145	34	335	32	368
45—77 kV	5	75	2	33	3	18	4	111	8	255	4	98
Över 77 kV . . .	0	0	7	519	1	5	3	485	0	0	2	202
S:a	214 st.	1 389 km	212 st.	1 829 km	218 st.	1 649 km	209 st.	1 844 km	259 st.	2 113 km	223 st.	1 767 km

lats för sig och övriga ledningar uppdelats i vissa grupper efter spänningen. Tabellen innehåller dels siffror för vart och ett av de fem åren, dels medelvärden för dessa år.

Av tabellen framgår sålunda, att antalet per år beviljade koncessioner utgör omkring 223 st. och att sammanlagda längden av pr år koncessionerade högspänningsledningar är omkring 1 767 km. Genomsnittliga längden hög-

spänningsledning per koncession är $\frac{1767}{223} = 8 \text{ km.}$

Om spårvägs- och järnvägsledningar ej medräknas, ändras dessa siffror obetydligt, åtminstone i stort sett.

Vid avvägandet av avgiftsbeloppens storlek torde vara skäligt att tillämpa en med ledningsspänningen stigande skala. Härigenom vinnes att avgifterna, beräknade i procent av anläggningskostnaderna, bliva av samma storleksordning för olika slags ledningar. I nedanstående tabell 2 hava sålunda förslagsvis beräknats avgifter, som ligga vid den gräns, vilken enligt sakkunnigas mening bör kunna ifrågasättas beträffande avgifter av detta slag. Som regel torde dessa icke överskrida 1 % av anläggningskostnaderna för respektive ledningar.

TABELL 2.

	Ledningars spänning	Taxa för engångs- avgifter vid ny- koncessioner
Grupp A	Högst 12 kV	12: — kr. per km
» B	13—44 »	25: — » » »
» C	45—77 »	50: — » » »
» D	över 77 »	100: — » » »

En tillämpning av dessa avgifter ger följande resultat (om spårvägar och järnvägsledningar medräknas i resp. spänningsgrupper).

TABELL 3.

	Engångsavgifter	
Grupp A	991 km à kr. 12: — =	kr. 11 892: —
» B	476 » » » 25: — =	» 11 900: —
» C	98 » » » 50: — =	» 4 900: —
» D	202 » » » 100: — =	» 20 200: —
		S:a kr. 48 892: —

Medelkostnaden per beviljad koncession för ledningar (spårvägs- och järnvägsledningar inberäknade), tillhörande de olika spänningsgrupperna, bliva de i tabell 4 angivna.

Koncessionsavgifterna skulle alltså, beräknade enligt här föreslagna grunder, inbringa c:a 49 000 kr. per år, d. v. s. något mindre än den ökning av statsverkets kostnader för tillsynsmyndigheten, som genomförandet av den av de

TABELL 4.

	Antal koncessioner per år	Högspännings- ledningarnas längd per koncession	Medelavgift per koncession
Grupp A	184 st.	5.4 km	65: —
» B	33 »	14.4 »	360: —
» C	4 »	24.5 »	1 250: —
» D	2 »	101.0 »	10 100: —

sakkunniga föreslagna nyorganisationen skulle innebära. Anmärkas bör emellertid att det belopp, som på detta sätt skulle inflyta, efter år 1942 skulle komma att ökas högst väsentligt, förutsatt att även förnyelse av utgångna koncessioner avgiftsbelades. År 1943 börja nämligen koncessionerna, som i regel lämnats på 40 år, att förfalla.

Skulle det emellertid, trots sistnämnda förhållande, anses önskvärt att genom avgifter söka erhålla ett större belopp än som på ovan angivet sätt framkommer, torde det bliva nödvändigt att avgiftsbelägga även andra objekt än koncessionerna. Det kan då ifrågasättas att uttaga årliga avgifter från innehavare av befintliga *kraftstationer* och *kraftledningar*. Till undvikande av kostsam och vidlyftigt debiteringsförfarande torde emellertid i sådant fall från avgiftsbeläggning böra undantagas mindre kraftstationer ävensom smärre kraftledningar.

En sammanställning över kraftstationernas antal och installerade generatoreffekt har uppgjorts på basis av uppgifter, vilka hämtats ur dels »Sveriges utbyggda vattenkraft år 1930», dels Svenska elektricitetsverksföreningens statistik för år 1934. Från förstnämnda publikation hava hämtats uppgifter om vattenkraftstationer och med sådana stationer kombinerade värmekraftstationer. Från sistnämnda publikation hava hämtats uppgifter om de övriga värmekraftstationer, som komma i betraktande i detta sammanhang.

Kraftstationer, vilka hava gemensam ägare och dessutom arbeta på ett gemensamt ledningsnät med samma ägare som kraftstationerna, hava i sammanställningen hopslagits till en enhet. Kraftstationer av storlek 0 — 200 kVA hava icke medräknats.

Sammanställningen har följande utseende.

TABELL 5.

Grupp 1	110 verk av storlek	200—500 kVA	S:a 36 140 kVA
» 2	80 » » »	500—1 000 »	» 53 693 »
» 3	97 » » »	1 000—5 000 »	» 208 844 »
» 4	18 » » »	5 000—10 000 »	» 116 023 »
» 5	21 » » »	10 000—20 000 »	» 284 432 »
» 6	11 » » »	20 000—50 000 »	» 287 920 »
» 7	3 » » »	50 000—100 000 »	» 216 100 »
» 8	4 » » »	100 000—	» 935 690 »
S:a 344 verk			S:a 2 138 842 kVA

Med ledning av uppgifter hämtade från statens elektriska inspektions anläggningsregister har följande tabell, visande förekomsten inom landet av koncessionerade högspänningsledning, utarbetats.

TABELL 6.

	Antal anl.	Spänning	Högspänningsledningars längd
Grupp A	2 570	Högst 12 kV	C:a 43 000 km
» B	} 376	{ 13—44 »	» 16 000 »
» C			» 3 500 »
» D			» 2 500 »
			» över 77 »
	S:a 2 946 anl.		S:a c:a 65 000 km

I denna sammanställning hava medräknats vissa mera betydande, planerade eller påbörjade, ännu ej färdigställda kraftledningar, vilka komma att fullbordas inom de närmaste två åren.

Såsom förut nämnts böra ej smärre kraftstationer eller kraftledningar avgiftsbeläggas. Var gränsen härvid bör dragas kan diskuteras; i det följande hava emellertid medtagits endast kraftstationer med en installerad generator-effekt om minst 10 000 kVA och kraftledningar med spänningar överstigande 12, alternativt 22 kV. Enligt här nämnda grunder hava följande tre alternativ utarbetats, varvid resultatet av avgiftsbeläggningen i ettvar av alternativen skulle giva ytterligare omkring 50 000 kr. per år.

Alternativ I. Årsavgifter för kraftverk av storlek minst 10 000 kVA.

Enligt tabell nr 5 finnas sammanlagt 39 verk av storleken 10 000 kVA och däröver. Dessa verk representera enligt tabellen en sammanlagd generatoreffekt av 1 724 142 kVA.

Om man av dessa verk vill uttaga ett sammanlagt årligt avgiftsbelopp av kr. 50 000:—, skulle detta betyda en årlig medelavgift per kVA av

$$\frac{50\,000}{1\,724\,142} \times 100 = 2,9 \text{ öre/kVA, säg } 3 \text{ öre/kVA.}$$

Tillämpning av en taxa av 3 öre per kVA på ifrågavarande kraftverk skulle giva följande resultat.

TABELL 7.

Grupp 5	284 432 kVA à 3 öre = c:a 8 500:— kr/år
» 6	287 920 » » 3 » = » 8 600:— »
» 7	216 100 » » 3 » = » 6 500:— »
» 8	935 690 » » 3 » = » 28 000:— »
	S:a c:a 51 600:— kr/år

Genom årsavgifterna för kraftverken skulle alltså i detta alternativ inflyta ett belopp av c:a kr. 52 000:— pr år.

I följande tablå har uträknats vad medelavgifterna per verk skulle bli för de olika storleksgrupperna av kraftverk, som i detta alternativ komma i betraktande.

TABELL 8.

	Medelstorlek per verk	Medelavgift per verk
Grupp 5	C:a 14 000 kVA	C:a 400:— kr/år
» 6	» 26 000 »	» 800:— »
» 7	» 70 000 »	» 2 200.— »
» 8	» 230 000 »	» 7 000:— »

Upplysningsvis kan nämnas, att årsavgifterna för vart och ett av de fyra kraftverk, som tillsammans utgöra grupp 8, skulle bli följande: För Porjus kr. 3 660:—, för Centralblocket kr. 15 600:—, för Stockholms stad kr. 3 600:— samt för Sydkraft kr. 5 880:—.

Antalet betalare av årliga avgifter skulle i detta fall utgöra endast 39 st.

Alternativ II. Årsavgifter för ledningar med spänning över 12 kV.

Med beaktande av att ledningar för högre spänningar böra tåla högre årsavgifter än ledningar för lägre spänningar har följande förslag till avgifter uppgjorts.

TABELL 9.

	Ledningars spänning	Taxa för årsavgifter för högspännings- ledningar
Grupp B	13—44 kV	Kr. 1:50 per km
» C	45—77 »	» 3:— » »
» D	över 77 »	» 6:— » »

Tillämpning av denna taxa skulle giva följande årliga inkomster.

TABELL 10.

Grupp B . .	C:a 16 000 km à kr. 1:50 = c:a 24 000:— kr/år
» C . .	» 3 500 » » » 3:— = » 10 500:— »
» D . .	» 2 500 » » » 6:— = » 15 000:— »
	S:a c:a kr. 49 500:— kr/år

Då antalet företag, som äga ledningar av grupperna B, C och D, uppgår till 376 st., skulle årsavgifterna för ledningar i medeltal uppgå till ca kr. 132:— per avgiftsbetalande anläggning.

Alternativ III. Årsavgifter för ledningar med spänning över 22 kV.

Om ledningar t. o. m. 22 kV undantagas, erhålles följande.

TABELL 11.

	Antal anl.	Spänning	Högspännings- ledningars längd
Grupp BY . . .	C:a 116	23—44 kV	C:a 5 500 km
» C		45—77 »	» 3 500 »
» D		över 77 »	» 2 500 »

Följande årsavgifter för dessa ledningar synas kunna ifrågasättas.

TABELL 12.

	Ledningars spänning	Taxa för årsavgifter för högspännings- ledningar
Grupp BY	23—44 kV	Kr. 2: — per km
» C	45—77 »	» 4: — » »
» D	över 77 »	» 8: — » »

Tillämpning av dessa avgifter skulle giva följande resultat.

TABELL 13.

Grupp BY . .	C:a 5 500 km à kr. 2: — = c:a 11 000: — kr/år
» C	» 3 500 » » » 4: — = » 14 000: — »
» D	» 2 500 » » » 8: — = » 20 000: — »
	S:a c:a kr. 45 000: — kr/år

Årsavgifterna för ledningarna skulle alltså i detta fall inbringa c:a kr. 45 000: — om året.

Då antalet avgiftsbelagda ledningsanläggningar i detta alternativ uppgår till c:a 116 st. skulle medelavgiften per ledningsanläggning uppgå till c:a 390 kr/år.

Härmed hava angivits de tre olika huvudformer av avgiftsbeläggning, som enligt sakkunnigas mening kunna ifrågasättas för praktisk användning.

Går man in för uttagande av avgifter, vilket sakkunniga för sin del icke föreslå, böra i första hand koncessionsavgifter utgå intill ovan angivna gräns av omkring 50 000 kronor.

Till underlag för eventuellt uttagande av ytterligare avgifter böra kunna tjäna ovan intagna tre alternativ, som möjliggöra olika kombinationer.

Abstract III. ...
On January 1, 1912, ...

Table II

...
...
...

...

...
...
...

...

Table III

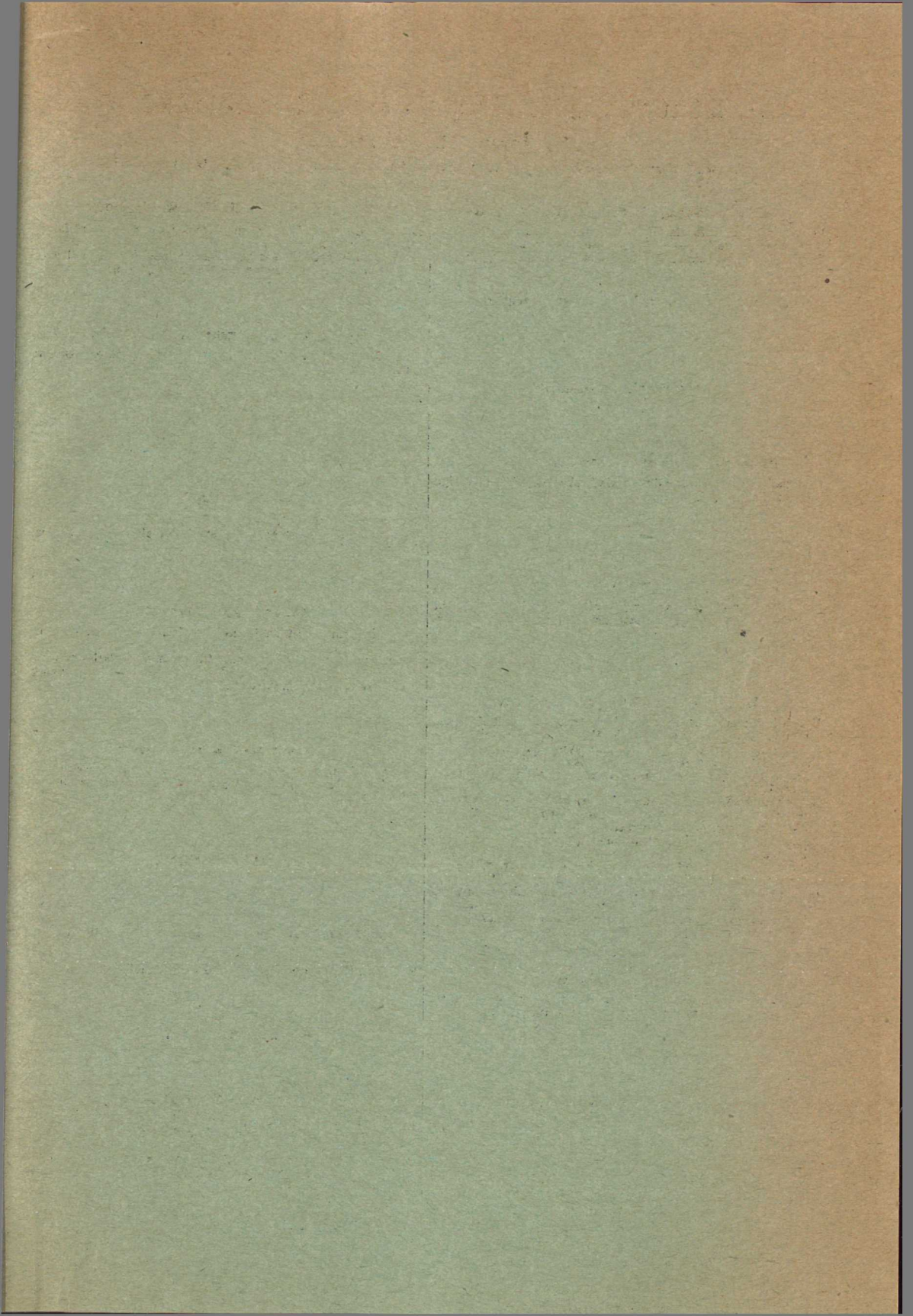
...
...
...

...

...

...

...

Statens offentliga utredningar 1936

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

Betänkande med förslag till lag om behandling av förbrytare, hemfallna åt alkoholmissbruk, m. m. [4]
Förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen m. m. [17]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Undersökningar rörande det samlade skattetrycket i Sverige och utlandet. [18]

Politi.

Betänkande med förslag ang. revision av lagstiftningen rörande tillverkning, beskattning och försäljning av malt-drycker. [5]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Utredning med förslag rörande bidrag åt barn till änkor och vissa invalider samt åt föräldralösa barn. [6]
Socialiseringsproblemet. Allmänna synpunkter. [7]
Ur socialiseringsens »europiska» idékrets. [8]
Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. 1. [9]
Betänkande ang. förlossningsvården och barnmorskeväsendet samt förebyggande mödra- och barnavård. [12]
Betänkande ang. familjebeskattningen. [13]
Betänkande ang. dels planmässigt sparande och dels statliga bosättningslån. [14]
Betänkande ang. moderskapspenning och mödrahjäl. [15]
Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1935. [21]
Betänkande ang. åtgärder för avhjälpande av de inom vissa delar av Norrbottens läns lappmark yppade missförhållanden samt rörande de kostnader, som därav kunde föräntas, m. m. [23]

Hälso- och sjukvård.

Betänkanden 1 rörande serafimerlasarettets ekonomi samt 2 rörande lasarettets ställning och verksamhet. [1]

Allmänt näringsväsen.

Angående kontrollen över elektriska starkströmsanläggningar. [27]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande med förslag om vissa föreskrifter beträffande konsumtionsmjölk. [3]
Sociala Jordutredningens betänkande med förslag till revision av lagstiftningen ang. avstyckning m. m. [26]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till lagstiftning ang skyddsskogar m. m. [19]

Industri.

Handel och sjöfart.

Statligt kaffemonopol. [10]
Den svenska sjöfartsnäringen. Statistisk-ekonomisk undersökning. [22]

Kommunikationsväsen.

Utredning rörande förhållandet mellan land- och sjötrafikmedel. [16]
Betänkande med förslag i anledning av verkställd granskning av 1932 års trafikutrednings förslag till förordning ang. allmän automobiltrafik. [20]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Betänkande med förslag till lag ang. ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker m. m. [25]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Förslag till psalmbok för svenska kyrkan. [11]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Förslag till konvention mellan Sverige och Schweiz om erkännande och verkställighet av domar och skiljedomar m. m. [2]
Betänkande med förslag till lag om internationella rättsförhållanden rörande arv, testamente och boutredning m. m. [24]